

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГУРА ВАДИМ ВІКТОРОВИЧ

УДК: 338.24: 343.352: 65.012.8

ДИСЕРТАЦІЯ

**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ
КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

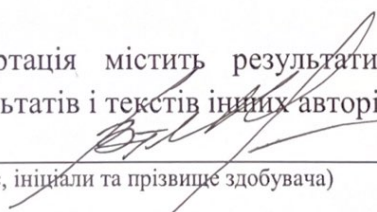
073 – Менеджмент

07 – Управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня

доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

В.В. Гура
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Наукові керівники:
Живко Зінаїда Богданівна,
доктор економічних наук, професор
Вінічук Марія Володимирівна,
кандидат економічних наук, доцент

Львів - 2023

АНОТАЦІЯ

Гура В.В. Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Дисертація присвячена вирішенню наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних засад, розробці практичних рекомендацій щодо формування ефективного механізму попередження та протидії корупції в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання.

У першому розділі «Теоретичні засади формування механізму попередження та протидії корупції в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання» розроблено теоретичні засади формування механізму попередження та протидії корупції, які передбачають розгляд основних сутнісних понять як економіко-правової категорії із можливістю впливу на забезпечення економічної безпеки та дають можливість чітко окреслити правові межі об'єкта дослідження, виділити суб'єктів та об'єкт вивчення, охарактеризувати ключові ознаки та причини виникнення корупції.

Запропоновано під корупцією як економіко-правової категорії розуміти складне багатоаспектне системне явище, що полягає в неправомірному аморальному використанні особами, що мають владні чи управлінські повноваження, власного становища, статусу чи авторитету в особистих корисливо-еґоїстичних інтересах з метою збагачення чи отримання іншого роду преференцій для себе чи інших осіб за рахунок держави або її громадян.

За результатами виконаного теоретичного аналізу, узагальнюючи праці наукових спеціалістів, встановлено ключові причини виникнення корупції за сферою їх поширення з виділенням таких груп як: правові, політичні, інституційні, економічні, інформаційні та соціально-культурні.

Розроблено теоретичний базис забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, який визначає взаємозв'язок понять як «економічна безпека», «корупція» й «комплаєнс», що дозволяє створити передумови формування дієвого антикорупційного механізму попри динамічність розвитку корупційної діяльності. З'ясовано, що комплаєнс являє собою потужний інструмент у боротьбі з корупцією при здійсненні виробничих процесів, електронних закупівель, проведенні конкурсів на заміщення вакантних посад керівного складу, у взаємовідносинах між співробітниками компанії і тому його використання уможливорює забезпечення економічної безпеки.

Розгляд міжнародних та національних законодавчих норм в сфері попередження та протидії корупції уможливив виділення основних перешкод корупційним проявам та встановити що подолання корупції процес надзвичайно складний і довготривалий, що вимагає нових методичних підходів до вирішення. Виходячи із характеристики досвіду зарубіжного досвіду, визначено найбільш ефективні напрями антикорупційної діяльності, що мають можливість бути використані в практиці забезпечення економічної безпеки України.

У другому розділі «Методичні основи формування механізму попередження та протидії корупції в сфері підприємництва» розкрито теоретико-прикладний аспект оцінки рівня корупції в Україні та світі. За результатами тенденційного аналізу, обґрунтовано основні формуючі чинники Індексу сприйняття корупції в Україні.

Розроблено механізм оцінювання рівня корупції в Україні, який, на відміну від існуючих, передбачає визначення інтегрального індексу, який характеризується такими елементами як контроль за корупцією, її сприйняття, часткою здійснених порушень внаслідок корупційних дій, що уможливорює точність отриманого результату для формування інформаційного підґрунтя забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Обґрунтовано за результатами аналізу динаміки основних показників пов'язаних із протидією корупції, що існує наявність прямо пропорційного

зв'язку між зниженням корупції та Індексом економічної свободи, це уможливило прийняття гіпотези про покращення економічної ситуації в країні при зниженні корупції: інтенсифікацію виробничих процесів, активніше і сміливіше налагодження бізнесу та відповідно зростання обсягів та ефективності електропостачання тощо, можна вважати вірною.

Розроблено методичні засади оцінювання корупційних ризиків суб'єктів господарювання які передбачають формування технології аналізу й оцінки через бальну шкалу з врахуванням специфіки діяльності та середовища функціонування в галузі електроенергетики, забезпечить суб'єктам безпеки можливість виконання поставлених завдань.

За результатами проведеного порівняння існуючих методичних підходів до оцінювання корупційного ризику, запропоновано власне бачення ключових етапів із рахуванням специфіки забезпечення економічної безпеки. Обґрунтування прикладів критерії та рівнів здійснення корупційного вчинку запропоновано «карту корупційних ризиків підприємства», яка включатиме перелік основних бізнес-процесів підприємства, їх рівень ризику та зведений опис можливих корупційних правопорушень.

У третьому розділі «Вдосконалення антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання» обґрунтовано, що загрози формують негативні передумови діяльності суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, з вектором не на розвиток власної конкурентоспроможності та ефективності, а на намагання вирішити власні проблеми та отримання бажаних результатів шляхом формування протиправних домовленостей з іншими суб'єктами господарювання чи системою державного управління.

Розроблено механізм протидії загрозам спричиненими корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, який на відмінну від існуючих, передбачає використання сучасного методичного підходу до ефективного впорядкування визначених загроз з метою представлення нової форми протидії ним.

Запропонований результат ієрархічного впорядкування може бути об'єктивним настільки, наскільки дозволяє теорія системного аналізу та моделювання. Доведено, що існує можливо розширення переліку загроз та додавання нових, але це, в свою чергу, зумовить й модифікацію самого механізму протидії загрозам спричиненими корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики.

За результатами сформованого механізму протидії загрозам спричиненими корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, встановлено, що найбільш вагомий негативний вплив чинить використання майна та послуг суб'єктів господарювання в цілях задоволення власних нецільових потреб й нецільове використання коштів з метою власного збагачення.

Запропоновано науково-практичний підхід до побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, який, на основі застосування методу функціонального моделювання та графічної мови, визначає циклічність здійснення послідовних процесів що стосується як побудови так і реалізації антикорупційного механізму з відповідною детальною характеристикою кожного з представлених етапів.

З'ясовано, що антикорупційний механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики слід трактувати як сукупність елементів та процесів, які через належні методи та засоби в руках суб'єктів безпеки дозволяють протидіяти загрозам, спричиненими корупційними діями.

Обґрунтовано, що формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики потребує використання багатьох ресурсів, проте саме фінансово-матеріальні й кадрові уможливають даний процес. За результатами проведеного дослідження визначено, що процес формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання є складним і потребує

три основні аспекти: рівень економічної безпеки, протидія загрозам та ресурсне забезпечення.

Розроблено науково-методичний підхід до антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, який дозволяє визначити альтернативні варіанти ресурсного забезпечення у розрізі фінансово-матеріальних й кадрових ресурсів із можливістю серед них найбільш оптимального варіанту виходять із різної потреби через використання сучасного методу парних порівнянь. З'ясовано, що формування й реалізація антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання передбачає здійснення значного переліку дій та процесів, які в свою чергу, пов'язані із протидією та недопущенням нових корупційних схем. В результаті чого, обґрунтовано потребу в фінансово-матеріальних й кадрових ресурсів з метою формування й реалізація антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Ключові слова: корупція, механізм, економічна безпека, суб'єкти господарювання, ризик, антикорупційна реформа, морально-етичні засади.

ANNOTATION

Gura V. Formation of a mechanism for preventing and combating corruption in the system of ensuring the economic security of economic entities. – Qualification scientific work as a manuscript.

Thesis stands for a candidate degree in Economic Sciences, specialty 073 Management. – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The dissertation is devoted to the solution of the scientific problem, which consists in substantiating the theoretical and methodological foundations and developing practical recommendations for the formation of an effective mechanism

for preventing and combating corruption in the system of economic security of economic entities.

In the first chapter «Theoretical foundations for the formation of a mechanism for preventing and combating corruption in the system of economic security of economic entities», the theoretical foundations for the formation of a mechanism for preventing and combating corruption are developed, which provide for the consideration of the main essential concepts as an economic and legal category with the possibility of influencing the provision of economic security and give the ability to clearly define the legal limits of the object of study, to identify the subjects and object of study, to characterize the key signs and causes of corruption.

It is proposed to understand corruption as an economic and legal category as a complex multidimensional systemic phenomenon, which consists in the unlawful immoral use by persons with power or managerial powers of their position, status, or authority in personal selfish and selfish interests to enrich or obtain another self or other persons for account of the state or its citizens.

Based on the results of the theoretical analysis, summarizing the works of scientific specialists, the key causes of corruption in the sphere of their distribution have been identified with the allocation of such groups as legal, political, institutional, economic, informational, and socio-cultural.

A theoretical basis for ensuring the economic security of economic entities has been developed, which defines the relationship between the concepts of «economic security», «corruption» and «compliance», which allows for creating the prerequisites for the formation of an effective anti-corruption mechanism, despite the dynamic development of corruption activities. It has been established that compliance is a powerful tool in the fight against corruption in the implementation of production processes, e-procurement, competitions for filling vacant positions in management, in relations between company employees, and therefore its use ensures economic security.

Consideration of international and national legislative norms in the field of preventing and combating corruption made it possible to identify the main obstacles

to corruption manifestations and to establish that overcoming corruption is an extremely complex and long-term process, which requires new methodological approaches to the solution. Based on the characteristics of foreign experience, the most effective areas of anti-corruption activities that can be used in the practice of ensuring the economic security of Ukraine are determined.

The second chapter «Methodological foundations for the formation of a mechanism for preventing and combating corruption in the field of entrepreneurship» reveals the theoretical and applied aspect of assessing the level of corruption in Ukraine and the world. Based on the results of a biased analysis, the main forming factors of the Corruption Perceptions Index in Ukraine are substantiated.

A mechanism for assessing the level of corruption in Ukraine has been developed, which, unlike the existing ones, provides for the determination of an integral index characterized by such elements as control over corruption, its perception, the proportion of violations committed due to corruption, which allows the accuracy of the result to form the information basis for ensuring economic security economic entities.

Based on the results of the analysis of the dynamics of the main indicators related to combating corruption, it was substantiated that there is a directly proportional relationship between the decrease in corruption and the Index of economic freedom, this made it possible to accept the hypothesis that the economic situation in the country will improve with a decrease in corruption: intensification of production processes, more active and bolder business development and, accordingly, the growth in the volume and efficiency of power supply, etc., can be considered correct.

Methodological bases for assessing the corruption risks of economic entities have been developed, which provide for the formation of an analysis and assessment technology through a scoring scale, taking into account the specifics of activities and the operating environment in the electric power industry, which will provide security entities with the opportunity to perform their tasks.

Based on the results of the comparison of existing methodological approaches to the assessment of corruption risk, our vision of the key stages is proposed, taking into account the specifics of ensuring economic security. Substantiation of examples, criteria, and levels of committing a corruption act, a «map of corruption risks of an enterprise» is proposed, which will include a list of the main business processes of an enterprise, their risk level, and a description of possible corruption offenses.

In the third chapter «Improving the anti-corruption mechanism in the system of economic security of economic entities» it is substantiated that threats form negative prerequisites for the activities of economic entities in the field of electric power industry, with a vector not on the development of their competitiveness and efficiency, but on attempts to solve their problems and obtain the desired results by forming illegal agreements with other economic entities or the public administration system.

A mechanism has been developed to counter threats caused by corruption in the system of ensuring the economic security of economic entities in the electric power industry, which, unlike the existing ones, provides for the use of a modern methodological approach to effectively streamlining certain threats to present a new form of countering them.

Based on the results of the existing mechanism for countering threats caused by corruption in the system of ensuring the economic security of economic entities, it was found that the most significant negative impact is the use of property and services of economic entities to meet their own untargeted needs and the misuse of funds for their enrichment. The proposed result of hierarchical ordering can be as objective as the theory of system analysis and modeling allows. It has been proven that it is possible to expand the list of threats and add new ones, but this, in turn, will lead to a modification of the very mechanism for countering threats caused by corruption in the system of ensuring the economic security of economic entities in the electric power industry.

A scientific and practical approach to the construction of an anti-corruption mechanism for ensuring the economic security of economic entities is proposed,

which, based on the application of the method of functional modeling and a graphic language, determines the cyclical nature of the implementation of sequential processes regarding both the construction and implementation of the anti-corruption mechanism with a corresponding detailed characterization of each of the presented stages.

It was found that the anti-corruption mechanism for ensuring the economic security of economic entities in the electric power industry should be interpreted as a set of elements and processes that, through appropriate methods and means in the hands of security entities, can counteract the threats caused by corruption.

It is substantiated that the formation of an anti-corruption mechanism in the system of economic security of economic entities in the electric power industry requires the use of many resources, but it is financial, material, and personnel that allow this process. Based on the results of the study, it was determined that the process of forming an anti-corruption mechanism in the system of economic security of economic entities is complex and requires three main aspects: the level of economic security, countering threats, and resource provision.

A scientific and methodological approach to the anti-corruption mechanism in the system of economic security of economic entities has been developed, which allows to determination of alternative options for resource provision in the context of financial, material, and human resources with the possibility of the most optimal option among them based on different needs through the use of the modern method of pair comparisons. It was found that the formation and implementation of an anti-corruption mechanism in the system of ensuring the economic security of economic entities involves the implementation of a significant list of actions and processes, which, in turn, are associated with countering and preventing new corruption schemes. As a result, the need for financial, material and human resources is substantiated in order to form and implement an anti-corruption mechanism in the system of ensuring the economic security of economic entities.

Key words: corruption, mechanism, economic security, economic entities, risk, anti-corruption reform, moral and ethical foundations.

СПИСОК ПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. Вчені записки Університету «КРОК» : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84. URL: DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-64-76-84>.

2. Гура В. Корупція : поняття та види, причини виникнення. Економічний аналіз. 2022. Т. 32. № 2. С. 73-81. URL: DOI: [10.35774/econa2022.02.073](https://doi.org/10.35774/econa2022.02.073)

3. Гура В. В., Живко З. Б. Рівень корупції в Україні за міжнародними оцінками. Вчені записки Університету «КРОК» : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2023. Вип. № 1 (69). С. 78-85. URL: DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-69-78-85>. (0,52 др. арк.)
(особистий внесок здобувача: аналіз рівня корупції за міжнародними оцінками та результатів опитування щодо корупції в Україні (0,38 др. арк.)).

4. Гура В. В. Рівень корупції в Україні: аналіз та особливості регулювання в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 7 (37). С. 326-334.

5. Гура В. В. Система комплаєнс як спосіб подолання корупції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-77>.

Статті в іноземних виданнях,

які входять до міжнародних наукометричних баз

6. Vadym Hura, Zinaida Zhyvko. Corruption manifestations in the system of economic security of economic entities. *Economics, Finance and Management Review* (Tallinn, Estonia). 2023. Issue 1 (13). pp. 28-39.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження

7. Гура В. В., Родченко В. Б. Підходи до визначення економічної безпеки. *Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку: нові виклики*

та рішення : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 6-7 квітня 2012 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 38-39 (0,09 др. арк.) (*особистий внесок: проаналізовано різноманітні підходи до трактування «економічної безпеки»* (0,05 др. арк.)).

8. Гура В. В., Родченко В. Б. Організаційна культура в системі оцінки економічної безпеки. *Актуальні проблеми стабілізації соціально-економічного розвитку в сучасних умовах* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 19-20 квітня 2013 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 68-69 (0,08 др. арк.) (*особистий внесок: проаналізовано різноманітні підходи до оцінки економічної безпеки* (0,06 др. арк.)).

9. Гура В. В. Дискурс щодо суті поняття «корупція». *Визначальні дослідження у сучасному світі економіки* : збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 15 січня 2022 р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2022. С. 27-31.

10. Гура В. В. Суть і класифікація корупційних відносин. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права* : зб. тез доповідей на міжнародній наук.-практ. конференції (м. Полтава, 3 лютого 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 42-44.

11. Гура В. В., Живко З. Б. Корупція: суть, види, вплив на розвиток підприємництва. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультет (м. Дубляни, 25 травня 2022 р.). Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 92-94. (0,16 др. арк.) (*особистий внесок здобувача: узагальнено класифікаційні ознаки та види корупції* (0,10 др. арк.)).

12. Гура В. Корупція в глобальному світі: причини і наслідки. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів* : III Міжнародна науково-

практична конференція, присвячена 25-річчю Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Берегове, 2022. С. 314-316.

13. Гура В. В. Корупція: наслідки для національної економіки. *Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки* : XXVII-а Міжнародна науково-практична конференція (7 грудня 2022 р., м. Ліон (Франція)). Ліон: ГО «ВАДНД», 2022. С. 71-75.

14. Гура В. В. Аналіз рівня корупції в Україні та світі. *I Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-річчя від дня народження В.І. Вернадського* (16-17 березня 2023 р., м. Київ). С. 316-318. 0,14 др. акр.

15. Гура В. В. Способи подолання корупції: в Україні та світі. *Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Ужгород, 24-25 березня 203 р.). С. 46-49. 0,23 др. акр.

16. Гура В. В., Живо З. Б. Стратегія і тактика протидії корупції в умовах війни. *Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави*: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 136-140. (0,14 др. арк.) (особистий внесок здобувача: аналіз рівня корупції та його формуючих чинників (0,09 др. арк.)).

17. Гура В. В. Due diligence у протидії корупції. *Modern scientific trends and youth development* : XXIX Міжнародна науково-практична конференція (м. Варшава, Польща, 25-28 липня 2023 р.). Варшава, 2023. С. 151-153.

ЗМІСТ

ВСТУП		15
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	23
	1.1. Поняття корупції як економіко-правового феномену та її прояви в сфері підприємництва	23
	1.2. Корупційні прояви в діяльності суб'єктів господарювання	40
	1.3. Міжнародні та національні законодавчі норми в сфері попередження та протидії корупції	57
	Висновки до розділу 1	75
РОЗДІЛ 2.	НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА	78
	2.1. Теоретико-прикладні аспекти оцінки рівня корупції в Україні та світі	78
	2.2. Аналіз впливу корупції на економічну безпеку країни	90
	2.3. Оцінка корупційних ризиків суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики	107
	Висновки до розділу 2	125
РОЗДІЛ 3.	ВДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	127
	3.1. Формування механізму протидії корупційним загрозам в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання	127
	3.2. Побудова антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання	140
	3.3. Оптиміальне ресурсне забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання	154
	Висновки до розділу 3	168
ВИСНОВКИ		170
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		173
ДОДАТКИ		196

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Корупція – це всеосяжне явище, яке полонить усі сфери життєдіяльності людини, перешкоджає її політичному та економічному зростанню, завдає значних збитків діяльності підприємств та загрожує їх економічній безпеці.

Розробка ефективної системи оцінки рівня корупції, корупційних ризиків та дієвої антикорупційної програми, що включає розробку системи заходів превентивного та карального характеру, забезпечуватиме подолання корупційних ризиків та загроз та сприятиме зміцненню економічної безпеки українських підприємств.

Вагомий науковий внесок у дослідженнях щодо формування механізму попередження та протидії корупції представлений у працях Жоржа Аль Жаммаля, Петренко Н.В., Серьогіна С.С., Дмитрієва Ю.В., Новака А.М., Ноніка В.В., Костенка Д.В., Тараненко О.П., Наумчук К.М., Попченко Т.П., Швидкого Я.Ю., Ризак Я.В., Білецького А.В., Гудкова Д.В., Дем'янчук В.А., Михайленка Д.Г., Трепака В.М., Шимон О.М., Біленка О.А., Богаченка С.І., Бондаренко О.С., Заяць Б.Р., Левчук А.О. та ін.

Фундаментальний внесок у розвиток проблематики забезпечення економічної безпеки здійснили такі науковці як Франчук В.І., Мельник С.І., Копитко М.І., Живко З.Б., Ревак І.О., Флейчук М.І., Штангрет А.М., Мігус І.П., Васильців Т.Г., Рудніченко Є.М., Кавун С.В., Варналій З.С., Геєць В.М., Ареф'єва О.В., Ляшенко О.І., Єрмошенко М.М. та інші.

Зважаючи на вагомий внесок провідних науковців у дослідження економічної безпеки підприємств та механізму попередження корупційних правопорушень, слід зазначити, що питання формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання потребують окремого системного вивчення, що і обумовила вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Наукове завдання дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці прикладних засад формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у відповідності до плану наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ за темою «Економічна безпека соціально-економічних систем: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0120U112498), в якій запропоновано механізм протидії загрозам спричиненими корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, який на відмінну від існуючих, передбачає використання сучасного методичного підходу до ефективного впорядкування визначених загроз з метою представлення нової форми протидії ним.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних положень та розробка науково-методичних рекомендацій із формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Для досягнення поставленої мети забезпечено вирішенням таких завдань:

- обґрунтувати теоретичні засади формування механізму попередження та протидії корупції;

- розробити і обґрунтувати науково-методичний підхід щодо використання комплаєнсу для подолання корупції в системі економічної безпеки підприємства;

- оптимізувати механізм оцінювання рівня корупції в Україні з врахуванням досягнень вітчизняного та міжнародного досвіду;

- обґрунтувати методичні засади оцінювання корупційних ризиків суб'єктів господарювання;

- розробити науковий підхід щодо систематизації загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики;

- удосконалити науково-практичний підхід до побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання;

- запропонувати науково-методичний підхід до ресурсного забезпечення антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Об'єкт дослідження – процес антикорупційної діяльності в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження - теоретичні та науково-методичні засади формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. В основу методології дослідження покладено системний підхід, в межах якого застосовувались наступні методи: *загальнотеоретичні методи індукції та дедукції, порівняння та систематизації* – для з'ясування суті ключових термінів даного дослідження; *аналізу та синтезу* – для вивчення внутрішніх та зовнішніх чинників, що сприяють виникненню корупційних проявів, а також вивчення складових антикорупційного механізму та формування рівня корупції; *статистичного спостереження* – для збору інформації; *абсолютних та відносних величин* – при визначенні необхідних показників та критеріїв; *аналізу рядів динаміки* – для вивчення зміни ключових показників у часі; *кореляційно-регресійний аналіз* – для встановлення наявності та тісноти зв'язків між явищами; *функціонального моделювання та графічної мови* – для побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, *парних порівнянь* – для формування відповідної матриці виявлення найбільш придатного ефекту у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання, *табличний та графічний* – для наочного відображення результатів дослідження; *абстрактно-логічний* – для здійснення теоретичних узагальнень та підведення висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:
удосконалено:

– теоретичні засади формування механізму попередження та протидії корупції, які вирізняються науковим підходом, у рамках якого зазначений механізм є складовою забезпечення економічної безпеки підприємства та передбачає виокремлення суб'єктів та об'єкта, виду, форми та моделі корупції, її ключових ознак і причин виникнення, що дозволяє організувати систему протидії;

– механізм оцінювання рівня корупції в Україні, який, на відміну від існуючих, передбачає визначення інтегрального індексу, що характеризується такими елементами як контроль за корупцією, її сприйняття, часткою здійснених порушень внаслідок корупційних дій та підвищує точність отриманого результату для формування інформаційного підґрунтя забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання;

– науковий підхід щодо систематизації загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання, який відрізняється від відомих застосуванням математичного моделювання, що дозволяє визначати вплив загроз, їх перелік та рівні в галузі електроенергетики, що сприяє вчасному виявленню та реагуванню у ході функціонування;

– науково-практичний підхід до побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, який, на відміну від відомих, на основі застосування методу функціонального моделювання та графічної мови, визначає циклічність здійснення послідовних процесів, що передбачає побудову антикорупційного механізму з чітким обґрунтуванням кожного з етапів;

– науково-методичний підхід до ресурсного забезпечення антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, який відрізняється від існуючих застосуванням сучасного методу парних порівнянь для уможливлення вибору оптимального ресурсного забезпечення (фінансово-матеріального, кадрового), що дозволяє покращити його функціонування;

дістали подальшого розвитку:

– науково-методичний підхід щодо подолання корупції в системі економічної безпеки підприємства, що, на відміну від відомих, відрізняється змістом з врахуванням взаємозв'язків між поняттями «економічна безпека», «корупція» і «комплаєнс», для подальшого розвитку теоретико-методичної бази інноваційного застосування антикорупційного комплаєнсу з метою забезпечення економічної безпеки в умовах протидії корупції;

– методичні засади оцінювання корупційних ризиків суб'єктів господарювання, які відрізняються сформованою та обґрунтованою технологією аналізу і оцінки рівня, ймовірності настання та наслідків і бальною шкалою з врахуванням специфіки діяльності, середовища функціонування суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики, що дозволяє на практиці вчасно визначати «вузькі місця» та формувати відповідні заходи щодо протидії корупції.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у формуванні наукового підходу щодо розвитку теоретичних та методичних засад, які забезпечуватимуть формування механізму попередження та протидії корупції в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, що передбачає вдосконалення механізму оцінювання рівня корупції та корупційних ризиків і розробку науково-практичного підходу до побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у використанні методичних розробок та запропонованих рекомендацій у практичній діяльності:

- ТОВ «УКРЮГІМПЕКС» при організації фінансово-господарської діяльності підприємства, для проведення організаційних заходів безпекового характеру та протидії корупції, особливо в контексті усунення ризиків та загроз, що виникають в процесі оформлення договорів та інших документів в різних установах (акт про впровадження від 28.06.23 р.);

- в освітньому процесі ВНЗ «Національна академія управління» під час викладання дисциплін «Імплементация міжнародних антикорупційних

стандартів у правову систему України» та «Профайлінг у практиці боротьби з економічними злочинами» (акт про впровадження результатів наукового дослідження від 23.05.2023 р.);

- в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Бюджетно-податкова безпека», «Фінансова безпека», «Іллегалізація економіки», «Національно оцінка ризиків», під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також при виконанні самостійної роботи здобувачів ступенів вищої освіти «бакалавр» та «магістр» (акт про впровадження результатів наукового дослідження від 21.09.2023 р.);

- в освітній процес ВНЗ «ПрАТ «Львівський інститут менеджменту» при викладанні таких дисциплін як «Економічна безпека», «Публічне адміністрування», «Корпоративне управління», «Фінансовий менеджмент», «Правознавство», «Менеджмент; у курсовому та дипломному проектуванні здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів (акт про впровадження результатів наукового дослідження від 22.08.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, є результатом самостійного дослідження автора. Внесок автора у праці, опубліковані у співавторстві, зазначений у публікаціях.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на: Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку: нові виклики та рішення» (м. Харків, 6-7 квітня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Актуальні проблеми стабілізації соціально-економічного розвитку в сучасних умовах» (м. Харків, 19-20 квітня 2013 р.); науково-практичній конференції «Визначальні дослідження у сучасному світі економіки» (м. Запоріжжя, 15 січня 2022 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права» (м. Полтава, 3 лютого 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультет «Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва» (м. Дубляни, 25 травня 2022 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 25-річчю Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів» (м. Берегове, 15 червня 2022 р.); XXVII-ї Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки» (7 грудня 2022 р., м. Ліон (Франція)); I Міжнародній науково-практичній конференції Таврійського національного університету до 160-річниці від дня народження В.І. Вернадського (16-17 березня 2023 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах» (м. Ужгород, 24-25 березня 203 р.); на круглому столі «Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави» (м. Львів, 12 травня 2023 р.); XXIX Міжнародній науково-практичній конференції «Modern scientific trends and youth development» (м. Варшава, Польща, 25-28 липня 2023 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць, з яких 5 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття в іноземному виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз та 11 тез доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій різних рівнів та круглих столів. Загальний обсяг публікацій становить XX,X др. арк., з яких особисто здобувачеві належить XX,X др. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовою, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг наукової роботи становить 270 сторінок. Робота містить 42 таблиці, 28 рисунків, з яких 15 охоплюють повні сторінки, 6 додатків, розміщених на 74 сторінках. Список використаних джерел

складається із 218 позицій, які розташовані на 23 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 159 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Поняття корупції як економіко-правового феномену та її прояви в сфері підприємництва

Корупція – це системне явище, яке проникає в усі сфери життя суспільства. Вона проявляється там, де є державна влада і поблажливе ставлення громадян до неї. За таких умов корупція здатна завдати значних збитків економіці будь-якої країни, створити загрози для існування державності. Корупційні прояви легко долають високо розвинуті свідомі суспільства.

Корупція завдає значної шкоди державності та економіці країни: віддаючи перевагу особистим інтересам окремих держслужбовців над суспільними та державними потребами; створюючи перешкоди для успішного економічного розвитку держави; погіршуючи інвестиційний клімат і ділову пасивність; породжуючи недовіру громадян та підприємців до держави; сприяючи розшаруванню населення та зростанню соціальної нерівності і т.д. За таких умов країна опиняється за межами світового співтовариства, бо як заявляв Джеффри Пайетт, экс-посол США в Україні: «корупція в Україні страшніша російських танків» [118].

М. та І. Нинюк зазначають: «в Україні корупція – один із найважливіших факторів, що загрожує національній безпеці держави, негативно впливаючи на ефективність управління державних органів, підриваючи довіру народу до влади... адже... якщо корупційні способи вирішення державних справ стають домінуючими, тоді держава стає приреченою» [108, с. 71].

Розробка дієвого механізму попередження та протидії корупції потребує формування відповідного теоретичного базису, єдиного понятійного апарату.

Це допоможе чітко сформуванати предмет та об'єкт дослідження, визначити його складові та класифікаційні ознаки, виділити суб'єктів корупційних взаємовідносин тощо (рис. 1.1).

Перш за все слід відмітити, що механізм попередження та протидії корупції уособлює собою систему послідовних дій, спрямованих на недопущення настання (попередження) та виявлення, обмеження поширення та припинення уже існуючих (протидія) корупційних проявів та загроз.

При цьому, постає завдання визначення суті поняття «корупція» задля виділення корупційних злочинів з поміж інших правопорушень, а також розробки дієвих заходів попередження та недопущення корупційних дій.

Як зазначає О. П. Голота, «корупція» (лат. *corruption*) – «підкуп, продажність; псування, розкладання; розтління»; «корумпованість» (лат. *corruptere*) – «розтлівати». Відповідно, термін «корупція» тлумачать як «підкуп, продажність громадських та політичних діячів, посадових осіб»... Корупцію можна розглядати як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи влади, державу і суспільство в цілому. В її основі лежать такі традиції взаємодії в суспільстві, як «послуга за послугу», «do ut des» (даю, щоб ти дав)» [17, с. 8].

Перш за все, слід враховувати, що корупція дуже різностороннє явище, яка існує на межі багатьох сфер функціонування суспільства та держави. Вона стосується права і економіки, політики і соціології, моралі та етики. Зокрема, корупційні прояви – це порушення законодавства (правовий аспект); це злочин (кримінальний аспект); це збагачення, отримання матеріальної вигоди за рахунок інших людей (економічний аспект); метою корупціонера є також отримання переваги, влади над іншими людьми (політичний аспект); при цьому використовується службове становище з метою збагачення чи отримання інших вигод (соціальний аспект); службове становище може також використовуватись з метою приниження прохача, використання його «больових точок» (морально-етичний аспект).

Рис. 1.1. Теоретичний базис формування механізму попередження та протидії корупції*
*сформовано автором

Тому підходів до розуміння корупції існує досить багато, вони вдало доповнюють один одного. Науковці виділяють сім основних підходів до трактування поняття «корупція»: традиційний (нормативно-ціннісний), модерністський (класичний), економічний (ринково-центристський), ревізійний (функціональний), політологічний (політичний), біхевіористичний (соціально-психологічний), інституційний (державно-управлінський), які охарактеризовано у таблиці 1.1.

Також, дехто з науковців виділяє ще законодавчий чи юридичний підхід до трактування поняття «корупція», а дехто його називає офіційний або легальний. В одному і в іншому випадку цей підхід ґрунтується на вітчизняних та міжнародних законодавчих документах.

Усі ці підходи та визначення поняття «корупція» не можуть бути «правильними» чи «неправильними»: це явище багатоаспектне, має багато способів прояву і підходів до його розуміння.

Зважаючи на складність аналізованого явища, досить важко сформулювати універсальне його визначення, яке б відповідало усім сферам його прояву. У дефініції поняття «корупція» слід враховувати також, що суть досліджуваного явища проявляється на підставі аналізу її системних складових: мети, суб'єктів та об'єктів, способу реалізації, сфери поширення, форм прояву і т.д.

Корупційні діяння вчиняються, переважно, з метою задоволення особистих інтересів за рахунок інтересів окремих осіб, суспільства чи держави шляхом привласнення грошових коштів чи матеріальних активів, або нематеріальних вигод: отримання певних преференцій, моральної сатисфакції, певних послуг, заволодіння секретною інформацією тощо. Корупція реалізується через використання службового положення, авторитету чи статусу.

Суб'єктами корупції виступають особи, які здійснюють корупційні діяння. Це можуть бути державні службовці, а також приватні особи, які наділені владними повноваженнями, що мають певний статус, авторитет або монополію на діяльність, яка дає їм можливість отримувати матеріальну чи нематеріальну вигоду за рахунок суспільства чи держави.

Об'єктом корупції виступають суспільні відносини, які сприяють виникненню корупційних правопорушень.

Таблиця 1.1

Підходи до трактування поняття «корупція»*

№ з/п	Підхід	Автори	Визначення
1	2	3	4
Основні підходи			
1	Традиційний або нормативно-ціннісний <i>(корупція визначається як порушення норм права, моралі та етики)</i>	Кінаш М.М.	Корупція... наслідок корисливо-егоїстичних мотивів [72, с. 458].
		Нісневич Ю.А.	Корупція... порушення норм службової поведінки й етики, а також неформалізованих соціетальних норм поведінки, етики й моралі [109, с. 65].
		Най Д.	Корупція... поведінка, що відхиляється від офіційно визначених державою обов'язків під впливом приватних інтересів [208, с. 8].
2	Модерністський або класичний <i>(корупція розглядається як протиправна дія або продажність посадової особи)</i>	Соловйов В.М.	Корупція – корисливе використання посадовою особою державних органів влади свого службового становища для власного збагачення [61, с. 47].
		Шостко О.Ю.	Корупцію можна визначити як зловживання службовими і посадовими особами своїми правами і повноваженнями з метою одержання неправомірної вигоди та особистого збагачення, а також активні дії щодо підкупу таких осіб з боку громадян [195, с. 69].
3	Економічний або ринково-центристський <i>(корупція постає як, свого роду, тіньовий політико-економічний ринок, який характеризується надмірним державним регулюванням економічних процесів з метою максимізації корисності за допомогою маніпуляції ресурсами посадовими особами)</i>	Бачинська І.С.	«Інвестуючи» кошти в одержання посади, чиновник стає приреченим на корупцію, оскільки, згідно з основними постулатами економічної теорії, будь-який інвестор має відшкодувати витрати, яких зазнав, та отримати максимальний прибуток [5, с. 379].
		Волошенко А.В.	З використанням корупційних схем розкрадаються або витрачаються за нецільовим призначенням кошти державного бюджету, знищуються державні підприємства і ліквідуються цілі галузі, що мають стратегічне значення для розвитку національного господарства [21, с. 9].
		Серьогін С.	Корупція... – це реалізація власних корисливих інтересів чиновників, форма незаконного «соціального податку», що стягується корумпованим державним апаратом із суспільства [150, с. 131].

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
4	Ревізіоністський або функціональний (корупція постає як позитивне явище для транзитивної економіки, яке допомагає досягти балансу між дестабілізуючими чинниками, між старими правовими нормами та новими умовами розвитку)	Хантінгтон С.	Корупція вища там, де вищі темпи соціально-економічної модернізації. Її основною задачею виступає збалансування низки дестабілізуючих факторів та чинників, які виникають на фоні стрімких змін [205].
		Лейєс К.	Корупція в транзитивних надміру бюрократичних державах здатна подолати бюрократичні бар'єри [207, с. 221].
5	Політологічний або політичний (корупція розглядається як окремий інститут в процесі реалізації суспільних відносин щодо використання влади її суб'єктами з метою впливу на політичні процеси)	Стогова О. В.	Корупція фактично є неформальним інституційним середовищем економічних, адміністративних і інформаційних ресурсів, у якому владні еліти взаємодіють між собою та іншими структурами суспільства [158, с. 169].
		Пірен М., Ребкало В.	Феномен корупції є проблемою політико-владних відносин, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно актуальною справою [124, с. 191].
		Фрідріх К.	Корупція виступає надзвичайно негативним явищем – певною «патологією політики», за якої «псується» вся політична система суспільства – і політичні інститути, і державні високопосадовці, і місцеві чиновники [204, с. 34].
6	Біхевіористичний або соціально-психологічний (корупція вивчається як соціально-психологічний феномен в усіх її проявах)	Луценко М.М., Щербина Л.І.	Корупцію варто розглядати як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає й руйнує насамперед органи державної влади та державу й суспільство в цілому [87, с. 143].
		Нинюк М., Нинюк І.	Під корупцією слід розуміти аморальне явище, яке охоплює цілеспрямоване здійснення або нездійснення будь-якої дії при виконанні службових обов'язків, вимагаючи та приймаючи при цьому, насамперед, незаконні матеріальні стимули [108, с. 73].
		Левчук А. О.	Корупція – соціальне явище, яке має соціальну зумовленість, соціальні закономірності розвитку, вона чинить негативний вплив на соціальні процеси. Будучи породженням суспільних відносин, корупція пронизує різноманітні сфери суспільства, по-різному деформуючи суспільні відносини [84, с. 173].

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
7	Інституційний або державно-управлінський <i>(корупція постає як особлива форма державно-владних відносин, що передбачає протиправний обмін службових повноважень посадової особи владної структури на особисті переваги)</i>	Трепак В.М. Мартинов Д.Ю., Обушна Н.І.	Корупцію можна визначити як соціальне, системне явище, що полягає в неправомірному використанні особами, які мають владні чи управлінські повноваження, власного становища, статусу, авторитету в особистих або корпоративних інтересах, що призводить до розкладання, деградації влади та соціального управління [166, с. 192]. Корупція ... як загальний результат негативних проявів у сфері публічної влади [91].
Офіційний або легальний підхід			
8	Законодавчий або юридичний <i>(«корупція» трактується у відповідності до вітчизняних та міжнародних юридичних документів)</i>	Резолюція VIII Конгресу ООН «Практичні заходи боротьби з корупцією», Гавана, 1990 р. Довідковий документ ООН про міжнародну боротьбу з корупцією Закон України «Про запобігання корупції»	Порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявилися в протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності [128, с. 65-68]. Корупція – це зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях [52, с. 17]. Корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону (суб'єкти, на яких поширюється дія цього Закону), наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [134].

*сформовано автором

Корупція може проявлятися в багатьох сферах. Вона існує і на приватному (побутовому) рівні, і на рівні суспільних відносин, і на рівні держави. Це може бути парламентський лобізм, виконання бюджету та розподіл бюджетних коштів, судова система, силові структури, правоохоронні органи, сфера приватизації, призов на військову службу, збір усіх видів штрафів. Видача дозволів різного роду, контроль бізнесу з боку державних служб: пожежний, санепідеміологічний тощо, бізнес, банківська система, освіта і медицина, торгівля, система соціального забезпечення і т.д. [32, с. 82].

У визначенні поняття «корупція» слід враховувати її специфічні ознаки, які виділяють її з-поміж інших явищ. Серед них В.М. Трепак виділяє: «...системність, дисфункція процесів соціального управління в усіх сферах життя суспільства як наслідок корупції; прояв як множинність корисливих зловживань службовими повноваженнями в державному, муніципальному та приватному секторах, різних форм підкупу-продажності службовців» [166, с. 191]. Також слід враховувати такі ознаки корупції, як глобальність прояву; глибоке історичне походження; укладання взаємовигідної угоди між сторонами корупційних відносин, домовленості про зобов'язання та зберігання в таємниці цього; надання переваги особистим інтересам над суспільними, державними; порушення законодавства та морально-етичних принципів поведінки; здатність еволюціонувати та маскуватись, пристосовуючись до реалій життя.

Американський науковець Роберт Клітгаард, вивчаючи довгий час корупційні прояви, зазначав, що вони виникають за наявності трьох основних умов: мінімальний ризик, достатньо висока вигода та незначне покарання або висока імовірність його уникнення. Таким чином, він вивів формулу причин виникнення корупції, яку ще називають «формула корупції Р. Клітгаарда»:

Корупція = Монополії + Свобода дій – Підзвітність [206].

С.В. П'ясецька-Устич серед ознак корупції також відмічає наявність «тісного зв'язку між високим рівнем корупції в суспільстві і непропорційно

високими доходами незначної групи осіб та одночасно зростаючою бідністю більшості населення країни» [142, с. 21].

Розглядаючи суть поняття «корупція» виділяють, переважно, такі складові як «сфера поширення корупції», «суть корупційних вчинків», «суб'єкти корупційних правопорушень» та «мета здійснення корупційного правопорушення» [16, с. 86].

Виходячи із вище викладеного, пропонуємо під «корупцією» розуміти складне багатоаспектне системне явище, що полягає в неправомірному аморальному використанні особами, що мають владні чи управлінські повноваження, власного становища, статусу чи авторитету в особистих корисливо-егоїстичних інтересах з метою збагачення чи отримання іншого роду преференцій для себе чи інших осіб за рахунок держави або її громадян [32, с. 82].

Багатогранність корупційних проявів спричиняє появу різних її видів (рис. 1.2).

За сферою соціального буття виділяють корупцію побутову, ділову та верховної влади. Побутова корупція часто проявляється при взаємодії громадян з державними службовцями та посадовими особами різних рівнів, як-от: менеджери, лікарі, вчителі, викладачі тощо – які можуть посприяти або перешкоджати вирішенню важливих для особи питань. У взаємовідносинах бізнесу та владних структур, або між підприємцями може виникати корупція ділова. У вищих ешелонах влади може існувати корупція верховної влади, яка проявляється у підкупі політиків чи депутатів задля отримання їх голосу за конкретний законопроект або інших преференцій.

За сферою поширення виділяють шість видів корупції: політичну (корупція, яка існує у представницьких органах влади, у політичній сфері); правову (корупція в законодавчих, виконавчих та судових провладних структурах); інституційну (корупція на всіх рівнях державного управління, у сфері державного регулювання економіки); економічну (корупція в сфері економіки: у митній справі, податковій сфері, у публічних закупівлях,

торгівельний протекціонізм тощо); інформаційну (корупційні прояви при зборі, обробці та обміні інформацією, конфіденційність інформації) та соціально-культурну (корупція в освіті, охороні здоров'я, соціальному забезпеченні, спорті і т.п.).

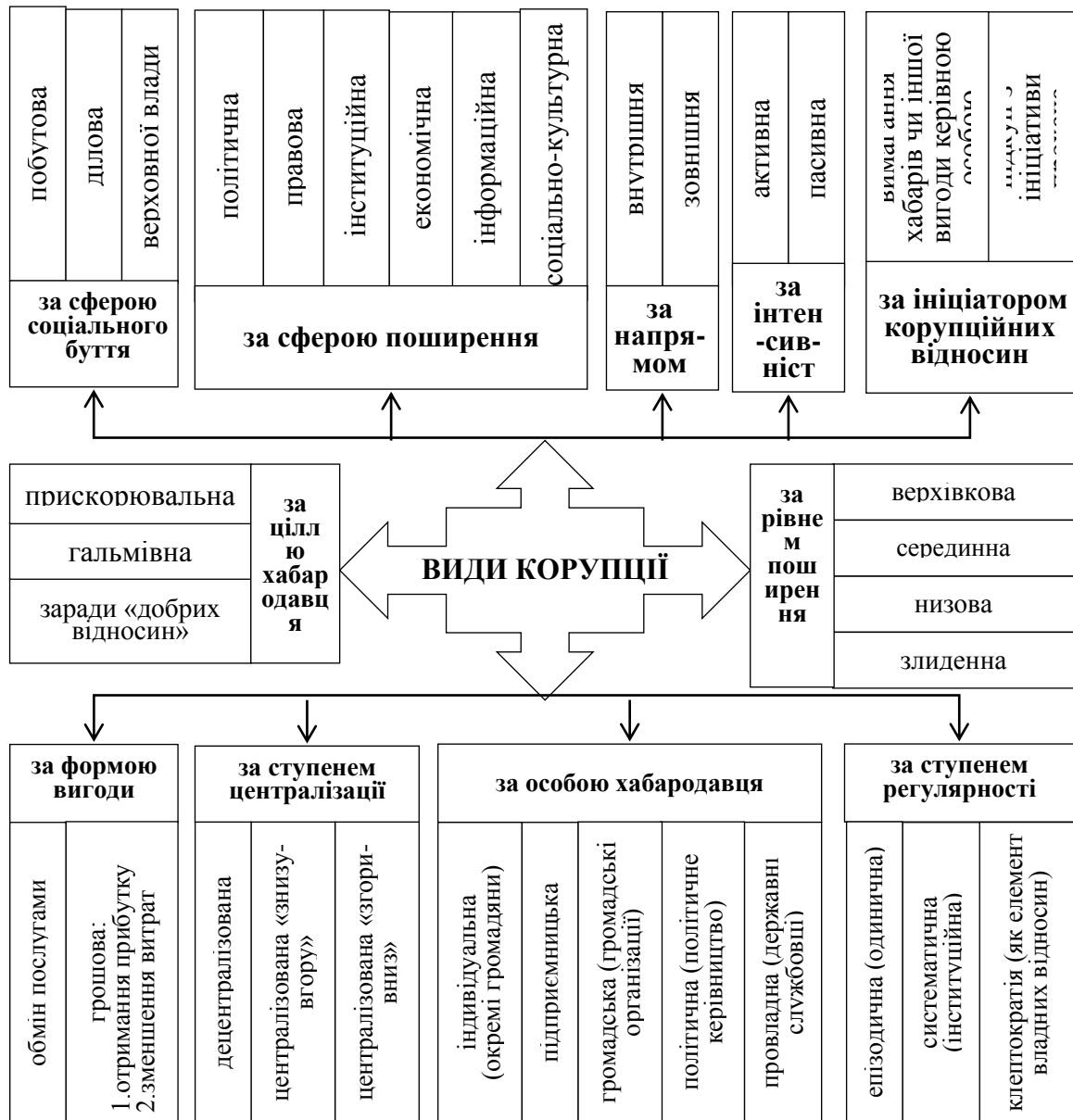

Рис. 1.2. Види корупції*

*сформовано автором за джерелами [61, с. 48; 88; 94, с. 51; 114; 119; 140, с. 16-26; 142, с. 20]

Внутрішню та зовнішню корупцію виділяють за напрямом корупційних діянь. Внутрішня корупція виникає коли корупціонер і особа, в якій вимагають,

або яка сама пропонує будь-які матеріальні чи нематеріальні вигоди, працюють в одній організації чи установі. Якщо ж у ролі «прохача» виступає приватна особа, то є сенс говорити про зовнішню корупцію.

Також виділяють активну та пасивну корупцію залежно від інтенсивності діянь. При цьому, під активною корупцією розуміють умисні дії певної особи, яка особисто або через посередника забезпечує отримання будь якої вигоди посадовцю в обмін на вчинення посадовою особою дій або утримання від таких з метою отримання вигоди для себе чи інших осіб, що в результаті призведе до завдання шкоди, недотримання функціональних обов'язків посадовця. Пасивну корупцію розглядають як вимагання посадовою особою будь якої особистої вигоди від сторонніх осіб в обмін на виконання чи не виконання посадових обов'язків, в результаті чого може бути завдано шкоди.

Щодо ініціатора корупційних відносин, то виділяють такі її види: по-перше, матеріальну чи нематеріальну вигоду вимагає посадова особа, а прохач змушений на це погоджуватись; по-друге, можлива ситуація, коли ініціатором підкупу виступає прохач задля залагодження своїх власних інтересів.

Залежно від мети хабародавача виділяють три види корупції: прискорювальну (у цьому випадку матеріальну чи нематеріальну вигоду пропонують за сприяння у вирішенні наболілих питань з позитивним результатом); гальмівну (якщо, навпаки, просять створити перешкоди у певній справі); заради «добрих відносин» (сюди належать випадки, коли ініціатор майбутніх корупційних відносин нічого не просить, а намагається за рахунок матеріальної чи нематеріальної вигоди налагодити дружні стосунки, втертись у довіру до посадової особи як можливого корупціонера).

Відповідно до рівня поширення корупції, то виділяють такі її види: верхівкову, серединну, низову та злиденну. Верхівкова корупція проявляється у владних структурах при розробці корупційних схем. Корупціонери на серединному рівні мають вужчі владні повноваження і оперують меншими фінансовими потоками, а в корупційні схеми залучається менше об'єктів державної власності. Посадовці нижчого рівня, у районах, містах та районах

міст, формують низову корупцію. Вони самостійно не приймають ніяких рішень, але саме вони здійснюють документообіг та контролюють цей процес, і у їх силах як прискорити його, так і загальмувати. Злиденна корупція виникає час від часу через важке матеріальне становище.

Форма вигоди визначає такі види корупції: обмін послугами; в грошовій формі, коли пропонується чи вимагається матеріальна вигода задля отримання прибутку або зниження витрат.

Залежно від ступеня централізації виділяють корупцію децентралізовану та централізовану. У випадку децентралізованої корупції особи, які пропонують неправомірну вигоду, діють на власний розсуд, а при централізованій – встановлюються певні корупційні схеми. При цьому централізована корупція, в свою чергу, поділяється на корупційні відносини, що відбуваються «знизу-вгору» та «згори-вниз». Потoki матеріальної вигоди можуть йти «знизу-вгору», якщо посадові особи нижчого рівня збирають хабарі і діляться ними з керівництвом. Якщо ж посадовці вищого рівня «задобрюють» підлеглих підвищеними окладами чи преміями у «конвертах», щоб останні «закрили» очі на неправомірні дії чи бездіяльність керівництва, то мова йде про централізовану корупцію «згори-вниз».

Види корупції виділяють і в залежності від, хто пропонує матеріальну чи нематеріальну вигоду: якщо це окремі громадяни, то мова йде про індивідуальну корупцію; якщо керівники чи менеджери підприємств, то – підприємницьку; якщо представники громадських організацій, то – громадську; якщо політичні діячі, то – політичну, а якщо представники провладних структур, то – провладну.

Залежно від частоти здійснення корупційних правопорушень корупцію розглядають як одиничну, яка проявляється дуже рідко, деколи або виникала всього один раз; систематичну або її ще називають інституційну, якщо корупційні вчинки здійснюються регулярно; та клептократію, що представляє собою вид політичної корупції, а саме зловживання урядовців задля особистого збагачення та зміцнення свого політичного впливу [155].

Виділяють також форми корупції, такі як:

- хабарництво, тобто отримання матеріальної, грошової чи іншої користі за сприяння хабародавцеві чи іншій особі, використовуючи службове становище чи надану владу [38, с. 76];

- фаворитизм, тобто прийняття рішень посадової особи, керівника зумовлюються інтересами їх «улюбленців», фаворитів. Проявом фаворитизму вважається непотизм, кумівство, кронізм, а також можна сюди віднести і протекціонізм;

- непотизм або кумівство, а саме надання переваг, пільг, послуг, грошових коштів, матеріальних чи нематеріальних активів родичам, наближеним особам та ін. [38, с. 76];

- кронізм передбачає використання владних повноважень задля вирішення запитів друзів і добрих знайомих;

- протекціонізм, що передбачає заступництво, або надання допомоги суб'єктам підприємницької діяльності чи підлеглим особам у вирішенні їх проблем за надану матеріальну чи нематеріальну вигоду;

- відмивання грошей, тобто приховування джерела походження фінансових активів;

- відкат – це специфічний хабар, що являє собою платіж посадовій особі за неправомірну послугу, наприклад за наданий контракт;

- вимагання, примушування юридичної чи приватної особи до надання матеріальних чи нематеріальних цінностей або послуг в обмін на певні дії чи бездіяльність посадовця [38, с. 76];

- виплати за сприяння – це теж, свого роду, хабар, який в багатьох країнах не переслідується законом, оскільки використовується для прискорення процесу надання певних послуг;

- розкрадання, що передбачає привласнення чужого майна або використання його для забезпечення власних інтересів чи інших осіб, використовуючи службове становище чи надані посадові повноваження [38, с. 76];

- торгівля впливом, ще один прояв хабарництва, який стосується «посередника», що торгує впливом посадової особи на вирішення проблеми прохача, отримання ним неправомірної вигоди;
- шахрайство, або введення в оману юридичних чи приватних осіб задля власної вигоди чи вигоди третіх осіб [38, с. 76];
- зловживання, що характеризується використанням влади чи службового становища, чи посадових можливостей для задоволення особистих інтересів чи інтересів інших осіб [38, с. 76];
- лобізм в тіньовому його аспекті, тобто підкуп представників провладних структур організованими групами з метою прийняття або відхилення певних рішень, законопроектів, отримання певних преференцій для інституцій, які вони представляють;
- здійснення тиску, або залякування, особисті погрози чи рідним і близьким особи, змушуючи її вчинити дії, вигідні злочинцям;
- інше, пов'язане із використанням службового становища для задоволення власних інтересів чи інших осіб внаслідок використання службової інформації не за призначенням, відмови у її наданні, затримання надходження необхідної інформації, спотворення даних; неправомірного втручання у діяльність інших посадових осіб чи державних органів задля перешкоджання їм виконувати свої службові обов'язки або спонукати їх до прийняття незаконного рішення [38, с. 76].

Корупційні правопорушення можуть здійснюватись регулярно, тобто систематично, час від часу або одноразово. Спосіб, у який реалізується корупція, як проявляється вигода від даного виду правопорушень, залежить від посади та авторитету посадовця.

Окрім форм та видів корупції визначають також моделі корупції. У них виділяються залежно від історичних особливостей становлення країни, її географічних особливостей та специфіки життєдіяльності. Таким чином, сформувалась західноєвропейська, азіатська, африканська та латиноамериканська моделі корупції.

Західноєвропейська модель корупції найбільшого поширення набула в Данії, Швейцарії, Франції, Фінляндії та Нідерландах. У цих країнах високий рівень несприйняття корупції, рівень культури та свідомості громадян. Корупція тут сприймається, скоріше, як аномалія, ніж закономірність. Корупція тут відзначається низьким її рівнем.

Соціальним різновидом корупції є азіатська модель, яка ґрунтується на соціальних взаєминах між родичами, в корпораціях, які стають сім'єю для її працівників, в етнічних групах тощо. Така модель корупції формувалась віками під впливом місцевих традицій та культури.

В умовах неконсолідованої політичної влади, настання консенсусу між фінансово-бюрократичними групами і політичною елітою, припинення протистояння між ними утвердилась африканська модель корупції, яка допускає забезпечення основних потреб громадян з метою недопущення економічних криз та соціальних конфліктів.

Латиноамериканська модель корупції відзначається високим рівнем, зростанням «тіньового» сектору економіки та криміналітету, які конкурують з державними органами за владу. Формується держава в державі. Яскравими представниками даної моделі корупції є Бразилія, Гондурас, Гаїті та Венесуела.

В Україні корупція має свої особливості: зростання політичної корупції; широке залучення у корупційні взаємовідносини працівників правоохоронних органів та судів; тісний зв'язок з економічною злочинністю та «тіньовою» економікою, які стали джерелом зростання масштабів корупції; створення потужних фінансово-політичних груп з кримінальною складовою; проникнення корупції в усі сфери життя суспільства і перетворення її на важливий елемент їх функціонування; формування в суспільстві терпимого ставлення до корупційних проявів і надання переваги неправим методам вирішення своїх проблем тощо [38, с. 76-77].

Подолання корупційних проявів неможливе без розробки системи дієвих засобів, що враховують причини появи корупції. Науковці та практики серед причин появи корупції виділяють: об'єктивні та суб'єктивні; специфічні;

основні та другорядні; правові, політичні, інституційні, економічні, інформаційні, соціально-культурні, фундаментальні, історичні, оральні тощо. Усі вони настільки тісно взаємопов'язані між собою, що становлять єдине ціле, і виділити якусь одну більш важливу причину доволі складно. Однак усі причини виникнення корупції залежно від умов прояву та часових рамок можуть відрізнитись інтенсивністю впливу, сферою поширення тощо, тому потребують детального вивчення, систематизації та врахування при розробці заходів попередження і подолання корупції.

Узагальнивши результати наукових розвідок вітчизняних спеціалістів з питань корупції та її видів, пропонуємо усі причини виникнення корупційних проявів розділити за сферою поширення на шість груп: правові, політичні, інституційні, економічні, інформаційні та соціально-культурні у кожній з них слід виділити притаманні лише їй причини, що сприяють виникненню корупції [38, с. 77] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Причини виникнення корупції за сферою поширення*

вид	причини
1	2
правові	недосконалість законодавчої бази
	наявність суб'єктивізму у трактуванні нормативних документів
	неефективність судової системи
	неефективність антикорупційних заходів
	неадекватні міри покарання за корупцію
	недосконалість системи контролю за декларуванням доходів державних службовців
	лобізм в законодавчих органах
	орієнтація правоохоронних органів на захист інтересів держави і витіснення на другий план прав та інтересів приватних власників та громадян
політичні	нестабільність політичної системи
	надмірний вплив політичної еліти на суспільні процеси
економічні	бажання отримати грошову, матеріальну чи нематеріальну вигоду
	занепад економіки, зростання інфляції та безробіття
	масштабність «тіньової» економіки
	монополізація окремих секторів економіки
	зловживання бюджетними коштами
	тіньові схеми приватизації державного і комунального майна
	високі податки та ставки по кредитах
	несприятливий інвестиційний клімат
	торгівельний протекціонізм

1	2
інституційні	зміна форм державного устрою та політичної системи
	недосконалість механізму взаємодії різних інститутів влади
	злиття влади й економіки
	зростання ролі держави у суспільстві
	державне регулювання економіки
	монополія держави на ряд послуг
	громіздка система документообігу та неефективний бюрократичний апарат
	збільшення числа посадовців, розширення їх впливу та можливість приймати рішення на власний розсуд
	тиск вищого керівництва і традиція беззаперечного підпорядкування начальству
	зростання кумівства і протекціонізму на всіх рівнях державного управління та в усіх сферах суспільного життя
	низька управлінська культура поведінки державних службовців
	недостатній рівень участі громадян в державному управлінні
	соціально-культурні
низький рівень правової грамотності громадян	
зростання соціальної нерівності в суспільстві, наявність кланів	
втрата моральних цінностей	
терпиме ставлення до корупції й перетворення її на повсякденну звичку	
прийняття корупції як засобу швидшого та легшого вирішення своїх проблем	
наявність звички «дякувати» за сприяння у вирішення побутових проблем	
недостатнє усвідомлення або ігнорування ризику покарання за корупційні діяння	
релігійні та культурні традиції	
інформаційні	непрозорість процесів прийняття та реалізації управлінських рішень
	недостатність досліджень корупції в різних сферах її прояву
	відсутність необхідної інформації або її спотворення

*побудовано автором за даними джерел: [3; 4; 50; 53; 82; 107; 125; 141; 154; 163; 202]

Уточнення теоретичного базису у сфері подолання корупції, формування єдиного понятійного апарату дає змогу чітко окреслити правові межі об'єкта дослідження, виділити суб'єктів та об'єкт вивчення, охарактеризувати ключові ознаки та причини виникнення корупції, види, форми та моделі її прояву, що сприятиме розробці дієвого механізму попередження корупційних проявів та подолання наслідків корупції.

1.2. Корупційні прояви в діяльності суб'єктів господарювання

Корупція на даний час увійшла до глобальних проблем людства і загрожує його життєдіяльності та економічній безпеці людства, окремих країн, підприємств, окремих громадян. Не менш актуальною є проблема формування антикорупційного механізму і в Україні, яку міжнародні партнери розглядають як досить корумповану.

Проблеми, пов'язані з корупцією не втрачатимуть своєї актуальності аж до повного її подолання. Зважаючи на різносторонність прояву даного явища, питання пов'язані з корупцією щодо теоретичних основ, методики оцінки, способів її подолання завжди знаходяться в полі зору представників багатьох наукових шкіл з усіх галузей знань: і в сфері економічної безпеки, і економіки, і права, і державного управління. хоча слід зазначити, що наукових розвідок щодо проблем, пов'язаних з корупцією, найбільше в галузі наук з державного управління та права (Додаток Б).

Базовим положенням економічного підходу до вивчення проблематики становлення корупції та способів її подолання є твердження, що причиною виникнення корупції незалежно від виду і часу появи завжди є матеріальний інтерес, бажання отримати економічну ренту внаслідок державного регулювання усіх сфер національної економіки. Саме тут корупція процвітає і має чим житись.

Значною проблемою подолання корупції є її обумовленість вагомими мотивами: влада і багатство. Тому процес її подолання такий складний. Окрім того, корупційне середовище здатне до високої самоорганізації і самозбереження. У багатьох суспільствах і в Україні, в тому числі, виникає звикання до корупційних проявів, як до чогось буденного, звичного. Саме тому, превентивні заходи подолання корупції повинні спрямовуватись на формування в населення почуття «несприйняття» корупції.

Корупція в сфері економіки стала її органічною складовою, яка допомагає долати різноманітні проблеми ведення підприємницької діяльності. Вона

носить масовий характер, і без неї суспільство вже не знатиме, як вести справи, функціонувати на ринку, вирішувати нагальні потреби бізнесу. Чим корумпованішою є країна, тим більше корупційних злочинів здійснюється у підприємницькій сфері.

Негативним є той факт, що 11% керівників вищої ланки, які диктують модель поведінки, вважають, що спотворення фінансових показників можна виправдати, якщо це допомагає бізнесу вижити в умовах економічного спаду [1, с. 24]. Компанії України все частіше стикаються з корупційними проявами, особливо у відносинах між бізнесом і державними органами, незалежно від розміру компанії. Рівень корупції становить 4-10% обороту компанії, а частина компаній втрачала бізнес через корупційні дії конкурентів [71].

Корупційні прояви поглинають ті грошові кошти, які могли б бути витраченими на розвиток соціальної та економічної сфери. Через корупцію підприємства усіх видів та форм власності зазнають збитків у фінансовій та правовій сфері, втрачають репутацію та банкрутують.

Загалом корупція, завдаючи шкоди розвитку економіки, породжує загрози як економічній безпеці країни, так і її національній безпеці.

У системі національної безпеки країни особливу позицію займає економічна безпека, оскільки саме економіка забезпечує функціонування усіх сфер життєдіяльності суспільства, економічне зростання, конкурентоспроможне позиціонування на міжнародній арені.

Для розуміння суті досліджуваного явища та розробки ефективного механізму його регулювання необхідним є уточнення його теоретичного базису. Так, економічну безпеку автори розглядають як:

- стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- здатність задовольняти суспільні потреби;
- стан захищеності економічної сфери;
- пристосування до мінливих умов існування тощо (табл. 1.3).

Вважаємо об'єктивно обґрунтованим визначати економічну безпеку як безпекове явище через призму загроз та стан захищеності, оскільки «здатність

задовольняти суспільні потреби» відображає мету діяльності, а «пристосування до мінливих умов існування» пов'язане з факторами виникнення явища «економічна безпека».

Виходячи із вище викладеного, пропонуємо розглядати поняття «економічна безпека» як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства і держави від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільний економічний розвиток.

Таблиця 1.3.

Дефініції поняття «економічна безпека»*

Автор	Визначення
	<i>стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз</i>
В. Кузьменко	Стан економіки, який забезпечує спроможність протистояння системи негативним впливам із зовнішнього середовища [81].
	<i>здатність задовольняти суспільні потреби</i>
А. Архипов	Здатність економіки забезпечувати ефективне задоволення суспільних потреб на національному та міжнародному рівнях [101].
	<i>стан захищеності економічної сфери</i>
М. Камлик	Надійна захищеність національних інтересів у сфері економіки від реальних та потенційних внутрішніх загроз, й у першу чергу – від прямих та опосередкованих економічних збитків; захищеність економічних інтересів держави, суспільства та особистості, з одного боку, відпрацювання та впровадження оптимальної соціально орієнтованої економічної політики, з іншого боку [70].
О. Новікова	Стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від економічних загроз та інших загроз національній безпеці, які на них впливають [112].
І. Чорнодід	Стан захищеності найважливіших економічних інтересів особи, суспільства, держави, розвиток достатнього економічного потенціалу, що сприятиме стійкому й ефективному функціонуванню в режимі розширеного відтворення [186].
	<i>пристосування до мінливих умов існування</i>
В. Амітан	Внутрішнім змістом поняття економічна безпека є модель, що спрямована на створення умов для безперервного пристосування господарської діяльності або економічного функціонування до мінливих умов досягнення поставленої мети як у рамках держави, так і в рамках її регіонів та господарюючих суб'єктів [101].

*Джерело: [70; 81; 101; 112; 186].

До найбільш негативних наслідків впливу корупції на економіку дослідники відносять: збільшення частки тіньової економіки; скорочення фінансових ресурсів держави; загострення соціальних проблем; дестабілізація ринкових механізмів; маніпулювання держзамовленнями; здійснення ціноутворення з врахуванням «корупційних витрат»; втрата довіри інвесторів; збільшення корупційних проявів на підприємствах, організаціях та установах; «відмивання брудних грошей»; гальмування розвитку сфери приватного підприємництва; зростання недовіри до влади. Усі ці фактори виступають загрозами економічній та національній безпеці країни.

Проте, окремі дослідники вважають, що корупція має позитивний вплив на економіку. Зокрема, корупція може виступати як фактор економічного зростання:

1. Вона може сприяти нагромадженню капіталу у підприємницькій сфері за рахунок державного сектора, що сприятиме створенню та розширенню бізнесу за умови використання акумульованого капіталу всередині країни.

2. Корупція спонукає до активних дій: в певних межах корупція створює сприятливі умови для ведення прибуткового бізнесу, заставляючи підприємця шукати способи не тільки успішного ведення бізнесу, але й врахування ризиків та способів його уникнення.

3. Корупція нівелює недоліки бюрократії, прискорюючи процес ухвалення необхідних рішень.

4. Корупція може підпорядковуватись законам ринку. Вона сприяє створенню паралельного ринку, виступаючи засобом прояву логіки ринку і ефективнішого розподілу ресурсів.

Ті ж дослідники вбачають у корупції також сприятливий вплив на політичний розвиток країни. Зокрема:

1. Корупція може сприяти процесу розробки та прийняття управлінських рішень. При надмірній централізації управління на найвищих щаблях влади і недостатній кваліфікації державних службовців процес прийняття

управлінських рішень є ускладненим, а корупційні взаємовідносини можуть сприяти задоволенню назрілих потреб суспільства.

2. Корупція активізує політичне життя і сприяє формуванню політичних партій.

3. Корупція сприяє активнішому залученню у політичне життя громадян, потенційних виборців, які за рахунок протекціонізму та фаворитизму намагаються включатись у політичні процеси та вирішувати свої нагальні потреби.

4. Корупція об'єднує націю, в якій панують розкол та суперечності за розподіл державних ресурсів. Територіальні громади активізуються, об'єднуючись в процесі «вибивання» бюджетних коштів.

Одним з важливих напрямів були і залишаються дослідження корупційних загроз економічній безпеці України та розробка дієвого механізму їх попередження та усунення негативних наслідків.

Корупція є однозначно негативним явищем, яке здійснює вплив на різні сфери життя суспільства: соціальну, моральну, психологічну, економічну. Поширення корупції в Україні і світі визначає цю проблему як серйозну загрозу. Проведене експертами Всесвітнього економічного форуму дослідження щодо виявлення ризиків та загроз, які можуть змінити світовий уклад та викликати кризи в найближчому десятилітті, визначило корупцію як загрозу геополітичному укладу [214].

Економічні втрати від корупції визначаються як прямі (зменшення надходжень до бюджету країни і неефективне їх використання) та непрямі (зниження рівня ефективності економічної сфери). Непрямі економічні втрати від корупції не піддаються оцінці, а прямі є досить вагомими. Так, «у доповіді ООН, світова економіка щороку втрачає 2,6 трильйона доларів через корупцію. Це понад 5% глобального ВВП. Щорічний обсяг хабарів у світовому масштабі становить один трильйон доларів» [185].

Загалом, Україна багато робить на шляху подолання корупції, однак її зусилля не досягають бажаного успіху через «звикання» до корупційних

проявів населення. Намагаючись розвиватись на міжнародному ринку, Україна зазнає тиску з боку західних партнерів та міжнародних інституцій. Таким чином, в країні слід активізувати апарат антикорупційних структур, збільшити обсяги й кількісні параметри санкцій, забезпечуючи підтримку вітчизняному виробникові.

При цьому акцент антикорупційного механізму має зміститись з засобів боротьби з корупцією до засобів попередження її виникнення. Так, А. Ю. Гріненко зазначає, що «зусилля в цій області повинні вийти за вузькі рамки боротьби із безпосередніми проявами корупції, в напрямку більш широкого підходу у вигляді боротьби з причинами, а не наслідками» [26]. Перш за все, необхідно зменшити обсяги корупційних проявів, звужити сфери їх поширення, знизити рівень агресивності, ізолювати корупцію від політичних, правових, економічних, соціальних та інших процесів суспільного життя, зменшити корупційні ризики.

Зв'язок корупції та економіки є взаємообумовленим: корупція чинить негативний вплив на розвиток економіки країни, а економічні методи можуть стати одними з найдієвіших у подоланні корупції. Це підтверджується світовими досвідом, адже економічні методи володіють достатньо потужним потенціалом попередження загроз, викликаних корупцією, а також впливу на умови та причини появи корупційних проявів.

Вплив корупції на різні сфери суспільного життя та галузі економіки, підприємства різних видів та форм власності проявляється по-різному. Великі підприємства, зокрема монополісти в галузі видобутку енергоносіїв та металів, за допомогою корупційних домовленостей намагаються «просунути» необхідний закон, заручитись підтримкою можновладців, отримати вигідний тендер, отримати перемогу у конкурентній боротьбі.

Середні підприємства менші за розмірами, але є більш чисельними і зосереджені в усіх галузях економіки. Вони намагаються заручитись підтримкою корупційних схем задля уникнення санкцій та перевірок, і збереження власного доходу.

Малий бізнес переважно зосереджений в сфері торгівлі та обслуговування. Для них не вигідно входити у корупційні взаємовідносини, адже витрати можуть бути більшими від отриманих переваг. У корупційну площину вони. Як і середні підприємства, входять задля уникнення перевірок і санкцій, шукаючи усі можливі способи отримання прибутку і збереження бізнесу.

Обсяги та поширеність корупції тісно пов'язані саме з великим бізнесом, який і отримує найбільшу вигоду. Для середнього і малого бізнесу хабарі – це не виправдані витрати, це ті кошти, що могли вкладатись у розвиток підприємства. Окрім того, корупціонери задля власного збагачення створюють додаткові перепони для розвитку бізнесу. В результаті спостерігається скорочення обсягів виробництва та доходності підприємств. Виходу середнього та малого бізнесу з корупційної площини сприятимуть збільшення кількості поданих до суду справ та розірвання корупційних зв'язків на найнижчому управлінському щаблі.

Кожна галузь економіки в розрізі розмірів і специфіки компаній знаходиться під впливом корупції індивідуально. Малий і мікробізнес, який не є ФОП, а також ФОП, що є суб'єктами середнього підприємництва, трохи слабше від решти відчують покращення при падінні рівня корупції. Також стало відомо, що особливо добре себе відчуває і майже напряду залежить від чесного ринку така галузь, як сільське господарство – 95-97% в розрізі малого та середнього бізнесу. Це можна пояснити численними законодавчими актами, які регулюють відносини в господарстві. Різні законопроекти можуть як допомагати, так і заважати сільському господарстві малого та середнього бізнесу. Тут і з'являється фактор корупції [54, с. 54].

Корупційна складова в економіці також проявляється як злиття провладних інституцій з бізнесом. Незаконне збагачення часто пропонується або вимагається, створюючи штучні перепони навіть у тих випадках, коли рішення на користь прохача повинно бути прийняте згідно закону. Одночасно виникає і моральний аспект таких взаємовідносин, що поглиблює

розшарування суспільства і загострю соціальні проблеми, нетерпимість серед населення.

Зважаючи на вагоме економічне підґрунтя існування корупції, економічних аспектів її дослідження має бути пріоритетним. Оскільки він також визначає рівень економічної свободи в кожній країні.

Методологічні основи ефективної політики протидії корупції повинні формуватися в результаті осмислення її природи, факторів детермінації і наслідків, на базі розробки концептуальних положень, завдань і механізму формування інституційного забезпечення економіки, системи державних органів за рахунок відновлення монополії держави на виробництво безпеки як найважливішого виду чистих суспільних благ. Така політика не протиставляється заходам позаекономічного порядку, а доповнює їх несиловими методами впливу [120, с. 216].

Розробляючи заходи протидії та попередження корупційних вчинків доцільно детально вивчати чинники їх виникнення, зовнішні та внутрішні, психологічні, традиційні та історичні витоки корупції та корупційного мислення особи, її економічне забезпечення та потреби.

До основних факторів детермінації корупції можна віднести:

- значні масштаби тіньової економіки;
- широке поширення дискреційних функцій у системі державної служби;
- нерозвиненість традицій громадянської державної служби, що підкоряється строгим правилам і обмеженням;
- незрілість інститутів, покликаних забезпечувати привабливість держслужби – системи гарантій, пільг, страхування, соціального забезпечення;
- незавершеність процесів формування інститутів контролю корупційних дій;
- нерозвиненість інститутів цивілізованої взаємодії бізнесу і влади [120, с. 216].

Важливим моментом при вивченні корупції є необхідність усвідомлення, що корупцію на пряму пов'язана з управлінням державою та бюрократією. Вони завжди співіснують у тій чи іншій мірі залежно від особливостей кожної країни.

Загалом, з точки зору інституційного підходу корупція являє собою домовленість між службовими особами, представниками різного роду інституцій, та фізичними особами. Вона забезпечує зменшення трансакційних витрат. Порушуючи усі існуючі обмеження задля збагачення клієнта.

Попит на корупційні угоди залежить від двох груп чинників. Перша – інституціональні чинники виникнення корупції – приводить до зростання рівня трансакційних витрат бюрократичних процедур та мотивації клієнта до укладання корупційної угоди. Друга група – чинники спрощення укладання корупційної угоди – приводить до зменшення рівня трансакційних витрат корупційної угоди. При підвищенні ефективності чинних формальних правил, усуненні інституціональних чинників виникнення бюрократичної корупції можна досягти зменшення її рівня [121, с. 156].

До інституціональних чинників виникнення корупції відноситься невідповідність формальних правил етичним нормам суспільства, неефективність формальних правил, неефективна їх реалізація. Високий рівень корупції в нашій державі обумовлений неефективністю інституціональних рамок. Це обумовлено існуванням старих і нових формальних правил, що приводить до їх неузгодженості [121, с. 156].

До чинників спрощення укладання корупційної угоди належить рівень корумпованості країни, наявність у суспільстві «корупційних» традицій, недосконалість адміністративної системи держави [121, с. 156].

Зважаючи на ті загрози, які створює корупція для розвитку економіки країни, доцільно зосередити свою увагу на активізації реалізації Концепції подолання корупції в Україні, забезпечити сприятливі умови для ведення бізнесу малим та середнім вітчизняним підприємствам, запровадити обов'язкове декларування доходів та обґрунтування джерел їх походження, обов'язкове обґрунтування походження грошових коштів на купівлю дорого

вартісних товарів і послуг, сформувати у населення внутрішній спротив корупційним діям.

В усьому світі підприємства для підвищення ефективності діяльності застосовують інноваційні інструменти, серед яких виділяється комплаєнс-контроль. З його допомогою здійснюється внутрішній контроль за діяльністю підприємства та зростає ефективність корпоративного управління.

У світі комплаєнс отримав широке застосування: у фінансовій та страховій сфері, на виробничих підприємствах, у торгівлі, в сфері охорони здоров'я та освіти, органах державного управління тощо. В Україні комплаєнс робить лише перші кроки.

Його важливість було підтверджено у Давосі на всесвітньому економічному форумі, де зазначалось, що економічному зростанню сприятиме подолання корупції, бюрократії, налагодження системи кредитування та фінансування, розширення практики комплаєнс контролю.

У міжнародній практиці комплаєнс широко застосовується для виявлення фактів корупції, шахрайства, порушення законодавства та корпоративної етики тощо. Усі разом та кожен зокрема зазначені факти протиправної діяльності знижують економічну безпеку підприємства, а також потребують врахування при оцінці її рівня. Тому комплаєнс-контроль повинен стати частиною системи економічної безпеки підприємства, вагомим інструментом її забезпечення та боротьби з корупцією.

Безпосереднім призначенням комплаєнс-контролю виступає попередження виникнення або мінімізація ризиків зниження прибутковості діяльності чи втрати довіри до підприємства у споживачів, посередників, інвесторів, регулюючих органів, а в кінцевому підсумку – загрози зниження економічної безпеки підприємства.

Комплаєнс – це також потужний інструмент у боротьбі з корупцією при здійсненні виробничих процесів, електронних закупівель, проведенні конкурсів на заміщення вакантних посад керівного складу, у взаємовідносинах між співробітниками компанії тощо.

Термін «комплаєнс» привнесли в українську економіку західні компанії, що ввійшли на наш вітчизняний ринок, і для яких комплаєнс виступає невід'ємним елементом функціонування.

Будь-яке дослідження починається зі з'ясування суті явища, що вивчається. В Україні не вироблено єдиного підходу до трактування таких термінів як «комплаєнс», «комплаєнс-контроль», «комплаєнс-ризика» тощо. Тому вивчення дефініції зазначених термінів вбачається як першочергове завдання.

Термін «комплаєнс» походить від англійського «compliance», що означає «відповідність», і означає «здатність компанії відповідати нормам і правилам – як зовнішнім, так і внутрішнім» [198].

На даний час не сформовано єдиного визначення поняття «комплаєнс». Одні автори зосереджуються на меті діяльності комплаєнс або дають його узагальнене визначення; інші виділяють лише окрему сторону комплаєнс щодо управління ризиками; хтось зазначає, що дотримуватись норм вітчизняного та міжнародного права слід при здійсненні діяльності, а інші вказують, що перевіряти на відповідність необхідно і внутрішню документацію підприємства, організації, установи (табл. 1.4).

Зважаючи на вище викладене, пропонуємо під терміном «комплаєнс» розуміти відповідність діяльності підприємства та його внутрішньої політики, правил і процедур вітчизняному та міжнародному законодавству, морально-етичним нормам ведення бізнесу, контроль за усіма процесами, здійснення комплаєнс-ризику менеджменту в системі боротьби з корупцією та зміцнення економічної безпеки.

Метою комплаєнс-контролю є перевірка дотримання законодавчих та морально-етичних норм; розробка заходів щодо мінімізації протиправних та економічних ризиків, що призводять до зниження ефективності діяльності, прибутковості та втрати довіри у суб'єктів ринкових відносин.

Метою комплаєнс-контролю є перевірка дотримання законодавчих та морально-етичних норм; розробка заходів щодо мінімізації протиправних та

економічних ризиків, що призводять до зниження ефективності діяльності, прибутковості та втрати довіри у суб'єктів ринкових відносин.

Таблиця 1.4

Дефініції поняття «комплаєнс»*

Автори	Визначення
узагальнення принципів діяльності	
Міжнародна асоціація комплаєнсу	Комплаєнс описує здатність діяти відповідно до закону, набору правил та норм або встановлених вимог та внутрішніх процедур [13].
Кавчук А.	Комплаєнс – концепція ведення бізнесу з дотримання законодавства України та інших країн, галузевих нормативних документів, стандартів, внутрішніх корпоративних документів (етичних кодексів, політик, процедур) [68].
усвідомлене прагнення	
Правдива Л.	Комплаєнс у банківській сфері, по суті, є усвідомленим прагненням до відповідності банківської діяльності законодавчим і нормативним вимогам, встановленим правилам і процедурам, кодексам і стандартам [129, с. 10].
вузьке поняття	
Цюцяк А.Л., Цюцяк І.Л.	Комплаєнс – це процес управління комплаєнс-ризиками [184, с. 204].
Жарій Я., Куфаєва В.	Тлумачення терміна як складової процесу управління комплаєнс-ризиками в поєднанні з контролем за цим процесом [55, с. 313].
зазначення мети комплаєнс	
Москаленко Н.В.	Під ним розуміють процес управління ризиками, направлений на добросовісне виконання законодавства, норм етики, прийнятих у сфері регулювання правовідносин і принципів ділових відносин з метою підтримки належних правил та стандартів поведінки на ринку, а також підтримання іміджу установи, організації [103, с. 111].
перевірка відповідності діяльності нормам і нормативам	
Деревська О.Б.	Комплаєнс – перевірка відповідності діяльності банку законодавству, нормативно-правовій базі Національного банку України, внутрішнім нормативним документам [46, с. 61].
система захисту бізнесу	
Калініченко Л.Л.	Система захисту бізнесу і його акціонерів від зовнішньої корупції, зловживань та неефективного управління організацією з боку її топ-менеджерів, а також здатність діяти у відповідності з інструкціями, правилами і спеціальними вимогами [69, с. 242].
комплексне визначення	
Гончарова К.Г.	Комплаєнс є ваговою частиною внутрішньої системи безпеки банку, що забезпечує відповідність внутрішньобанківських правових актів актуальним законодавчим нормам та відповідність внутрішньобанківських процесів внутрішньобанківським нормативно-правовим актам, в тому числі шляхом ефективного комплаєнс-ризик менеджменту [25, с. 28].

* побудовано автором за джерелами [13; 25; 46; 55; 68; 69; 103; 129; 184]

Завданнями комплаєнс-контролю виступають:

- забезпечення дотримання чинного вітчизняного та міжнародного законодавства, етичних норм поведінки усіма сторонами ділових чи економічних відносин, співробітниками компаній;
- розробка внутрішньої документації компанії та процедур у відповідності з чинним законодавством;
- протидія корупції, шахрайству, легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, тероризму тощо.

При здійсненні комплаєнс-контролю слід дотримуватись ряду принципів, серед яких слід виділити:

- незалежність, що передбачає офіційний статус служби комплаєнс-контролю, доступ до необхідних ресурсів та документації, попередження виникнення можливих конфліктних ситуацій, пов'язаних із професійною діяльністю;
- постійність, тобто безперестанне здійснення моніторингу необхідної інформації, її обробку та аналіз;
- взаємодія з керуючими органами, котра передбачає вчасне надання достовірної інформації; обговорення спірних запитань щодо трактування окремих положень, показників та іншої інформації; узагальнення результатів перевірок та внесення пропозицій щодо усунення виявлених порушень;
- превентивність, що потребує вироблення на основі ґрунтовного аналізу зібраної інформації обґрунтованих рекомендацій щодо покращення результативності роботи компанії, подолання корупції та вдосконалення системи комплаєнс;
- різноспрямованість, тобто застосування системи комплаєнс в усіх сферах діяльності та усіх процесах;
- субординація, що передбачає підзвітність співробітників служби комплаєнс-контролю своєму керівникові; при цьому керівник служби комплаєнс-контролю повинен підпорядковуватись керівнику вищого рангу; а якщо він входить до вищих керівних структур суб'єкта економічних відносин, то не може здійснювати керівництво будь-яким структурним підрозділом;

- належне кадрове забезпечення, враховує що працівники служби комплаєнс-контролю повинні володіти необхідною освітою, досвідом, кваліфікацією та моральними принципами, що не дозволять їм брати участь у корупційних схемах; якість кадрового забезпечення служби комплаєнс-контролю повинна підтримуватись завдяки системі підвищення кваліфікації та обміну досвідом.

Ефективність комплаєнс, досягнення поставленої мети в значній мірі залежать від виконання ряду функцій, серед яких слід виділити:

- аналітичну, яка проявляється у проведенні аналізу дотримання законодавчих норм та процедур вітчизняного та міжнародного законодавства, внутрішньої регламентуючої документації, морально-етичних норм діяльності, виявленні імовірних комплаєнс-ризиків, в тому числі корупційних;

- інформаційну, тобто збір, систематизацію та обробку необхідної інформації;

- превентивну, що потребує розробки ряду заходів недопущення неправомірних діянь як співробітників компанії, так і партнерів по бізнесу, посередників, клієнтів, регулюючих та контролюючих органів тощо;

- захисну, котра передбачає зміцнення економічної безпеки компанії шляхом попередження виникнення комплаєнс-ризиків та нейтралізації існуючих.

При здійсненні комплаєнс усіх без винятку процесів слід дотримуватись певних правил і процедур. Так, для переважної більшості організацій набір політик Комплаєнс включає:

- Кодекс корпоративної етики або корпоративної поведінки, який визначає моральні та етичні засади взаємодії, розставляє акценти в діяльності підприємств та працівників;

- Політику чесної конкуренції, що передбачає формування ринку товарів та ресурсів за законами ринку та ринкової конкуренції;

- Політику протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, котра застосовується з метою недопущення поглиблення тінізації економіки;

- Політику отримання та надання подарунків і запрошень, тобто встановлення граничних меж «подарунка» і «хабара»;
- Політику інформування про порушення етичних стандартів, або заохочення, стимулювання усіх зацікавлених сторін до викриття корупційних вчинків;
- Політику, що регулює конфлікт інтересів завдяки впровадженню етичних стандартів поведінки співробітників в разі виникнення подібних конфліктів, а саме формування піраміди ієрархії інтересів, в основі якої лежать особисті інтереси співробітників, а на вершині її знаходять інтереси фірми, яким усі підпорядковуються;
- Політику захисту майна компанії, тобто захист матеріальних та нематеріальних ресурсів фірми;
- Політику конфіденційності інформації, а саме захист конфіденційної інформації.

На усіх без виключення підприємствах, організаціях чи установах на кожному етапі діяльності існує імовірність корупційних ризиків з боку учасників-виконавців. Зважаючи на те, що фактори виникнення корупційних ризиків поділяються на внутрішні та зовнішні, то виділяють два відповідних види комплаєнс-контролю.

Зовнішній комплаєнс-контроль передбачає проведення постійного моніторингу та комплаєнс-контролю щодо корупційної здатності контрагентів та учасників ділових взаємовідносин, перевірку наявності та ефективності системи протидії корупції; вивчення імовірності виникнення корупційних ризиків при взаємодії з державними органами внаслідок здійснення перевірок, участі в тендерах, отримання дозвільних документів, вирішення питань з правоохоронними органами та судах різної інстанції тощо.

Внутрішній комплаєнс-контроль реалізує функцію запобігання ризикам шляхом: виявлення, класифікації та обліку ризиків; кількісної оцінки ймовірності виникнення та можливих наслідків; моніторингу ефективності управління ризиками; участі у розробці заходів по зниженню рівня ризиків, розробка рекомендацій та внутрішніх документів по управлінню ризиками;

виявлення конфлікту інтересів в діяльності організації та її працівників; аналіз показників динаміки зауважень клієнтів та дієвості запроваджених заходів; аналіз економічної доцільності аутсорсингу послуг та використання підрядних організацій; розробці внутрішніх документів, що направлені на протидію комерційному підкупу та корупції; розробці документів та організації заходів по впровадженню норм корпоративної поведінки та професійної етики; виконанні інших функцій, що запобігають ризикам та передбачені внутрішніми документами організації [64, с. 82].

Серед видів комплаєнсу, що необхідні для підприємств усіх сфер діяльності, форм та видів господарювання, слід виділити антикорупційний комплаєнс.

Під антикорупційним комплаєнсом доцільно розглядати «комплекс заходів, що визначається внутрішніми приписами суб'єкта господарювання з метою забезпечення відповідності його діяльності вимогам антикорупційного законодавства та унеможливлення вчинення посадовими особами відповідного суб'єкта господарювання корупційних правопорушень» [102, с. 144].

У відповідності до цього метою антикорупційного комплаєнсу є попередження порушень співробітниками норм та процедур боротьби з корупцією та виявлення існуючих корупційних діянь.

Ефективний антикорупційний комплаєнс включає збір необхідних даних, розробку науково-аналітичної бази комплаєнс-моніторингу, здійснення оцінки ризиків, розробку системи заходів для попередження та подолання корупційних ризиків, запровадження наданих рекомендацій у практичну діяльність, оцінку результативності вжитих заходів, рівня безпеки та корупційних ризиків.

Антикорупційний комплаєнс здатен попередити виникнення імовірних корупційних ризиків та розробити комплекс заходів подолання уже існуючих ризиків, а його входження у систему управління підприємством забезпечує зміцнення економічної безпеки підприємства, подолання внутрішніх та зовнішніх загроз, що пов'язані з корупцією (рис. 1.3).

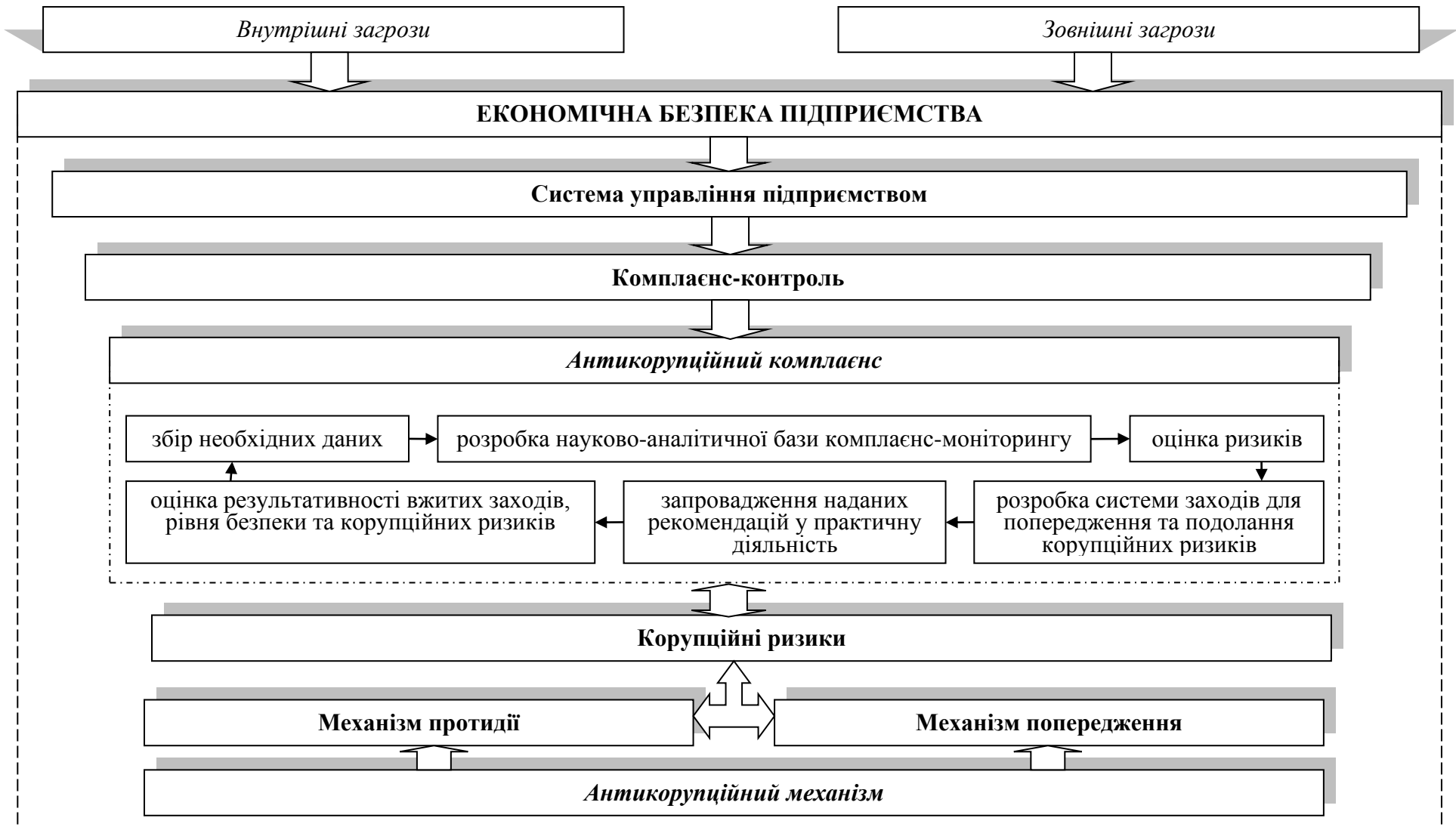

Рис. 1.3. Антикорупційний компласнс в системі забезпечення економічної безпеки підприємства*

*сформовано автором

На даний час в Україні комплаєнс поширений переважно у банківських та фінансових установах. В інших сферах суспільної діяльності комплаєнс знаходиться на стадії становлення. Проте, ті підприємства, організації, установи, що почали застосовувати систему комплаєнс, зарекомендували себе як надійні партнери ринкових відносин, що відзначаються прозорістю діяльності у відповідності до міжнародних норм права та професійної етики, корпоративної культури та нетерпимості до корупції. Вони забезпечили собі позитивний імідж за найвищими стандартами якості та отримали довіру партнерів, клієнтів, інвесторів, держави, співробітників.

1.3. Міжнародні та національні законодавчі норми в сфері попередження та протидії корупції

Подолання корупції – процес надзвичайно складний і довготривалий. Досить складно витравити з свідомості громадян толерантність до корупції. Поки одні вирішують свої нагальні проблеми, інші збагачуються чи іншим чином задовольняють свої потреби, усі ми живемо з наслідками корупції, які є досить вагомими і часто непередбачуваними. Серед найбільш загрозливих наслідків корупції науковці називають: сповільнення процесів демократизації суспільства; падіння престижу країни на міжнародній арені; втрату довіри у громадян та підприємців до законності та влади; гальмування економічного прогресу; утвердження корупційних схем в усіх сферах суспільного життя; зниження або згортання інвестиційної в економіку; зростання цін внаслідок неофіційного включення до накладних витрат корупційних видатків; неієздатність ринкових механізмів регулювання економіки та непередбачуваність наступних змін в країні; зниження рівня життя населення та зростання невдоволеності в суспільстві; втрата морально-етичних норм; зростання злочинності та формування мафіозних кланів; втрата боєздатності країни; загострення політичної ситуації в країні; крах держави тощо.

Попередженню корупційних проявів сприятиме створення належних умов, адже будь-яке явище зароджується лише у сприятливому середовищі. Тому перешкодою корупційним проявам можуть стати:

1. високий рівень розвитку суспільства, в якому спостерігається високий рівень добробуту населення, суворіші антикорупційні заходи, вищий супротив громадян, і відповідно, менше бажання чиновників отримувати незаконні доходи;

2. антикорупційні органи можуть ефективніше працювати в країнах з розвиненою демократією, де чиновники дорожать своїми посадами і здобутками, репутацією;

3. вдосконалення роботи усієї системи антикорупційних органів: розвиненість судової системи, підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів;

4. чітке дотримання законів, недопущення проявів кумівства;

5. скорочення бюрократичного апарату, децентралізація державного управління;

6. прозорість діяльності та звітності органів державної влади;

7. утвердження правил професійної етики серед посадовців;

8. моральна готовність суспільства протидіяти корупційним посяганням;

9. виведення економіки країни з тіні.

Як зазначає Мельниченко Т. С.: на даному етапі розвитку країни слід «виділити кілька напрямів стратегії протидії корупції, а саме:

1) верховенство закону і захист прав громадян;

2) запобігання і протидія корупційним проявам;

3) суспільне усвідомлення небезпеки корупції та її наслідків» [95].

За кожним напрямом необхідно проводити окремі дослідження дієвості окремих заходів як в Україні, так і в інших країнах.

Боротьбі з корупцією та попередженню корупційних проявів, як свідчить міжнародний досвід, сприяє створення спеціалізованих органів. На думку І. Пиголенко [123, с. 9], для ефективного подолання корупції слід формувати

відповідну антикорупційну стратегію, яка включає комплекс превентивних та каральних заходів щодо недопущення імовірних та нейтралізації існуючих корупційних ризиків. Зазначена стратегія потребує прозорості формування, відкритої звітності та законності.

Визначення стратегії, а також конкретних заходів антикорупційної діяльності є вагомим для вироблення антикорупційної політики в Україні. Поняття «антикорупційне законодавство» є збірним. Воно стосується різних за юридичною силою актів, що спрямовані на попередження та протидію корупційним правопорушенням через державних службовців. Антикорупційне законодавство – це закони та інші нормативно-правові акти, якими встановлюються спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, виявлення та припинення її проявів, визначаються ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюється діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких входять протидія корупції, координація такої діяльності чи контроль та нагляд за нею. Сутність антикорупційного законодавства полягає у тому, щоб:

- обмежити, нейтралізувати чи усунути фактори корупції, запобігти конфлікту інтересів (особистих і службових), нормативно визначити рамки правової і етичної поведінки суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення;

- чітко визначити ознаки корупційних правопорушень, передбачити адекватні заходи відповідальності за їх вчинення, належним чином врегулювати діяльність органів державної влади та їх окремих підрозділів, які безпосередньо протидіють корупції [59, с. 82-83].

Вагомим проривом у справі подолання корупції стало ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН 31 жовтня 2003 року Конвенції ООН проти корупції (UNCAC). Її підписала 181 країна, які успішно долають корупцію. Конвенція регулює шість основних напрямів:

1. «обов'язкові та дозвільні запобіжні заходи, що застосовуються як до державного, так і до приватного секторів, включаючи стандарти бухгалтерського обліку для приватних компаній;

2. обов'язкові та дозвільні зобов'язання щодо криміналізації, включаючи зобов'язання щодо підкупу державного та приватного секторів, торгівлі впливом та незаконного збагачення;

3. приватні права на дії щодо жертв корупційних дій;

4. заходи протидії відмиванню грошей;

5. співпраця у розслідуванні та переслідуванні справ, включаючи колекційні дії, шляхом взаємної правової допомоги та екстрадиції;

6. повернення активів» [74].

Зазначена Конвенція ООН сприяє адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних норм права та використання світового досвіду подолання корупції.

Україна, співпрацюючи з різними міжнародними інституціями, а також задля ефективного розвитку вітчизняної економіки, залучення іноземних інвесторів, взяла на себе зобов'язання щодо подолання корупції, підписавши ряд важливих міжнародних актів. Вони мають за мету встановлення національних стандартів боротьби з корупцією з врахуванням міжнародного досвіду, а також ґрунтуючись на її криміналізації та застосуванні превентивних заходів.

Беручи до уваги світовий досвід подолання корупції, Україна ратифікувала ряд важливих міжнародних угод в даній галузі. Серед них слід виділити Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції [74], Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією [182] та Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією [80].

Усі заходи, якими б ефективними вони не були, не принесуть бажаного ефекту, якщо нема на то волі людини. Тому для подолання корупції необхідна політична воля влади і воля усіх громадян. Важливо також забезпечити законодавче підґрунтя, що відповідає міжнародним нормам права, та посилити

роль контролюючих органів. Доцільним також було б запровадження морально-етичних норм поведінки на державній службі та залучити до цього процесу засоби масової інформації, які забезпечать висвітлення проблемних ситуацій та сформують у населення почуття нетерпимості до корупції.

Серед основних антикорупційних законів України слід виділити наступні (табл. 1.5).

Таблиця 1.5.

Основа антикорупційного законодавства України*

Назва	Дата прийняття	Призначення
Закон України «Про запобігання корупції»	14.10.2014. №1700-VII	Регулює відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, визначає правові засади функціонування системи протидії корупції в Україні, порядок формування та реалізації антикорупційної політики, засоби запобігання та відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, основи фінансового контролю, основи міжнародного співробітництва щодо подолання корупції.
Закон України «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2021-2025 роки»	20.06.2022. №2322-IX	Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування [135].
Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»	14.10.2014. №1698-VII	Законодавчо закріплює статус Національного антикорупційного бюро України, його принципи діяльності, гарантії незалежності, організаційні та управлінські засади діяльності.
Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції»	19.12.2019. №410-IX	Закон визначає порядок фінансування політичних партій і внесків, передвиборчої агітації; організацію фінансової звітності політичних партій. Законодавчо закріплено, що контроль за цільовим використанням політичними партіями бюджетних коштів здійснюють Рахункова палата та Національне агентство з питань запобігання корупції.
Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»	10.11.2015. №772-VIII	Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів [137].
Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»	07.06.2018. №2447-VIII	Цей Закон визначає засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальні вимоги до суддів цього суду та гарантії їх діяльності [132].

Назва	Дата прийняття	Призначення
Закон України «Про прокуратуру»	02.07.2015. №578-VIII	Закон серед іншого встановлює правові основи організації і діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Цей Закон визначає правові засади організації і діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України [139].

*сформовано автором за джерелами [132-135; 137-139]

Основним напрямом антикорупційної діяльності є застосування засобів, що попереджають виникнення корупції, є превентивними. Як свідчать численні дослідження причин виникнення корупції, серед них слід виділяти укладення угоди, що передбачає застосування владних повноважень на власний розсуд з метою отримання матеріальної чи нематеріальної вигоди і задоволення потреб підопічного (клієнта).

І.І. Яцків [201] розглядає причини виникнення корупційних взаємовідносин через модель «поручитель (принципал) – виконавець (агент) – підопічний (клієнт)» (рис. 1.4). У цій моделі принципалом, як правило, є держава (П), яка встановлює правила і визначає агентам (А) – чиновникам середньої та низової ланки органів державної влади та місцевого самоврядування й управління – конкретні завдання. Чиновники представляють державу перед клієнтами (К) – окремими фізичними та юридичними особами [201, с. 34].

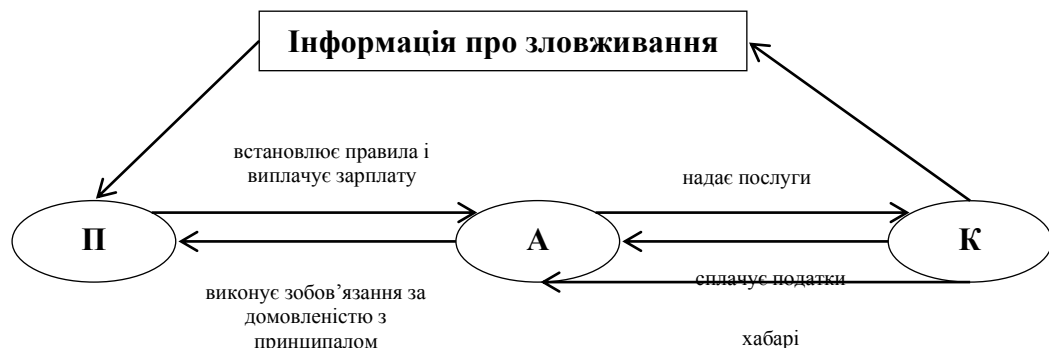

Рис. 1.4. Модель корупційних відносин у системі «принципал – агент – клієнт»*

*Джерело : [79, с. 53]

Як зазначає І. І. Яцків, «В обмін на відповідну винагороду від клієнта, агент, діючи від імені принципала, надає клієнтам різні послуги (ліцензує діяльність фірм, видає громадянам соціальну допомогу, наймає робітників на державну службу тощо)» [201, с. 34]. При цьому вигода може бути у будь-якій формі: матеріальній, фінансовій, сприяння у вирішенні певних проблем, особистій тощо.

Часом юридичні чи фізичні особи вступають у корупційні взаємовідносини не з метою отримання певної вигоди, а для забезпечення собі чи своєму бізнесу захисту, протекції.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає суб'єктів у сфері корупційних правопорушень, розділяючи їх на дві групи:

1. суб'єкти, основною метою діяльності яких є попередження та протидія корупційним проявам;
2. суб'єкти, що виступають однією із сторін корупційної угоди і мають нести за це правову відповідальність.

При цьому суб'єкти першої групи, запобігання корупції, розділяють ще на дві групи:

- 1.1. суб'єкти безпосередньої протидії (усі органи протидії спеціального призначення;
- 1.2. суб'єкти опосередкованої протидії (фізичні особи, громадські організації, представники бізнесових структур).

У разі виявлення корупційних зловживань суб'єкти опосередкованої протидії мають звернутись до суб'єктів безпосередньої протидії, які проводять необхідні дії.

Поліпшенню антикорупційного клімату в Україні мають сприяти антикорупційні інституції: Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК); Національне антикорупційне бюро України (НАБУ); Спеціалізована антикорупційна прокуратура; Державне бюро розслідувань; Вищий антикорупційний суд України; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та

інших злочинів; Служба безпеки України; Національна рада з питань антикорупційної політики при Президентові України [200], Уповноважений підрозділ з питань запобігання корупції в Національній поліції України (рис. 1.5).

Серед антикорупційних органів особливо виділяється Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), яке є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних та інших кримінальних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [138].

Статтею 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» визначено наступні права Національного бюро [138]:

- 1) заводити оперативно-розшукові справи та здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи;
- 2) витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро;
- 3) витребувати від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, у тому числі відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном;
- 4) знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро;

5) отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій незалежно від форми власності інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб, яка необхідна для виконання обов'язків Національного бюро;

6) на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

7) залучати кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців, з будь-яких установ, організацій, контрольних і фінансових органів для забезпечення виконання повноважень Національного бюро;

8) створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних та слідчих працівників;

9) за пред'явлення службового посвідчення входити безперешкодно до державних органів, органів місцевого самоврядування та зони митного контролю, а за письмовим розпорядженням Директора Національного бюро або його заступника - безперешкодно проходити до військових частин та установ, пунктів пропуску через державний кордон України;

10) використовувати з наступним відшкодуванням завданих збитків транспортні засоби, які належать фізичним та юридичним особам, для проїзду до місця події, припинення кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, які підозрюються у їх вчиненні, доставлення до закладів охорони здоров'я осіб, що потребують екстреної медичної допомоги;

11) надсилати державним органам, органам місцевого самоврядування обов'язкові до розгляду пропозиції та рекомендації щодо усунення причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро, а також отримувати від цих органів протягом 30 днів інформацію про розгляд таких пропозицій та рекомендацій;

12) здійснювати співробітництво з фізичними особами, у тому числі на договірних засадах, дотримуючись умов добровільності та конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочувати осіб, які надають допомогу в попередженні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень;

13) вносити подання прокурору про звернення до суду з метою визнання недійсним правочину за наявності підстав, передбачених законом, а також право бути залученим за своєю заявою до таких справ як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору;

14) у цілях оперативно-розшукової та слідчої діяльності створювати інформаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи та вести оперативний облік в обсязі і порядку, передбачених законодавством;

15) зберігати, носити та застосовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби, а також застосовувати заходи фізичного впливу;

16) видавати в разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку;

17) здійснювати правове співробітництво із компетентними органами іноземних держав, міжнародними організаціями;

18) виступати як представник інтересів держави під час розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ про розшук, арешт, конфіскацію та повернення в Україну відповідного майна;

19) порушувати питання щодо створення спеціальних умов в ізоляторах тимчасового тримання та установах попереднього ув'язнення для осіб, які співпрацюють із Національним бюро;

20) впроваджувати устаткування, необхідне для здійснення Національним бюро заходів із зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) – це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. НАЗК відповідальне за формування антикорупційної політики та запобігання корупції. Національне агентство створене відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». НАЗК працює за такими напрямками:

- аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів;
- виявляє корупційні норми у законодавстві та проектах актів;
- контролює дотриманням правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців;
- координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупціогенних ризиків у їх діяльності, погоджує та контролює виконання антикорупційних програм у цих органах;
- контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя;
- стежить за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій;
- співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист [105].

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі - Національне агентство), є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, на які може бути накладено

арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, та/або з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковано у кримінальному провадженні чи стягнено за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими [137].

Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – вищий спеціалізований суд у системі судоустрою України. Його завданням є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад і процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства й держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів, дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, а також вирішення питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави у випадках, передбачених законом, у порядку цивільного судочинства [18].

Відповідно до Закону України «Про прокуратуру» в Україні в офісі Генерального прокурора на правах самостійного структурного підрозділу діє спеціалізована антикорупційна прокуратура, яка здійснює:

- 1) нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;
- 2) підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях;
- 3) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, а також представництво у межах своєї компетенції інтересів держави у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави [139].

Державне бюро розслідувань (ДБР) – центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, в тому числі особливими гарантіями незалежності. До їх компетенції входить досудове розслідування злочинів:

- вчинених вищими посадовими особами, а також особами, посади яких віднесено до першої-третьої категорії посад державних службовців, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України;

- вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, спеціалізованими прокурорами, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [48].

Національна поліція як центральний орган виконавчої влади в межах своїх повноважень розслідує кримінальні правопорушення, що не віднесені до підслідності інших органів антикорупційної системи. Її співробітники мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією.

Служба безпеки України – це державний орган, що забезпечує державну безпеку України. Він має спеціальний статус і повноваження щодо здійснення розслідування економічних, в тому числі корупційних, злочинів та їх попередження.

На сьогоднішній час створена система антикорупційних органів ще не стала дає вагомих результатів. І цьому є кілька причин:

- об'єктивна недостатність спеціально підготовлених фахівців у питаннях попередження та протидії корупції з досвідом роботи;

- новостворені органи без досвіду роботи в Україні будують свою діяльність за міжнародними зразками часто не достатньо враховуючи національні особливості нашої країни;

- через брак фахівців у справі подолання корупції кадровий склад зазначених інституцій формувався досить довго, а це сповільнює внутрішні процеси;
- перевантаженість антикорупційної системи значною кількістю інституцій, які часто дублюють роботу одні одних, знижує ефективність роботи системи загалом;
- кожна інституція веде власну статистику і звітність, користуючись різними показниками, що не підсилює роботу системи в цілому, а ускладнює побачити загальну ситуацію в країні;
- відсутність реальних справ щодо притягнення до кримінальної відповідальності високопосадовців;
- «поблажливе» ставлення громадян до корупційних проявів;
- надмірний тиск зі сторони міжнародних організацій щодо посилення антикорупційної боротьби, що навпаки створює надмірні перешкоди.

Важливими принципами запобігання та протидії корупції є: принцип законності, верховенства права, системності, об'єктивності, практичності, радикальності, наукової обґрунтованості, взаємодії владних структур, комплексності.

Впровадження антикорупційних заходів залежить від географічних, економічних та демографічних внутрішніх факторів, як от: розмір країни, кількість її населення та розмір валового внутрішнього продукту на душу населення. Важливою передумовою ефективності антикорупційних заходів є рівень політичної готовності, який виявляється, коли уряди пропонують фінансування та персонал для незалежних антикорупційних агентств. Додатковими чинниками, що застосовуються, є зовнішній вплив різних інституцій. Норми законодавства Європейського Союзу (ЄС) частково були розроблені з урахуванням корупції, але результати протидії корупції неоднозначні. ЄС може чинити тиск на уряди щодо прийняття інституційних реформ, але вважається, що його внесок має скромні результати, особливо якщо інституційні зміни та результати діяльності на момент вступу

вважалися незадовільними. Однак інші вважають позитивний вплив зовнішніх стимулів і визнають їх механізмом, який може сприяти покращенню засобів масової інформації та громадянського суспільства та висувати справи про корупцію в центр уваги [20].

Зважаючи на брак досвіду вітчизняних інституцій щодо організації антикорупційної діяльності доцільно вивчати досвід інших країн та активно запроваджувати його. Кожна країна розробляє механізми попередження та подолання корупції, які є дієвими саме з врахуванням особливостей соціально-економічного та політичного життя в їх країнах. Доцільно звернути увагу на такі країни як Данія, Фінляндія, Нова Зеландія, Швеція, Франція, Норвегія, які успішно долають корупційні прояви, а також цікавим для України буде досвід країн колишнього соціалістичного табору, які пройшли подібні етапи становлення (табл. 1.6).

Таблиця 1.6.

Досвід зарубіжних країн щодо подолання корупції*

Країна	Принципи боротьби з корупцією
Данія	Сформовано почуття «нетерпимості» до будь-яких проявів корупції як на владному рівні, так і на побутовому.
	Розроблено дієву систему покарання за корупційні взаємовідносини.
	Відкритість та прозорість переміщення усіх державних коштів.
	Усі організації та установи працюють на принципах відкритості та прозорості, публікуючи звітні дані на своїх сайтах.
	Високий рівень соціальних пільг для службовців.
	Чинovníки зобов'язані продавати власні акції іноземних організацій.
Нова Зеландія	Усі організації та установи працюють на принципах відкритості та прозорості, публікуючи звітні дані на своїх сайтах.
	Незалежність засобів масової інформації, їх самостійність.
	Створено відділ боротьби з корупційними проявами.
Фінляндія	Корупційні злочини підпадають під дію Кримінального Кодексу і отримують відповідне покарання.
	Відсутність спеціальних антикорупційних органів.
	Правоохоронні та судові органи самостійні від політики, що забезпечується відкритістю та прозорістю звітних даних.
	Ратифіковано ряд міжнародних угод.
	Сформовано почуття «нетерпимості» до будь-яких проявів корупції як на владному рівні, так і на побутовому.
Швеція	Створено «Інститут протидії отриманню неправомірної вигоди».

Країна	Принципи боротьби з корупцією
	Організовано проведення семінарів для підприємців щодо попередження корупції.
Франція	Сформована система дієвих превентивних заходів.
	Розроблено систему боротьби з посадовими злочинами державних чиновників.
	Протидія незаконній діяльності політичних партій, в тому числі під час виборчої кампанії.
	Серед заходів покарання за корупційні дії перевага надається адміністративним заходам на протипагу кримінальним.
Норвегія	Корупційні справи розслідує лише два органи: спеціалізована поліція та спеціалізована прокуратура.
	Сформовано почуття «нетерпимості» до будь-яких проявів корупції як на владному рівні, так і на побутовому.
Естонія	Метою діяльності кожного політика є викорінення корупції.
	Прихід до влади молодого покоління, яке не задіяне у радянських корумпованих схемах.
	Високий рівень зарплат держслужбовців.
Хорватія	Корупція в цій країні прирівнюється до тяжких злочинів.
	Проблемні питання: неадекватність покарань за корупційні дії.
Болгарія	Створюється система органів боротьби з корупцією.
	У кожній з гілок влади діє окремий антикорупційний орган.
	Створено координаційну раду, що узгоджує діяльність усіх органів антикорупційної системи.
	Створено Громадянську раду Національної ради із антикорупційної політики.
	Проблемні питання: недостатня узгодженість дій різних органів антикорупційної системи.
Румунія	Вдала система превентивних заходів.
	Сформовано систему антикорупційних органів, які чітко взаємодіють між собою.
	Активна участь громадськості у справі подолання корупції.
Словаччина	Доступність і прозорість інформації про власність високопосадовців.
	Розроблено дієву систему законодавчих санкцій за порушення фінансового законодавства політичних партій.
	Створено умови для прозорого фінансування діяльності політичних партій за рахунок державних ресурсів.
	Доступність фінансової звітності усіх політичних партій.
	Високий рівень поінформованості суспільства про корупційні злочини.
Сінгапур	Широке застосування превентивних заходів, що скорочують можливості для корупційних проявів.
	Система превентивних заходів формує переконання серед службовців, що втрати від корупційної угоди перевищують вигоду від них.

*сформовано автором за даними джерел: [14; 23; 199]

Успіх антикорупційної боротьби у кожній країні обумовлено національними особливостями: економічними, історичними, культурними тощо. Вагомих результатів здобули ті країни, в яких корупція стала неприйнятним явищем і на провладному, і на побутовому рівні, і розглядається як потенційна загроза національній безпеці країни.

Виходячи з вищевикладеного можна сформулювати основні напрями антикорупційної діяльності:

- застосування превентивних заходів слід вважати базовими;
- формування в суспільстві почуття несприйняття корупції внаслідок застосування антикорупційної пропаганди в засобах масової інформації та завдяки формальній і неформальній освіті;
- створення «переліку посад» підвищеного ризику щодо корупції, що найбільш втягнуті у корупцію, для яких слід запропонувати перейти на строкові контракти з «компенсаційним пакетом», що становить часткову виплату з бюджетних коштів, які чиновник втратить, відмовляючись від хабара [79, с. 54];
- розробка та впровадження правил морально-етичної поведінки службовців;
- забезпечення доброчесної поведінки учасників імовірної корупційної угоди;
- формування механізму прозорості прийняття управлінських рішень з обмеженням безпосереднього контакту з держслужбовцями;
- створення в органах державної влади структурних підрозділів, метою діяльності яких стане розслідування внутрішніх корупційних злочинів;
- формування ефективного механізму захисту інформаторів;
- доступ громадськості до фінансової звітності політичних партій, громадських організацій тощо;
- незалежність судових органів та органів прокуратури, попередження корупції всередині цих органів;

- забезпечення доброчесності бізнесу, попередження конфліктів інтересів при створенні бізнесу колишніми держслужбовцями;
- попередження відмивання коштів за рахунок моніторингу та регулювання банків та небанківських фінансових установ [105];
- створення такої системи превентивних заходів, яка сприятиме формуванню у службовців твердого усвідомлення, що втрати від корупційної угоди перевищують вигоду від них;
- уникнення дублювання виконуваних функцій різними органами антикорупційної системи;
- запровадження постійного аудиту законодавчих актів та економічної політики;
- широке застосування соціологічних досліджень задля з'ясування думки громадськості щодо корупційних ризиків (рис. 1.6).

Підвищенню ефективності антикорупційної боротьби сприятиме створення єдиної інформаційної бази щодо виявлення та протидії корупційних злочинів. Необхідним також є прийняття єдиного антикорупційного законодавчого акту, який регламентуватиме діяльність усіх органів антикорупційної системи і узгоджуватиме їх функції між собою, забезпечуючи цілісність системи і усуваючи випадки дублювання.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження щодо теоретичних засад формування механізму попередження та протидії корупції в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, можна зробити наступні висновки:

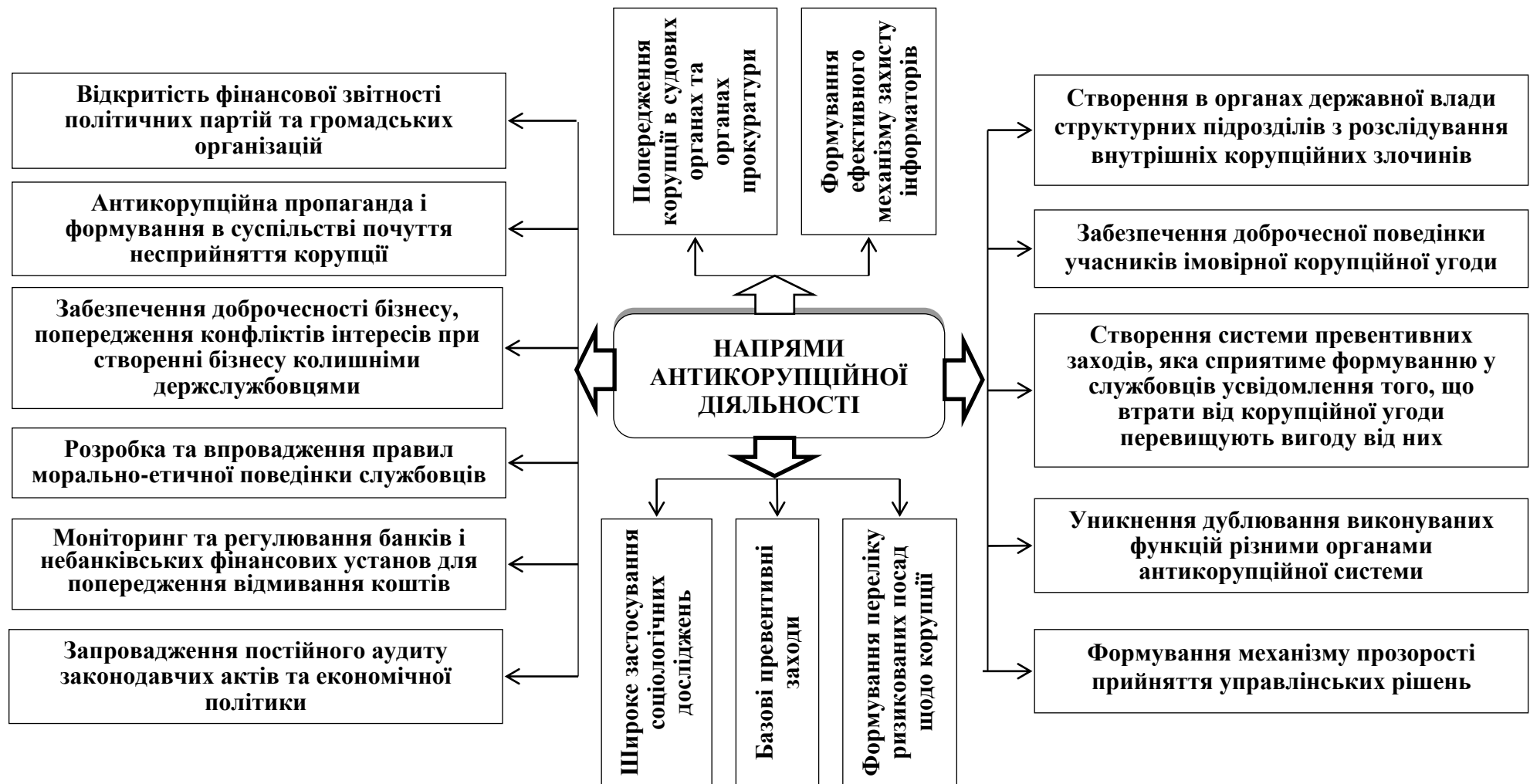

Рис. 1.6. Напрями антикорупційної діяльності для забезпечення економічної безпеки країни*

*сформовано автором

1. Обґрунтування ключових сутнісних характеристик «корупції», як економіко-правової категорії, з врахуванням її впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання, дозволило охарактеризувати основні ознаки і причини виникнення корупції, уточнити основні класифікаційні види, форми та моделі корупції, окреслити правові межі об'єкта дослідження та уможливити напрями удосконалення теоретичних засад, що забезпечить в подальшому формування ефективного механізму попередження та протидії корупції.

2. Обґрунтовано, що антикорупційний комплаєнс здатен попередити виникнення імовірних корупційних ризиків та розробити комплекс заходів подолання уже існуючих ризиків, а його входження у систему управління підприємством забезпечує зміцнення економічної безпеки підприємства, подолання внутрішніх та зовнішніх загроз, що пов'язані з корупцією. На основі цього розвинуто теоретичний базис забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, що, визначає взаємозв'язок таких понять, як «економічна безпека», «корупція» й «комплаєнс», що дозволяє створити передумови формування дієвого антикорупційного механізму шляхом інноваційного застосування антикорупційного комплаєнсу попри динамічність розвитку корупційної діяльності.

3. Визначено теоретичні та прикладні засади комплаєнс контролю та його місце в системі економічної безпеки підприємства і антикорупційної діяльності.

4. Обґрунтовано, що економічна безпека являє собою безпекове явище через призму загроз та стан захищеності, оскільки здатність задовольняти суспільні потреби» відображає мету діяльності, а «приспосування до мінливих умов існування» пов'язане з факторами виникнення цього явища.

Основні наукові результати опубліковані в працях: [30-32; 34; 37-38; 41; 43].

РОЗДІЛ 2

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1. Теоретико-прикладні аспекти оцінки рівня корупції в Україні та світі

У всьому світі корупцію розглядають як негативне явище, яке проникає в усі сфери життя суспільства та перешкоджає його розвитку. Таким чином, корупція створює загрози економічній та національній безпеці кожної країни і світу загалом. За результатами дослідження, проведеного експертами Всесвітнього економічного форуму, корупція несе загрозу геополітичному укладу, спричиняючи кризи в найближчі десятиліття.

Будуючи нове процвітаюче суспільство слід подолати і всі можливі корупційні прояви, які відкидають нас назад і перешкоджають нашому розвитку. Останні події навчили нас багато чому, але до цього корупція в країні процвітала.

У міжнародній практиці найуживанішим індикатором корумпованості вважається Індекс сприйняття корупції або СРІ (Corruption Perceptions Index). Індекс сприйняття корупції має глобальне географічне охоплення і набуває значень від 0 до 100 балів: якщо СРІ наближається до 0, то країна вважається більш корумпованою, а країни з СРІ ближче до 100 сприймаються як менш корумповані, або як такі, що досягли значних успіхів у справі подолання корупції. Дослідження проводять фахівці міжнародної організації Transparency International з 1995 року. Оцінюванню підлягає лише державний сектор, а побутова та приватна корупція не підлягають аналізу. Таким чином, Індекс сприйняття корупції відображає думку експертів та бізнес-аналітиків, а міркування окремих громадян не враховуються.

Так, за результатами дослідження, поведеного фахівцями Міжнародної неурядової організації Transparency International Україна робить поступові кроки на шляху до подолання корупції.

Результати досліджень Transparency International свідчать, що за Індексом сприйняття корупції (CPI) у 2022 році Україна посіла 116 місце з 180 країн, отримавши 33 бали з 100 можливих. Таким чином, Україна опинилась ближче до країн з низьким Індексом сприйняття корупції, що свідчить про високий рівень корупції. Якщо Данія – це одна з країн, що мають найнижчий рівень корупції, а Сомалі – одна з найбільш корумпованих країн, то Україна протягом усього аналізованого періоду (2012-2022рр.) тяжіла до рівня Сомалі, поступово віддаляючись від нього (рис. 2.1).

Порівняно з 2021 роком у 2022 році CPI України збільшився на 1 бал, повернувши собі значення 2020 року. Таке пробуксовування на одному місці Індeksu сприйняття корупції може свідчити лише про настання періоду застою у процесі подолання цього негативного явища. Протягом 2012-2022 років Індекс сприйняття корупції зріс з 26 до 33 балів (на 7 пунктів) і характеризувався загальною позитивною тенденцією. При цьому середньорічне зростання становило 0,7 бали (2,4%) (рис. 2.1).

На жаль, як свідчать результати дослідження наша країна досі знаходиться в нижній частині графіка, відносячись до країн з досить високим рівнем корупції. Загалом за останні 11 років корупційні прояви в Україні частково знизились, оскільки Індекс сприйняття корупції збільшився у 2022 році в порівнянні з 2012 роком на 7 пунктів з 26 до 33 балів. Однак це зростання досить незначне: в середньому 0,7 бали за рік. Також слід відмітити три періоди зниження (просідання) Індeksu сприйняття корупції у 2013-у, 2019-у та 2021-у роках (рис. 2.1).

Перше зниження Індeksu сприйняття корупції (2013 р.) відбулось в останній рік правління президента-втікача Януковича В.Ф., який допустив розгул злочинності в країні, ріст корумпованості влади, втручання у

корпоративні права фірм, вимагання «данини» від підприємців тощо, що й обумовило зниження Індексу сприйняття корупції.

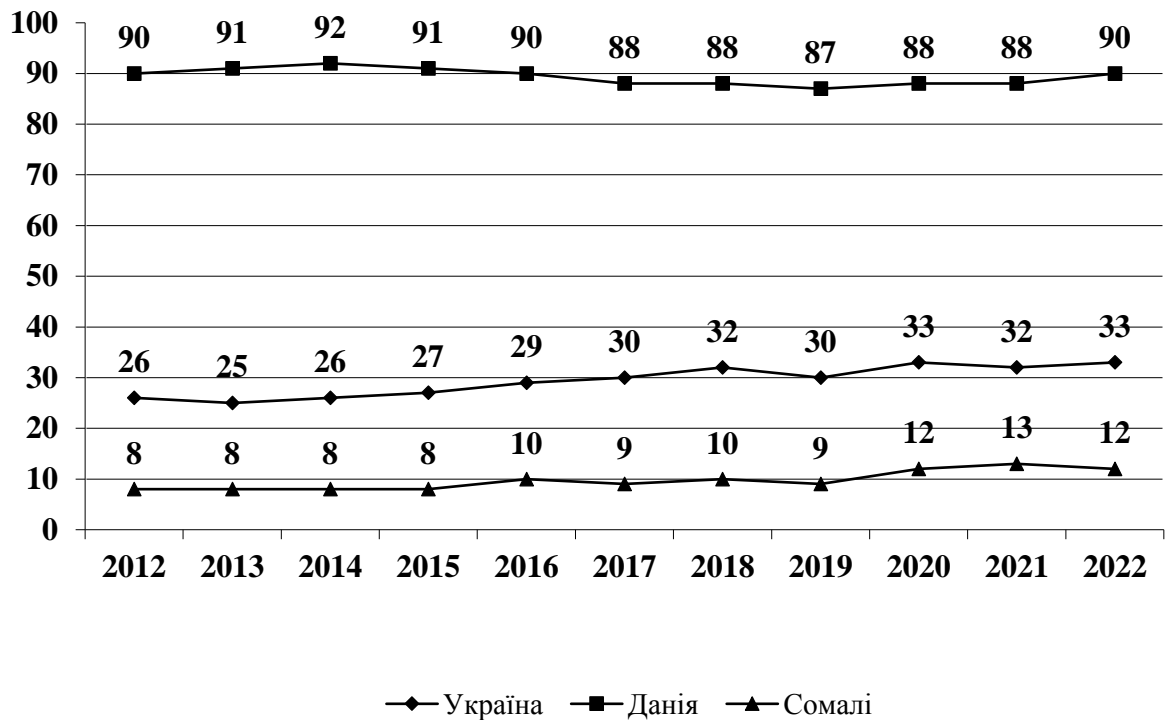

Рис. 2.1. Індекс сприйняття корупції в Україні та світі, 2012-2022 рр.*

*Джерело: [67; 169]

Друге просідання Індексу сприйняття корупції (CPI) відбулось у 2019 році «через те, що індекс іноді може дуже повільно відображати зміни у країні, тому що CPI враховує дослідження за останні два роки. І ми бачимо, що з початку 2017-2018 років в Україні фактично «заморозилася» боротьба з корупцією. Вона стала не така активна, як у 2014-му, коли приймався пакет антикорупційних законів, як у 2015-му, коли відкривалися реєстри і запускалося НАБУ, і як у 2016-му, коли запускалося е-декларування. І влада, на жаль, не дослухалася до порад громадянського суспільства та міжнародних партнерів» [170].

Третє зниження Індексу сприйняття корупції у 2021 році на 1 бал міжнародні фахівці оцінили як «застій» у боротьбі з корупцією. У 2021 році Україна посіла 122 місце з 180 країн світу, отримавши 32 бали з 100

можливих за Індексом сприйняття корупції, і опустившись на один бал. Як зазначається у звіті Transparency International Ukraine: «Головна причина просідання балів полягає в тому, що багато важливих антикорупційних завдань на паузі або навіть регресують... На зменшення балів у деяких дослідженнях вплинули такі події: рішення Конституційного Суду від 27 жовтня 2020 року, яким він звільнив від відповідальності за недостовірне декларування топ посадовців, чиновників і суддів...; зміни до антимонопольного законодавства...; загострення втручання у роботу Вищого антикорупційного суду...; загальне зростання тиску на антикорупційну екосистему...; затримка з імплементацією судової реформи...; відтермінування прийняття Антикорупційної стратегії у другому читанні...» [66].

У 2022 році в часі активної фази бойових дій антикорупційна боротьба активізувалась, і міжнародні фахівці оцінили Індекс сприйняття корупції в Україні на 1 бал вище за попередній рік. Такого результату країна досягла внаслідок спільного впливу ряду сприятливих та несприятливих чинників (рис. 2.2).

Створюючи загрози національній безпеці держави, корупція, зокрема, несе загрози і її економічному розвитку та створює соціальну напругу в суспільстві.

Результати опитування іноземних інвесторів у 2020 році через онлайн-форму, створену Info Sapiens, дали змогу виділити основні перешкоди для вкладення коштів у економіку України (рис. 2.3). Найбільше занепокоєння у іноземних інвесторів викликають: недовіра до судової системи (8,5 бала); розповсюджена корупція (8,2 бала); монополізація ринків та захоплення влади олігархами (6,2 бала); обтяжливе та нестабільне законодавство (5,8 бала); регресивні дії правоохоронних органів (5,2 бала); складність податкового адміністрування (5,0 бала); нестабільна валюта і фінансова система (4,9 бала); військовий конфлікт з Росією (4,5 бала); обмеження на

рух капіталу та валютні операції (3,8 бала) та зростання трудової міграції з України (3,0 бала).

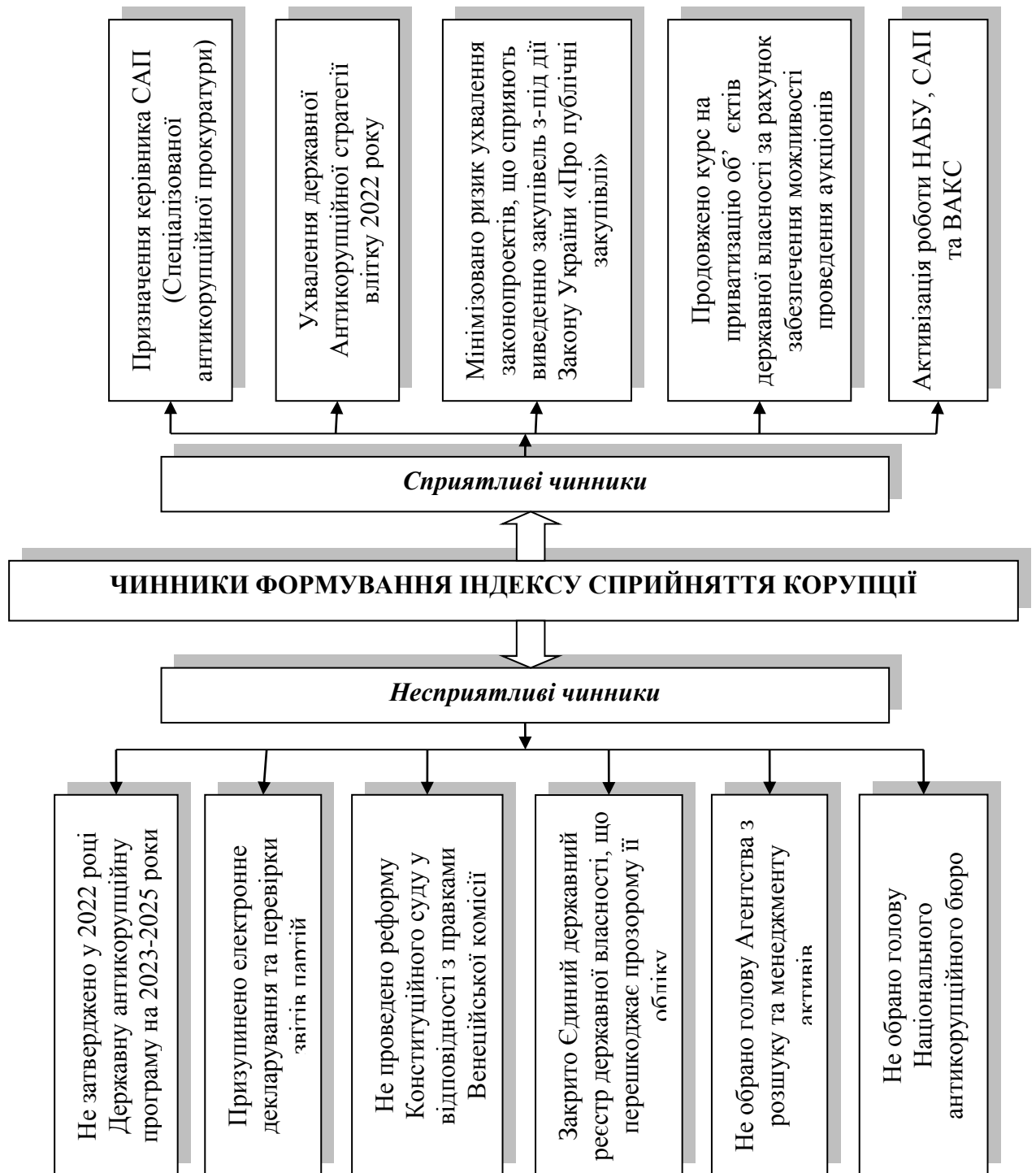

Рис. 2.2. Формуючі чинники Індексу сприйняття корупції в Україні, 2022 р.*

* за аналітичними оцінками Transparency International Ukraine [215]

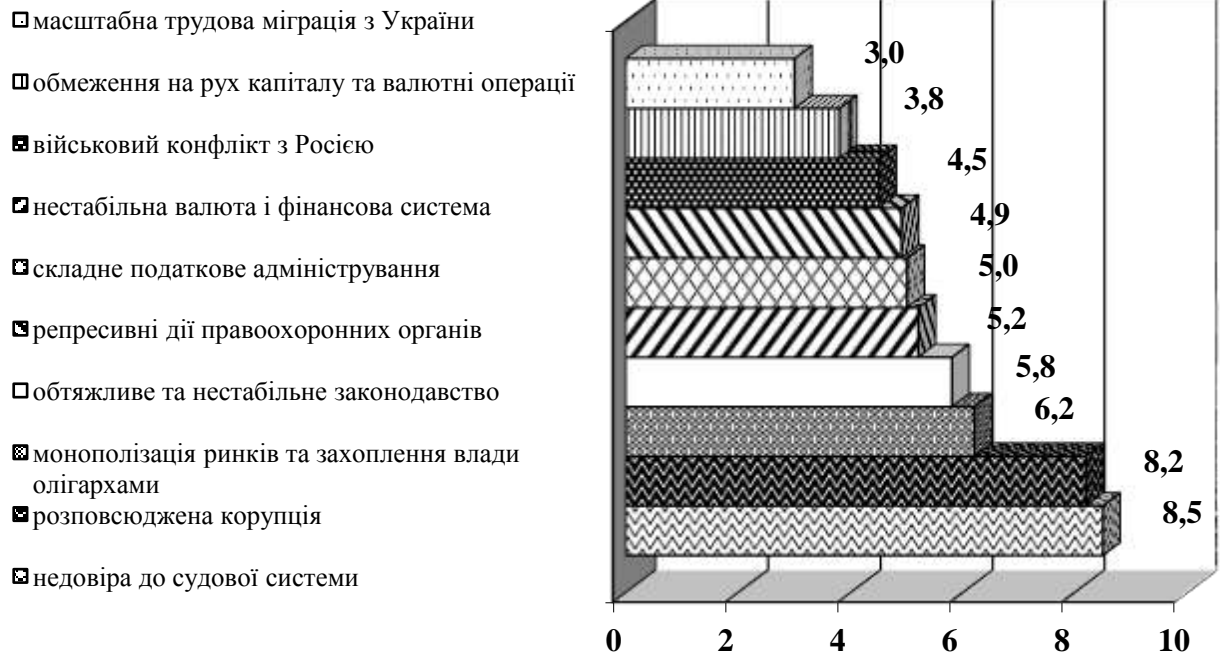

Рис. 2.3. Результати опитування, щодо причин перешкодження іноземним інвестиціям в Україну, 2020 рік*

*Джерело: [115]

Бізнесове середовище вважає корупцію досить вагомою перешкодою для ведення бізнесу. За результатами національного соціологічного опитування населення та представників бізнесу для комплексної оцінки корупційної ситуації в Україні за Методикою стандартного опитування щодо корупції в Україні, затвердженою у 2021 р. Наказом НАЗК підприємці «вважають політичну корупцію на найвищому рівні найбільш серйозним типом корупції серед трьох запропонованих» (політична, бізнесова та повсякденна), «проте оцінюють ситуацію більш позитивно, ніж населення. Зокрема, політичну корупцію на найвищому рівні серйозною проблемою вважають 85,8% представників бізнесу, побутову корупцію – менше половини опитаних» [77, с. 18] (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Результати опитування бізнесменів, щодо серйозності різних типів
корупції в Україні у 2021 році, %***

Оцінка респондентів	Повсякденна побутова корупція	Корупція в бізнесі	Політична корупція на найвищому рівні
дуже серйозна	22,4	52,2	71,7
скоріше серйозна	25,2	24,8	14,1
частково так, частково ні	29,3	14,4	7,8
скоріше не серйозна	12,6	4,3	2,0
зовсім не серйозна	7,4	1,1	0,6
важко сказати/відмова	3,1	3,2	3,8
Всього	100	100	100

*Джерело: [77]

Загалом за п'ятибальною шкалою представники бізнесу вважають корупцію дуже серйозною загрозою підприємницькій діяльності (в середньому 4,35 бала). Найбільш корумпованою вони вважають сферу надання дозволів та видобування корисних копалин (4,54 бала). Далі йдуть митниця (4,40 бала), приватизація підприємств (4,26 бала), лісове господарство (4,25 бала), публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг державного та місцевого значення (4,24 бала), публічні закупівлі робіт і послуг з реалізації інших великих інфраструктурних проектів (4,18 бала), земельні відносини, землеустрій (4,16 бала), судова система (4,05 бала) та інші (рис. 2.4).

До найбільш негативних наслідків впливу корупції на економіку дослідники відносять: розширення тіньової економіки; невиконання бюджетних зобов'язань та перерозподіл державних замовлень і пільг на користь зацікавлених осіб; неспроможність держави впливати на фінансові важелі управління економікою; зрощення криміналу з легальною економікою; «відмивання брудних грошей»; порушення конкурентності ринку; зростання цін на величину «корупційних витрат»; погіршення інвестиційного клімату; проникнення корупції в неурядові організації,

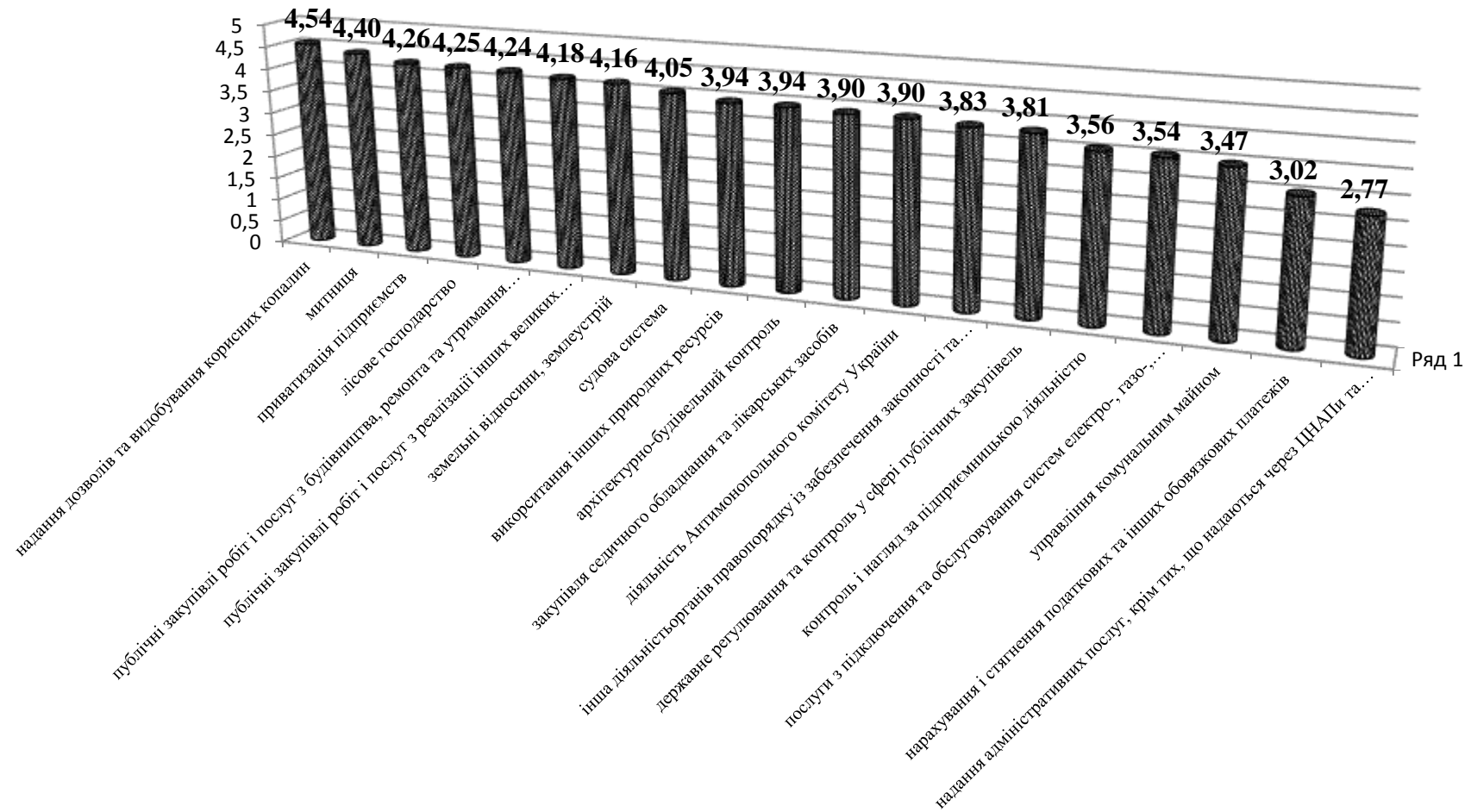

Рис. 2.4. Сприйняття поширеності корупції в окремих сферах в Україні представниками бізнесу у 2021 році, бали*

* Джерело: [77]

розростання побутової корупції; перешкоджання веденню ефективного легального бізнесу; зростання соціальної напруги в суспільстві; зниження довіри до держави. Усі ці фактори виступають загрозами економічній та національній безпеці країни.

Проте, окремі дослідники вважають, що корупція має позитивний вплив на економіку. Зокрема, корупція може виступати як фактор економічного зростання, оскільки може сприяти нагромадженню капіталу в підприємницькій сфері за рахунок державного сектора; заставляє підприємця шукати ефективні способи ведення бізнесу з врахуванням усіх можливих ризиків, в тому числі і корупційних; прискорює процес прийняття необхідних рішень; формує паралельний ринок з більш ефективним розподілом ресурсів.

Одним з важливих напрямів були і залишаються дослідження корупційних загроз економічній безпеці України та розробка дієвого механізму їх попередження та усунення негативних наслідків.

Багатолітні дослідження корупції підтверджують наявність взаємообумовленого взаємозв'язку між корупцією та розвитком економіки держави: корупція чинить негативний вплив на розвиток економіки країни, а економічні методи можуть стати одними з найдієвіших у подоланні корупції. Зважаючи на ті загрози, які створює корупція для розвитку економіки країни, доцільно зосередити свою увагу на активізації реалізації Концепції подолання корупції в Україні, забезпечити сприятливі умови для ведення бізнесу малим та середнім вітчизняним підприємствам, запровадити обов'язкове декларування доходів та обґрунтування джерел їх походження, обов'язкове обґрунтування походження грошових коштів на купівлю дорого вартісних товарів і послуг, сформувати у населення внутрішній спротив корупційним діям.

Корупція несе загрозу суспільному розвитку країни, її економіки, національній та економічній безпеці країни особливо в умовах війни. Війна витягає назовні усі корупційні ризики, створює сприятливі умови для

виникнення нових, а тому потребує пильної уваги та негайного подолання. Адже в умовах війни корупція – це прямий шлях до поразки через зловживання, недостатнє і несвоєчасне забезпечення ЗСУ усім необхідним, деморалізуючий вплив на армію, втрату довіри населення до керівництва країни тощо. Окрім того, корупція – це зброя в руках ворога, яку він успішно використовує.

У військовому протистоянні перемагає той, хто здатен до самоконтролю та самокритики, і не створює ілюзії, що усе у нас гаразд, корупція зникла, а в усіх корупціонерів враз прокинулася совість. Для перемоги потрібні: добра воля, патріотизм, технічна перевага і, що досить важливо, ефективне державне управління, не вражене корупцією. Війна загострює усі проблеми, що досі не виходили на поверхню і були глибоко в тіні. Однією з таких проблем є корупція. Як зазначає П. Герасименко: «Корупція під час війни – це союзник ворога всередині країни» [22].

На початку війни громадяни нашої країни стали єдиним цілим у боротьбі з ворогом, а наш внутрішній ворог (корупціонери) заховались, притихли, пішли у тінь. Проте, війна дала нові можливості для корупційних проявів, для її розквіту. За час повномасштабного вторгнення ворога на нашу територію раз за разом ми спостерігаємо викриття корупційних схем у вищих органах влади, у Міноборони, військових комісаріатах, військово-лікарських комісіях, на митниці, податковій службі, в сфері охорони здоров'я, в місцевих адміністраціях тощо. Посадовці різного рівня витрачають державні кошти на свій розсуд, наживаються на війні та ведуть спосіб життя, що не відповідає рівню їх доходів.

Задля Перемоги слід викривати корупційні прояви, боротись з ними, здійснювати попереджувальні заходи, адже в часі війни ціна корупції не вимірюється не втратою валового внутрішнього продукту, а перш за все, людськими життями військових та мирного населення. За процвітання корупції на «ключові» посади призначаються особи, які не здатні виконувати покладені на них обов'язки, відповідати за свої дії, а є «зручними» для даної

посади. Таким чином, корупція перешкоджає вчасному забезпеченню наших збройних сил необхідною технікою, боєприпасами та амуніцією, через що загострюється ситуація на фронті; стає на заваді технічному прогресу, соціальному розвитку і креативності; знесилоє економіку воюючої країни та ослаблює її бойові можливості та бойовий дух; загрожує відмовою міжнародних партнерів від підтримки нашої країни у стані війни.

Війна внесла свої корективи в усі сфери життєдіяльності нашого суспільства. Зокрема, і в стратегічні й тактичні завдання подолання корупції в Україні. Так, всупереч рекомендаціям Transparency International Ukraine щодо недопущення ухвалення законопроектів, які б дозволили здійснювати закупівлі в обхід Закону України «Про публічні закупівлі», в умовах повномасштабного вторгнення Кабінет Міністрів України дозволив паралельно з публічними закупівлями закупляти усе необхідне без аукціонів напряму. Таке рішення на той час було особливо необхідним, адже дозволяло розв'язувати безпекові проблеми в найкоротші терміни.

Проте виникла інша загроза: зловживання дозволом купляти напряму в обхід аукціонів. Внаслідок цього протягом перших пів року від початку повномасштабного вторгнення було укладено ряд угод, щодо яких немає інформації про власників та умови. Так стала можливою угода із закупівель харчування для військових зі значною переплатою. Також існує загроза укладення недобросовісних угод щодо закупівель з відбудови.

Попри війну боротьба з корупцією в країні не припинялась. Тому восени 2022 року було ухвалено спеціальний Закон, у відповідності з яким Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову щодо особливості закупівель на час війни («Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування»).

Закриття реєстрів та призупинення декларування створюють перешкоди для громадського контролю. Однак, досягнення збалансованої

рівноваги у забезпеченні проведення громадських розслідувань та безпеки суб'єктів декларування є абсолютно можливим. Тим часом, у суспільній свідомості розвивається почуття нетерпимості до корупційних проявів та бажання їх викривати.

Зважаючи на зазначене, міжнародні фахівці Transparency International для зниження рівня корумпованості в Україні рекомендують здійснити ряд заходів:

- розвиток антикорупційних органів й інструментів;
- судова реформа;
- реформа правоохоронних органів;
- забезпечення прозорості закупівель;
- та інші секторальні реформи;
- відновлення декларування посадовців;
- посилення автономії Спеціалізованої антикорупційної прокуратури [2].

Фахівці Transparency International Ukraine для зниження рівня корупції в Україні та підвищення її СРІ надали рекомендації на 2023 рік:

- Завершення конкурсів на посади очільників антикорупційних органів [215].
- Втілення реформи Конституційного суду з урахуванням висновків Венеційської комісії [215].
- Відкриті дані, де це можливо і де це не шкодить інтересам безпеки та оборони. Відновлення подання звітності політичних партій і їхню перевірку Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), відновлення подання електронних декларацій та їхньої перевірки НАЗК і функціоналу тих органів, які обмежили через повномасштабну війну, окрім обґрунтованих винятків [215].
- Ефективний контроль та моніторинг закупівель і використання електронної системи Prozorro для закупівель з відновлення України після повномасштабного російського вторгнення [215].

Таким чином, у 2023 році головним завданням українського суспільства є Перемога на зовнішніми та внутрішніми ворогами – сусідом агресором та корупціонерами в середині країни. Вирішивши одне завдання, ми зможемо отримати прямий квиток на вступ до міжнародних організацій: ЄС та НАТО.

2.2. Аналіз впливу корупції на економічну безпеку країни

Оцінка рівня корупції країни – це важливий показник, індикатор конкурентоспроможності країни та її компаній на світовому ринку, зацікавленості іноземних фірм співпрацювати з вітчизняним бізнесом або інвестувати в нього.

Усі існуючі методики оцінки рівня корупції ґрунтуються на суб'єктивних чи об'єктивних оцінках, кожна з яких має як переваги, так і недоліки. Суб'єктивні методики ґрунтуються на власній думці експертів чи обраних за визначеними характеристиками респондентів, які можуть умисно чи ненавмисно давати хибні оцінки, зважаючи на людську природу чи неповне володіння всією необхідною інформацією. Об'єктивні методики, будуючись на даних статистичних досліджень, могли б більш точно відображати реальний стан справ, проте також несуть в собі певну похибку. Зокрема, статистичне дослідження не охоплює усе явище, може містити неточні, неправдиві, спотворені в ту чи іншу сторону дані. Саме тому дані статистичних спостережень часто також характеризуються суб'єктивізмом при оцінюванні реального рівня корупції.

Попри це статистичні дані свідчать про часткове зниження рівня корупції протягом 2013-2022 років (табл. 2.2). Адже, за аналізований період дещо скоротилась кількість облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в загальному обсязі щороку в середньому на 120 справ або 2,0 %. Зокрема, суттєво знизилась кількість облікованих

кримінальних правопорушень щодо нецільового використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (5 справ, що становить 26,5% в середньому щороку), зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (відповідно 24 справи або 11,2%), підкупу службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (відповідно 8 справ або 10,3%). У той же час за окремими видами кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, протягом аналізованого періоду 2013-2022 років спостерігалось їх збільшення. Зокрема, у 2022 році порівняно з 2013 роком середньорічне зростання кількості облікованих кримінальних правопорушень щодо зловживання впливом становило 22 справи або 29,2%, пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі – 129 справ або 17,6%, зловживань повноваженнями особами, які надають публічні послуги – 19 справ, або 14,3%, підкупу службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми – 1 справа або 12,3%) та підкупу працівника підприємства, установи чи організації – 2 справи або 8,4%.

Разом з тим, дещо скоротилась і кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру протягом 2013-2022 років (табл. 2.3). Так, за аналізований період значно скоротилась кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, щодо підкупу службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (на 47 справ, що становить 2,2% в середньому щороку).

Таблиця 2.2

Динаміка кількості облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, одиниць*

Показник	Роки										Середні показники динаміки		
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	$\bar{\Delta}$	$\bar{T}_{зр}$	$\bar{T}_{пр}$
Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням	48	34	24	15	21	18	23	16	17	3	-5	0,735	-26,5
Підкуп працівника підприємства, установи чи організації	16	21	31	25	40	34	67	33	36	33	2	1,084	8,4
Зловживання владою або службовим становищем	3810	2567	3078	3360	3995	3589	4371	4060	3955	2214	-177	0,941	-5,9
Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	333	444	382	396	323	244	261	265	266	114	-24	0,888	-11,2
Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги	72	68	107	174	234	308	472	379	422	239	19	1,143	14,3
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	1683	1535	1588	1578	2086	2189	1744	1607	1566	988	-77	0,943	-5,7
Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	112	117	78	58	60	66	68	33	59	42	-8	0,897	-10,3
Підкуп особи, яка надає публічні послуги	21	18	29	15	55	31	49	18	19	14	-1	0,956	-4,4
Незаконне збагачення	6	20	23	43	104	73	5	10	18	17	1	1,123	12,3
Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі	351	390	286	430	556	785	1121	1348	1577	1512	129	1,176	17,6
Зловживання впливом	22	131	208	254	249	285	193	193	249	220	22	1,292	29,2
Всього	6474	5345	5834	6348	7723	7622	8374	7962	8184	5396	-120	0,980	-2,0

*розраховано автором за даними джерела [116]

Також частково знизилась кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, щодо зловживань повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (на 10 справ, що становить 19,8% в середньому щороку), прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (відповідно на 97 справ або 15,6%), зловживання владою або службовим становищем (відповідно на 53 справи або 12,0%) та підкупу особи, яка надає публічні послуги, (відповідно на 1 справу або 9,7%). У той же час, у 2022 році не зафіксовано жодного кримінального правопорушення, пов'язаного з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, щодо нецільового використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням. Попри це, у 2022 році порівно з 2013 роком середньорічне збільшення кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, щодо зловживання впливом становило 13 справ або 23,7%, пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі – на 106 справ або 18,5%, зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, – 3 справи або 12,7% та щодо підкупу працівника підприємства, установи чи організації – 1 справа або 9,1% (таблиця 2.3).

У результаті частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, протягом всього аналізованого періоду становила близько третини. У 2022 р. порівно з 2013 роком вона практично не змінилась (зменшилась на 0,6 пункти), а протягом аналізованого періоду значно коливалась, зменшуючись досить суттєво у 2015, 2017 та 2019 роках (рис. 2.5).

Таблиця 2.3

Динаміка кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, одиниць*

Показник	Роки										Середні показники динаміки		
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	$\bar{\Delta}$	$\bar{T}_{зр}$	$\bar{T}_{пр}$
Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням	10	1	1	0	3	3	0	1	2	0	-1	0,000	-
Підкуп працівника підприємства, установи чи організації	11	16	23	15	30	27	55	28	27	24	1	1,091	9,1
Зловживання владою або службовим становищем	697	312	261	133	248	301	153	131	260	220	-53	0,880	-12,0
Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	102	105	39	45	55	35	36	60	49	14	-10	0,802	-19,8
Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги	13	6	6	5	20	24	40	38	86	38	3	1,127	12,7
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	1114	990	909	758	680	659	492	485	456	242	-97	0,844	-15,6
Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	86	87	61	35	32	29	46	13	40	16	-8	0,186	-81,4
Підкуп особи, яка надає публічні послуги	15	14	19	12	36	18	33	9	9	6	-1	0,903	-9,7
Незаконне збагачення	1	4	0	0	2	4	0	1	0	1	0	1,000	0,0
Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі	264	282	190	207	299	486	685	956	1157	1215	106	1,185	18,5
Зловживання впливом	20	120	176	197	203	209	146	128	159	136	13	1,237	23,7
Всього	2333	1937	1685	1407	1608	1795	1686	1850	2245	1912	-47	0,978	-2,2

*розраховано автором за даними джерела [116]

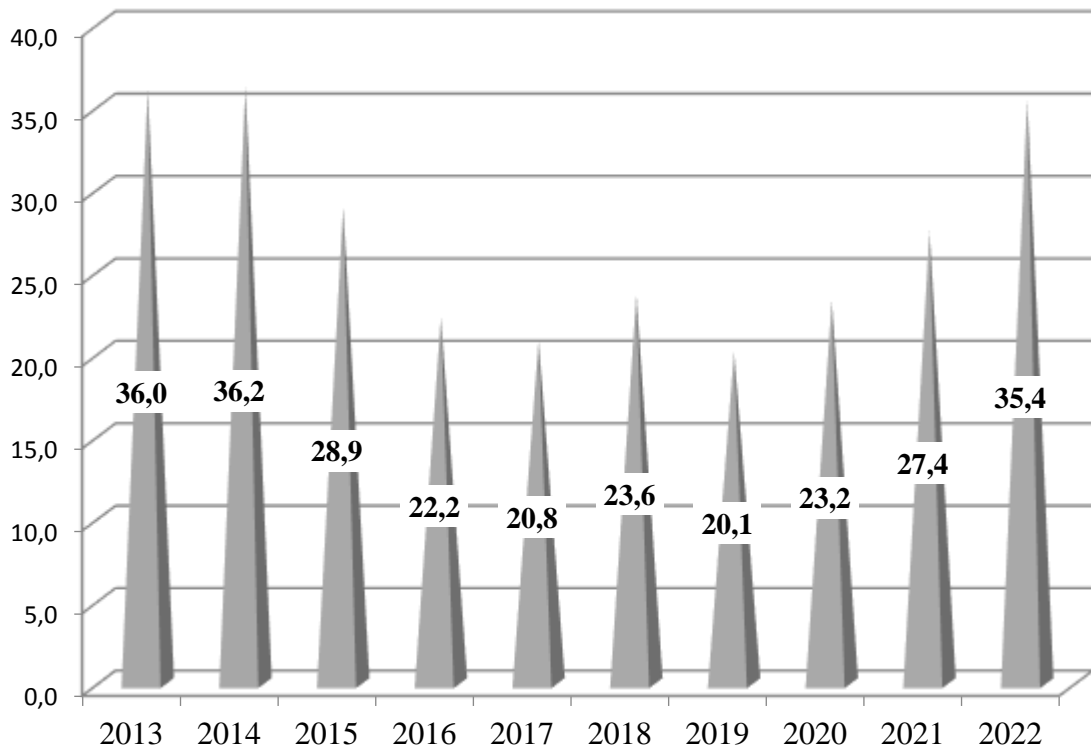

Рис. 2.5. Частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, %*

*побудовано автором за власними розрахунками на основі джерела [116]

Серед облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, найбільше справ пов'язано із зловживанням владою або службовим становищем (58,9% у 2013 р. та 41,0% у 2022 р.: зниження становить 17,9 пункти) та прийняттям пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (відповідно 26,0% та 18,3%: спостерігається зниження на 7,7 пункти). Разом з тим, у 2022 р. значно зросла частка облікованих кримінальних правопорушень щодо пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі: на 22,6 пункти від 5,4% у 2013 р. до 28,0% у 2022 р. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Структурні зміни кількості облікованих кримінальних правопорушень,
пов'язаних з корупцією, %***

Показник	Роки				структурні зміни 2022 р. до 2013 р., ± п.
	2013	2016	2019	2022	
Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням	0,7	0,2	0,3	0,1	-0,6
Підкуп працівника підприємства, установи чи організації	0,2	0,4	0,8	0,6	+0,4
Зловживання владою або службовим становищем	58,9	52,9	52,2	41,0	-17,9
Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	5,1	6,2	3,1	2,1	-3,0
Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги	1,1	2,7	5,6	4,4	+3,3
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	26,0	24,9	20,8	18,3	-7,7
Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	1,7	0,9	0,8	0,8	-0,9
Підкуп особи, яка надає публічні послуги	0,3	0,2	0,6	0,3	±0,0
Незаконне збагачення	0,1	0,7	0,1	0,3	+0,2
Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі	5,4	6,8	13,4	28,0	+22,6
Зловживання впливом	0,3	4,0	2,3	4,1	+3,8

*розраховано та сформовано автором за даними джерела [116]

Подібною структурою характеризуються кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру. Так, у 2022 році найбільшою є частка справ пов'язаних із пропозиціями, обіцянками або наданням неправомірної вигоди службовій особі, що становила 63,5%, і яка зросла в порівнянні з 2013 роком на 52,2 пункти. Досить суттєвими є частки справ щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою та зловживання владою або службовим становищем, які відповідно становили 12,7 та 11,5% у 2022

році, та які знизились за аналізований період відповідно на 35,0 та 18,4 пункти (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Структурні зміни кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, %*

Показник	Роки				структурні зміни 2022 р. до 2013 р., ± п.
	2013	2016	2019	2022	
Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням	0,4	0,0	0,0	0,0	-0,4
Підкуп працівника підприємства, установи чи організації	0,5	1,1	3,3	1,3	0,8
Зловживання владою або службовим становищем	29,9	9,5	9,1	11,5	-18,4
Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	4,4	3,2	2,1	0,7	-3,7
Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги	0,6	0,4	2,4	2,0	1,4
Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	47,7	53,9	29,2	12,7	-35
Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	3,7	2,5	2,7	0,8	-2,9
Підкуп особи, яка надає публічні послуги	0,6	0,9	2,0	0,3	-0,3
Незаконне збагачення	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі	11,3	14,7	40,6	63,5	52,2
Зловживання впливом	0,9	14,0	8,7	7,1	6,2

*розраховано та сформовано автором за даними джерела [116]

Зважаючи на частку кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом, в загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, можемо засвідчити зростання рівня корупції з 2013 року по 2017 рік, з наступним її зниженням до 2022 року (рис. 2.6).

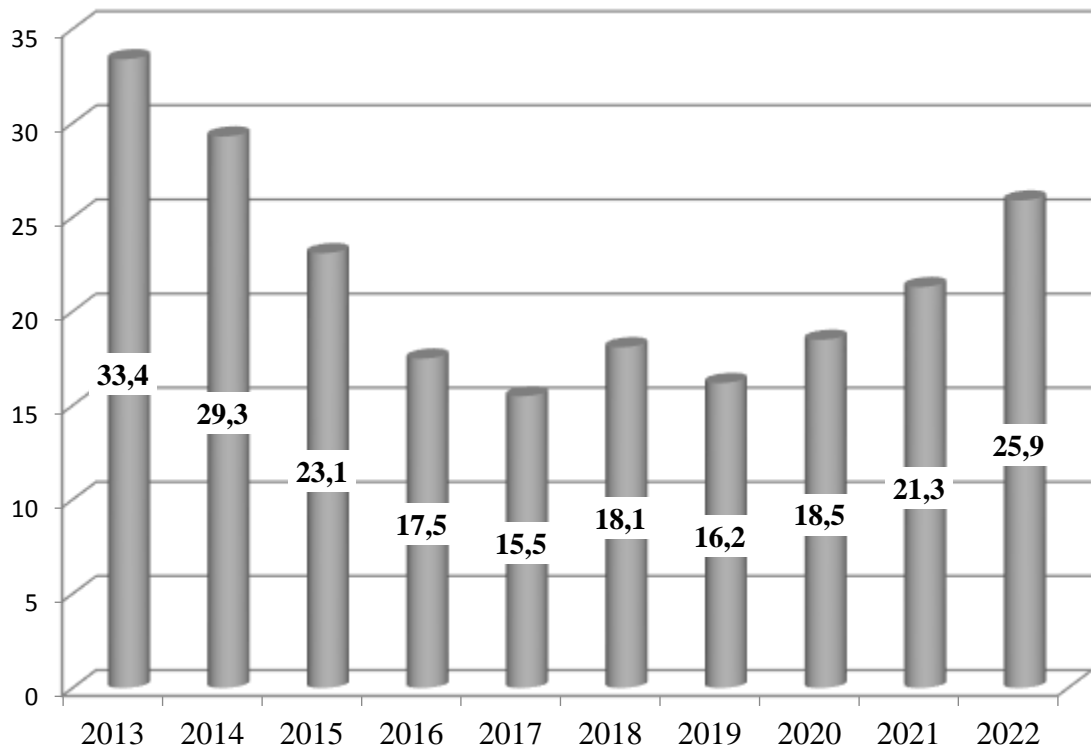

Рис. 2.6. Частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за якими провадження направлені до суду з обвинувачуваним актом, в загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, %*

*побудовано автором за власними розрахунками на основі джерела [116]

Міжнародні організації оцінюють корупцію за рядом індексів, серед яких найуживанішим є Індекс сприйняття корупції. Доповненням до нього можуть бути Барометр світової корупції, Індекс хабародавців, індекс корумпованості країни Gallup, Світовий індикатор врядування та інші.

Барометр світової корупції або Global Corruption Barometer (GCB) використовується для щорічного оцінювання рівня корупції за галузями економіки та сферами життєдіяльності в ряді країн на основі результатів опитування громадян країни, а не експертів. Зазначене соціологічне дослідження проводиться організацією Transparency International починаючи з 2003 року. Однак використовувати Барометр світової корупції для

аналітичних досліджень стану та динамічних змін корумпованості не доцільно з огляду на нерегулярність його визначення в країнах світу.

Bribe Payers Index, що перекладається як Індекс платників хабарів або Індекс хабародавців, також визначається організацією Transparency International. Визначається він за результатами регулярних опитувань бізнесменів щодо рівня корумпованості фірм з різних країн, з якими вони свого часу співпрацювали. Таке опитування містить більш об'єктивні оцінки здатності фірм країни до корупційних методів ведення бізнесу на міжнародному ринку. Індекс платників податків (BPI) та Індекс сприйняття корупції (CPI) вдало доповнюють один одного, адже відображають дві сторони корупційних взаємовідносин – корупціонера та хабародавця (особу, що спонукає до вчинення будь-яких корупційних дій). Однак вперше Індекс хабародавців визнався у 1999 році, а в останнє – ще у 2011 році. Таким чином, для даного дослідження зазначені дані непридатні.

Дослідницька кампанія Gallup Organization проводить власне дослідження корумпованості країн, яке вважається надійним та об'єктивним, незважаючи на те, що воно ґрунтується на думці громадян країни. Респондентам пропонується відповісти на два ключових запитання: 1. «Чи має місце корупція у владних структурах вашої країни?»; 2. «Чи має місце корупція у бізнесовій сфері вашої країни?». За результатами проведеного опитування визначається індекс корумпованості країни Gallup, який також виступає свого роду рангом країни у світовій спільноті. Даний індекс також слід вважати непридатним для даного дослідження через обмеженість збору необхідних даних.

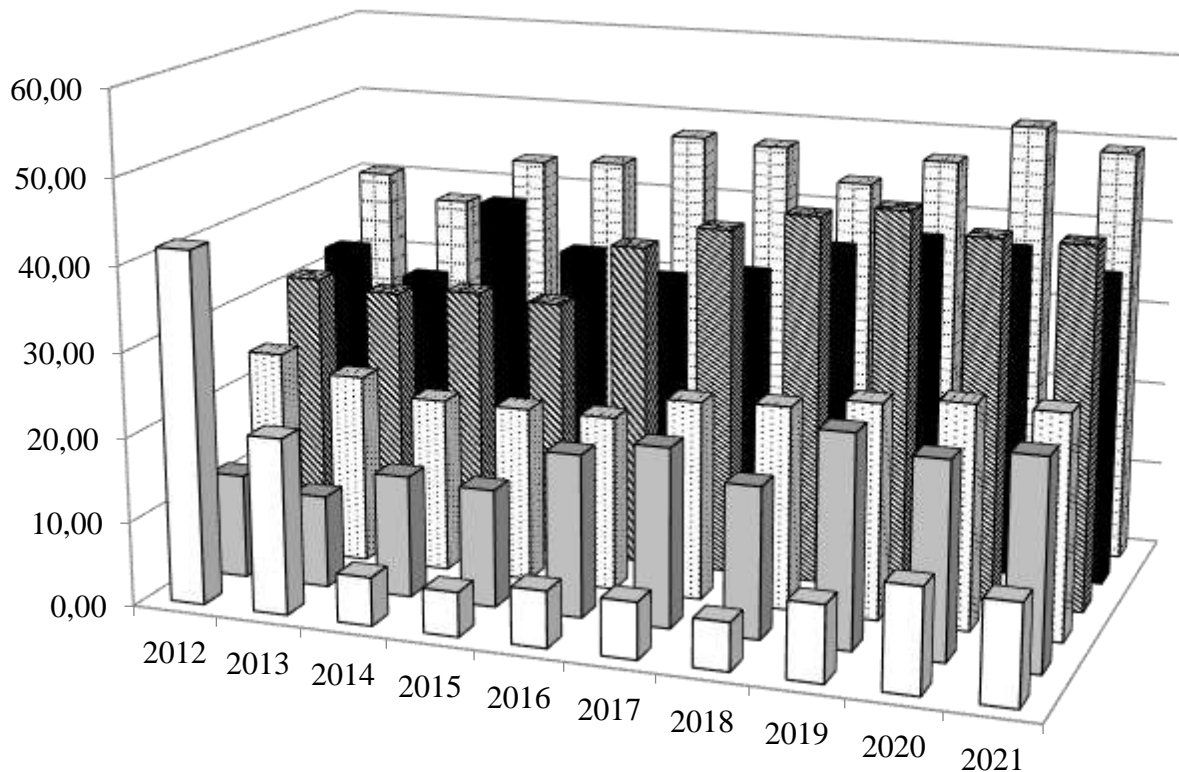
Світовий банк визначає рівень корупції за індексом контролю корупції або Світовим індикатором врядування (WGI – Worldwide Governance Indicators). Зазначений індекс характеризує наскільки державні посадовці здатні діяти для власної вигоди, рівень побутової та політичної корупції, формування державної еліти. Світовий індикатор врядування (WGI) за допомогою шести показників відображає наскільки враховується думка

населення та рівень доступності звітів державних органів влади, політичну стабільність, імовірність зміни влади насильницькими методами, якість державних послуг та регулювання, рівень довіри громадян до вітчизняного законодавства та дотримання його, ставлення до корупції. Оцінка виставляється в діапазоні від 0 (найнижчий рівень) до 100 (найвище значення).

В Україні Світовий індикатор врядування (WGI) у 2022 році не оцінювався через військовий стан і складнощі зі збором даних. Протягом 2012-2021 років спостерігається позитивна динаміка практично за усіма критеріями: індикатор «Голос і підзвітність» (Voice and Accountability) за аналізований період підвищився на 8,90 бала; індикатор «Ефективність уряду» (Government Effectiveness) зріс на 3,84 бала; індикатор «Регуляторна якість» (Regulatory Quality) збільшився на 11,51 бала; індикатор «Верховенство права» (Rule of Law) залишився практично на тому ж рівні, знизившись у 2014-2016 роках і поступово піднімаючись, відображаючи зростання довіри громадян до вітчизняного законодавства, у 2021 році він становив 26,44 бала, що на 2,03 бала вище за рівень 2012 року; індикатор «Контроль корупції» (Control of Corruption) попри певні перепади лінії тренду відображає чітку тенденцію до зростання, тобто покращення ситуації щодо корупції в країні (за аналізований період він збільшився на 12,20 бала або майже у 2 рази). Разом з тим, індикатор «Політична стабільність і відсутність насильства/тероризму» (Political Stability and Absence of Violence/Terrorism) протягом 2012-2021 років суттєво знизився (на 29,92 бала або у 3,5 рази). надзвичайно нестабільною ситуація в країні була у 2014-2018 роках, а з 2019 року ситуація почала поступово покращуватись. Проте у 2022 році почалась війна, і вже ні про яку стабільність говорити не можна (рис. 2.7).

У міжнародних дослідженнях для оцінки рівня корупції також застосовується Європейський індекс якості уряду, який визначається за

результатами опитування громадян країн ЄС щодо задоволеності результати державного врядування та корумпованості влади.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
□ Політична стабільність і відсутність насильства / тероризму	41,71	20,85	5,71	5,24	6,67	6,67	5,66	8,96	12,26	11,79
▣ Контроль корупції	12,32	10,90	14,42	13,94	19,23	21,15	17,79	25,00	23,08	24,52
▢ Верховенство права	24,41	22,54	20,67	20,67	20,67	23,56	24,04	25,48	26,44	26,44
▤ Регуляторна якість	31,28	30,33	31,25	30,77	38,46	41,35	43,75	45,19	42,79	42,79
■ Ефективність уряду	32,70	29,86	39,90	34,62	32,21	33,65	37,50	39,42	38,94	36,54
▣ Голос і підзвітність	40,38	37,56	43,35	43,84	47,78	47,29	43,48	46,86	51,69	49,28

Рис. 2.7. Тренд Світового індикатору врядування в Україні у 2012-2021 рр., бали*

*сформовано автором за даними джерела [218]

У Україні соціологічна компанія Info Sapiens проводить соціологічні дослідження за Методикою стандартного опитування щодо розуміння, сприйняття та поширеності корупції в країні, яка затверджена наказом Національного агентства з питань запобігання корупції. Зазначена Методика

затверджена у 2021 році, і з того часу такі соціологічні дослідження проводяться щорічно. Аналогічне дослідження також проводилось у 2017 та 2020 роках.

У відповідності із зазначеною Методикою моніторяться ряд індикаторів, що характеризують рівень корупції в Україні. Зокрема, результати проведеного дослідження показують (табл. 2.6), що в Україні зростає частка населення та бізнесменів, які негативно ставляться до корупційних проявів (у 2022 році спостерігалось збільшення показника в порівнянні з 2020 роком на 10,6 пунктів серед населення та на 8,8 пункти серед бізнесменів). У той же час суттєво зменшилась частка осіб, які мали власний корупційний досвід (на 9,3 пункти серед громадян за період 2020-2022 рр. та на 6,2 пункти серед бізнесменів за період 2021-2022 рр. (у 2020 р. думку бізнесменів не враховували)). Протягом аналізованого періоду (2020-2022 рр.) досить зросла частка осіб, які здатні стати викривачами корупції: серед населення зростання становить 3,1 пункти, а серед бізнесменів – 8,3 пункти. Зростає також в українському суспільстві частка викривачів корупційних схем: серед населення (на 1,9 пункти у 2022 р. проти 2020 р.) та серед бізнесменів (на 2,3 пункти у 2022 р. проти 2021 р.). Насторожує лише той факт, що у 2022 р. серед населення зменшилась частка осіб, які схвалюють роботу викривачів корупції (на 6,7 пункти проти 2020 р.). Також зменшилась частка осіб, що достатньо поінформовані щодо гарантій правового захисту викривачів (на 5,0 пункти у 2022 р. проти 2021 р.). Можливо ті негативні факти, що виникли у 2022 році щодо несприйняття суспільством корупції, були спричинені війною в країні та тими настроями, які вона породила серед громадян: станом неспокою і тривоги, переживань за життя рідних тощо.

Таким чином, спостерігається зниження рівня корупції в країні та оздоровлення українського суспільства, адже зростає нетерпимість до корупції серед пересічних громадян та бізнесменів і бажання її подолати.

Таблиця 2.6

Інтегральні показники рівня корупції в Україні у 2020-2022 рр., бали*

Індикатор	роки			2022 р. проти	
	2020	2021	2022	2020 р.	2021 р.
1. Частка населення / бізнесу, які негативно ставляться до корупційних проявів:					
населення	46,8	49,4	57,4	+10,6	+8,0
бізнес	51,5	55,3	60,3	+8,8	+5,0
2. Частка населення / бізнесу, яка мала власний корупційний досвід:					
населення	27,0	26,0	17,7	-9,3	-8,3
бізнес	-	21,6	15,4	-	-6,2
3.1. Частка населення / бізнесу, яка спроможна бути викривачем корупції:					
населення	8,1	9,8	11,2	+3,1	+1,4
бізнес	17,9	22,7	26,2	+8,3	+3,5
3.2. Частка тих, хто повідомив про корупційну ситуацію органам влади:					
населення	3,3	5,7	5,2	+1,9	-0,5
бізнес	-	10,5	12,8	-	+2,3
4. Частка населення/бізнесу, яка схвалює діяльність викривачів корупції:					
населення	71,8	60,6	65,1	-6,7	+4,5
бізнес	84,5	79,5	86,0	-5,2	+6,5
5. Частка населення, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів:					
населення	-	13,4	8,4	-	-5,0

*сформовано автором за даними джерела [105]

Запропонований перелік індексів, що використовуються для оцінки рівня корупції міжнародними організаціями, не є вичерпним. Це найпопулярніші з них. Проаналізовані індекси, які використовуються для оцінки рівня корумпованості країни міжнародними організаціями, відрізняються за використовуваною методикою, характеризують усі сторони корупційних взаємовідносин. Вони можуть вдало доповнювати один одного, а також придатні для формування інтегрального індексу корупції.

Оцінка та аналіз стану корумпованості, динаміки та взаємозв'язків потребують кількісних узагальнених показників. Таким показником може

стати саме інтегральний індекс корупції, що відобразатиме в комплексі усі існуючі оцінки корупції.

Пропонуємо визначати інтегральний індекс корупції на основі підходу О. М. Литвинова [85], який використовує «бальні оцінки» та «ранжирування», проте з певним коригуванням. Тобто, визначення інтегрального індексу слід проводити в такому порядку:

1. Формування масиву параметрів майбутнього індексу корупції.

2. Визначення окремих показників корумпованості в перевідних коефіцієнтах, які розраховуються як відношення поточного значення показника (складового параметру інтегрального індексу корупції) до його максимально можливого значення, яке також є і найкращим.

3. Встановлення інтегрального індексу корупції, як добутку перевідних коефіцієнтів.

4. Встановлення вагомості загрози корупції для економіки країни та світу за шкалою:

Значення інтегрального індексу корупції	Рівень корупції
0,00000 – 0,00200	дуже високий
0,00200 – 0,03000	високий
0,03000 – 0,20000	середній
0,20000 – 0,40000	низький
0,40000 – 1,00000	дуже низький

Враховуючи те, що аналізовані індекси корупції, що встановлюються різними міжнародними організаціями кожного року формуються у вибірці з різною чисельністю одиниць статистичної сукупності, а також задля уніфікації методики розрахунку інтегрального індексу, пропонуємо для його розрахунку використовувати масив наступних даних:

1. оцінки рівня корупції міжнародними організаціями;

2. дані правової статистики щодо розслідування кримінальних справ, пов'язаних із корупцією.

Таким чином, для визначення інтегрального індексу корупції в Україні вибрано такі параметри: Індекс сприйняття корупції; Індекс контролю

корупції; частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією; частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом, в загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень.

У результаті проведених розрахунків встановлено рівень інтегрального індексу корупції в Україні у 2013-2021 роках. Зазначений період обрано, виходячи з наступних міркувань: попередньо дослідження проводилось за період 2012-2022 років; проте, не за усіма показниками-параметрами наявна інформація за 2012 та 2022 рік. Таким чином, встановлено, що протягом 2013-2021 років інтегральний індекс засвідчив високий рівень корупції, який знижувався в період з 2015 року по 2017 рік, а з 2018 року почав поступово зростати, відображаючи покращення ситуації в країні та часткове зниження корупції (табл. 2.7).

Існує гіпотеза, що зростання корупції загрожує економічній безпеці країни, спричиняючи стримування економічного прогресу, відтік іноземного капіталу, зниження видатків на освіту та охорону здоров'я, а реаліях сьогодення більш важливо, що не вистачає коштів і на оборону країни, зменшення податкових надходжень, погіршення соціального клімату в суспільстві тощо. Як будь-яка гіпотеза зазначене припущення також потребує перевірки. Здійснити її можна в результаті емпіричного дослідження за допомогою кореляційно-регресійного аналізу з використанням програми Statistica та табличного процесора Microsoft Excel.

У рамках емпіричного дослідження вивчався вплив інтегрального індексу корупції на ряд показників: x_1 – індекс економічної свободи; x_2 – розмір ВВП в розрахунку на 1 особу; x_3 – кількість зареєстрованих ФОП в розрахунку на 10 тисяч населення; x_4 – частка електропостачання у вартості ВВП. Звичайно, перелік змінних, на які впливає зростання корупції, можна ще продовжувати, але дослідження було обмежене в обсязі необхідної

Таблиця 2.7

Інтегральний індекс корупції в Україні у 2013-2021 рр.*

Роки	Індекс сприйняття корупції (CPI)		Контроль корупції		Частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, в яких особам вручено повідомлення про підозру, у загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією		Частка кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за якими провадження направлені до суду з обвинувачуваним актом, в загальній кількості облікованих кримінальних правопорушень		інтегральний індекс корупції	Рівень корупції
	бали	перевідний коефіцієнт	бали	перевідний коефіцієнт	%	перевідний коефіцієнт	%	перевідний коефіцієнт		
2013	25	0,25	10,90	0,11	36,0	0,36	33,4	0,33	0,00328	високий
2014	26	0,26	14,42	0,14	36,2	0,36	29,3	0,29	0,00398	високий
2015	27	0,27	13,94	0,14	28,9	0,29	23,1	0,23	0,00251	високий
2016	29	0,29	19,23	0,19	22,2	0,22	17,5	0,18	0,00217	високий
2017	30	0,30	21,15	0,21	20,8	0,21	15,5	0,16	0,00205	високий
2018	32	0,32	17,79	0,18	23,6	0,24	18,1	0,18	0,00243	високий
2019	30	0,30	25,00	0,25	20,1	0,20	16,2	0,16	0,00244	високий
2020	33	0,33	23,08	0,23	23,2	0,23	18,5	0,19	0,00327	високий
2021	32	0,32	24,52	0,25	27,4	0,27	21,3	0,21	0,00458	високий
X_{max}	100	1,00	100	1,00	100	1,00	100	1,00	1,00000	

*авторська методика

інформації. Отримані результати проведеного емпіричного дослідження відображено у Додатку В.

Отже, встановлено наявність прямо пропорційного зв'язку між зниженням корупції та Індексом економічної свободи, тобто: спостерігається зростання Індeksu економічної свободи при одночасному збільшенні значень інтегрального індексу корупції, що свідчить про зниження її рівня (Додаток В1). Також, встановлено наявність прямо пропорційного зв'язку між інтегральним індексом корупції та розміром ВВП в розрахунку на одну особу (Додаток В2), а також між інтегральним індексом корупції та кількістю фізичних осіб підприємців в розрахунку на 10 тисяч осіб населення (Додаток В3), і між інтегральним індексом корупції та часткою електропостачання у ВВП (Додаток В4), що підтверджується отриманими в результаті емпіричного дослідження коефіцієнтами: регресії, кореляції та детермінації. Отже, гіпотеза про покращення економічної ситуації в країні при зниженні корупції: інтенсифікацію виробничих процесів, активніше і сміливіше налагодження бізнесу та відповідно зростання обсягів та ефективності електропостачання тощо, можна вважати вірною.

2.3. Оцінка корупційних ризиків суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики

Подолання корупції забезпечується на практиці внаслідок формування та запровадження комплексу антикорупційних заходів, який вибудовується за результатами ретельного вивчення існуючої ситуації в статичній та динамічній, а також у взаємозв'язках і взаємозалежностях.

Вирішенню поставленої проблеми подолання корупції і недопущення наступних її проявів необхідно активно застосовувати дієві заходи з міжнародної антикорупційної практики, зокрема щодо мінімізації корупційних ризиків, що створюють загрози економічній безпеці.

Таким чином, виникає потреба у з'ясуванні суті поняття «корупційний ризик», уточнення їх класифікаційних ознак та вивчення методики їх оцінки.

Співробітники Центру політико-правових реформ розглядають корупційні ризики як «правові, організаційні та інші фактори та причини, які породжують, заохочують (стимулюють) корупцію у сферах надання адміністративних послуг та контрольної-наглядової діяльності держави» [187], а фахівці КМ України – підкреслюють, що корупційні ризики можуть виникати і у сфері місцевого самоврядування, даючи таке визначення: «корупційні ризики – це сукупність правових, організаційних та інших факторів і причин. Які породжують, заохочують (стимулюють) осіб до скоєння корупційних правопорушень під час виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування [51]. Співробітники Національного агентства з питань запобігання корупції вказують, що корупційний ризик – це, в першу чергу, імовірність настання чи не настання певних подій – порушень закону з метою будь-якої вигоди, що може гальмувати виконання завдань поставлених перед органами державної влади [136].

Слід також відмітити, що корупційний ризик може виникати у різних сферах життєдіяльності суспільства, тому, враховуючи усе викладене вище, під корупційним ризиком розуміти імовірність вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства, що перешкоджатиме його ефективному функціонуванню.

Класифікаційних ознак корупційних ризиків існує досить багато. Так, окремі науковці пропонують за сферою виникнення виділяти інституційні та загальносистемні корупційні ризики. До інституційних доцільно відносити корупційні ризики, які виникають і можуть бути усунені в межах одного адміністративного органу, а загальносистемні – виникають при розробці, затвердженні та реалізації управлінських рішень в публічних адміністраціях.

За поширеністю виділяють наступні корупційні ризики в діяльності державних службовців: недоброчесність державних службовців, виникнення

конфлікту інтересів, безконтрольність з боку керівництва, наявність дискреційних повноважень [76].

Пропонуємо також за галуззю імовірного виникнення корупційні ризики поділяти на провладні, політичні, економічні, безпекові, соціальні, екологічні тощо.

Формування ефективного механізму попередження корупції передбачає застосування міжнародних антикорупційних моделей, в тому числі управління корупційними ризиками в системі економічної безпеки. На даний час Україна ще не має дієвої методики оцінювання корупції та корупційних ризиків, а також їх моніторингу для формування та реалізації антикорупційної політики. Проте, подолання корупції в країні потребує розробки вітчизняної методики, яка буде враховувати специфіку, традиції, особливості нашої країни та візьме усе найкраще з світового досвіду боротьби з корупцією таких організацій як Всесвітній банк, який є лідером у зазначеній галузі, Рада Європи, Європейський Союз, ООН, Група країн з боротьби з корупцією, Агентства Сполучених штатів Америки з міжнародного розвитку, Організація економічного співробітництва і розвитку тощо.

Міжнародні організації для виявлення корупційних ризиків радять використовувати методи спостереження за посадовцями та держслужбовцями, ревізію їх функціональних обов'язків, опитування та інтерв'ю. Спостереження можуть проводитись і вітчизняними організаціями і міжнародними інстанціями. Важливо при цьому дотримуватись регулярності проведення досліджень та охоплення якнайширшого кола сфер діяльності.

При оцінці корупційних ризиків світовою спільною найчастіше застосовуються методики Ради Європи, Європейського Союзу та GRECO - Група країн у боротьбі з корупцією [148], які охарактеризовані на рис. 2.8.

Рис. 2.8. Типові міжнародні методики оцінки корупційних ризиків*

*сформовано автором

З врахуванням ключових характеристик методики оцінювання корупційних ризиків та необхідності врахування їх впливу на економічну

безпеку рекомендуємо оцінку корупційних ризиків здійснювати в певному порядку (за етапами):

2. Вивчення стану корупції та важкості корупційних проявів.

3. Аналіз факторів, що спричиняють корупційні прояви, і містять «фактор ризику».

4. Оцінювання корупційних ризиків: встановлення мети, завдань, методів оцінювання, джерел даних, розробка організаційних заходів тощо.

5. Аналіз отриманих результатів та розробка заходів попередження корупційних ризиків.

Вітчизняна Методика оцінювання корупційних ризиків входить до складу Методології управління корупційними ризиками, яка розроблена Національним агентством з питань запобігання корупції. Як зазначено у Методології: «Оцінювання корупційних ризиків проводиться з метою встановлення ймовірності вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками організації, встановлення причин, умов та наслідків можливого вчинення таких правопорушень, а також аналізу ефективності існуючих заходів контролю, спрямованих на запобігання реалізації корупційних ризиків» [96].

Методика НАЗК передбачає вичерпне вивчення стратегії та тактики діяльності установи, її внутрішніх процесів задля виявлення потенційних корупційних ризиків, розробку заходів щодо подолання існуючих та недопущення імовірних ризиків, визначення ефективності застосовуваних заходів та постійний моніторинг.

Таку оцінку корупційних ризиків підприємства можуть здійснювати самостійно, за допомогою залучених сторонніх експертів або безпосередньо залученим незалежним експертом. Кожен із зазначених варіантів має свої переваги і недоліки, то ж який обирати вирішує саме підприємство. При цьому слід враховувати, що результати самоаналізу суспільство вивчає більш прискіпливо, а залуження сторонніх організацій до оцінювання чи повний

аутсорсинг викликають більше довіри до такої оцінки і до фірми, що підвищує рівень її конкурентоздатності на ринку.

У процесі оцінювання вивчають внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства. Зокрема, при вивченні внутрішнього середовища вивчають: організаційну структуру, управлінську вертикаль включно з посадовими обов'язками, організацію процесу прийняття управлінських рішень, систему внутрішнього контролю та аудиту, персонал підприємства, його склад, якісні характеристики, дотримання виконавчої та виробничої дисципліни, інформаційні потоки та інші питання за потреби.

Зовнішнє середовище характеризують через вивчення мети діяльності підприємства, забезпеченості його фінансовими ресурсами, його підзвітності та підконтрольності, в тому числі з боку громадських організацій, порядку призначення та звільнення керівників усіх ланок підприємства та інші питання за потреби.

При здійсненні першого оцінювання детально пропрацьовуються усі сфери функціонування підприємства без виключення, його внутрішнє і зовнішнє середовище, а при повторних обстеженнях можна обмежитись перевіркою критичних зон щодо найбільшої імовірності настання корупційного ризику; найбільшої вагомості для діяльності підприємства; ризиків, які найлегше здолати; сфер, де оцінка ще не проводилась; сфер, які важливі для зацікавлених сторін.

Об'єктами оцінки виступають функції установи, які поділяються на загальні та спеціалізовані. До загальних прийнято відносити функції управління підприємством (організацією, установою), матеріальними, фінансовими, трудовими та інформаційними ресурсами, налагодження документообігу, системи контролю та безпеки тощо. Серед спеціалізованих функцій виділяють: реєстрація та ліцензування, здійснення перевірок, надання адміністративних послуг, врядування, регулювання, законотворча діяльність тощо.

Для збору необхідної інформації можуть застосовуватись стандартні методи, а також метод Делфі, сценаріїв, аналізу інформаційних потоків тощо.

Внаслідок здійснення зважених послідовних дій експерти повинні сформувавши систему імовірних корупційних ризиків та загроз із зазначенням сфери поширення та чинників, які їх провокують, за наведеним зразком (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Зразок формування системи корупційних загроз та факторів їх
провокування***

Функція	Фактори	Загрози
1. Надання дозволу на підключення до електромережі.	1. Надмірні вимоги і труднощі з отриманням необхідних документів. 2. Технічні складнощі з підключенням. 3. Організаційні труднощі.	Підкуп Вимагання Зловживання Хабарництво
...

*сформовано автором за даними джерела [19, с. 22]

Наступним кроком має бути розробка заходів попередження та протидії корупційним ризикам, а також контролю за їх належним виконанням. При цьому обов'язково вказують виконавців. Напрацювання мають бути задокументовані за таким зразком (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Зразок опису корупційних ризиків*

Функція	Фактори	Загрози	Заходи контролю	Опис
2. Надання дозволу на підключення до електромережі.	1. Надмірні вимоги і труднощі з отриманням необхідних документів. 2. Технічні складнощі з підключенням. 3. Організаційні труднощі.	Підкуп Вимагання Зловживання Хабарництво	Розроблено чіткий порядок розгляду справи та прийняття рішення, в якому можуть приймати участь кілька посадовців одночасно.	Бажання заявника прискорити розгляд справи може породити підкуп посадовця, або через бажання отримати певну вигоду посадовець може створювати перешкоди організаційного чи технічного характеру.
...

*сформовано автором за даними джерела [19, с. 22]

Пропонуємо імовірність настання корупційних ризиків визначати за наведеною шкалою, а ранжування підприємство може здійснювати самостійно (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Критерії та рівні імовірності корупційного ризику*

імовірність	опис
1 – практично неможливо	імовірність - 0,05: розроблені заходи попередження корупційних проявів та посадові інструкції практично унеможливають вчинення корупційних правопорушень.
2 – рідко	імовірність - 0,10: корупційні правопорушення виникають досить рідко (1 раз протягом 3-х років), або взагалі відсутні.
3 – можливо	імовірність - 0,20: корупційні правопорушення було вчинено протягом звітного року раз чи кілька разів.
4 – імовірно	імовірність - 0,40: корупційні правопорушення було вчинено протягом найближчого місяця раз чи кілька разів.
5 – часто	імовірність - 0,80: корупційні правопорушення здійснюються постійно.

*розроблено автором за джерелом [19, с. 24]

Наслідки настання корупційних ризиків для досліджуваного підприємства пропонуємо оцінювати за п'ятибальною шкалою (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Критерії та наслідки корупційного ризику*

Рівень наслідків	Оцінка рівнів наслідків		
	фінансові втрати	відповідальність	репутація
1 – мінімальний	фінансові втрати не передбачаються	дисциплінарна відповідальність	втрата репутації серед колег у своєму структурному підрозділі
2 – невеликий	фінансові втрати незначні (до 50 тис. грн.)	дисциплінарна відповідальність	втрата репутації серед працівників фірми
3 – помірний	фінансові втрати помірні (від 50 тис. грн. до 500 тис. грн.)	дисциплінарна та адміністративна відповідальність	втрата репутації серед близьких осіб
4 – значний	фінансові втрати великі (від 500 тис. грн. до 1 млн. грн.)	притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності посадовців фірми	втрата репутації на регіональному рівні
5 - катастрофічний	фінансові втрати дуже великі (понад 1 млн. грн.)	судові процеси проти фірми та її посадовців з притягненням до адміністративної чи кримінальної відповідальності	втрата репутації серед населення країни через розголос в засобах масової інформації

* розроблено автором за джерелом [19, с. 24]

Оцінку корупційного ризику визначають як добуток імовірності та вагомості наслідків (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Оцінка рівнів корупційних ризиків*

		наслідки				
		1 – мінімальний	2 – невеликий	3 – помірний	4 – значний	5 – катастрофічний
імовірність	1 – практично неможливо	1•1 = 1	1•2 = 2	1•3 = 3	1•4 = 4	1•5 = 5
	2 – рідко	2•1 = 2	2•2 = 4	2•3 = 6	2•4 = 8	2•5 = 10
	3 – можливо	3•1 = 3	3•2 = 6	3•3 = 9	3•4 = 12	3•5 = 15
	4 – імовірно	4•1 = 4	4•2 = 8	4•3 = 12	4•4 = 16	4•5 = 20
	5 – часто	5•1 = 5	5•2 = 10	5•3 = 15	5•4 = 20	5•5 = 25

*розроблено автором за джерелом [19, с. 25]

Отримані результати ранжуються відповідним чином:

1-2 – знехтуваний, тобто ризик настільки низький, що ним можна знехтувати; потребує моніторингу і застосування попереджувальних заходів при потребі;

3-6 – низький (прийнятний), що свідчить: ризик при низькій імовірності або із мінімальними наслідками, внаслідок чого потребує розробки попереджувальних заходів;

8-10 – середній, а саме: ризик при середній імовірності та середній важкості наслідків, а тому потребує розробки та вчасного застосування попереджувальних заходів;

12-16 – критичний: ризик з високою імовірністю або тяжкістю наслідків, що потребує швидкого застосування попереджувальних заходів;

20-25 – катастрофічний: ризик з високою імовірністю та тяжкістю наслідків, що потребує негайного застосування попереджувальних заходів.

За результатами проведеного дослідження робоча група формує Звіт з оцінки корупційних ризиків на підприємстві за зазначеним зразком (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Зразок опису корупційних ризиків*

Функція	Фактори	Загрози	Заходи контролю	Опис	імовірність	наслідки	рівень
3. Надання дозволу на підключення до електромережі.	1. Надмірні вимоги і труднощі отриманням необхідних документів. 2. Технічні складнощі з підключенням. 3. Організаційні труднощі.	Підкуп Вимагання Зловживання Хабарництво	Розроблено чіткий порядок розгляду справи та прийняття рішення, в якому можуть приймати участь кілька посадовців одночасно.	Бажання заявника прискорити розгляд справи може породити підкуп посадовця, або через бажання отримати певну вигоду посадовець може створювати перешкоди організаційного чи технічного характеру.	4	1	4
...

*сформовано автором за даними джерела [19, с. 26]

Наприкінці розробляється комплекс заходів (превентивних або попереджувальних; правозастосовних або караючих; просвітницьких або інформативних) з попередження та протидії корупційним ризикам та формується План подолання корупції на підприємстві, в який можуть включатись оцінені згідно методики залишкові ризики. У Плані також зазначають строки реалізації визначених заходів, виконавців, ресурси, контроль за їх виконанням (табл. 2.14).

За потреби План доповнюється описовою частиною, де зазначаються методи дослідження, пояснення з приводу прийняття тих, чи інших рішень, додаткові інструкції або пояснення тощо. Він входить до Звіту про оцінку корупційних ризиків і проходить обов'язкове обговорення з керівництвом фірми з наступним корегуванням і затвердженням.

Таблиця 2.14

Макет Плану подолання корупції на фірмі*

опис корупційного ризику	Рівень ризиків			Мета	Заходи реагування	Цільові показники	Залишкові ризики			Вартість	Умови тт. можливості	Відповідальні	Строки виконання	Строки моніторингу
	імовірність	наслідки	рівень				імовірність	наслідки	рівень					
..
..
..

*Джерело [19, с. 30]

Окрім цього, складається «карта корупційних ризиків», яка може входити до Антикорупційної програми, або бути окремим документом, але з обов'язковим посиланням на нього у Антикорупційній програмі. У ній описують імовірні корупційні вчинки, зазначають їх оцінку та сферу виникнення.

Також виділяють посади, на яких працівники можуть бути більш схильні до вчинення корупційних дій. У відповідності до цього розробляється та реалізується комплекс попереджувальних процедур щодо працівників, які займають зазначені посади. Це може бути спеціальна перевірка при прийнятті на роботу; звітування про знання та дотримання антикорупційного законодавства; перевірка роботи посадовця і т.д.

Від корупційних ризиків не застрахована жодна сфера життєдіяльності суспільства, жодна галузь економіки. Не стала виключенням і галузь електроенергетики, яка входить до паливно-енергетичного комплексу країни, забезпечує функціонування та розвиток усіх галузей економіки, життєдіяльність населення та енергетичну безпеку країни. І на даний час електроенергетика знаходиться під постійною загрозою знищення ворогом, який веде на даний час війну проти нашої країни.

Особливістю електроенергії є необхідність її одночасного виробництва і споживання через неможливість її накопичення. Електроенергія – це унікальний товар ще й з точки зору якості, відстані та умов передачі, часу та режиму споживання, необхідності перетворення, залежності від споживача.

Виробництво, реалізація та споживання електроенергії потребує формування та функціонування об'єднаної енергосистеми, яка може взаємодіяти з енергосистемами інших країн, експортуючи або імпортуючи електричну енергію за потреби. До неї входять електростанції усіх видів (теплові, атомні, гідроелектростанції, геотермальні, вітрові та сонячні), електромережі та інші об'єкти.

У 2010 році Україна ввійшла до Європейського енергетичного співтовариства і формує прозорий конкурентний ринок електроенергії вільний від корупції, що дозволяє споживачеві вільно обирати постачальника електроенергії. Суб'єктами сучасного ринку електроенергії є виробники електричної енергії, її постачальники, оператори ринку, системи передачі (державне підприємство «НЕК «Укренерго») електроенергії та її розподілу (організації з передачі електричної енергії), трейдери, державне підприємство «Енергоринок», що виступає як гуртовий покупець, споживачі. В процесі реформи існуючі раніше обленерго розділились на збутові компанії, які постачають електроенергію споживачам, та операторів розподільчих систем, котрі відповідають за ефективне функціонування системи розподілу.

Оптовий ринок електроенергії, який було створено в Україні у 1996 році, включає ринок двосторонніх договорів, ринок на добу вперед, внутрішньодобовий ринок, балансуєчий ринок, ринок допоміжних послуг.

Державне регулювання оптового ринку електроенергії здійснює НКРЕ – Національна комісія регулювання електроенергетики. До її компетенції належить надання ліцензій на діяльність, налагодження діяльності природних монополістів, ціноутворення, встановлення тарифів, розробка та забезпечення дотримання правил електроспоживання усіма учасниками процесу, захист прав споживачів.

Таким чином, ринок електроенергії в Україні сформований і функціонує за наступною схемою (рис. 2.9), і на кожному етапі взаємодії, у кожній його ланці є імовірність виникнення корупційних правопорушень.

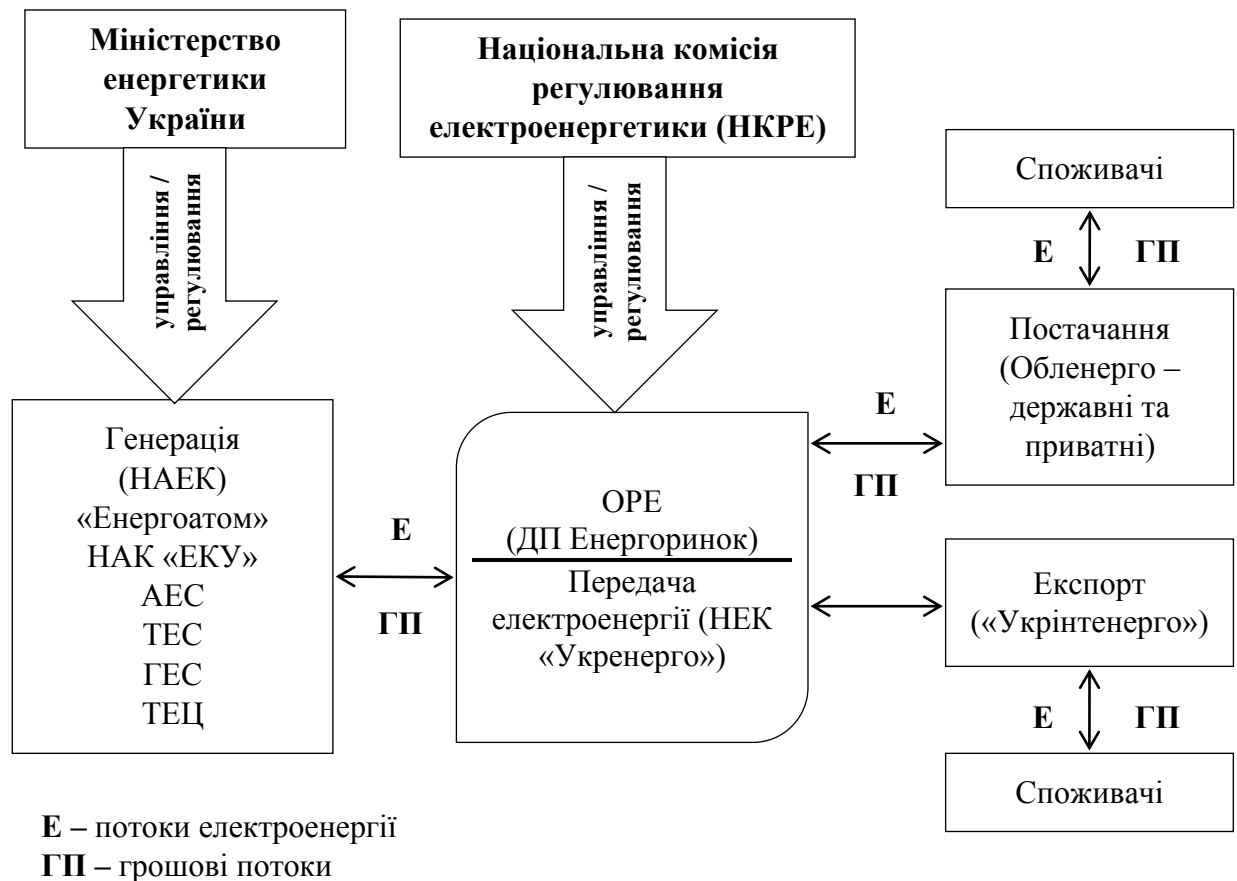

Рис. 2.9. Суб'єкти ринку електроенергії України*

*Джерело: побудовано автором

Проведене дослідження (рис. 2.10) показало, що серед виробників електроенергії за обсягами виділяються теплові електростанції, які надають 40,5% всієї електроенергії країни, одну четверту (25,1%) електроенергії виробляється атомними електростанціями. Приблизно однакову частку електроенергії виробляється гідроелектростанціями (11,5%), теплоелектростанціями (10,7%) та сонячними електростанціями (9,4%). Зовсім мало виробляється електроенергії вітровими електростанціями (2,0%) та енергогенеруючими установками (0,8%).

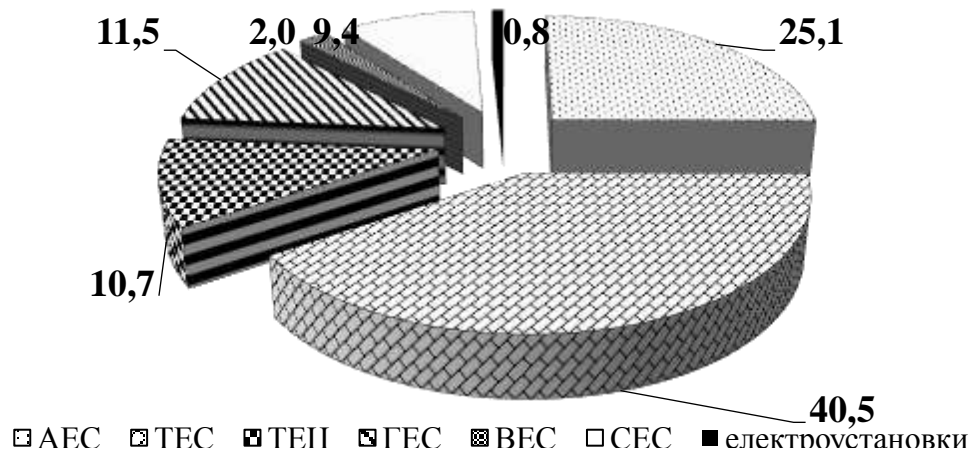

Рис. 2.10. Структура виробництва електроенергії у 2020 р., %*

*побудовано за власними розрахунками за даними джерела: [47]

Судячи з наведених даних (рис. 2.11), електроенергетика постачає достатньо первинної енергії, щоб забезпечити потреби усіх галузей економіки та населення країни, хоча протягом 2012-2020 рр. загальне постачання первинної енергії і скоротилось практично у 1,5 рази. Галузь динамічно розвивається, адже імпорт електроенергії за аналізований період скоротився (на 34,0%), а експорт – навпаки збільшився (більш, ніж у 6 раз).

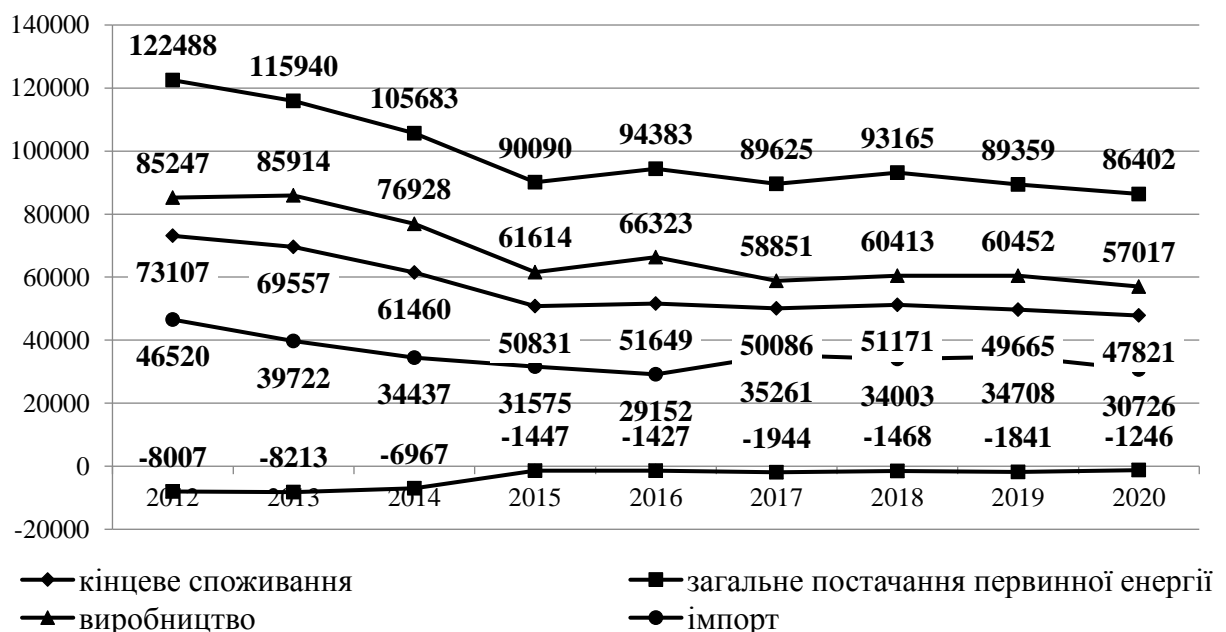

Рис. 2.11. Виробництво та споживання електроенергії в Україні за 2012-2020 рр., тис. т н.е.*

*сформовано автором за даними джерела: [47]

Найбільше електроенергії споживають промислові підприємства і домогосподарства, трохи менше транспортні підприємства, сфера послуг, а найменше – сільськогосподарські підприємства, лісгоспи та рибгоспи. Однак, протягом аналізованого періоду скоротилось споживання електроенергії усіма споживачами, що може свідчити про економне її використання, або скорочення виробництва (рис. 2.12).

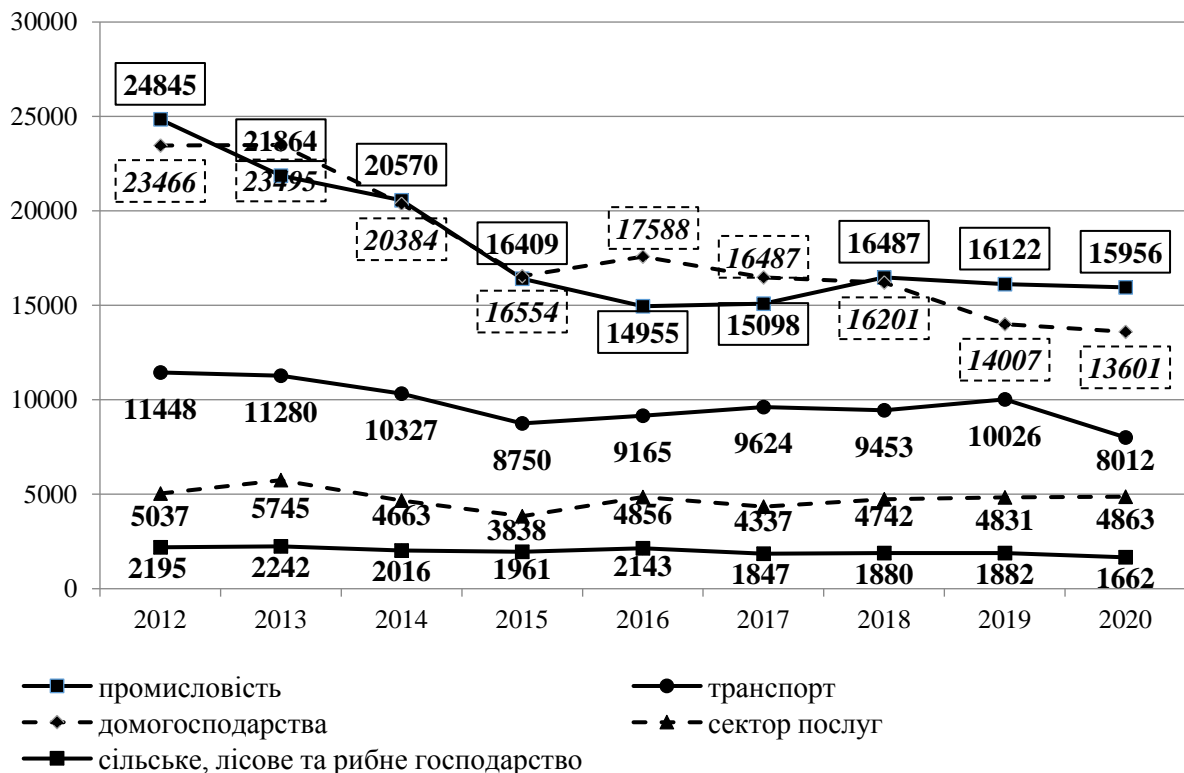

Рис. 2.12. Динаміка споживання електроенергії в Україні за категоріями споживачів (тис. т н.е.), 2012-2020 рр.*

*сформовано автором за даними джерела: [47]

Як свідчать наведені дані енергоємність ВВП, тобто частка електроенергії в структурі ВВП, з роками знижується. Тобто підприємства усіх галузей економіки почали ефективніше використовувати електричну енергію, що сприятиме зростанню незалежності та безпеки країни у сфері електроенергетики (рис. 2.13).

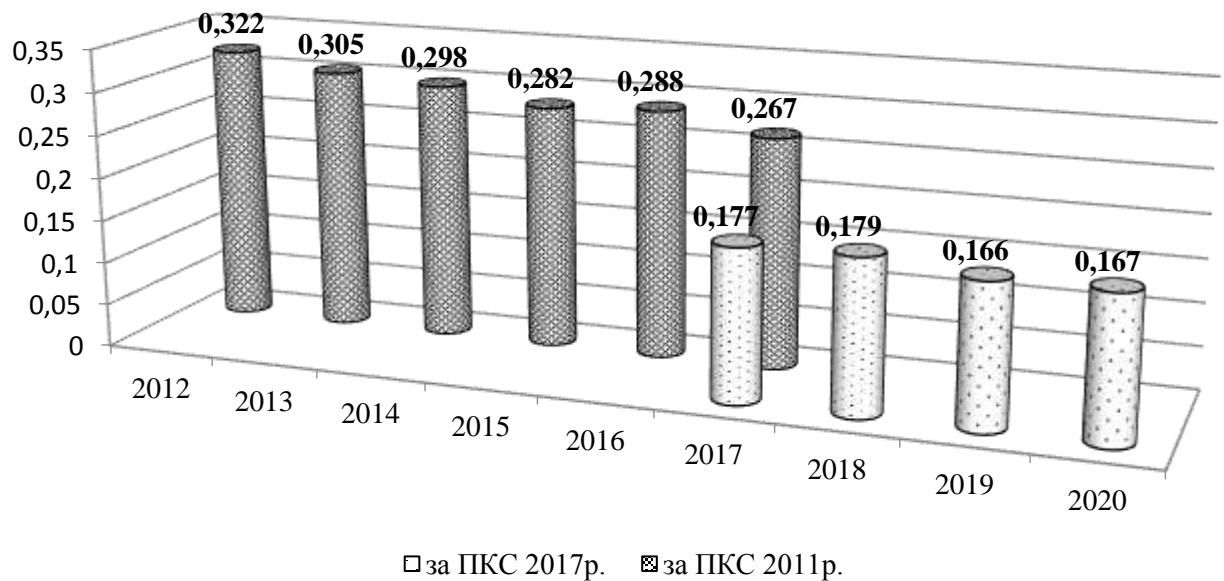

Рис. 2.13. Енергоємність ВВП в Україні у 2012-2020 рр., т.н.е./тис. міжнародних доларів*

*Джерело: [47]

Зважаючи на специфічність електроенергії як товару та унікальність ринку електроенергії, у цій галузі є велика імовірність виникнення корупційних ризиків. Найчастіше це проявляється у сфері публічних закупівель у атомній енергетиці; розкрадання коштів, здійснення фіктивних закупівель та переплат у виробництві електроенергії на теплових електростанціях; розкрадання коштів при будівництві нових гідроелектростанцій; при передачі електроенергії операторами систем.

У кожній області функціонують підприємства обленерго, які управляють системою електропостачання, здійснюють обслуговування мереж, транспортні, будівельні, ремонтні роботи тощо. Задля підвищення ефективності господарювання, конкурентоспроможності та зміцнення своїх позицій на ринку підприємства обленерго дотримуються принципу нульової толерантності до корупції, здійснюють активно моніторинг корупційних ризиків, розробляють та запроваджують антикорупційну програму розвитку

зادля попередження і недопущення корупційних ризиків у будь-якому прояві.

Однак результати проведеного аналізу та оцінки корупційних ризиків на п'яти підприємствах облenerго свідчать, що досягти бажаного результату не завжди вдається. Для оцінки рівня корупційних ризиків обрано підприємства облenerго, які представляють Схід, Захід, Південь, Північ та Центр України та є типовими за рядом ознак для даного регіону. В результаті об'єктами аналізу стали АТ «Харківобленерго», ПрАТ «Львівобленерго», АТ «Миколаївобленерго», АТ «Чернігівобленерго» та АТ «Полтаваобленерго».

Оцінка корупційних ризиків (табл. 2.15; Додаток Г), здійснена за представленою методикою, показала найвищий середньоарифметичний рівень корупційних ризиків у АТ «Чернігівобленерго» (11,3 бала), дещо нижчі корупційні ризики в ПрАТ «Львівобленерго» (10,3 бала), ще нижчим зазначений показник виявився у АТ «Миколаївобленерго» (10,0 бала), іще нижчим рівень корупційних ризиків є в АТ «Харківобленерго» (9,8 бала), а найнижчим він є в АТ «Полтаваобленерго» (7,8 бала).

Загалом, практично усі досліджувані підприємства характеризуються середнім рівнем корупційних ризиків, що свідчить про наявність потенційної ймовірності корупційного вчинку при середньому рівні наслідків, що потребує розробки та вчасного застосування попереджувальних заходів протягом адекватного періоду часу. І лише АТ «Чернігівобленерго» має критичний рівень корупційних ризиків, оскільки для нього характерним є ризик з високою ймовірністю або тяжкістю наслідків, що потребує швидкого застосування попереджувальних заходів. Усі ймовірні корупційні ризики на досліджуваних підприємствах описані та оцінені в додатку Г, а також для кожного ризику описано заходи протидії, необхідні ресурси та ймовірних виконавців.

Рівень корупційних ризиків, 2021 р.*

№ корупційного ризику	АТ «Харківобленерго»	ПрАТ «Львівобленерго»	АТ «Чернігівобленерго»	АТ «Миколаївобленерго»	АТ «Полтаваобленерго»
1	3*3=9	4*3=12	4*3=12	3*3=9	1*3=3
2	3*2=6	4*2=8	4*2=8	4*2=8	2*2=4
3	2*4=8	2*4=8	2*4=8	2*4=8	2*4=8
4	3*4=12	3*4=12	4*4=16	3*4=12	2*4=8
5	3*4=12	3*4=12	3*4=12	3*4=12	3*4=12
6	3*4=12	3*4=12	3*4=12	3*4=12	2*4=8
7	3*4=12	3*4=12	3*4=12	3*4=12	2*4=8
8	3*3=9	3*3=9	4*3=12	3*3=9	3*3=9
9	3*4=12	3*4=12	3*4=12	3*4=12	3*4=12
10	2*3=6	2*3=6	3*3=9	2*3=6	2*3=6
\bar{x}	9,8 середній	10,3 середній	11,3 критичний	10,0 середній	7,8 середній

*Джерело: розрахунки автора

Покращення роботи аналізованих підприємств можливе за умови впровадження системи комплаєнс контролю, яка забезпечить для підприємств обленерго наступні переваги: підприємство може зайняти впевнену позицію на ринку і тому матиме переваги у взаємовідносинах з партнерами; вести прозоро бізнес і не боятись перевірок контролюючими органами; попереджувати здійснення правопорушень на самому підприємстві; викликати довіру у потенційних інвесторів, кредиторів та споживачів; забезпечити зростання вартості акцій, зниження витрат та зростання ефективності діяльності.

Досягти бажаного результату щодо попередження будь-яких корупційних проявів підприємства обленерго можуть завдяки впровадженню наступних заходів: дотримання принципу законності та підзвітності; максимальна прозорість усіх функціональних процесів; зростання конкуренції на ринку електроенергетики; недопущення нав'язаних рішень

сторонніми організаціями чи особами; розробка економічно обґрунтованого прогнозу діяльності та його максимальне дотримання; розробка чіткого плану дій щодо погашення існуючої та недопущення виникнення імовірної заборгованості за електроенергію; відкритість звітності тощо.

Ефективність антикорупційної діяльності для підприємств обленерго забезпечується розробкою та реалізацією ряду превентивних (попереджувальних) та каральних заходів, серед яких слід виділити: розробка та реалізація антикорупційної стратегії; здійснення аналізу та оцінки корупційних ризиків; проведення моніторингу виконання антикорупційних програм; пропагування керівництвом антикорупційних настроїв на підприємстві; підвищення вагомості комплаєнс контролю на підприємстві, включаючи його належне кадрове забезпечення і його автономність; застосування на підприємстві принципів управління конфліктами інтересів, звітності посадовців, захисту викривачів; затвердити на законодавчому рівні підстави для притягнення до кримінальної відповідальності посадовців за корупційні правопорушення; забезпечення вільного вибору експертів; надання підприємствам електроенергетики права виступати в суді як потерпіла сторона, як цивільний позивач тощо.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного дослідження щодо методичних основ формування механізму попередження та протидії корупції в сфері підприємництва, можна зробити наступні висновки:

1. Результати проведеного аналізу рівня корупції та міжнародними оцінками та результатами вітчизняного опитування дали підстави стверджувати, що рівень корупції в Україні залишається досить високим і несе загрозу економічному розвитку держави, підприємств та громадян

країни, а також їх економічній безпеці. За результатами проведеного дослідження встановлено сприятливі та несприятливі чинники корупції.

2. Запропоновано механізм оцінювання рівня корупції в Україні, в основу якого закладено визначення інтегрального індексу, який характеризується такими елементами як контроль за корупцією, її сприйняття, часткою здійснених порушень внаслідок корупційних дій, що уможливорює точність отриманого результату для формування інформаційного підґрунтя забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

3. Розроблено методичні засади оцінювання корупційних ризиків суб'єктів господарювання, які на базі сформованої технології аналізу й оцінки через бальну шкалу з врахуванням специфіки діяльності та середовища функціонування в галузі електроенергетики, забезпечують суб'єктам безпеки можливість виконання поставлених завдань.

Основні наукові результати опубліковані в працях: [28; 33; 35; 39; 41; 44].

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Формування механізму протидії корупційним загрозам в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

З часу формування державних утворень, корупція виступає одною з найбільш небезпечних загроз безперешкодної реалізації права людини, принципам демократизму, доброчесності та соціальної справедливості. В той же час прогресування корупційних явищ в історичній перспективі свідчать про призупинення економічного розвитку та нормальному функціонуванню економічних, ринкових та безпекових механізмів в країні.

В умовах сьогодення, коли внаслідок явищ глобалізації та цифровізації в більшості країн світу відбувся повний перехід до ринкової економіки, особливе місце в цьому процесі займає реформація та формування якісно нового суспільства, направлено на подолання найбільш критичних викликів та загроз національній економіці країни, ключовою загрозою якій є саме корупційні явища.

Особливе негативне місце корупційна активність відіграє в процесах забезпечення різного роду безпек. Відповідно до сучасних парадигм забезпечення національної безпеки, корупція виступає ключовою загрозою останній, оскільки саме вона виступає деструктивним чинником для функціонування фінансової системи країни, розвитку та можливості створення демократичного суспільства з нульовою толерантністю до правопорушень та фактів зловживання посадовими обов'язками.

У контексті функціонування суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, корупційні явища чинять не менш негативний вплив, ніж на рівні державного управління. Сам факт наявності загроз знижує рівень довіри

населення, в тому числі і сфери суб'єктів господарювання до державного апарату управління. Існування корупційної складової формує в мисленні громадян країни домінанти безсилля, відсутності безпеки та невпевненості перед діяльністю держави, окремими інститутами чи посадовими особами.

Загрози формують негативні передумови діяльності суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, з вектором не на розвиток власної конкурентоспроможності та ефективності, а на намагання вирішити власні проблеми та отримання бажаних результатів шляхом формування протиправних домовленостей з іншими суб'єктами господарювання чи системою державного управління.

Таким чином, загрози на сьогоднішній день є ключовим чинником деморалізації суспільства, зниження ефективності державного управління та фактором зниження рівня різних видів безпеки. Особливо негативно загрози чинять вплив на сферу суб'єктів господарювання, спричинюючи зниження рівня їх конкурентоспроможності та ефективності. З огляду на це, дослідження даного поняття та пошук механізму протидії загрозам в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики є ключовим питанням в контексті нашого дослідження.

Перш за все, важливим є детально дослідити сутність поняття «загроза» та погляди на його трактування вітчизняних та зарубіжних науковців (табл. 3.1).

Так, на думку Н. Пойда-Носик [126, с. 50], поняття «загроза» слід трактувати як потенційно можлива чи вже реально існуюча діяльність чи явище в системі підприємництва, яке важко піддається прогнозуванню, що може порушити нормальне функціонування суб'єктів господарювання, настання різного роду матеріальних чи моральних втрат, або ж призвести до повного припинення діяльності останнього.

В той же час, Є. Рудніченко [147, с. 189] визначає поняття «загроза» як події, зміни та явища, яким притаманна характеристика динамічності, які можуть нанести шкоду та порушити нормальний життєвий цикл суб'єктів

господарювання, призвести до втрати прибутку та настання фінансових втрат. Ліквідація чи нівелювання останніх вимагає реалізації комплексу дій та задіяння частин ресурсної бази з боку суб'єктів господарювання.

Таблиця 3.1

Основні погляди науковців на трактування поняття «загроза»*

Автор	Визначення
Н. Пойда-Носик [126, с.50]	Потенційно можлива чи вже реально існуюча діяльність чи явище в системі підприємництва, яке важко піддається прогнозуванню, що можуть порушити нормальне функціонування суб'єктів господарювання, настання різного роду матеріальних чи моральних втрат, або ж призвести до повного призупинення діяльності останнього
І. Мігус та С. Лаптев [99]	Подія чи явище, яка чинить вплив на діяльність суб'єктів господарювання
Є. Рудніченко [147, с.189]	Подій, зміни та явища, яким притаманна характеристика динамічності, які можуть нанести шкоду та порушити нормальний життєвий цикл суб'єктів господарювання, призвести до втрати прибутку та настання фінансових втрат. Ліквідація чи нівелювання останніх вимагає реалізації комплексу дій та задіяння частин ресурсної бази з боку суб'єктів господарювання
О. Мельник [92, с. 98]	Реальна можливість реалізації навмисного чи ненавмисного впливу, що направлений на функціональну чи структурну частину суб'єктів господарювання, та може нанести матеріальні чи нематеріальні збитки, що призведуть до порушення функціонування суб'єктів господарювання чи недосягнення поставлених ними цілей.
Г. Ткачук [164]	Явища, які можуть бути викликані як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками впливу, і можуть своїм впливом спричинити порушення фінансово-економічних можливостей суб'єктів господарювання, що в кінцевому може негативно вплинути на його показники стійкості та стабільності
Дж. Фіксел [203, с. 234]	Явище або ситуація, яка зумовлена внутрішніми чи зовнішніми змінами суб'єктів господарювання, що може завдати певного рівня шкоди чи знизити загальний рівень безпеки
Н. Реверчук [144, с. 29]	Реальна можливість реалізації навмисної чи ненавмисної дії, що може порушити нормальне функціонування суб'єктів господарювання, призвести до збитків чи до втрати конкурентоспроможності чи вигоди
Т. Завора, А. Лебедин [57, с. 29]	Зовнішній чинник впливу на діяльність чи структуру суб'єктів господарювання, який несе реалізацію негативних факторів, які можуть завдати матеріальних, фізичних чи моральних втрат та інших деструктивних наслідків
В. Лойко [86]	Реально існуючі чи потенційно можливі дії, які можуть порушити реалізацію економічних інтересів суб'єктів господарювання та створюють небезпечні умови їх господарської діяльності та конкурентоспроможності
Н. Цікановська [183, с. 111]	Момент початку реалізації негативних факторів та ризиків на стан безпеки суб'єктів господарювання, при якому порушується його структурна чи функціональна рівновага

*систематизовано автором

«Загрози» як явища, які можуть бути викликані як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками впливу, і можуть своїм впливом спричинити порушення фінансово-економічних можливостей суб'єктів господарювання, що в кінцевому може негативно вплинути на їх показники стійкості та стабільності, трактує це поняття Г. Ткачук [164]. Часткового погоджуємося із думкою М. Копитко [75, с. 14], щодо того, що загрози уособлюють в собі «вплив зовнішнього середовища, його суб'єктів чи внутрішніх елементів системи, що може призвести до потенційних втрат». Проте, таким трактуванням не вистачає так званого «наслідкового аспекту» із визначенням, що може бути при відсутності відповідних дій суб'єктів економічної безпеки.

Погоджуємося з думкою одного із лідерів новітньої школи безпекознавства, В. Франчука [176, с.150], щодо того, що загрозу слід визначати як «дію дестабілізуючих природних і (або) суб'єктивних чинників, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією, порушенням законів і норм, які можуть спричинити потенційні або реальні втрати, що здатні викликати небезпеку для корпоративної системи». Цікаво, що віддаючи перевагу більше зовнішньому середовищу, зустрічаються й трактування із більшим акцентом на внутрішніх процесах. Зокрема, на думку З. Живко загроза – це «... форма небезпеки, виникнення і розвиток якої спричинено негативною дією зовнішнього середовища та неможливістю проконтролювати і здійснювати ефективне управління внутрішнім середовищем системи» [56, с. 12].

Таким чином, під загрозами через корупцію, слід розуміти форму небезпеки, джерелом якої є наслідок корупційних дій спричинених недобросовісною конкуренцією, порушенням законів і норм такими особами, що безпосередньо та/або опосередковано мають вплив на функціонування та діяльність суб'єкта господарювання, та яка несе негативний вплив на зниження рівня економічної безпеки викликаючи при цьому потенційні або реальні втрати.

Умови введення господарської діяльності в Україні характеризуються динамічністю зовнішнього середовища, яке привносить суттєві зміни в систему

забезпечення економічної безпеки, і внаслідок військових дій питання виживання для суб'єктів господарювання стоїть вкрай гостро. В таких умовах, будь-які корупційні дії можуть уможливити зниження рівня безпеки та стати результатом його фіналу. Корупція сама по собі являється небезпекою та реальною загрозою, але разом з цим, вона також стає джерелом нових загроз, що мало досліджувалося в літературних джерелах [196; 197; 209; 212; 213].

Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики має ряд суттєвих особливостей, і як було доведено попередньо, залежить від впливу негативних корупційних дій. Саме тому, на нашу думку, одна із основних потреб – це зосередження уваги на дослідженні загроз, спричинених корупційними діями. На нашу думку, лише при актуальній реакції на негативний вплив загроз, можливо не допустити зниження рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. Тому, на перше місце виходить інформаційне забезпечення.

У результаті узагальнення напрацювань науковців [152; 157; 161; 177; 178] й проведеного аналітичного дослідження при опитуванні експертів (Додаток Д), які признані безпекознавцями в рамках функціонування суб'єктів господарювання галузі електроенергетики (в т.ч. ПрАТ «Львівобленерго»; АТ «Миколаївобленерго»; АТ «Харківобленерго»; АТ «Полтаваобленерго»; АТ «Чернігівобленерго») та дотичні до антикорупційної діяльності, було виділено найбільш вагомі загрози, що спричинені корупційними діями та можуть чинити значний негативний вплив на їх економічну безпеку. Група експертів нараховувала понад 20 осіб, які є фахівцями в сфері теоретико-прикладних аспектів забезпечення економічної безпеки (10 осіб) й фахівцями із протидії корупції і її проявів (10 осіб). Опитування здійснювалося за допомогою методу Делфі, який уможливив збір інформації через вивчення думки визначеного переліку експертів. Завдяки цьому методу, сформовано групу з людей, які не спілкувалися раніше між собою, провели опитування кожного із них і в декілька етапів (повторне опитування через внесення змін,

висловлювання індивідуальних міркувань, ліквідація крайніх відхилень, тощо) встановили актуальний перелік загроз, спричинених корупційними діями.

У рамках кращої наочності, представлено табличний варіант основних загроз, спричинених корупційними діями, що мають суттєвий негативний вплив на забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Визначений перелік загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України, що утворилися внаслідок корупційних дій*

К ₁	К ₂
Створення конфлікту інтересів через надмірне використання власних повноважень	Використання майна та послуг суб'єктів господарювання з метою задоволення власних нецільових потреб
К ₃	К ₄
Використання майна та послуг в безоплатній формі для задоволення приватних інтересів	Навмисні дії щодо несправедливого розрахунку та оцінки діяльності
К ₅	К ₆
Фінансування політичного втручання для досягнення кращих позицій в секторі	Приховування фінансово-економічних показників та не оприлюднення інформації
К ₇	
Нецільове використання коштів з метою власного збагачення	

*сформовано автором

Наступним кроком, стало опрацювання усіх анкет, які були розіслані дистанційною формою комунікації, експертам, що дало змогу встановити найбільш вагомні загрози, що спричинені корупційними діями та мають високу негативну реакцію на забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання України. Однією із особливостей вибору експертів була їх регіональна диференціація, оскільки експерти відібрані з усіх регіонів країни: схід, захід, південь, північ і центр України.

Застосування методу ієрархічного та системного аналізу та теорії графів, уможливило отримання бажаного результату в рамках цього дисертаційного дослідження. Дані методи не раз вже показали свою ефективність [89; 90; 151] для різного роду загроз та негативних факторів, проте, в рамках корупції та забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, це відбувається майже вперше.

Таким чином, у нас є позначення усіх визначених нами експертним методом загроз забезпеченню економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України, що утворилися внаслідок корупційних дій як «К». У нашому випадку, ми виділили сім, таким чином, вони становлять певну множину: $K_1, K_2, K_3, K_4, K_5, K_6, K_7 = K_i$. Так чи інакше, множина загроз K_{ij} має певні зв'язки, які можна представити матричним підходом і заповнити її відповідним чином при дотриманні правила (3.1):

$$\begin{aligned} K_{ij} &= 1, \text{ якщо } i \text{ має вплив на } j \\ K_{ij} &= 0, \text{ якщо такого впливу немає} \end{aligned} \quad (3.1)$$

З метою ненавантаження великим обсягом розрахунків та їх результатів, заповнена матриця залежності загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України, спричинених корупційними діями, була переміщена у Додаток Е.

Теорія графів та формування графу зв'язків є наступним кроком. На основні даних представлених на Додатку Д, маємо змогу побудувати орієнтовний граф, базуючись на результатах власного дослідження, між виділеними нами раніше загрозами економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України. У графі стрілки між загрозами символізують визначений зв'язок (рис. 3.1).

Відтак, якщо з однієї вершини загроз можна дістатися (існування напрямку/шляху) до іншої, вона вважається досяжною. Це є частиною процесу побудови нової матриці досяжності загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України. Такі вершини-загрози ми умовно позначимо як $N(K_i)$.

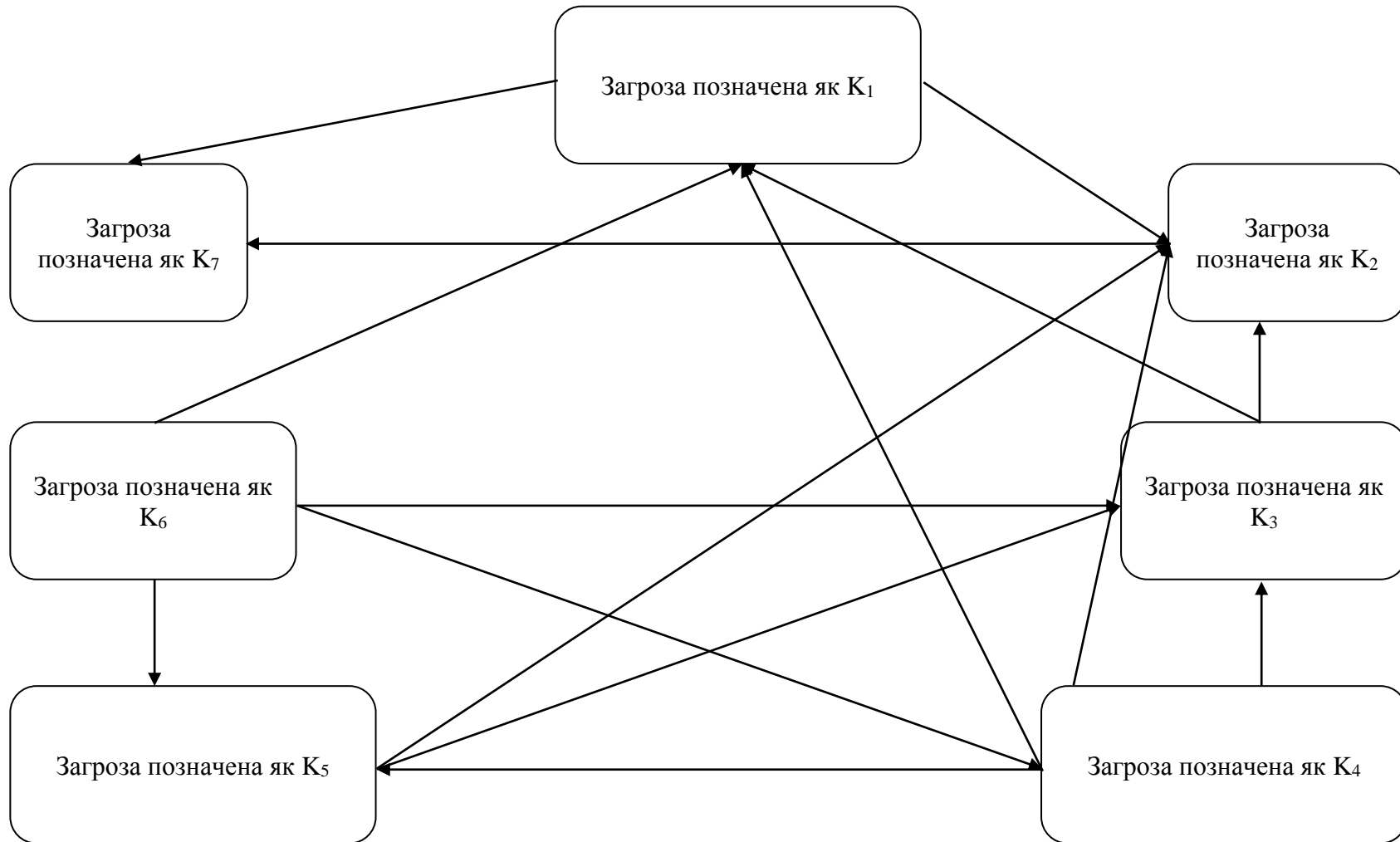

Рис. 3.1. Результат побудови графу для загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України*

*сформовано автором

Другий показник, який позначимо як $P(K_i)$ це ті загрози, які попередні до K_i до K_j . Стрілки вказують в графі на залежність загроз. Існує вплив між вершинами-загрозами. Вершина-попередниця і є $P(K_i)$.

З метою ненавантаження великим обсяги розрахунків та їх результатів, заповнена матриця досяжності загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України була переміщена у Додаток Е.

Далі, якщо існує певний або можливий перетин загроз досяжних і загроз-попередниць, утворюється третій показник $R(K_i)$ (3.2):

$$R(K_i) = N(K_i) \cup P(K_i) \quad (3.2)$$

У випадку, якщо жодного процесу досягання не спостерігається і не відбувається з жодної вершини «К», цей залишок і формує перший і найнижчий рівень в бажаній в рамках нашого дослідження ієрархії пріоритетності загроз економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України, спричинених корупційними діями. При цьому, повинно виконуватися наступне правило/умова (3.3):

$$R(K_i) = P(K_i) \quad (3.3)$$

Ітераційна таблиця складається з декількох стовпців, кожний з яких відіграє важливу роль для ієрархічного впорядкування пріоритетної загрози економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики України спричинених корупційними діями. Там, де стовбець третій співпадає з стовпцем четвертим і виконується вища зазначена рівність.

Таким чином, маємо можливість представити заповнену ітераційну таблицю в рамках нашого дослідження, яка уможливить визначення найнижчого рівня ієрархії (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Ітераційна таблиця визначення найнижчого рівня в ієрархії загроз,
спричинених корупційними діями***

K_i	Показник	Результат	Показник	Результат	Показник	Результат
K_1	$N(K_i)$	1,2,7	$P(K_i)$	1,3,4,5,6	$R(K_i)$	1
K_2		2,7		1,2,3,4,5,6		2
K_3		1,2,3,7		3,4,5,6		3
K_4		1,2,3,4,5,7		4,6		4
K_5		1,2,3,5,7		4,5,6		5
K_6		1,2,3,4,5,6,7		6		6
K_7		7		1,2,3,4,5,6,7		7

*сформовано автором

Представлена вище по тексту, рівність (3.3) виконується саме для загрози під номером 6. Тобто, таким чином, K_6 (Приховування фінансово-економічних показників та не оприлюднення інформації) буде становити найнижчий рівень в ієрархії. Її вилучаємо із таблиці і отримуємо табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Ітераційна таблиця визначення другого рівня ієрархії загроз, спричинених
корупційними діями***

K_i	Показник	Результат	Показник	Результат	Показник	Результат
K_1	$N(K_i)$	1,2,7	$P(K_i)$	1,3,4,5	$R(K_i)$	1
K_2		2,7		1,2,3,4,5		2
K_3		1,2,3,7		3,4,5		3
K_4		1,2,3,4,5,7		4		4
K_5		1,2,3,5,7		4,5		5
K_7		7		1,2,3,4,5,7		7

*сформовано автором

Таким чином, K_4 (Навмисні дії щодо несправедливого розрахунку та оцінки діяльності) в рамках наших розрахунків та дослідження, становить наступний рівень ієрархії. Аналогічно як і у випадку з K_6 , вилучаємо її та отримуємо нову ітераційну таблицю ієрархії загроз, спричинених корупційними діями (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Ітераційна таблиця встановлення третього рівня ієрархії загроз,
спричинених корупційними діями***

K_i	Показник	Результат	Показник	Результат	Показник	Результат
K_1	N(K_i)	1,2,7	P(K_i)	1,3,5	R(K_i)	1
K_2		2,7		1,2,3,5		2
K_3		1,2,3,7		3,5		3
K_5		1,2,3,5,7		5		5
K_7		7		1,2,3,5,7		7

*сформовано автором

Дотримання рівності (3.3) підходить тепер для K_5 – Фінансування політичного втручання для досягнення кращих позицій в секторі, яка становитиме наступний рівень в ієрархії. Вилучення її, призводить до формування таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

**Ітераційна таблиця визначення четвертого рівня ієрархії загроз,
спричинених корупційними діями***

K_i	Показник	Результат	Показник	Результат	Показник	Результат
K_1	N(K_i)	1,2,7	P(K_i)	1,3	R(K_i)	1
K_2		2,7		1,2,3		2
K_3		1,2,3,7		3		3
K_7		7		1,2,3,7		7

*сформовано автором

Вилучаємо загрозу K_3 – Використання майна та послуг в безоплатній формі для задоволення приватних інтересів. Вона формує новий рівень в ієрархії та, відповідним, аналогічним чином, як попередні, вилучається з таблиці (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Ітераційна таблиця п'ятого рівня ієрархії загроз, спричинених корупційними діями*

K_i	Показник	Результат	Показник	Результат	Показник	Результат
K_1	$N(K_i)$	1,2,7	$P(K_i)$	1	$R(K_i)$	1
K_2		2,7		1,2		2
K_7		7		1,2,7		7

*сформовано автором

Наступний рівень, наближений до одного із найвищого рівня займає загроза K_1 – Створення конфлікту інтересів через надмірне використання власних повноважень. Далі, пропускаючи подальші проміжні розрахунки, можна зазначити, що наступні два рівні відведено загрозам: K_2 – Використання майна та послуг суб'єктів господарювання в цілях задоволення власних нецільових потреб; K_7 – Нецільове використання коштів з метою власного збагачення.

Таким чином, впорядкувавши належним способом визначені в процесі дослідження загрози економічній безпеці суб'єктів господарювання галузі електроенергетики, спричинені корупційними діями, маємо змогу правильно представити механізм протидії їм (рис. 3.2).

Відтак, представлений механізм протидії загрозам, спричиненим корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, враховує розміщення згідно розрахованої ієрархії. Слід зауважити, що запропонований результат ієрархічного впорядкування може бути об'єктивним настільки, наскільки дозволяє теорія системного аналізу та моделювання.

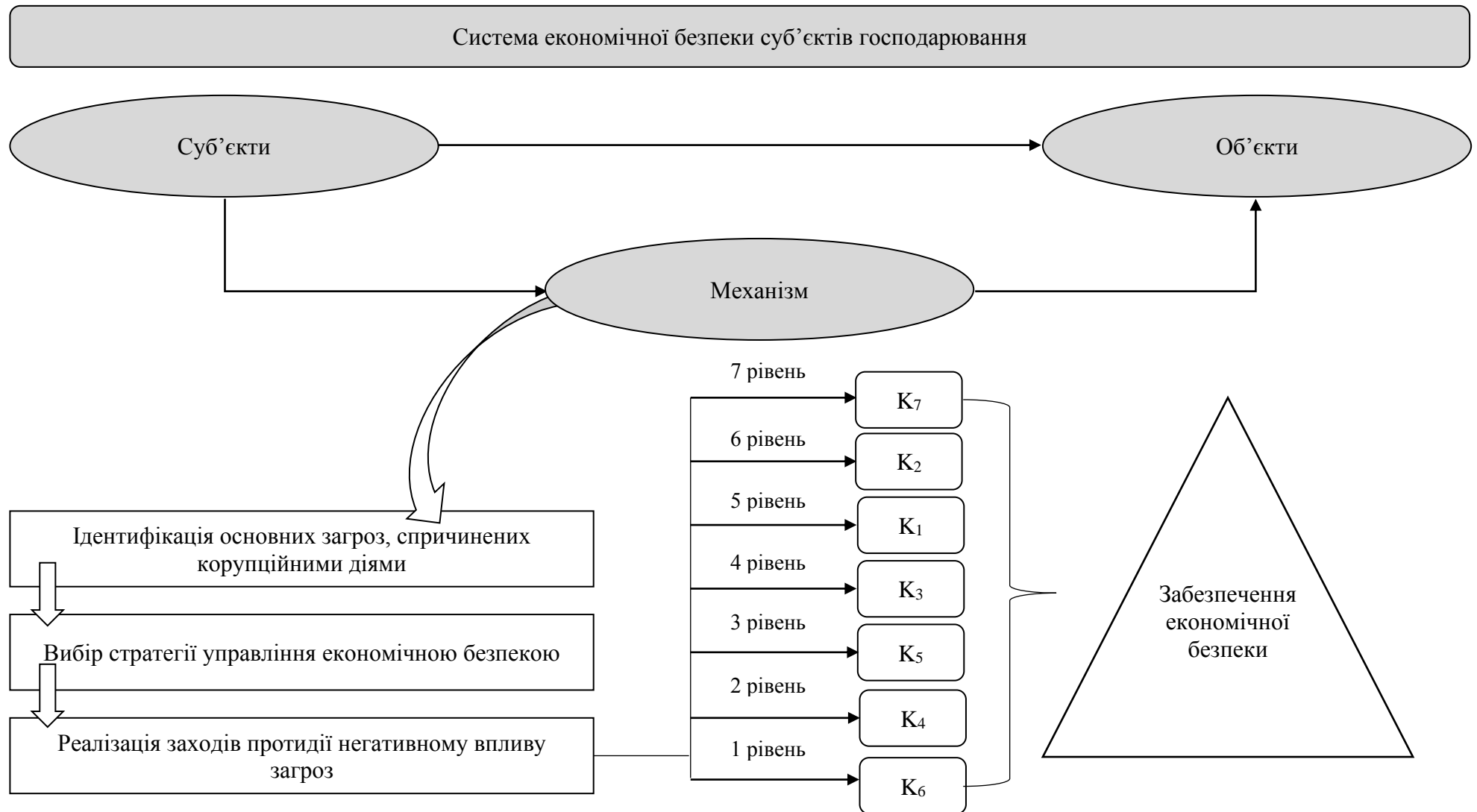

Рис. 3.2. Механізм протидії загрозам спричиненими корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики*

*сформовано автором

Існує можливість розширення переліку загроз та додавання нових, але це, в свою чергу, зумовить й модифікацію самого механізму протидії загрозам, спричиненим корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Це лише один із етапів в рамках вдосконалення антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Подальших досліджень потребує питання побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Саме через підхід моделювання, на нашу думку, можна досягнути бажаного антикорупційного ефекту в умовах забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

3.2. Побудова антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Сьогодні діяльність суб'єктів господарювання нерозривно пов'язана з існуванням та негативним впливом корупційних ризиків та загроз, які завдають проблем в процесі забезпечення економічної безпеки та конкурентоспроможності. Збільшення кількості корупції в системі життєдіяльності суб'єктів господарювання є результатом внутрішньої та зовнішньої нестабільності середовища існування останніх. Події останніх років, коронавірусна пандемія, кризові явища, зумовлені пандемічними обмеженнями та безперечно розгортання повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію нашої країни, стали чинниками інтенсифікації корупційної активності в сфері функціонування суб'єктів господарювання. Дана корупційна активність, перш за все чинить негативну дію на сферу економічної безпеки суб'єктів господарювання та його подальшої можливості протидії існуючим ризикам, викликам та загрозам.

З огляду на це, на сьогоднішній день особливої важливості набуває формування антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, який би в повній мірі забезпечив ефективну протидію всім видам корупції в цій сфері та забезпечив би становлення стабільного та оптимального рівня економічної безпеки.

Зважаючи на значну актуальність досліджуваної тематики, питання сутності та ключових характеризуючих елементів антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання вже досліджувалось рядом науковців.

Так, на думку О. Силкіна [151, с. 45] поняття «антикорупційний механізм» слід трактувати як сукупність інституцій, діяльність яких направлена на боротьбу з будь-якими корупційними проявами в межах повноважень та функцій останніх.

На нашу думку, антикорупційний механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики слід трактувати як сукупність елементів та процесів, які через належні методи та засоби доступні суб'єктам безпеки дозволяють протидіяти загрозам, спричиненими корупційними діями.

В контексті дослідження антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики важливо дослідити принципи та завдання, відповідно яким даний механізм формується.

Так, узагальнюючи думки науковців щодо цього питання [59; 98; 111], на сьогоднішній день слід виділяти наступні принципи побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики: гнучкості, системності, результативності, узгодженості, превентивності.

Розглянемо кожен принцип побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики більш детально.

Так, принцип гнучкості передбачає, що процес побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики повинен враховувати можливість внесення дрібних чи кардинальних змін, з врахуванням динаміки зовнішнього середовища, зміни стану та рівня забезпечення складових економічної безпеки та інших факторів, при цьому зберігаючи власну ефективність.

Принцип системності побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики означає, що даний механізм повинен бути комплексний, а процес його формування повинен передбачати реалізацію останнього як цілісного організму, всі елементи якого є структурно та функціонально взаємопов'язаними. З огляду на це, ключову роль в цьому, на нашу думку, відіграє використання сучасних методів функціонально-графічного моделювання.

Принцип результативності означає, що реалізація побудованого антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики повинна приносити чіткі та об'єктивні позитивні наслідки для системи економічної безпеки, її стійкості, стабільності та здатності оперативної відповіді на можливі та реально існуючі корупційні загрози в майбутній перспективі.

Принцип узгодженості передбачає, що під час процесу формування антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики важливим є те, щоб всі його елементи та заходи були узгоджені та погоджені відповідно до вже існуючої антикорупційної стратегії забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики.

Відповідно до принципу превентивності, під час побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики потрібно враховувати не тільки реалізацію заходів оперативного реагування чи елімінації корупційних загроз

економічній безпеці, а і можливість формування системи раннього реагування, превенції та аналізу первинних сигналів корупційних загроз, які ще не почали свою реалізацію, але вже подають чіткі ознаки майбутньої маніфестації.

Щодо завдань, які вкладаються в антикорупційний механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики під час його побудови, то, на думку ряду науковців [143; 147] слід виділити наступні ключові завдання:

- уможливити реалізацію антикорупційної політики забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики;
- деталізація ключових заходів протидії корупційним діям в контексті забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики;
- удосконалити систему кадрового, ресурсного та інших видів менеджменту суб'єкта господарювання в галузі електроенергетики задля зменшення корупційних загроз та ризиків, а також підвищення рівня економічної безпеки;
- забезпечити неуклінне виконання чинного законодавства в сфері підтримання належного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики та їх можливості протидіяти проявам корупції та корупційним загрозам;
- формування чітких та обов'язкових до настання наслідків та покарань учасників управління суб'єктом господарювання в галузі електроенергетики, у разі виявлення факту вчинення корупційних дій чи реалізації неналежної реакції на факт корупції з боку інших осіб, які є працівниками даного суб'єкта господарювання.

На нашу думку, особливої важливості в контексті формування та реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання є процес моделювання та використання специфічних графічних моделей. З огляду на це, в контексті пропонованого дослідження,

виняткової важливості набуває використання методу функціонально-графічного моделювання та формування моделей IDEF0.

Стандарт моделювання IDEF0 є частиною сімейства функціональних систем SADT, першочерговою метою яких було упорядкування діяльності військової бюрократичної системи та логістики США. Сам стандарт IDEF0 був сформований в 1981 році в рамках реалізації національної програми оптимізації діяльності промислової військової інфраструктури та логістики.

Визначною відмінністю обраного нами методу функціонально-графічного моделювання є акцент на простоті відображення процесів та дотримання принципів ієрархічності.

Побудова антикорупційного механізму – це процес з відповідною кількістю етапів та кроків. Виходячи із потреби в деталізації такого роду процесів з метою подальшого, практичного використання в рамках протидії корупції на її наслідки, нами було обрано метод функціонального моделювання. Ключовим фактором, який визначав прийнятий нами вибір, слугувала максимізація визначеності та розуміння усєї послідовності перебігу процесу побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики. Відтак, це уможливить розуміння логічності виконання кожного процесу та інформаційно закладе основу для отримання бажаного соціально-економічного ефекту.

Формування моделі побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики передбачає отримання чіткої інструкції дій виконаних фахівцями і при правильному підходів не складатиме труднощів. На нашу думку, процес моделювання слід розділити на дві частини:

1. Формування моделі побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

2. Формування моделі реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Можна виділити декілька явних переваг від залученої методології моделювання. Т. Шира через запропоновану методологію представив діаграму забезпечення корпоративної безпеки [193], коли В. Фостяк графічно, зобразив процес управління безпековою діяльністю [175]. Разом з цим, застосування функціонального моделювання в рамках побудови антикорупційного механізму представляється одним із перших.

Першим етапом моделювання завжди є формування інформаційного базису. Такий базис дозволяє охарактеризувати самі умови застосування методу та конкретизувати декілька ключових елементів, які стосуються побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Інформаційний базис моделювання*

№	Вихідні умови	Характеристика
1	Мета моделювання	Розробити функціональні моделі для вдосконалення дієздатності протидії корупції в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики
2	Цільова аудиторія	Працівники служби забезпечення економічної безпеки і їх підрозділи. Особи, що залучаються до виконання завдань із забезпечення економічної безпеки. Особи, які володіють технологіями розроблення та прийняття рішень в боротьбі із корупцією
3	Контекст, який несе в собі моделювання	Функціональні блоки та діаграми
4	Технологія моделювання	Інструментарій правил та процедур побудови моделі
5	Програмне забезпечення моделювання	Програмне забезпечення для створення векторних діаграм

*сформовано автором

Оскільки у нас дві різні цілі, представимо два різних дерева вузлів процесів, що уможливлють їх досягнення у вигляді наступного етапу моделювання (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Дерево вузлів досягнення визначеної В0*

*сформовано автором

У рамках застосованого методу моделювання, кожному із визначених вище по тексту, цілей, слід позначити відповідним умовним символом, яке спростить процес та краще відповідатиме графічному опису. Таким чином, перша ціль позначимо як В0. Сукупність процесів $\{V1, V2, V3, V4\}$ будуть становити ті процеси у вигляді функціональних блоків, що повинні досягати визначену ціль В0 «Формування моделі побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики».

Представлена на рис. 3.3 дерево вузлів стане підґрунтям та основою для подальшого етапу, а саме формування контекстної діаграми, яка слугуватиме графічним зображенням усіх основних елементів дотичних до В0 «Формування моделі побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики». Відтак, контекстна діаграма основних елементів досягнення В0 в рамках даного процесу моделювання, представлено на рис. 3.4.

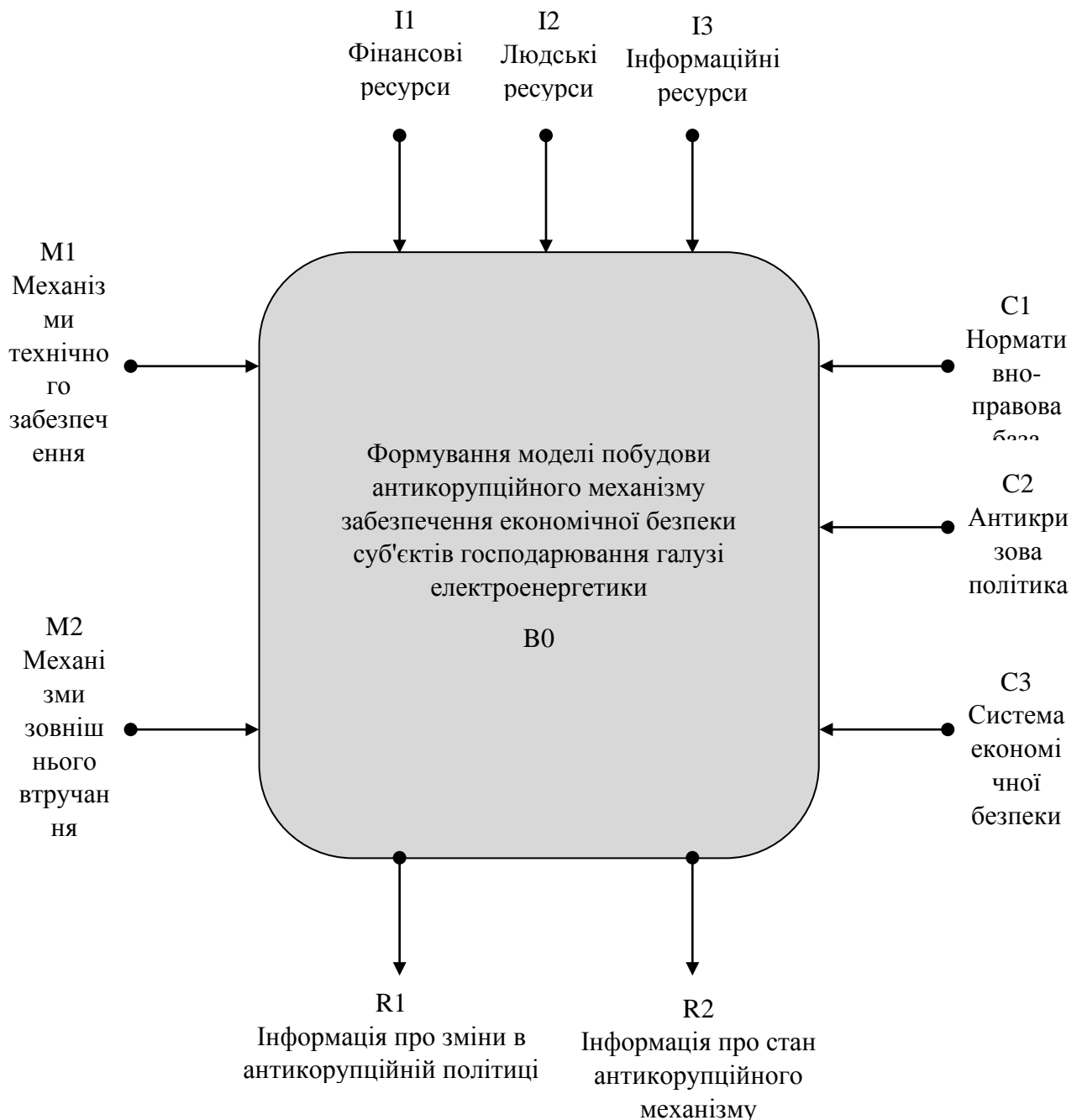

Рис. 3.4. Контекстна діаграма основних елементів досягнення В0*

*сформовано автором

Таким чином, основні елементи контекстної діаграми включають в собі наступне:

- вихідні дані у вигляді ресурсного забезпечення, яке коригується і залежить від можливостей та ресурсноспроможності суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики та представників зовнішніх суб'єктів безпеки та антикорупційної політики (I);

- результат/соціально-економічний ефект від моделювання і виконання усіх процесів, представляється у вигляді формування інформаційного підґрунття, яке уможлиблює забезпечення високого рівня економічної безпеки (R);

- моделювання і особливо побудова антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики стикається з дотриманням відповідних регламентуючих положень, що являють собою окреслені лінії обмежень та формування рамок (C);

- додаткові механізми, що супроводжують процес моделювання і використовуються на кожному із етапів досягнення цілі (M).

Таким чином, представимо модель побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики на рис. 3.5.

Охарактеризуємо в деталях кожний із представлених на рис. 3.5, процес:

B1. Формування антикорупційної інфраструктури побудови механізму. Першим етапом повинно бути: підготовчі роботи, які дадуть організаційно-технічне підґрунття для побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики. Залучення інформації, досвіду, засобів, які дозволять почати ефективно формувати відповідний механізм.

B2. Визначення суб'єктів і об'єктів. Антикорупційний механізм забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики сам впливає на певні об'єкти і має свою керуючу систему. Побудовою повинні займатися визначені задалегідь спеціалісти, до яких віднесемо зовнішніх і внутрішніх суб'єктів системи економічної безпеки.

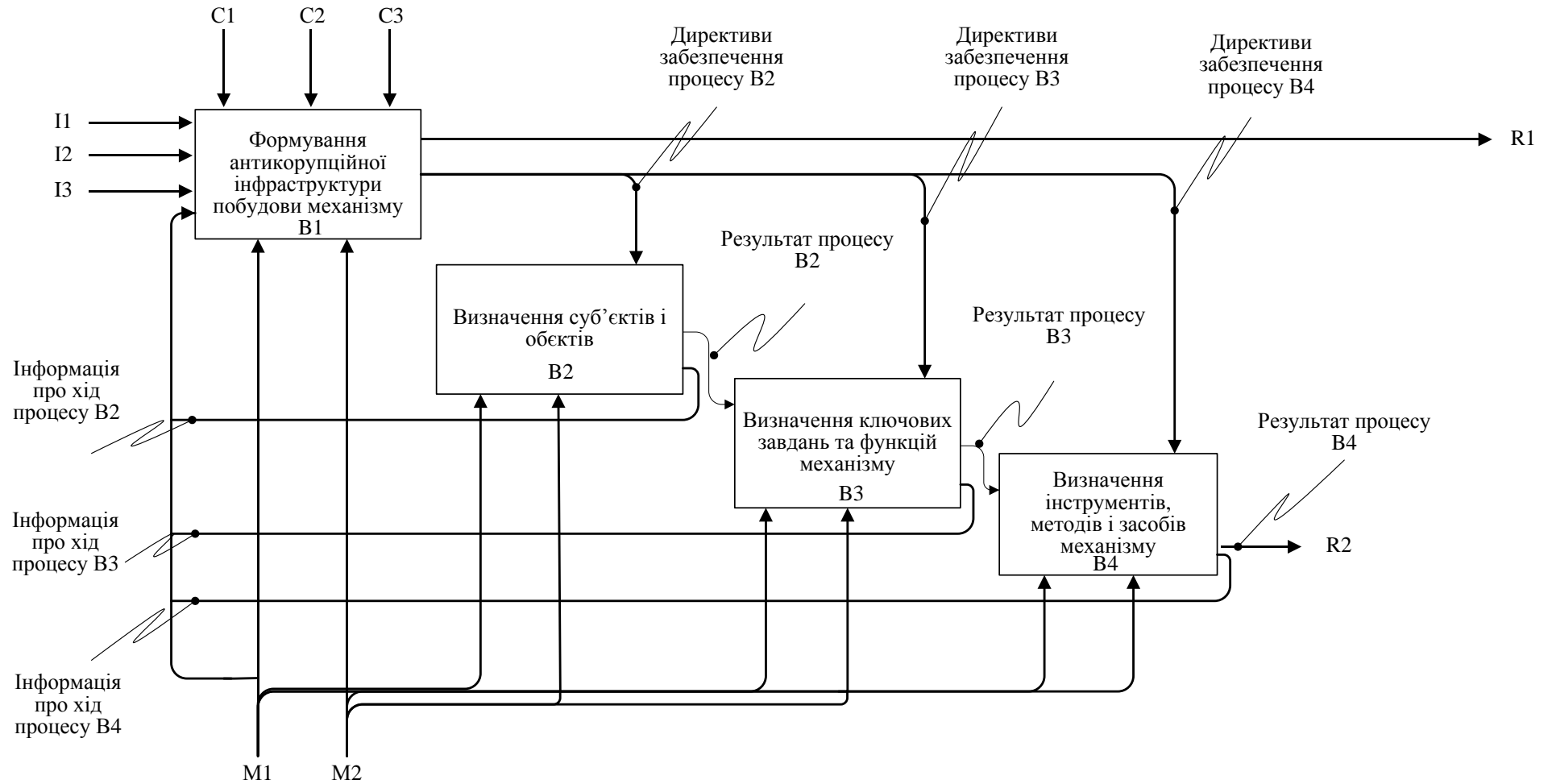

Рис. 3.5. Модель побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики*

*сформовано автором

В3. Визначення ключових завдань та функцій механізму. Попередньо встановлений перелік завдань та функцій антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики надасть краще розуміння його призначення і напрямку подальшого руху/дій.

В4. Визначення інструментів, методів і засобів механізму. Базовим і важливим на етапі побудови є визначення інструментарію, методів та засобів, якими буде забезпечуватися економічна безпека та антикорупційна діяльність. Визначення та вибір базується на чинному законодавстві, можливостях та ресурсах суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Аналогічно, як і випадку з визначенням В0 «Формування моделі побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики», наступна ціль в рамках досягнення поставленої мети моделювання, матиме умовне позначення у вигляді S0 «Формування моделі реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики». Дерево вузлів досягнення визначеної S0 зображено на рис. 3.6.

Рис. 3.6. Дерево вузлів досягнення визначеної S0*

*сформовано автором

Наступне, по аналогії із В0, ми представимо контекстну діаграму основних елементів досягнення S0 «Формування моделі реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики» в рамках даного процесу моделювання (рис. 3.7).

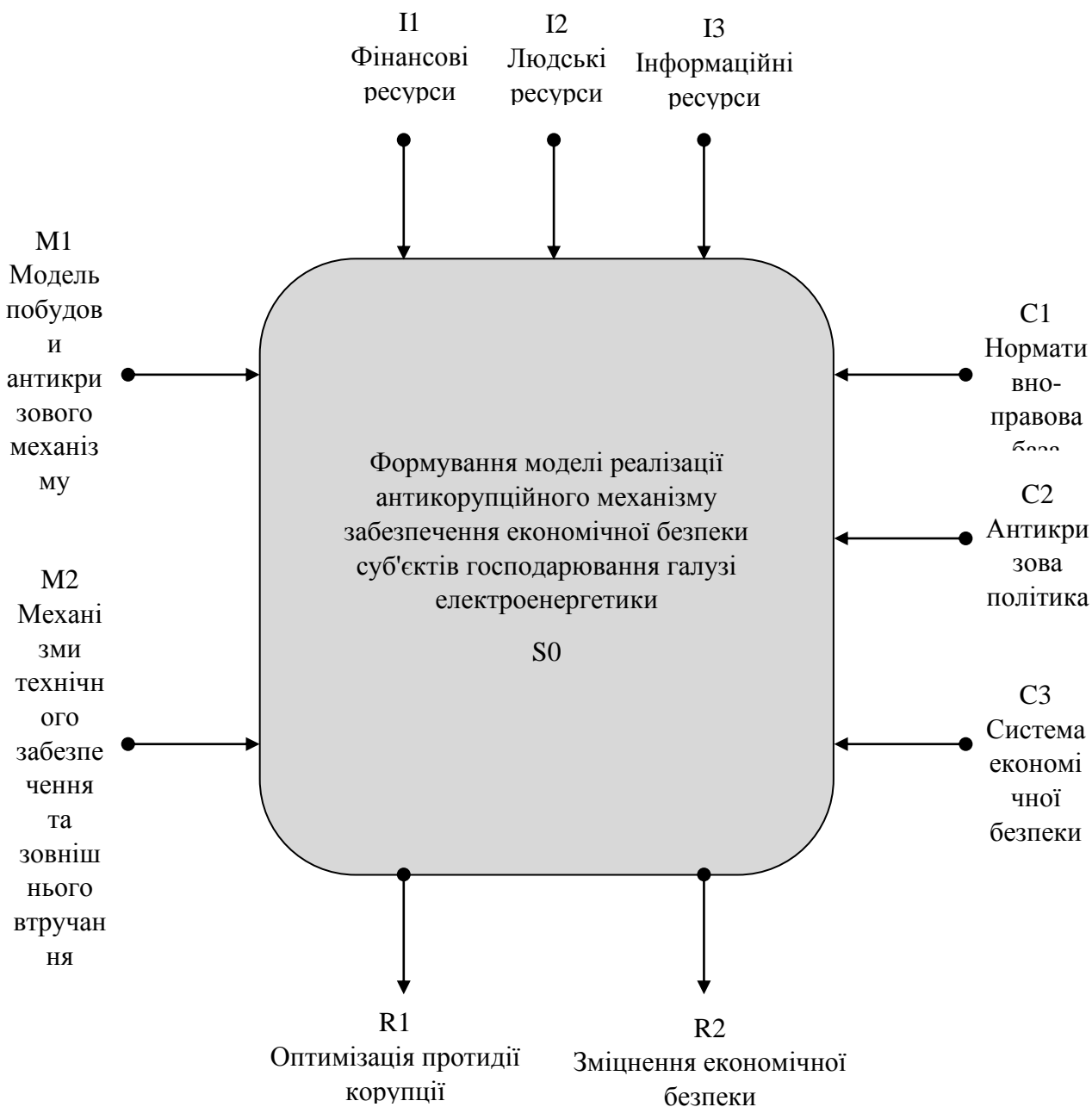

Рис. 3.7. Контекстна діаграма основних елементів досягнення В0*

*сформовано автором

Таким чином, представимо модель реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики на рис. 3.8.

Охарактеризуємо в деталях кожний із представлених на рис. 3.8 процес:

S1. Оцінювання рівня економічної безпеки. Початковим етапом є проведення ретельної оцінки поточного рівня економічної безпеки з виявленням слабких та проблемних сторін та складових. Це уможливить ефективність подальших процесів під час реалізації антикорупційного механізму.

S2. Протидія негативному впливу загроз. Частиною реалізації антикорупційного механізму є запропонований методичний підхід до ідентифікації та протидії загрозам у підрозділі 3.1. Завдяки ньому, можливим є правильний розподіл ресурсів та прийняття управлінських антикорупційних рішень, які мінімізують негативний вплив факторів, спричинених корупційними діями.

S3. Ресурсне забезпечення. Важливий процес та етап від якого залежить орієнтація антикорупційної політики та зміцнення системи економічної безпеки в цілому. Запропоновані дії щодо ресурсного забезпечення, на нашу думку, заслуговують більшої деталізації і тому, займатимуть центральне місце у підрозділі 3.3. В цілому, саме оптимальне ресурсне забезпечення уможливило високій рівень економічної безпеки.

S4. Оцінювання ефективності антикорупційного управління. На останньому етапі, приймаються і реалізуються ключові рішення щодо протидії та запобігання корупції. Процес оцінки становить частину контролю та моніторингу з метою виявлення можливих проблем для їх подальшого усунення на модернізації антикорупційного механізму.

Таким чином, слід ще раз підкреслити, що застосування обраного методу функціонального моделювання уможливило процес конкретизації та візуалізації належним чином основних етапів формування моделі побудови та реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

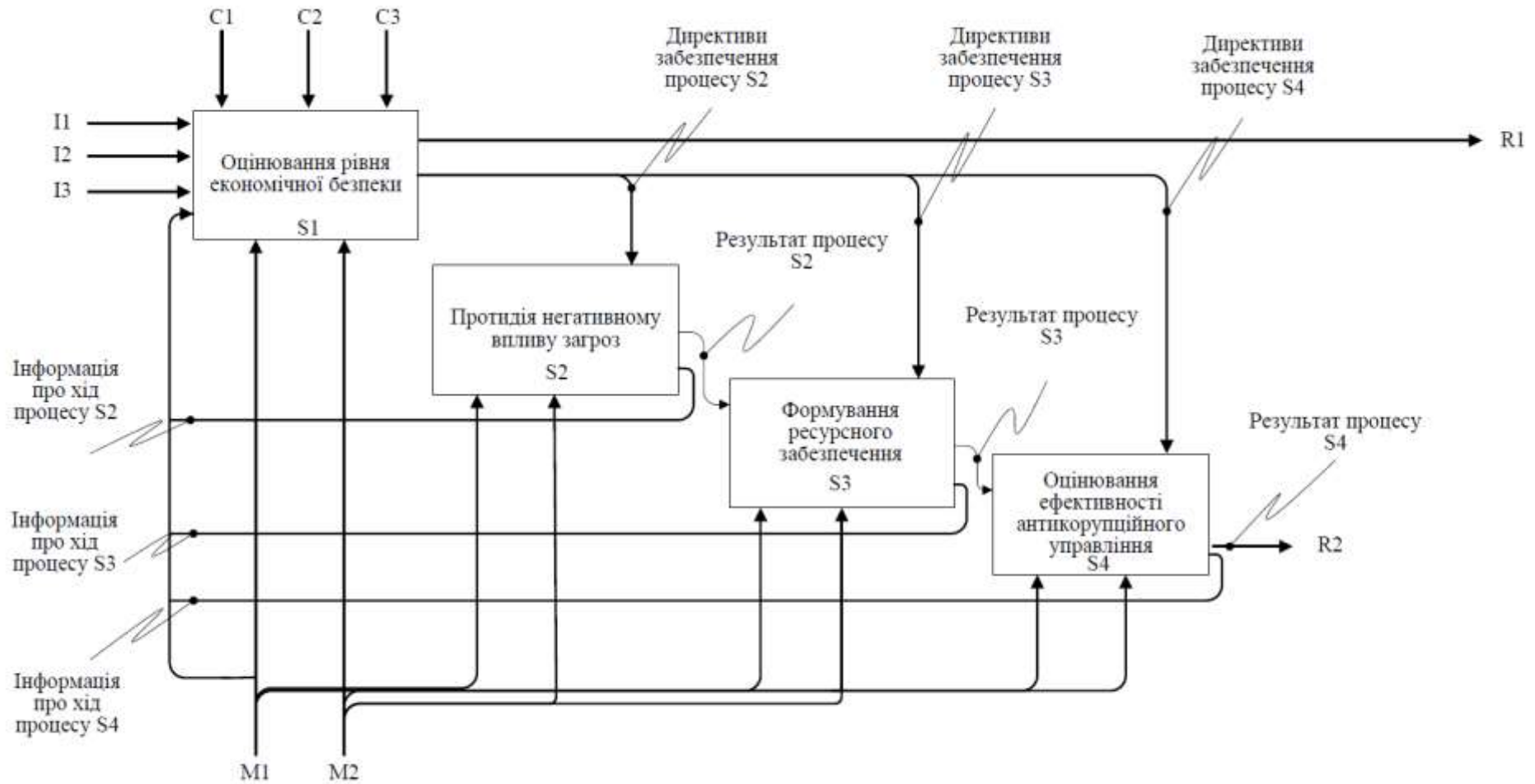

Рис. 3.8. Модель реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики*

*сформовано автором

Отримані результати формують необхідну теоретико-практичну основу для протидії корупції та її наслідкам для таких суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

У цілому, розроблені дві моделі і їх деталізація доповнюють саме уявлення про зміст антикорупційного механізму, умови його створення та реалізації в рамках функціонування суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Представлені моделі, враховують специфіку та особливості функціонування суб'єктів господарювання галузі електроенергетики (в т.ч. ПрАТ «Львівобленерго»; АТ «Миколаївобленерго»; АТ «Харківобленерго»; АТ «Полтаваобленерго»; АТ «Чернігівобленерго») та можуть бути використанні для зміцнення системи їх економічної безпеки. Відтак, доцільно наголосити і на тому, що побудова та реалізація антикорупційного механізму являє собою один із етапів і частину стратегії. Саме тому, подальші дослідження слід присвятити визначенню оптимального ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

3.3. Оптимальне ресурсне забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання

У попередніх підрозділах, було детально розглянуто теоретичну базу реалізації антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Також, було в деталях розглянуто механізм протидії загрозам, що виникають внаслідок корупційних дій. Проте, одним з компонентів антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, який не був належним чином розглянуто, є ресурсне забезпечення для його формування й реалізації.

Ресурсне забезпечення відіграє важливу роль в системі економічної безпеки, що підтверджують значні наукові праці [165; 171; 172; 175; 179]. Поступово, такі види ресурсів як фінансові, матеріальні й кадрові все частіше почали зустрічатися при моделюванні в системі забезпечення економічної безпеки [180; 181; 189-191].

Формування й реалізація антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання передбачає здійснення значного переліку дій та процесів, які в свою чергу, пов'язані із протидією та недопущенням нових корупційних схем. Все це вимагає значної кількості ресурсів. Серед яких, найбільш актуальними є фінансово-матеріальні й кадрові. Саме в роботі АТ «Чернігіволенерго», АТ «Полтаваобленерго», АТ «Харківобленерго», АТ «Миколаївобленерго» найбільші проблеми виникали із оптимальним використанням фінансово-матеріальних й кадрових ресурсів при максимізації рівня економічної безпеки та протидії корупції.

Відтак, формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики потребує використання багатьох ресурсів, проте саме фінансово-матеріальні й кадрові, на нашу думку, уможливають даний процес (рис. 3.9).

Для початку, слід представити шкалу за якою буде оцінюватися рівень забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики (табл. 3.9).

Базуючись на методології, запропонованій провідними науковцями в галузі безпекознавства [93; 173; 176; 194], можна досягнути розв'язку поставленого завдання, завдяки методу системного аналізу.

З метою уможливлення кращого представлення основних результатів дослідження, виділені варіанти ресурсного забезпечення з рис. 3.9, слід встановити математичне, умовне позначення у вигляді q_n (фінансово-матеріальні ресурси) і p_n (кадрові ресурси). Це уможливить краще сприйняття

при визначенні переваги одних рівнів ресурсного забезпечення над іншими (табл. 3.10).

Рис. 3.9. Класифікація ресурсів необхідних для формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання*

*сформовано автором

Таблиця 3.9

Шкала оцінювання рівня забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання*

Мінімальний рівень забезпечення	Нормальний рівень забезпечення
Призупиняє процес формування антикорупційного механізму	Уможливорює процес формування антикорупційного механізму
Максимальний рівень забезпечення	
Прискорює процес формування антикорупційного механізму	

*сформовано автором

Таблиця 3.10

Умовні математичні позначення рівнів забезпечення формування антикорупційного механізму*

Вид ресурсів	Рівні забезпечення формування антикорупційного механізму		
	Мінімальний рівень	Нормальний рівень	Максимальний рівень
Фінансово-матеріальні ресурси	q_1	q_2	q_3
Кадрові ресурси	p_1	p_2	p_3

*сформовано автором

Для того, щоб встановити й визначити вагу рівня забезпеченості формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання згідно з думкою експертів, була використана шкала відносної важливості кожного із рівнів (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Шкала відносної важливості кожного із рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики*

Оцінка важливості			
1	3	5	7
Відсутність переваги одного варіанту ресурсів над іншим	Один рівень забезпечення децю переважає інший	Один рівень забезпечення переважає інший	Один рівень забезпечення значно переважає інший
9	2,4,6,8		
Один рівень забезпечення абсолютно переважає інший	Проміжні значення (допоміжні порівняльні оцінки)		

*Сформовано автором

Відтак, для двох рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму, що порівнюють між собою, в залежності від важливості та міри впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання

матимемо відповідне значення для заповнення матриці парних порівнянь. Таким чином, згідно з представленими умовами у табл. 3.10 і табл. 3.11, маємо змогу отримати результати порівняння рівнів забезпеченості фінансово-матеріальними ресурсами формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Згідно процедур обраного методу по діагоналі будуть дорівнювати одиниці, а нижня частина матриці, заповнюється оберненими значеннями.

Таким чином, матриця парних порівнянь рівнів забезпечення фінансово-матеріальними й кадровими ресурсами формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, представлено на табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Матриця парних порівнянь рівнів забезпечення фінансово-матеріальними й кадровими ресурсами формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання*

q_j	q_1	q_2	q_3
q_1	1	1/7	1/9
q_2	7	1	1/3
q_3	9	3	1
p_j	p_1	p_2	p_3
p_1	1	1/3	1/5
p_2	3	1	1
p_3	5	1	1

*сформовано автором

Важливим елементом є визначення міри узгодженості числових значень парних порівнянь рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Для встановлення цієї міри узгодженості необхідно розрахувати нормалізований вектор пріоритетів (E_n).

Таким чином, для встановлення міри узгодженості числових значень парних порівнянь рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання заданих наведеною матрицею із табл. 3.12, слід для початку, обчислити власний вектор і його нормалізувати. Розрахунок відбувається у вигляді добутку елементів кожного рядка і вирахування кореня 3-го степеня. Опишемо все це на прикладі встановлення міри узгодженості з урахуванням потреби у фінансово-матеріальних ресурсах.

Для фінансово-матеріальних ресурсів, отримаємо: $E=(0,25;1,33;3)$. Нормалізуємо сам вектор (здійснює ділення компонентів E на суму значень усіх компонентів) і отримаємо: $E_n=(0,05;0,29;0,65)$.

Таким чином, маючи нормалізований вектор, маємо можливість уточнити числові пріоритети рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання саме з урахуванням потреб в фінансово-матеріальних ресурсах. Оцінювання узгодженості вагових значень параметрів визначається як: $E_{n1}=(0,17;0,89;2,1)$ і $E_{n2}=(3,08;3,08;3,08)$. Відтак, найближче значення для власного вектору $\lambda_{\max}=3,08$ (середня арифметична E_{n2}).

Опускаючи проміжні розрахунки, зазначимо, що було проведено аналогічні обчислення і для кадрових ресурсів (табл. 3.13).

Наступним кроком, згідно методології та процедури розрахунку, повинно бути обчислення індексу узгодженості і відношення узгодженості як для фінансово-матеріальних, так і для кадрових ресурсів. Усі наочні дії та процеси розрахунку буде представлено в рамках фінансово-матеріальних ресурсів і без представлення аналогічних для кадрових.

Щодо індексу узгодженості, то його процедура визначення детально представлено в науковій й практичній літературі [159], проте ключові аспекти висвітлено далі по тексту.

Таблиця 3.13

Розрахунок вагових значень рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання*

E_i	q_1	q_2	q_3
E	0,25	1,33	3
E_n	0,05	0,29	0,65
E_{n1}	0,17	0,89	2,1
E_{n2}	3,08	3,08	3,08
E_i	p_1	p_2	p_3
E	0,4	1,44	1,7
E_n	0,11	0,4	0,49
E_{n1}	0,34	1,22	1,45
E_{n2}	3,03	3,03	3,03

*сформовано автором

Для початку, визначається так званий випадковий індекс узгодженості (WI). Його значення на пряму залежить від загальної кількості об'єктів, що порівнюються (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Шкала випадкового індексу узгодженості*

Показник	Значення							
Кількість об'єктів	3	4	5	6	7	8	9	10
Еталонне значення індексу	0,58	0,9	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49

*сформовано автором

Випадковим індексом узгодженості називають той індекс, який одержано для згенерованої (випадковим методом) зворотносиметричної матриці за шкалою від 1 до 9. У нашому випадку, випадковий індекс узгодженості (WI) буде становити 0,58. Слід зазначити, що завдяки виявленню випадкового індексу узгодженості (WI), ми маємо змогу уможливити розрахунок іншого важливого показника в рамках нашого дослідження, а саме відношення узгодженості (WU).

Виконання наступної умови дозволяє оцінити результати за відношенням узгодженості (3.4):

$$WU=IU/WI \quad (3.4)$$

Залишається розрахувати і сам індекс узгодженості (IU) як для порівняння рівнів забезпеченості фінансово-матеріальних, так і кадрових ресурсів формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Відтак, згідно процедури за обраним методом, раніше визначена нами величина відхилення λ_{\max} від n може бути мірою узгодженості/адекватності експертних суджень стосовно ваги рівнів в залежності від їх важливості. Такого роду відхилення від узгодженості і називають індексом узгодженості (IU), який розраховується наступним чином (3.5):

$$IU= (\lambda_{\max} - n) / (n-1) \quad (3.5)$$

Згідно процедур представлених обраним методом, зазначимо, що значення індексу узгодженості як для фінансово-матеріальних, так і для кадрових ресурсів формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання не повинно перевищувати 10% від встановленого еталонного значення з табл. 3.14.

До прикладу, при IU в 0,041 виконується вимога для фінансово-матеріальних ресурсів. Далі, визначаючи відношення узгодженості згідно (3.4) і отримуємо $WU=0,069$. Таким чином, згідно процедур і правил, при виконанні умови: $WU \leq 0,1$ можна стверджувати про задоволення результатів парних порівнянь. Якщо дана умова виконується, тоді можна говорити про достатній рівень збіжності самого процесу порівняння та належну узгодженість самих суджень експертів щодо ваги значень рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Використовуючи відповідну комп'ютерну програму для проведення усіх розрахунків, встановлено, що і для фінансово-матеріальних ресурсів, і для

кадрових, усі вимоги виконуються й існує достатній рівень збіжності (табл. 3.15).

Відтак, далі слід визначити саму можливість оптимального ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Це досягається шляхом використання методу матриці парних порівнянь за перевагою одного із варіантів представлених на рис. 3.9. Проведемо оцінювання альтернатив для формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Таблиця 3.15

Результати обчислень для визначення узгодженості матриці парних порівнянь рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання*

Показник	Значення	
	Фінансово-матеріальні ресурси	Кадрові ресурси
Значення λ_{\max}	3,08	3,03
IU	0,041	0,014
WU	0,069	0,025

*сформовано автором

Наступним кроком буде визначення функції корисності. В нашому випадку, знаходження функції корисності (u_{ij}) відбувається згідно за перевагою застосування різного типу фінансово-матеріальних й кадрових ресурсів для забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Для цього, аналогічно як і для рівнів забезпечення, кожний варіант ресурсного забезпечення із представлених на рис. 3.9, повинен мати також власне умовне математичне позначення (табл. 3.16).

Далі, слід провести оцінювання альтернатив щодо ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Це відбуватиметься для усіх трьох рівнів,

представлених на табл. 3.9. Кожний результат порівняння доповнюємо рядком рівня узгодженості (табл. 3.17).

Таблиця 3.16

Математично-умовне позначення фінансово-матеріальних і кадрових ресурсів необхідних для забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання*

Вид ресурсного забезпечення	Варіанти ресурсів	Умовне позначення
Фінансово-матеріальні ресурси	Фінансово-матеріальні ресурси, що виділені у штатному режимі	1А
	Фінансово-матеріальні ресурси, що залучені внаслідок перерозподілу	2А
	Фінансово-матеріальні ресурси, що залучені із резервів	3А
Кадрові ресурси	Виключно працівники, дотичні до забезпечення економічної безпеки	1В
	Залучення усіх працівників суб'єктів господарювання	2В
	Залучення зовнішніх суб'єктів економічної безпеки	3В

*сформовано автором

Таблиця 3.17

Матриця парних порівнянь з урахуванням мінімального рівня забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання*

Мінімальний рівень	Фінансово-матеріальні ресурси			Кадрові ресурси		
	1А	2А	3А	1В	2В	3В
1А	1	3	7			
2А	1/3	1	5			
3А	1/7	1/5	1			
1В				1	3	6
2В				1/3	1	5
3В				1/6	1/5	1
Значення λ_{\max}	3,06			3,94		
IU	0,03			0,05		
WU	0,05			0,08		
u_{i1}	0,65			0,63		
u_{i2}	0,28			0,29		
u_{i3}	0,07			0,08		

*сформовано автором

Таким чином, аналогічно як було розраховано для мінімального рівня забезпеченості, проведено обчислення із урахуванням нормального рівня забезпеченості. Матриця парних порівнянь з урахуванням нормального рівня забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання представлено у табл. 3.18.

Таблиця 3.18

Матриця парних порівнянь з урахуванням нормального рівня забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання*

Нормальний рівень	Фінансово-матеріальні ресурси			Кадрові ресурси		
	1A	2A	3A	1B	2B	3B
1A	1	2	5			
2A	1/2	1	3			
3A	1/5	1/3	1			
1B				1	3	5
2B				1/3	1	4
3B				1/5	1/4	1
Значення λ_{\max}	3,03			3,08		
IU	0,02			0,04		
WU	0,03			0,07		
u_{i1}	0,58			0,63		
u_{i2}	0,31			0,28		
u_{i3}	0,109			0,09		

*сформовано автором

Відтак, аналогічно як було розраховано для мінімального й нормально рівня забезпеченості, проведено обчислення із урахуванням максимального рівня забезпеченості. Матриця парних порівнянь з урахуванням максимального рівня забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в

системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання представлено на табл. 3.19.

Таблиця 3.19

Матриця парних порівнянь з урахуванням максимального рівня забезпеченості ресурсами формування антикорупційного механізму в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики*

Нормальний рівень	Фінансово-матеріальні ресурси			Кадрові ресурси		
	1А	2А	3А	1В	2В	3В
1А	1	2	3			
2А	1/2	1	2			
3А	1/3	1/2	1			
1В				1	2	4
2В				1/2	1	3
3В				1/4	1/3	1
Значення λ_{\max}	3,01			3,02		
IU	0,05			0,09		
WU	0,08			0,01		
u_{i1}	0,54			0,56		
u_{i2}	0,29			0,32		
u_{i3}	0,16			0,12		

*сформовано автором

Слід відмітити, що у всіх випадках (мінімальний, нормальний і максимальний рівень забезпеченості) отримуємо виконання умови $WU \leq 0,1$ як для фінансово-матеріальних, так і кадрових ресурсів для формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

Далі, завдяки компонентам нормалізованого вектора пріоритетів матриці парних порівнянь, ми мали змогу уточнити саму вагу кожного із рівнів за різною потребою як в фінансово-матеріальних, так і кадрових ресурсах (табл. 3.20).

Таблиця 3.20

Результати визначення уточненої ваги рівнів за різною потребою в ресурсах*

s_i	Фінансово-матеріальні ресурси	Кадрові ресурси
s_1	0,05	0,11
s_2	0,28	0,4
s_3	0,65	0,48

*сформовано автором

За наступною формулою ми обчислюємо значення функції корисності альтернатив (3.6):

$$U_i = s_1 u_{1j} + s_2 u_{2j} + s_3 u_{3j} \quad (3.6)$$

Далі, підставивши до системи рівнянь отримані значення ваг рівнів ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, отримуємо результат, який уможливить виявлення максимального рівня за тою чи іншою альтернативою в фінансово-матеріальних й кадрових ресурсах (табл. 3.21).

Відтак, отримані результати розрахунків, дозволили виявити, які варіанти ресурсного забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, уможлиблюють даний процес, проте досі залишається обмеження і перспективи для подальших досліджень. Мова йде про продовження дослідження такого складного процесу як формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. До прикладу, в перспективі, досі буде існувати потреба в наукових розробках інформаційного забезпечення для уникнення посилення корупційних схем та своєчасне їх виявлення.

Узагальнюючи доцільно ще раз зауважити, що процес формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання є складним і потребує трьох основних аспектів: рівень економічної безпеки, протидія загрозам та ресурсне забезпечення. Ігнорування керівництвом суб'єктів господарювання хоча би одного із цих аспектів, може уможливити руйнацію системи економічної безпеки та посилення факторів небезпеки.

Таблиця 3.21

Матриця виявлення найбільшого ефекту у забезпеченні формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання за різною потребою у фінансово-матеріальних й кадрових ресурсах*

Фінансово-матеріальні ресурси				Кадрові ресурси			
Показник	Обчислення	Значення функції корисності	Найкраща альтернатива	Показник	Обчислення	Значення функції корисності	Найкраща альтернатива
U ₁	$0,05*0,65+0,28*0,58+0,65*0,54$	0,56	U ₁ =0,56	U ₁	$0,11*0,63+0,4*0,63+0,48*0,56$	0,59	U ₁ =0,59
U ₂	$0,05*0,28+0,28*0,31+0,65*0,29$	0,29		U ₂	$0,11*0,29+0,4*0,28+0,48*0,32$	0,29	
U ₃	$0,05*0,07+0,28*0,109+0,65*0,16$	0,14		U ₃	$0,11*0,08+0,4*0,09+0,48*0,12$	0,1	
Максимальний рівень забезпеченості формування антикорупційного механізму досягається за фінансово-матеріальними ресурсами, що виділені у штатному режимі				Максимальний рівень забезпеченості формування антикорупційного механізму досягається за кадровими ресурсами, що становлять виключно працівники, дотичні до забезпечення економічної безпеки			

*сформовано автором

Висновки до розділу 3

За результатами проведеного дослідження щодо вдосконалення антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, можна зробити наступні висновки:

1. Обґрунтування важливості протидії загрозам, дало змогу запропонувати новий підхід до реалізації їх протидії в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики. З'ясовано, що загрозами через корупцію, слід розуміти форму небезпеки, джерелом якої є наслідок корупційних дій спричинених недобросовісною конкуренцією, порушенням законів і норм такими особами, що безпосередньо та/або опосередковано мають вплив на функціонування та діяльність суб'єкта господарювання, та яка несе негативний вплив на зниження рівня економічної безпеки, викликаючи при цьому потенційні або реальні втрати. У результаті проведених розрахунків, було впорядковано перелік ключових загроз забезпеченню економічної безпеки суб'єктів господарювання України, що утворилися внаслідок корупційних дій. Обґрунтування ієрархічної впорядкованості уможливило побудову механізму протидії загрозам, спричиненим корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики.

2. Розроблено, використовуючи метод функціонального моделювання й структурного аналізу на основі технологій IDEF, науково-практичний підхід до побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. З'ясування ключових базових елементів, дозволило представити ключові інформаційні аспекти моделювання. Прийняте рішення побудови двох моделей уможливило підвищення інформаційного ефекту від представлених результатів моделювання. Обґрунтування кожного функціонального блоку моделі дає можливість істотно підвищити ефективність забезпечення високого рівня економічної безпеки.

3. Обґрунтовано науково-методичний підхід до формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, який характеризується альтернативними варіантами для ресурсного забезпечення даного процесу. Запропонований підхід уможливив вибір найбільш оптимально-раціональної опції ресурсне забезпечення формування антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання. Завдяки застосуванню методу парних порівнянь та оцінювання альтернатив, у розрізі фінансово-матеріальних та кадрових ресурсів було визнано, які саме дозволяють досягнути максимального ефекту при протидії корупції та забезпеченню високого рівня економічної безпеки.

Основні наукові результати опубліковані в працях: [29; 36; 39-44].

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і по-новому вирішено наукове завдання, що продемонстровано формуванням удосконалених теоретичних положень і розробленням науково-методичних рекомендацій із формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Основні наукові результати роботи та рекомендації з їх використання полягають у наступному.

1. Обґрунтування ключових сутнісних характеристик «корупції», як економіко-правової категорії, з врахуванням її впливу на економічну безпеку суб'єктів господарювання, дозволило охарактеризувати основні ознаки і причини виникнення корупції, уточнити основні класифікаційні види, форми та моделі корупції, окреслити правові межі об'єкта дослідження та уможливити напрями удосконалення теоретичних засад, що забезпечить в подальшому формування ефективного механізму попередження та протидії корупції.

2. Обґрунтовано, що антикорупційний комплаєнс здатний попередити виникнення ймовірних корупційних ризиків та розробити комплекс заходів подолання уже існуючих ризиків, а його входження у систему управління на підприємстві забезпечує зміцнення економічної безпеки підприємства, подолання внутрішніх та зовнішніх загроз, що пов'язані з корупцією. На основі цього розвинуто теоретичний базис забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, який, визначає взаємозв'язок таких понять, як «економічна безпека», «корупція» й «комплаєнс», що дозволяє створити передумови формування дієвого антикорупційного механізму шляхом інноваційного застосування антикорупційного комплаєнсу попри динамічність розвитку корупційної діяльності.

3. На основі детального вивчення напрацювань вітчизняних та закордонних науковців та практиків щодо механізму оцінювання рівня корупції, враховуючи переваги кожного підходу щодо суб'єктивних та

об'єктивних оцінок, запропоновано шляхи його вдосконалення. Обґрунтовано напрями вдосконалення методики оцінювання та порядок її застосування. В основу покладено визначення інтегрального індексу корупції за такими елементами як рівень контролю за корупцією, її сприйняття, часткою здійснених порушень внаслідок корупційних дій. Зазначене дозволить сформувати підґрунтя дослідження та розробки заходів із забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання.

4. З метою забезпечення швидшого реагування на корупційні ризики, визначення «вузьких місць» та розробки дієвих заходів їх попередження, обґрунтовано і внесені пропозиції щодо подальшого розвитку методичних засад оцінювання корупційних ризиків суб'єктів господарювання в галузі електроенергетики. Зазначене дозволило модернізувати сформовану технологію бальної оцінки щодо критеріїв і рівнів корупційного ризику, його імовірності та наслідків настання, а також детального ранжування. Отримані результати дозволяють розробити комплекс дієвих заходів, враховуючи необхідні ресурси та імовірних виконавців, з подолання корупції суб'єктами господарювання і забезпечення на цій основі стабільного рівня економічної безпеки.

5. Визначено основні загрози забезпеченню економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики та обґрунтовано, що їх джерелом утворення є корупційні дії. Розроблений механізм протидії загрозам спричиненими корупційними діями характеризується їх ієрархічним впорядкуванням, визначенням можливих взаємозв'язків та встановленням рівнів пріоритетності реагування задля уможливлення підвищення ефективності роботи суб'єктів забезпечення економічної безпеки через формування сучасного інструментарію для боротьби із корупцією.

6. Завдяки використанню сучасного математичного методу функціонального моделювання та графічного опису, що уможливорює визначення циклічності здійснення послідовних процесів щодо побудови і реалізації антикорупційного механізму з відповідною детальною

характеризацією кожного з представлених етапів, внесено пропозиції щодо удосконалення науково-практичного підходу до побудови антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. У результаті сформовано моделі формування та реалізації антикорупційного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання галузі електроенергетики.

7. Враховуючи важливість ресурсного забезпечення антикорупційного механізму в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання, запропоновано науково-методичний підхід щодо його формування, в основу якого закладено визначення альтернатив ресурсного забезпечення у розрізі фінансово-матеріальних і кадрових ресурсів. Використання сучасного методу парних порівнянь надало можливість виділити найоптимальніший варіант його формування в залежності від потреби та побудувати відповідну матрицю виявлення найоптимальнішого забезпечення. Отримані результати формують ефективний інструментарій для подальших дії суб'єктів в контексті забезпечення економічної безпеки та протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аль Жаммаль Жорж. Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання : дис. ... канд. ек. наук : 21.04.02. Харків, 2019. 214 с.
2. Андрійчук А. «Громадський контроль обмежений». Як війна впливає на рівень корупції в Україні. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/indeksiv-spruunyattya-koruptsiyi-ukrayina/32248930.html> (дата звернення: 11.12.2021).
3. Андрущенко Л. В. Сутність явища «корупція» та причини її існування в Україні. *Право і суспільство*. 2016. №3. С. 148-53.
4. Бабенко К. А., Лазаренко С. Ж. Корупція в системі вищої освіти : сутність, причини та наслідки. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2015. №2. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=812> (дата звернення: 07.12.2021).
5. Бачинська І. С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 32. С. 377-382.
6. Бельська Т. Корупція як фактор негативного впливу на взаємовідносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2009. Вип 1(1). С. 110–117.
7. Біленко О. А. Адміністративно-правовий механізм застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 216 с.
8. Білецький А. В. Участь громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 228 с.
9. Бова А. Transparency International: індекс сприйняття корупції. *Політичний менеджмент*. 2004. № 1. С. 129-143.

10. Богаченко С. І. Кримінально-правова протидія корупційним правопорушенням у сфері центральних органів виконавчої влади : автореф. ... канд. юр. наук : 12.00.08. Ірпінь, 2021. 21 с.

11. Бондаренко О. С. Концепція кримінально-правової протидії корупції в Україні : дис. ... док. юр. наук : 12.00.08. Суми, 2021. 551 с.

12. Боротьба з корупцією. Роль бізнесу в Україні: аналітична довідка. К.: Фарбований лист, 2011. 51 с.

13. Бортніков Г. П. Комплаєнс-ризик (ризик недотримання): міжнародні стандарти та їх застосовність в країнах СНД. URL : http://www.iaa-ru.ru/inner_auditor/publication/foreign_mass_media_articles/bortnikov/ (дата звернення: 14.04.2022).

14. Буряк К. Особливості антикорупційного законодавства в країнах Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. 2. С. 356-360.

15. Бюро економічної безпеки України. URL : <https://ssu.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2021).

16. Варналій З. С., Буркалецька З. С., Саєнко О. С. Економічна безпека України : проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.

17. Виховання доброчесності та зниження ризиків корупції. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2018. 252 с.

18. Вищий антикорупційний суд. URL : https://hcac.court.gov.ua/hcac/info_sud/competence/ (дата звернення: 11.11.2021).

19. Вінборн С., Сисоєв В., Ткаченко В. Посібник з оцінки корупційних ризиків та розробки планів протидії корупції. Програма розвитку фінансового сектору (USAID/ FINREP-II). Київ, 2015. 72 с.

20. Внутрішній звіт про антикорупційні заходи в Європі: сфери діяльності, досвід, інструменти. URL :

https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/reportcorruption_ukr.pdf (дата звернення: 11.11.2021).

21. Волошенко А. В. Корупція : історичні витоки та сучасні прояви *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2015. № 3(165). С. 8-16.

22. Герасименко П. Війна і корупція. URL : https://zaxid.net/viyna_i_korupsiya_n1557726 (дата звернення: 17.10.2021).

23. Гжибовська Т. С. Антикорупційна політика в країнах Східної Європи: досвід для України. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2019. Вип. 25. С. 84-94.

24. Головченко О. М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки: монографія. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2008. 399 с.

25. Гончарова К. Г. Система комплаєнс як елемент економічної безпеки банку. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 33 (366). С. 27-36.

26. Грінченко А. Ю. Корупція – основна загроза економічної безпеки України при вступі до Європейського Союзу. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 49-53.

27. Гудков Д. В. Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Суми, 2018. 249 с.

28. Гура В.В. Аналіз рівня корупції в Україні та світі. I Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-річчя від дня народження В.І. Вернадського (16-17 березня 2023 р., м. Київ). С. 316-318. 0,14 др. акр.

29. Гура В. В. Due diligence у протидії корупції. *Modern scientific trends and youth development* : XXIX Міжнародна науково-практична конференція (м. Варшава, Польща, 25-28 липня 2023 р.). Варшава, 2023. С. 151-153.

30. Гура В. В. Дискурс щодо суті поняття «корупція». *Визначальні дослідження у сучасному світі економіки* : збірник матеріалів наук.-практ.

конф. (м. Запоріжжя, 15 січня 2022 р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2022. С. 27-31.

31. Гура В. В. Комплаєнс-контроль в системі економічної безпеки підприємства. Actual problems of science, education and technologies : International scientific-practical conference (Bratislava, Slovakia, July 25, 2023). Bratislava, Slovakia : Scholarly Publisher ICSSH, 2023. pp. 48-49.

32. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»* : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84.

33. Гура В. В. Рівень корупції в Україні: аналіз та особливості регулювання в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 7 (37). С. 326-334.

34. Гура В. В. Суть і класифікація корупційних відносин. Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права : зб. тез доповідей на міжнародній наук.-практ. конференції (м. Полтава, 3 лютого 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 42-44.

35. Гура В. В., Живко З. Б. Рівень корупції в Україні за міжнародними оцінками. *Вчені записки Університету «КРОК»* : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2023. Вип. № 1 (69). С. 78-85.

36. Гура В. В., Родченко В. Б. Організаційна культура в системі оцінки економічної безпеки. *Актуальні проблеми стабілізації соціально-економічного розвитку в сучасних умовах* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 19-20 квітня 2013 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 68-69 (0,08 др. арк.) (*особистий внесок: проаналізовано різноманітні підходи до оцінки економічної безпеки (0,06 др. арк.)*).

37. Гура В. В., Родченко В. Б. Підходи до визначення економічної безпеки. *Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку: нові виклики та рішення* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 6-7 квітня

2012 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 38-39 (0,09 др. арк.) (особистий внесок: проаналізовано різноманітні підходи до трактування «економічної безпеки» (0,05 др. арк.)).

38. Гура В. Корупція : поняття та види, причини виникнення. Економічний аналіз. 2022. Т. 32. № 2. С. 73-81.

39. Гура В. Корупція в глобальному світі: причини і наслідки. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів* : III Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 25-річчю Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Берегове, 2022. С. 314-316.

40. Гура В. В. Корупція: наслідки для національної економіки. *Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки* : XXVII-а Міжнародна науково-практична конференція (7 грудня 2022 р., м. Ліон (Франція)). Ліон: ГО «ВАДНД», 2022. С. 71-75.

41. Гура В. В. Система комплаєнс як спосіб подолання корупції. Економіка та суспільство. 2023. No 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2604> (DOI: 10.32782/2524-0072/2023-52-77).

42. Гура В. В. Способи подолання корупції: в Україні та світі. Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах : Міжнародна науково-практична конференція (м. Ужгород, 24-25 березня 203 р.). С. 46-49. 0,23 др. акр.

43. Гура В. В., Живко З.Б. Корупція: суть, види, вплив на розвиток підприємництва. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультет (м. Дубляни, 25 травня 2022 р.). Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 92-94. (0,18 др. арк.) (особистий внесок здобувача: згруповані мотиви навчання здобувачів вищої освіти (0,09 др. арк.)).

44. Гура В.В., Живо З.Б. Стратегія і тактика протидії корупції в умовах війни. *Безпеківі аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави*: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 136-140.

45. Демянчук В. А. Адміністративно-правові засади реалізації антикорупційної політики в Україні: дис. ... док. юр. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 489 с.

46. Деревська О. Б. Запровадження системи внутрішнього контролю в банках України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Суми, 28-29 жовтня 2010 р.). Суми: Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2010. Т. 1. С. 59-61.

47. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2022).

48. Державне бюро розслідувань. URL : <https://dbr.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2022).

49. Дмитрієв Ю. В. Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Маріуполь, 2018. 236 с.

50. Дмитрієв Ю. В. Причини виникнення корупційних ризиків у системі державного управління. *Інвестиції : практика та досвід*. 2016. №4. С. 92-95.

51. Дмитрієв Ю. Корупційні ризики у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 10.04.2015. № 14 (14). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8207?issue=209> (дата звернення 25.01.2017).

52. Довідковий документ про міжнародну боротьбу з корупцією : підготовлений Секретаріатом ООН, № 169/14. Каїр : ООН, 1995. 47 с.

53. Дрьомов С. В., Кальниш Ю. Г. Корупція в Україні : причини поширення та механізми протидії /за ред. Ю. Г. Кальниш. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2010. 88 с.

54. Дудинець Л. А., Квасній М. М., Чемерис Р. В. Моделювання та розрахунок рівня впливу корупції на економічних суб'єктів. *Інноваційна економіка*. 2021. №7-8 (89). С. 49-55.

55. Жарій Я., Куфаєва В. Комплаєнс-модель процесу забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 2 (6). С. 312-319.

56. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління : монографія. Львів : «Ліга-Прес», 2012. 431 с.

57. Завора Т. М., Лебедин А. Г. Методичні основи оцінювання ризиків у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Економіка і регіон* *Економіка і регіон*. 2015. №1. С. 118–121.

58. Задорожний С. А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 : Івано-Франківськ, 2017. 20 с.

59. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби. Івано-Франківськ : Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації, 2012. 237 с.

60. Запобігання корупції : методичні рекомендації для місцевих активістів / Д. О. Калмиков, Д. В. Сінченко, О. О. Сорока, М. І. Хавронюк, Г. Л. Шведова; за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 242 с.

61. Запобігання та протидія корупції : навч. посібник / А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров та ін.; за ред. А. М. Михненка. Київ : ДННУ «Акад. фін. управління», 2013. 667 с.

62. Заяць Б. Р. Роль інститутів громадянського суспільства у процесі запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого

самоврядування України: адміністративно-правовий вимір : дис. ... док. філософії з Права : 081. Львів, 2021. 210 с.

63. Зростання корупції в світі змушує бізнес боротися, щоб вижити. URL: <http://csr-ukraine.org/> (дата звернення: 07.10.2022).

64. Іванов В. Б., Лаврик І. Ф. Комплаєнс як система протидії корупції та запобіганню ризиків на рівні суб'єктів господарювання. *Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 3 (36). С. 80-86.

65. Індекс сприйняття корупції – 2020 : результати України. URL : <https://nabu.gov.ua/en/open-office/biblio/sociologiya/indeks-spriynyattyakorupciyi-2020-rezultati-ukrayini> (дата звернення: 24.11.2021).

66. Індекс сприйняття корупції – 2021. URL : <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattyakorupciyi-2021/> (дата звернення: 05.12.2021).

67. Індекс сприйняття корупції – 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>.

68. Кавчук А. Compliance для бізнесу: з чого почати? URL: https://unic.org.ua/upload/files/4_Kavchuk_Bachynsky_Kolomiets_UNIC_Regional_Lviv.pdf (дата звернення: 21.05.2021).

69. Калініченко Л. Л. Теоретичні аспекти функціонування комплаєнсу у вітчизняних банках. *Науковий вісник Херсонського університету. Серія Економічні науки*. 2014. Вип. 6. Ч. 4. С. 242-245.

70. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: Навчальний посібник. Київ : Атака, 2005. 432 с.

71. Качковський Л. Хабарництво – невід'ємна ознака економіки. *Вечірній Київ*. 2010. 24 жовтня С. 2.

72. Кінаш М. М. Корупція як соціальне негативне явище. *Форум права*. 2012. № 4. С. 458-63.

73. Колодяжний В. С. Корупція як загроза національній безпеці України та шляхи її подолання. *Протидія злочинності і корупції : міжнародні*

стандарти та досвід України: збірник тез міжнародної конференції (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 144-146.

74. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Ратифікована від 19.10.2006, підстава 251-V (документ 995_c16). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 11.11.2021).

75. Копитко М. І. Аналіз ключових понять у сфері гарантування економічної безпеки промислових підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 5. С. 12–18.

76. Корупційні ризики в діяльності державних службовців: роз'яснення М-ва юстиції України від 12.04.2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n002632311> (дата звернення: 05.01.2017).

77. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ : НАЗК, 2022. 86 с.

78. Костенко Д. В. Система запобігання корупції в Україні : становлення та розвиток : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2020. 229 с.

79. Кравчук М., Петровська І. Основні напрямки антикорупційної діяльності в Україні та їх правове регулювання. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 2(26). С. 49-56.

80. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173). Ратифікована від 18.10.2006, підстава 252-V (документ 994_101). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 11.11.2021).

81. Кузьменко В. В. Держава як інститут економічної безпеки. *Наукові праці Дон НТУ. Економіка*. 2004. №69. С. 136-142.

82. Лазаренко С. Ж. Суб'єктивні причини поширеності корупції в системі державної служби в Україні Державне управління : удосконалення та розвиток. 2015. №3. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=817> (дата звернення: 11.01.2022).

83. Левчук А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією : дис. ... док. філософії з Права : 081. Київ, 2021. 260 с.

84. Левчук А. О. Поняття, сутність корупції та корупційних правопорушень. Юридичний бюлетень. 2019. Вип. 9. С. 171-177.

85. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Дніпропетровськ: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ., 2010. 41 с.

86. Лойко В. В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4372> (дата звернення: 11.06.2023)

87. Луценко М. М., Щербина Л. І. Корупція в Україні : сучасний стан і проблеми протидії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 15(2). С. 142-145.

88. Мазярчук В., Федько І. Вплив корупції на економічне зростання : аналітична довідка. URL : https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2016/12/feao_corruption_economy_a5_short_final.pdf (дата звернення: 07.05.2022).

89. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Дисертація на здобуття наукового ступеня к.е.н. – Хмельницький. 2015. 263 с.

90. Мандзіновська Х. О., Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Мельников О. В. Фінансова безпека машинобудівного підприємства : Методичні засади формування та забезпечення : моногр. Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. 226 с.

91. Мартинов Д. Ю., Обушна Н. І. Феномен корупції в системі публічного управління : теоретичні аспекти наукового дискурсу. Державне управління : удосконалення та розвиток. 2020. № 8. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1720> (дата звернення: 17.11.2021).

92. Мельник О. О. Система загроз економічної безпеки підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2011. № 25. С. 97–103.
93. Мельников О. В. Сталий розвиток інформаційної сфери України : напрями та перспективи. Київ : ЦУЛ, 2018. 240 с.
94. Мельниченко А. А. Корупція як іманентна складова деформованих управлінських відносин : постановка проблеми. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: зб. наук. праць*. 2010. № 3(7). С. 49-55.
95. Мельниченко Т. С. Сутність і причини корупції в Україні. URL : <https://obolon.kyivcity.gov.ua/files/2019/11/6/10.pdf> (дата звернення: 21.01.2022).
96. Методологія управління корупційними ризиками. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#n8> (дата звернення: 21.01.2022).
97. Михайленко Д. Г. Концепція кримінально-правової протидії корупційним злочинам в Україні : автореф. ... док. юр. наук : 12.00.08. Одеса, 2018. 45 с.
98. Михненко А. М. Запобігання та протидія корупції : навчальний посібник. / авт. кол.: А. М. Михненко (кер. авт. кол.), Р. П. Марчук, А. М. Мудров та ін. ; за ред. А. М. Михненка. Київ, 2010. 360 с.
99. Мігус І. П., Лаптев С. М. Необхідність розмежування понять «загроза» та «ризик» при діагностиці економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=821> (дата звернення: 07.06.2023)
100. Міжнародне антикорупційне законодавство та Конвенція ООН проти корупції: до чого тут Україна? URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/mizhнародne-antykoruptsiyne-zakonodavstvo-ta-konventsija-oon-proty-koruptsiyi-do-chogo-tut-ukrayina/> (дата звернення: 11.11.2021).

101. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін.; за ред. Геєця В. М. : Монографія. Київ : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.
102. Мажаровський М. Ю. Теоретико-правовий аналіз визначення поняття «комплаєнс» та його видів. *Право*. 2021. № 2. С. 139-148.
103. Москаленко Н. В. Теоретичні аспекти запровадження комплаєнс-контролю в Україні. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2018. Вип. 2. С. 106-112.
104. Наумчук К. М. Механізм державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки України : дис. ... док. філософії з Права : 081. Київ, 2021. 260 с.
105. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/> (дата звернення: 21.05.2021).
106. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен: автореф. дис. ... докт. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2009. 34 с.
107. Невмержицький Є. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізм протидії : монографія. Київ : КНТ, 2008. 368 с.
108. Нинюк М., Нинюк І. Корупція як фактор загрози національній безпеці та суспільному ладу України. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2. С. 71-76.
109. Нисневич Ю. А. Коррупция : инструментальная концептуализация. *Социологические исследования*, 2016. № 5. С. 61-68.
110. Новак А. М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації національної антикорупційної політики: дис. ... док. наук з держ. упр. : 25.00.01. Дніпро, 2019. 563 с.
111. Новак А. Принципи формування національної антикорупційної політики. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 1. С. 1-15.

112. Новікова О. Ф., Покотиленко Р. В. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізми забезпечення: Монографія / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2006. 408 с.
113. Нонік В. В. Механізми формування та реалізації антикорупційної політики в Україні : дис. ... док. наук з держ. упр. : 25.00.02. Миколаїв, 2019. 402 с.
114. Нонік В. В. Типологія корупційних відносин : державно-управлінський погляд. Інвестиції : практика та досвід. 2018. № 19. С. 99-102.
115. Опитування іноземних інвесторів. URL: <https://ces.org.ua/investor-survey/> (дата звернення: 14.04.2022).
116. Офіс генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 12.05.2021).
117. П'яте щорічне опитування іноземних інвесторів. URL: https://dragon-capital.com/content/uploads/2020_ForeignInvestorSurvey_Presentation_ua.pdf (дата звернення: 21.05.2021).
118. Пайєтт Дж. Українська корупція страшніше російських танків. UkrMedia інтернет-газета. URL : <https://ukr.media/politics/238369/> (дата звернення: 26.11.2021).
119. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретико-методологічні підходи до класифікації корупційних відносин України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 138-142.
120. Петренко Н. В. Економічний підхід до політики протидії корупції, як загрози національній безпеці. *Суспільство, економіка та економічна наука в XXI столітті* : зб. матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21–22 квіт. 2017 р.). Київ : КНЕУ, 2017. С. 213-217.
121. Петренко Н. В. Місце інституційної корупції в системі економічної безпеки держави. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33/1. С. 154-161.

122. Петренко Н. В. Політика протидії корупції в системі економічної безпеки держави : дис. ... док. філософії з ек. наук : 051. Київ, 2020. 261 с.
123. Пиголенко І. В. Хабарництво як соціальний феномен сучасного суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць.* 2009. № 4. С. 113-121.
124. Пірен М., Ребкало В. Запобігання корупції в системі політико-владних відносин сучасного українського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України.* 2011/2. № 4. С. 191-200.
125. Плекан В. особливості та причини виникнення корупції в правоохоронних органах України. Підприємництво, господарство і право. 2021. №4. С. 231-238.
126. Пойда-Носик Н. Н. Ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств у сучасних умовах. URL: www.teologia.org.ua
127. Попченко Т. П. Розвиток державно-управлінських механізмів протидії виникненню корупції у сфері охорони здоров'я в Україні : автореф. дис. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2010. 24 с.
128. Права людини : Міжнародний збірник договорів. Нью-Йорк : ООН, 1989. 474 с.
129. Правдива Л. Удосконалення корпоративного управління в банках та управління комплаєнс-ризиком. *Вісник НБУ.* 2011. № 7 (185). С. 10-13.
130. Практичний посібник. Розробка і реалізація політики протидії корупції / підготовлено Європейським Союзом и радою Європи. URL: http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Publications/Handbook%20on%20AC%20policies_%20RUS.p (дата звернення: 21.11.2020).
131. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#n8> (дата звернення: 18.10.2021).

132. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07 черв. 2018 р. №2447-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

133. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції : Закон України від 19 груд. 2019 р. №410-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-20#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

134. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. №1700-VII. Чинний зі змінами. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 19.11.2021).

135. Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2021-2025 роки : Закон України від 20 черв. 2022 р. №2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

136. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: рішення Нац. агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 № 126. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z171816> (дата звернення: 05.01.2021).

137. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : Закон України від 10 лист. 2015 р. №772-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

138. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. №1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

139. Про прокуратуру : Закон України від 02 лип. 2015 р. №578-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 11.11.2021).

140. Прояви корупції в системі освіти : запобігання та протидія : навч.-мет. посіб. / К. А. Бабенко, Н. Г. Діденко, М. В. Кондрашова та ін. Київ : Грамота, 2015. 184 с.
141. Пясецька-Устич С. В. «Корупційна пастка» української економіки : причини формування та проблеми подолання. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 3-1 (46). С. 11-16.
142. П'ясецька-Устич С. В. Теоретичні аспекти аналізу корупції як системного явища в сучасній українській економіці. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28-1. С. 19-26.
143. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали VII Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 8-9 груд. 2022 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 382 с.
144. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія. Львів: ЛБІ НБУ, 2004. 195 с
145. Ризак Я. В. Кримінальна відповідальність за підкуп службової особи юридичної особи приватного права : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.08. Київ, 2014. 242 с.
146. Родченко С. С., Говоруха К. В. Корупція як загроза економічній безпеці національної економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 3. С. 36-42.
147. Рудніченко Є. М. Загроза, ризик, небезпека. Сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2013. № 25 (1). С. 188–195.
148. Саприкіна М., Зінченко А., Ляпін Д., Данилюк А., Каба Д. Боротьба з корупцією. Роль бізнесу в Україні. Аналітична довідка. К.: Фарбований лист, 2011. С. 51.
149. Серьогін С. С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України : автореф. дис. канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2010. 19 с.

150. Серьогін С. Соціальна сутність корупції в органах державної влади. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. Вип. 2 С. 130-132.
151. Силкін О.С. Антикризове управління у системі забезпечення фінансової безпеки підприємства: дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент» / Силкін Олександр Сергійович. Львів: Українська академія друкарства; Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, 2020. 295 с.
152. Сіліна І. В. Концептуальні основи антикризового фінансового управління підприємством. *Агросвіт* №22, 2015. С. 48.
153. Скобіна І. І., Дубич К. В. Організаційно-правові засади запобігання корупції в державному управлінні. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. №8. С. 120-126.
154. Сkochиляс-Павлів О. В. Корупція як негативне соціально-правове явище : ознаки та причини. *Право та державне управління*. 2019. №2(35). Т.2. С. 41-46.
155. Словник іншомовних слів. Retrieved from : <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/s2.pl?Article=9654&action=show> (дата звернення: 28.01.2022).
156. Служба безпеки України. URL : <https://ssu.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2021).
157. Стадник В. В., Головчук О. В., Головчук О. Ю. Стан і чинники економічної динаміки підприємств машинобудування України. *Економіка та управління національним господарством. Проблеми економіки* №2, 2017. С.140–147.
158. Стогова О. В. Люстрація як передумова ефективної боротьби з корупцією. *Сучасне суспільство : політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки* : зб. наук. праць. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016. Вип. 1(13). С. 167-178.
159. Сявавко М. С. Інформаційна система «Нечіткий експерт». Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2007. 320 с.

160. Тараненко О. П. Державно-управлінські механізми запобігання корупції у сфері публічних закупівель : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2020. 236 с.

161. Терлецька Ю. О. Економічна криза як закономірність циклічного розвитку економіки. Наук. Вісн. Чернів. Ун-ту: зб.наук.пр.Сер.: Економіка. 2005. Вип.233. С.28–31.

162. Технічний документ – аналітичний звіт щодо корупційних ризиків у сферах надання адміністративних послуг та контрольнаглядової діяльності публічної адміністрації в Україні /підгот. Центр політикоправ. реформ 2009. URL: <http://old.minjust.gov.ua/21894> (дата звернення 14.01.2021).

163. Тімашов В. Причини та умови корупції в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. №865. С. 338-344.

164. Ткачук Г. Ю. Загрози та небезпеки діяльності підприємства: підходи до визначення та уточнення їхньої суті. URL: <http://rep.polessu.by/bitstream/112/8121/1/3.pdf> (дата звернення: 17.06.2023)

165. Травін В. В., Дятлов В. А. Основи кадрового менеджменту.: Перспектива, 2012. 205 с.

166. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття «корупція». Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 181-194.

167. Трепак В. М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні : дис. ... док. юр. наук : 12.00.08. Львів, 2020. 481 с.

168. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії їхніми державами-членами, з іншої сторони (Двостороння угода від 27.06.2014). URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu14097d?an=870> (дата звернення: 21.03.2022).

169. Україна знову опустилася в індексі сприйняття корупції. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/25/7321598/> (дата звернення: 18.10.2021).

170. Україна понизилась у рейтингу «Індекс сприйняття корупції-2019». Що це означає. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukraina-ponyzylas-u-rejtyngu-index-spryjniattia-korupcii-2019/30389774.html> (дата звернення: 20.10.2021).

171. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч.- метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 261 с.

172. Федоренко Р. М. Система управління ресурсами як основа забезпечення економічної безпеки. Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України : зб. матеріалів наук.-практ. конф. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. С. 224–229.

173. Фінансова безпека машинобудівного підприємства : методичні засади формування та забезпечення: монографія / Мандзіновська Х. О., Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Мельников О. В. Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. С. 134–153.

174. Фостяк В. Безпекова діяльність промислових підприємств: аналітичне підґрунтя та методичні засади реалізації. Науковий вісник ЛДУВС. 2017. №2. С. 261–272.

175. Фостяк В. І. Безпекова діяльність та безпековий потенціал підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 3. С. 114-119.

176. Франчук В. І. Загрози корпоративній безпеці як об'єкт дослідження. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №9 (99). С.148–154.

177. Франчук В. І. Теорія безпеки соціальних систем: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 216 с

178. Франчук В. І., Герасименко Л. В., Гончарова В. О., Живко З. Б. Економічна безпека: навчальний посібник. ЛьвДУВС. 2010. 324 с.

179. Хміль Ф. І. Основи менеджменту : підруч. Київ: Академвидав, 2003. 608 с.
180. Хом'яков В. І., Бакум І. В. Управління потенціалом підприємства. Київ : Кондор, 2009. 400 с.
181. Хома І. Б. Формування та використання систем діагностики економічної захищеності промислового підприємства : монографія. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. 504 с.
182. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. Ратифікована від 16.03.2005, підстава 2476-IV (документ 994_102). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 11.11.2021).
183. Цікановська Н. А. Інтерпретація понять «виклик», «небезпека», «загроза» та «ризик» у теорії фінансової безпеки. *Фінансовий простір*. 2013. № 3. С. 110–114.
184. Цюцяк А. Л., Цюцяк І.Л. Впровадження системи комплаєнс-контролю у вітчизняну систему незалежного фінансового контролю та аудиту. *Науково-інформаційний вісник «Економіка»*. 2011. № 3. С. 200-206.
185. Через корупцію світова економіка щороку втрачає 2,6 трлн доларів – ООН. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-svitova-korupcija.html> (дата звернення: 08.07.2022).
186. Чорнодід І. С. Економічна безпека як категорія економічної теорії. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. №11. С. 13-20.
187. Шалимова М. А. Управление комплаенсом: построение взаимодействия подразделений. Внутренний контроль в кредитной организации. 2011. № 1. С. 33–36.
188. Швидкий Я. Ю. Механізми інституційного забезпечення протидії корупції : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.05. Київ, 2021. 238 с.
189. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства. *Наука молода*. 2010. №10. С. 178–181.

190. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. екон. наук. Київ, 2010. 39 с.

191. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1999. 384 с.

192. Шимон О. М. Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні : 12.00.07. : дис. ... док. філософії з Права. Київ, 2020. 201 с.

193. Ши́ра Т. Б. Корпоративна безпека підприємств: теоретичні та прикладні аспекти : монографія. Львів: Укр. акад. друкарства, 2020. 364 с.

194. Ши́ра Т. Б. Стратегія та механізми забезпечення корпоративної безпеки підприємств: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, 2020. 463 с.

195. Шостко О. Ю. Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 69-78.

196. Штангрет А. М. Методичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.2. С. 328–335.

197. Штангрет А., Копитюк О. Антикризове управління підприємством: [навч. посіб.] .К.: Знання, 2007. 335 с.

198. Що таке комплаєнс-ризика та як ними керувати? URL : https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001573

199. Ярошенко А. С., Лактіонова В. В., Буряк А. С. Ефективність антикорупційної політики : позитивний досвід зарубіжних країн. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2(31). С. 143-146.

200. Ярошенко А.С. Світовий досвід та перспективні напрями реформування адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 5. С. 100-103.

201. Яцків І. І. (Петровська І. І.) Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні. Дисертація на здобуття канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Національна академія внутрішніх справ, 2011. 239 с.

202. Яцків І. І. Механізм, причини та заходи протидії корупції : загальна характеристика. *Держава і закон : теорія, практика, методика : зб. наук. пр. Івано-Франківськ : ПЮІ ЛьвДУВС*, 2008. Вип. 3. С. 155-163.

203. Fiksel J. Quantitative risk analysis for toxic chemicals in the environment of hazard materials. *Management*. 1987. № 2–3. P. 227–240

204. Friedrich C. J. *The Pathology of Politics : Violence, Betrayal, Corruption, Secrecy, and Propaganda*. N.Y. : Harper&Row, 1972. 287 p.

205. Huntington S. *Modernization and Corruption. Political Order in Changing Societies*. New Haven, Conn : Yale University Press, 1968. 488 p.

206. Klitgaard R., Maclean-Abaroa R., Lindsey Parris H. *Corrupt Cities : A Practical Guide to Cure and Prevention*. ICS Press and World Bank Institute, 2000. 162 p.

207. Leyes C. What is The Problem About Corruption? *Journal of Modern African Studies*. 1965. Vol. 3. № 26. P. 215-230.

208. Nue J. Corruption and political development : a cost-benefit analysis. *American Political Science*. 1967. № 12(61). P. 417-427.

209. Prokhorova V., Protsenko V., Bezuglaya Y., Us. J. The optimization algorithm for the directions of influence of risk factors on the system that manages the potential of machinebuilding enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. Vol. 4. 2018. No. 1 (94). pp.6–13.

210. Prokhorova V., Protsenko V., Bezuglaya Y., Us. J. The optimization algorithm for the directions of influence of risk factors on the system that manages

the potential of machinebuilding enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. Vol. 4. 2018. No. 1 (94). pp.6–13.

211. Shleifer A., Vishny R.W. Corruption. *The Quarterly Journal of Economics*. 1993. August. P. 599-617.

212. Shtangret A. M., Sylkin O. S. The Mechanism of formation and functioning the system of accounting and analytical support of financial management of the enterprise. *Соціально-правові студії. Науково-аналітичний журнал Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Вип. 1. С. 135–140.

213. Sylkin O., Shtangret A., Ogirko O., Melnikov A. (2018). Assessing the financial security of the engineering enterprises as preconditions of application of anti-crisis management: practical aspect. *Business and Economic Horizons*, Vol. 14. Issue 4. pp. 926–940.

214. The Global Risks. Report 2020. Insight Report 15th Edition: 102 p. URL: www.weforum.org (дата звернення: 22.10.2021).

215. Transparency International Ukraine . URL : <https://ti-ukraine.org/>

216. Transparency International. URL : <https://www.transparency.org/en/cpi/2022> (дата звернення: 18.10.2021).

217. Vadym Hura, Zinaida Zhyvko. Corruption manifestations in the system of economic security of economic entities. *Economics, Finance and Management Review* (Tallinn, Estonia). 2023. Issue 1 (13). pp. 28-39.

218. Worldwide Governance Indicators. URL : <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports> (дата звернення: 18.10.2021).

ДОДАТКИ**Додаток А1****Акти впровадження****УУІ****УКРЮГІМПЕКС**

ТОВ «УКРЮГІМПЕКС» 03124, Україна, м. Київ, вул. Радичева 3. Офіс В-406;
IBAN UA89 3808 0500 0000 0026 0042 7797 8 в ПАТ «Райффайзен банк «Аваль» м. Київ, МФО 380805; Код ЄДРПОУ
32301550, ПНН 323015526582, № св-ва: 200116666 Тел/факс: +38(044)-498-57-15; +38(050) 324-66-12;

АКТ

про впровадження матеріалів дисертації Гури Вадима Вікторовича на тему
«Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення
економічної безпеки суб'єктів господарювання»

Матеріали дисертаційного дослідження Гури Вадима Вікторовича «Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання» використані співробітниками ТОВ «УКРЮГІМПЕКС» при організації фінансово-господарської діяльності підприємства, для проведення організаційних заходів безпекового характеру та протидії корупції, особливо в контексті усунення ризиків та загроз, що виникають в процесі оформлення договорів та інших документів в різних установах.

Директор
ТОВ «УКРЮГІМПЕКС»
28.06.23р.

Беялов Талят

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ"**

Україна, 03153, м.Київ, вул. Ушинського, 15 тел./факс: (044) 246 2446, (044) 246 2464
Internet: www.nam.kiev.ua E-mail: office@nam.kiev.ua

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Перший проректор
ВНЗ «Національна академія управління»
доктор економічних наук, професор
Ірина ШТУЛЕР**

м. п.

23 травня 2023 р.

АКТ

**про впровадження результатів наукового дослідження
Гури Вадима Вікторовича на тему
«Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення
економічної безпеки суб'єктів господарювання»
у освітній процес ВНЗ «Національна академія управління»**

Комісія у складі: завідувача кафедри маркетингу, управління та адміністрування д.е.н., професора М.М. Єрмошенка, завідувача кафедри міжнародних економічних відносин к.е.н., доцента В.Р. Костюка та завідувача кафедри фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін д.е.н., доцента П.А.Овчара - склали даний акт про те, що розроблені за результатами дисертаційної роботи Гури В.В. на тему: «Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання» наукові висновки та пропозиції використовуються в освітньому процесі на денній та заочній формах здобуття освіти у ВНЗ «Національна академія управління» під час викладання дисциплін «Імплементація міжнародних антикорупційних стандартів у правову систему України» та «Профайлінг у практиці боротьби з економічними злочинами». В якості рекомендованих джерел використовуються такі публікації автора:

1. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»* : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84.

2. Гура В. Корупція : поняття та види, причини виникнення. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 2. С. 73-81.

3. Vadym Hura, Zinaida Zhyvko. Corruption manifestations in the system of economic security of economic entities. *Economics, Finance and Management Review* (Tallinn, Estonia). 2023. Issue 1 (13). pp. 28-39.

4. Гура В. В., Живко З. Б. РІВЕНЬ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ОЦІНКАМИ. *Вчені записки Університету «КРОК»*: зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2023. Вип. № 1 (69). С. 78-85.

5. Гура В. В., Родченко В. Б. Підходи до визначення економічної безпеки. *Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку: нові виклики та рішення* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 6-7 квітня 2012 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 38-39

6. Гура В. В., Родченко В. Б. Організаційна культура в системі оцінки економічної безпеки. *Актуальні проблеми стабілізації соціально-економічного розвитку в сучасних умовах*: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 19-20 квітня 2013 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 68-69.

7. Гура В. В. Дискурс щодо суті поняття «корупція». *Визначальні дослідження у сучасному світі економіки* : збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 15 січня 2022 р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2022. С. 27-31.

8. Гура В. В. Суть і класифікація корупційних відносин. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права* : зб. тез доповідей на міжнародній наук.-практ. конференції (м. Полтава, 3 лютого 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 42-44.

9. Гура В.В., Живко З.Б. Корупція: суть, види, вплив на розвиток підприємництва. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультету (м. Дубляни, 25 травня 2022 р.). Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 92-94.

10. Гура В. Корупція в глобальному світі: причини і наслідки. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів*: III Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 25-річчю Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Берегове, 2022. С. 314-316.

11. Гура В.В. Корупція: наслідки для національної економіки. *Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки*: XXVII-а Міжнародна науково-практична конференція (7 грудня 2022 р., м. Ліон (Франція)). Ліон: ГО «ВАДНД», 2022. С. 71-75.

12. Гура В.В. Аналіз рівня корупції в Україні та світі. I Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-річчя від дня народження В.І. Вернадського (16-17 березня 2023 р., м. Київ). С. 316-318.

13. Гура В.В. Способи подолання корупції: в Україні та світі. *Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах* ; Міжнародна науково-практична конференція (м. Ужгород, 24-25 березня 203 р.). С. 46-49.

14. Гура В.В., Живко З.Б. Стратегія і тактика протидії корупції в умовах війни. *Безпечкові аспекти управління організаціями в умовах війни та повосної відбудови держави*: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 136-140.

Завідувач кафедри маркетингу,
управління та адміністрування
доктор економічних наук, професор

Микола СРМОШЕНКО

Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин
кандидат економічних наук, доцент

Валентин КОСТЮК

Завідувач кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних
дисциплін
доктор економічних наук, доцент

Петро ОВЧАР

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор
полковник поліції

Тарас СОЗАНСЬКИЙ

21.09.2023

АКТ

21.09.2023

Львів

№ 82

Про впровадження результатів дисертації Гури
Вадима Вікторовича на тему «Формування
механізму попередження та протидії корупції
в системі забезпечення економічної безпеки
суб'єктів господарювання» в освітній процес
ЛьДУВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження
позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук, майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- начальника забезпечення якості освіти та методичної роботи, кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- директора Інституту управління, психології та безпеки доктора філософських наук, професора В'ячеслава БЛІХАРА;
- завідувача кафедри соціально-поведінкових, гуманітарних наук та економічної безпеки доктора економічних наук, професора Марти КОПИТКО;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до наказу по університету від 16 серпня 2023 року № 270 розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 – Менеджмент, та наукові праці аспіранта кафедри соціально-поведінкових, гуманітарних наук та економічної безпеки Інституту управління, психології та безпеки Львівського державного університету внутрішніх справ Гури Вадима Вікторовича за темою «Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання».

Проаналізовано основні результати дослідження Гури В.В., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»: зб. наук. праць*. Київ: ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84. URL: DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-64-76-84>.

2. Гура В. Корупція: поняття та види, причини виникнення. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 2. С. 73-81. URL: DOI: 10.35774/econ2022.02.073

3. Гура В. В., Живко З. Б. Рівень корупції в Україні за міжнародними оцінками. *Вчені записки Університету «КРОК»: зб. наук. праць*. Київ: ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2023. Вип. № 1 (69). С. 78-85. URL: DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-69-78-85>.

4. Гура В. В. Система комплаєнс як спосіб подолання корупції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. С. 77-84. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-77>.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що наукові праці Гури В.В. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Бюджетно-податкова безпека», «Фінансова безпека», «Іллегалізація економіки», «Національно оцінка ризиків», під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів ступенів вищої освіти «бакалавр» та «магістр».

Члени комісії:

	Людмила ПАВЛИК
	Руслан СТРОЦЬКИЙ
	В'ячеслав БЛІХАР
	Марта КОПИТКО
	Ірина КРАВЕЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора

ВНЗ «ПрАТ «Львівський інститут менеджменту»

кандидат географічних наук,

Миронюк Василь Миколайович

2023 р.

Довідка

**про впровадження у навчальний процес
результатів дисертаційної роботи за темою
«Формування механізму попередження та протидії корупції в системі
забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання»
аспіранта кафедри соціально-поведінкових, гуманітарних наук та
економічної безпеки Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
Гури Вадима Вікторовича**

Ректорат Вищого навчального закладу «Приватне акціонерне товариство «Львівський інститут менеджменту» підтверджує впровадження у навчальний процес результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 «Менеджмент» Гури Вадима Вікторовича за темою «Формування механізму попередження та протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання».

Розробки та рекомендації запропоновані автором впроваджено в освітній процес при викладанні таких дисциплін як «Економічна безпека», «Публічне адміністрування», «Корпоративне управління», «Фінансовий менеджмент», «Правознавство», «Менеджмент; у курсовому та дипломному проектуванні здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів.

В.о. ректора ВНЗ «ПрАТ
«Львівський інститут менеджменту»
к.г.н.

В.М. Миронюк

Додаток А2
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті фахові

1. Гура В. В. Поняття корупції як економіко-правового феномену. *Вчені записки Університету «КРОК»* : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2021. Вип. № 4 (64). С. 76-84.
2. Гура В. Корупція : поняття та види, причини виникнення. *Економічний аналіз*. 2022. Т. 32. № 2. С. 73-81.
3. Гура В. В., Живко З. Б. Рівень корупції в Україні за міжнародними оцінками. *Вчені записки Університету «КРОК»* : зб. наук. праць. Київ : ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК», 2023. Вип. № 1 (69). С. 78-85.
4. Гура В. В. Рівень корупції в Україні: аналіз та особливості регулювання в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2023. № 7 (37). С. 326-334.
5. Гура В.В. Система комплаєнс як спосіб подолання корупції. *Економіка та суспільство*. 2023. No 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2604> (DOI: 10.32782/2524-0072/2023-52-77).

Статті в зарубіжних виданнях

6. Vadym Hura, Zinaida Zhyvko. Corruption manifestations in the system of economic security of economic entities. *Economics, Finance and Management Review* (Tallinn, Estonia). 2023. Issue 1 (13). pp. 28-39.

Тези науково-практичних конференцій

7. Гура В. В., Родченко В. Б. Підходи до визначення економічної безпеки. *Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку: нові виклики та рішення* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених

- (м. Харків, 6-7 квітня 2012 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 38-39 (0,09 др. арк.) (*особистий внесок: проаналізовано різноманітні підходи до трактування «економічної безпеки»* (0,05 др. арк.)).
8. Гура В. В., Родченко В. Б. Організаційна культура в системі оцінки економічної безпеки. *Актуальні проблеми стабілізації соціально-економічного розвитку в сучасних умовах* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 19-20 квітня 2013 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 68-69 (0,08 др. арк.) (*особистий внесок: проаналізовано різноманітні підходи до оцінки економічної безпеки* (0,06 др. арк.)).
9. Гура В. В. Дискурс щодо суті поняття «корупція». *Визначальні дослідження у сучасному світі економіки* : збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 15 січня 2022 р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2022. С. 27-31.
10. Гура В. В. Суть і класифікація корупційних відносин. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права* : зб. тез доповідей на міжнародній наук.-практ. конференції (м. Полтава, 3 лютого 2022 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 42-44.
11. Гура В.В., Живко З.Б. Корупція: суть, види, вплив на розвиток підприємництва. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва* : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультету (м. Дубляни, 25 травня 2022 р.). Львів : Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 92-94. (0,18 др. арк.) (*особистий внесок здобувача: згруповані мотиви навчання здобувачів вищої освіти* (0,09 др. арк.)).

12. Гура В. Корупція в глобальному світі: причини і наслідки. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів* : III Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 25-річчю Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Берегове, 2022. С. 314-316.
13. Гура В.В. Корупція: наслідки для національної економіки. *Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки* : XXVII-а Міжнародна науково-практична конференція (7 грудня 2022 р., м. Ліон (Франція)). Ліон: ГО «ВАДНД», 2022. С. 71-75.
14. Гура В.В. Аналіз рівня корупції в Україні та світі. *I Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-річниці від дня народження В.І. Вернадського* (16-17 березня 2023 р., м. Київ). С. 316-318. 0,14 др. акр.
15. Гура В.В. Способи подолання корупції: в Україні та світі. *Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Ужгород, 24-25 березня 203 р.). С. 46-49. 0,23 др. акр.
16. Гура В.В., Живо З.Б. Стратегія і тактика протидії корупції в умовах війни. *Безпеківі аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави*: матеріали круглого столу (м. Львів, 12 травня 2023 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 136-140.
17. Гура В. В. Due diligence у протидії корупції. *Modern scientific trends and youth development* : XXIX Міжнародна науково-практична конференція (м. Варшава, Польща, 25-28 липня 2023 р.). Варшава, 2023. С. 151-153.

Додаток АЗ

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на 26 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях:

1. *Глобальні та локальні проблеми соціально-економічного розвитку: нові виклики та рішення* : Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 6-7 квітня 2012 р., очна форма участі);
2. *Актуальні проблеми стабілізації соціально-економічного розвитку в сучасних умовах* : Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених (м. Харків, 19-20 квітня 2013 р., очна форма участі);
3. *Визначальні дослідження у сучасному світі економіки* : наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 15 січня 2022 р., заочна форма участі);
4. *Актуальні питання економіки, фінансів, обліку і права* : Міжнародна наук.-практ. конференція (м. Полтава, 3 лютого 2022 р., заочна форма участі);
5. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва* : Всеукраїнська науково-практична конференція, присвяченої 165-річчю заснування університету та 70-річчю створення економічного факультет (м. Дубляни, 25 травня 2022 р., заочна форма участі);
6. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів* : III Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 25-річчю Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II (м. Берегове, 15 червня 2022 р., заочна форма участі);
7. *Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: наука для миру і безпеки* : XXVII-а Міжнародна науково-практична конференція (7 грудня 2022 р., м. Ліон (Франція), заочна форма участі);

8. *I Міжнародна науково-практична конференція Таврійського національного університету до 160-річниці від дня народження В.І. Вернадського* (16-17 березня 2023 р., м. Київ, заочна форма участі);
9. *Реформування міжнародних економічних відносин і світового господарства в сучасних умовах* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Ужгород, 24-25 березня 2023 р., заочна форма участі);
10. *Безпекові аспекти управління організаціями в умовах війни та повоєнної відбудови держави*: круглий стіл (м. Львів, 12 травня 2023 р., заочна форма участі);
11. *Modern scientific trends and youth development* : XXIX Міжнародна науково-практична конференція (м. Варшава, Польща, 25-28 липня 2023 р., заочна форма участі).

Додаток Б

Огляд дисертаційних досліджень за напрямками: корупція, протидія корупції, антикорупційний механізм

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
Економічна безпека			
<i>2019 рік</i>			
Жорж Аль Жаммаль [1]	Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02. (к.е.н.) Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова. Харків, 2019.	Розроблено теоретико-методичні положення та обґрунтовано практичні рекомендації щодо розробки та впровадження стратегії мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання.	<i>Удосконалено:</i> - стратегію мінімізації корупційних ризиків у системі управління економічною безпекою суб'єктів господарювання; - підходи до визначення функціональних складових економічної безпеки суб'єктів господарювання; - інструментарій до оцінки рівня економічної безпеки комунальних підприємств водопостачання та водовідведення із застосуванням таксономічного методу; - підходи щодо організації антикорупційного комплаєнсу як системи протидії корупції на підприємстві, спрямованого на мінімізацію корупційних і репутаційних ризиків; <i>дістали подальшого розвитку:</i> - алгоритм оцінки корупційних ризиків; - підходи до побудови «карт корупційних ризиків» суб'єктів господарювання.
Економічні науки			

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
<i>2020 рік</i>			
Петренко Наталія Валеріївна [122]	Політика протидії корупції в системі економічної безпеки держави. 051 (д.ф. з Економіки) Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, 2020	Отримані наукові та практичні результати, висновки та рекомендації можуть використовуватись для підвищення ефективності реалізації політики протидії корупції та зростання економічної безпеки.	<p><i>У роботі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - запропоновано теоретичні підходи та принципи побудови комплексного механізму формування та реалізації політики протидії корупції; - удосконалено теоретико-методологічні підходи до вивчення поняття «корупції»; - удосконалено теоретичні засади дослідження змісту корупції через визначення категорії «корупційних відносин»; - удосконалено теоретико-методологічні підходи до визначення критеріїв класифікації корупційних відносин за суб'єктами та об'єктами; - удосконалені теоретичні засади визначення факторів, що визначають характер розвитку корупційних відносин; - обґрунтовано необхідність удосконалення антикорупційного економічного механізму, адаптованого до національних умов; - вдосконалення механізму протидії корупції в економічній сфері; - розроблено заходи з формування і реалізації антикорупційних програм в економічній та соціальній сферах з визначенням очікуваного ефекту від їх впровадження; - систематизовано пріоритетні напрямки антикорупційної стратегії.
Науки з державного управління			
<i>2010 рік</i>			
Серьогін Сергій Сергійович [149]	Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України. 25.00.02. (к.н.д.у.) Харківський регіональний	Основні теоретичні положення і висновки дисертації відкривають шлях для запровадження ефективних заходів щодо запобігання корупції в органах публічної влади в	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обґрунтовано класифікацію причин та факторів корупції); - обґрунтовано підходи до удосконалення механізмів попередження та протидії корупції в органах публічної влади; - описано форми впливу корупції на українське суспільство; - систематизовано міфи щодо «виправдання» корупційної практики; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - наукові підходи до визначення теоретико-методологічних положень щодо оцінювання рівня корупції в органах публічної влади;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	інститут державного управління. Харків, 2010	Україні.	<ul style="list-style-type: none"> - дістали подальший розвиток: - з'ясування сутності таких понять науки державного управління, як: «корупція в органах публічної влади», «корупціогенність», «механізми попередження та протидії корупції» та ін.; - визначення специфічних проявів та наслідків поширення корупції в Україні.
<i>2018 рік</i>			
Дмитрієв Юрій Валерійович [49]	Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України. 25.00.02. (к.н.д.у.) Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, Маріуполь, 2018.	Обґрунтовано теоретико-методичні підходи та розроблено науково-практичні рекомендації щодо формування та розвитку механізмів оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України.	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розроблено комплексний механізм мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – положення науково-методичного підходу до змісту системи управління ризиками; – складові механізму ідентифікації корупційних ризиків у системі державного управління; – теоретико-методичні засади оцінювання корупційних ризиків у системі державного управління; – напрями і методи здійснення державного та громадського контролю за вжиттям заходів з управління корупційними ризиками в системі державного управління України; <p><i>дістали подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – понятійно-категорійний апарат науки державного управління; – характеристика змісту та структури корупційних ризиків у системі державного управління, узагальнення і систематизація їх видів.
<i>2019 рік</i>			
Новак Анатолій Миколайович [110]	Теоретико-методологічні засади формування та реалізації	Розроблені теоретико-методологічні та прикладні положення,	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – комплексно представлено потребу формування та реалізації національної антикорупційної політики; – виявлено і детерміновано засади інституціоналізації національної антикорупційної політики, визначено сутність, правову природу та принципи

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	<p>національної антикорупційної політики. 25.00.01. (д.н.д.у.) Національній академії державного управління при Президентові України. Дніпро, 2019</p>	<p>оформлені у вигляді конкретних пропозицій та рекомендацій, які можуть бути реалізованими і становити основу раціоналізації системи державного управління в контексті реформування.</p>	<p>нормативного регулювання та впровадження такої політики; – встановлено сутність та правову природу сучасної парадигми суспільного управління; – систематизовано теоретико-методологічні засади державного управління у сфері формування та реалізації НАП; <i>удосконалено:</i> – понятійно-категоріальний апарат науки державного управління, зокрема в частині уточнення змісту понять «антикорупційна політика», «антикорупційні механізми», «антикорупційні стандарти управління»; – наукові підходи щодо реформування державного управління; – методологію визначення здатності системи державного управління до впровадження зарубіжного досвіду управління у сфері запобігання корупції; – сучасні підходи щодо визначення форм і методів раціоналізації державно-управлінської діяльності в контексті сприйняття високого рівня корупції як загрози національній безпеці; <i>дістали подальшого розвитку:</i> – методологія структурно-функціонального аналізу сучасного антикорупційного аспекту трансформаційного процесу у системі державного управління; – теоретичне обґрунтування зміни призначення, ролі та функцій системи публічного управління національної держави, у межах якої здійснюється формування засад антикорупційної політики; – концептуальні засади систематизації основних форм розвитку антикорупційної політики; – вихідні положення особливостей формування та реалізації НАП в умовах системних реформ на основі виявлених позитивних рис формування антикорупційної політики у зарубіжних країнах.</p>
<p>Нонік Валерій Вікторович</p>	<p>Механізми формування та реалізації</p>	<p>Розвинуто теоретико-методологічні засади</p>	<p><i>Уперше:</i> - науково обґрунтовано і запропоновано методологічні підходи до формування та реалізації державної антикорупційної політики;</p>

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
[113]	антикорупційної політики в Україні. 25.00.02. (д.н.д.у.) Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2019.	та обґрунтовано науково–прикладні рекомендації щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.	<ul style="list-style-type: none"> - запропоновано комплексний механізм до формування та реалізації антикорупційної політики держави; <i>удосконалено:</i> <ul style="list-style-type: none"> - концептуальні підходи до розробки та впровадження національної системи державного моніторингу корупції; - методичні підходи до формування інформаційно–комунікаційного інструментарію антикорупційної політики держави; - наукове обґрунтування антикорупційного виховання як державно-управлінського інструменту ідеологічного спрямування; <i>набули подальшого розвитку:</i> <ul style="list-style-type: none"> - теоретичні основи застосування превентивних заходів на початкових етапах корупційної поведінки на основі розширення критеріїв типологізації корупційних відносин; - концептуальні засади протидії тіньовій економічній діяльності та реалізації шляхів і способів детінізації економіки; - обґрунтування методів протидії корупції на основі моделювання тенденції її поширення; - узагальнення досвіду формування та реалізації державної антикорупційної політики в зарубіжних країнах із низьким рівнем сприйняття корупції.
<i>2020 рік</i>			
Костенко Дмитро Валентинович [78]	Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток. 25.00.01. (к.н.д.у) Інститут підготовки кадрів	Вдосконалення системи протидії корупції в Україні, що сприятиме соціально-економічному розвитку держави та підвищить інвестиційну	<ul style="list-style-type: none"> <i>Уперше:</i> <ul style="list-style-type: none"> - запропоновано модель оптимізації системи запобігання корупції в Україні; - обґрунтовано створення Єдиної комплексної інформаційної системи правоохоронних органів (ЄКІСПО); <i>удосконалено:</i> <ul style="list-style-type: none"> - понятійно-категорійний апарат, у тому числі конкретизовано визначення поняття «корупція»; - ідентифікацію обмежень щодо інформаційного доступу;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	державної служби зайнятості України. Київ, 2020	привабливість вітчизняної економіки для іноземних інвесторів.	<ul style="list-style-type: none"> - класифікацію функцій громадського телебачення та ЗМІ в контексті протидії корупції; - бачення проблем, які є перешкодами для ефективного функціонування системи запобігання корупції в Україні; - напрями оптимізації нормативно-правового забезпечення у сфері протидії корупції; - шляхи оптимізації інституційного забезпечення у сфері протидії корупції; <i>набули подальшого розвитку:</i> - класифікація наслідків корупції в економічній, соціальній та політичній сферах; - генезис системи запобігання корупції в Україні; - основні принципи інформаційного забезпечення протидії корупції.
Тараненко Олена Петрівна [160]	Державно-управлінські механізми запобігання корупції у сфері публічних закупівель. 25.00.02. (к.н.д.у.) Національна академія державного управління при президенті України. Київ, 2020.	Висновки й рекомендації становлять теоретичну й методологічну основу для практичного вдосконалення державного регулювання протидії корупції у сфері публічних закупівель.	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - науково обґрунтовано комплексний механізм запобігання корупції у сфері публічних закупівель; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - понятійно-категорійний апарат теорії державного управління, що доповнений авторським визначенням поняття «державно-управлінські механізми запобігання корупції у сфері публічних закупівель»; - системний підхід до державного та громадського контролю за витрачанням публічних коштів; <i>набули подальшого розвитку:</i> - типологізація корупційних ризиків у сфері публічних закупівель; - напрями адаптації кращих світових практик, що полягають у створенні максимально сприятливих умов участі у закупівлях та безперешкодному доступі до інформації про торги; - шляхи вдосконалення засобів запобігання корупції у сфері публічних закупівель.
<i>2021 рік</i>			
Наумчук	Механізм	Обґрунтовано	<i>Удосконалено:</i>

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
Катерина Миколаївна [7]	державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки України. 281 (д.ф. з публ. упр. та ад.) Державний університет “Житомирська політехніка”, Житомир, 2021.	теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення механізму державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки України.	<ul style="list-style-type: none"> - підходи до виміру корупції (соціальний, політико-економічний, кримінологічна та кримінально-правова аспекти) як об'єкту державної антикорупційної політики на основі методу аналізу із виділенням окремих властивостей, зв'язків; - характеристика негативного впливу корупції на економічну безпеку держави з врахуванням процесу інтеграції та глобалізації; - механізм інформаційного забезпечення державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки України шляхом розвитку системи електронного урядування; - механізм соціально-психологічного впливу в сфері державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки України шляхом обґрунтування пропозицій з антикорупційного виховання соціуму на основі міжнародного досвіду; <p><i>дістало подальший розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - теоретичні положення формування та реалізації державної антикорупційної політики через обґрунтування змісту та властивостей, які загрожують економічній безпеці України; - уточнення сутності механізму державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки; - визначення впливу євроінтеграційного процесу України як чинника трансформації механізму державної антикорупційної політики в забезпеченні економічної безпеки України.
Попченко Тетяна Петрівна [127]	Розвиток державно-управлінських механізмів Протидії виникненню корупції У сфері охорони	Обґрунтовано детермінанто обумовлені напрями розвитку державно-управлінських механізмів протидії виникненню корупції у сфері	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – у науці державного управління проведено системне комплексне дослідження феномену корупції у сфері охорони здоров'я в Україні, аналіз причин її виникнення та поширення в досліджуваній галузі, що дало змогу запропонувати детермінанто обумовлені напрями розвитку механізмів державного управління щодо її запобігання; – запропоновано впровадження бізнес- та юридичної освіти у вищих медичних навчальних закладах України;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	здоров'я в Україні. 25.00.02. (к.н.д.у.) Національна академія державного управління При президентіві України, Київ, 2010.	охорони здоров'я й розроблено на цій основі практичні рекомендації щодо протидії виникненню та поширенню корупції у сфері охорони здоров'я в Україні.	<p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – підходи до розуміння взаємозв'язку між рівнем корупційних діянь у сфері охорони здоров'я і тіньовою медициною; – трактування корупції як складного соціально-політичного явища; – понятійний апарат, зокрема уточнено поняття «повзуча приватизація»; <p><i>набули подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – класифікація корупційних діянь у сфері охорони здоров'я; – ідея посилення ролі інститутів громадянського суспільства щодо протидії корупції у сфері охорони здоров'я в Україні; – обґрунтування взаємозв'язку між ступенем соціальної незахищеності працівників сфери охорони здоров'я й рівнем низової корупції у цій сфері; – шляхи реформування сфери охорони здоров'я.
Швидкий Ярослав Юрійович [188]	Механізми інституційного забезпечення протидії корупції. 25.00.05. (к.н.д.у.) Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, Київ, 2020.	Удосконалення механізмів інституційного забезпечення національної безпеки органами протидії корупції в Україні, що сприятиме підвищенню статусу України на міжнародній арені та залученню іноземних інвестицій.	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – запропоновано структурно-функціональну модель оптимізації інституційного механізму протидії корупції; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – комплекс заходів протидії корупції на основі досвіду іноземних держав, який варто імплементувати в Україні; – класифікацію низки засад антикорупційної політики, що потребують законодавчого закріплення; – шляхи оптимізації організаційного забезпечення національної безпеки органами протидії корупції в Україні; <p><i>набули подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – класифікація корупційних проявів; – ідентифікація особливостей впливу корупційних явищ на національну безпеку країни.
Юридичні науки			
<i>2011 рік</i>			
Яцків Ірина	Адміністративно-правові засади	На основі комплексного	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сформульовано визначення суб'єкта відповідальності за корупційні

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
Ігорівна [201]	протидії корупції в Україні. 12.00.07. (к.ю.н.) Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2011	аналізу та вивчення теоретичних положень запропоновано адміністративно-правове розуміння поняття корупції, її особливостей, зон поширення в Україні та розроблено напрями вдосконалення адміністративно-правових заходів протидії цьому асоціальному явищу.	<p>правопорушення, під яким розуміють публічну посадову особу;</p> <ul style="list-style-type: none"> - надано авторське визначення факторів, що зумовлюють поширення корупції в Україні; - визначено поняття зон корупційних ризиків в українському суспільстві з відповідним їх розподілом; - сформульовано власні позиції в якості доповнень до законопроектів; <i>удосконалено:</i> - поняття корупції загалом; - зміст корупційно-правових термінів; - класифікацію корупції в контексті підвидів корупційних ризиків; - класифікацію заходів протидії корупції відповідно до чинного та розроблюваного антикорупційного законодавства; - класифікацію суб'єктів корупції відповідно до запропонованого терміну «публічна посадова особа»; <i>дістало подальшого розвитку:</i> - обґрунтування доцільності консолідації та координації зусиль суб'єктів боротьби з корупцією в єдиному незалежному антикорупційному державному органі; - обґрунтування публічності корупційних правовідносин, форм об'єктивної сторони корупційних правопорушень через різні види службових взаємозв'язків; - положення щодо доцільності встановлення презумпції винуватості публічних посадових осіб у разі неспроможності пояснити факти невідповідності майнового та фінансового стану задекларованим прибуткам.
<i>2014 рік</i>			
Ризак Яна Володимирівна [145]	Кримінальна відповідальність за підкуп службової особи юридичної особи	Розглянуто питання кримінальної відповідальності за підкуп службової особи юридичної	<p><i>Вперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - запропоновано привести у відповідність до чинного антикорупційного законодавства України офіційний переклад Конвенції ООН проти корупції, замінивши в ньому термін «неправомірна перевага» терміном «неправомірна вигода»;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	<p>приватного права. 12.00.08. (к.ю.н.) Національна академія прокуратури України, Київ, 2014</p>	<p>особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми та сформульовано на цій основі науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – з метою більш послідовної реалізації ідеї диференціації кримінальної відповідальності за службові правопорушення в публічній і приватній сферах внести зміни у ряд законопроектів; – обґрунтовано необхідність: розширити коло осіб, спроможних нести кримінальну відповідальність за одержання неправомірної вигоди в приватному секторі; <i>дістало подальший розвиток:</i> <ul style="list-style-type: none"> – положення про обґрунтованість здійсненої в КК України заміни терміна «хабар» терміном «неправомірна вигода»; – положення про слухність законодавчого виокремлення пропозиції неправомірної вигоди як злочинного діяння; – положення про можливість визнання фізичної особи-підприємця службовою особою як суб'єктом окремих злочинів у сфері службової діяльності; – положення про необхідність уточнення законодавчого визначення поняття вимагання неправомірної вигоди; – положення про залежність формування кримінально-правових заборон, розрахованих на зловживання службових осіб приватного сектору; – висновок про необхідність удосконалення кримінально-правового заохочення осіб, які пропонують або надають неправомірну вигоду; <i>удосконалено:</i> <ul style="list-style-type: none"> – наукові підходи щодо кваліфікації злочинів з альтернативними діями та щодо уніфікованої (на підставі ч. 1 ст. 368-3 КК України) кримінально-правової оцінки пропозиції (обіцянки) і подальшої невдалої спроби надання неправомірної вигоди; – визначення поняття службової особи юридичної особи приватного права; – правила розмежування підкупу службової особи юридичної особи приватного права від складів злочинів, передбачених ст. ст. 189, 190, 368, 369 КК України; – розуміння повторності злочинів, у зв'язку з чим запропоновано внести

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			зміни до ч. 4 ст. 32 КК України, де закріплені умови відсутності цієї форми множинності.
<i>2018 рік</i>			
Білецький Андрій Володимирович [8]	Участь громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні. 12.00.08. (к.ю.н.) Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2018.	Поглиблення кримінологічних знань про предмет дослідження. Розроблено заходи щодо підвищення ефективності участі громадськості в запобіганні корупційним злочинам в Україні.	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – визначено історичну роль інститутів громадянського суспільства в ініціюванні й проведенні антикорупційної реформи в Україні; – обґрунтовано необхідність участі громадськості в запобіганні корупційним злочинам в приватному секторі та запропоновано заходи антикорупційного комплаєнсу; – доведено необхідність організації та здійснення громадськими об'єднаннями адвокаційних кампаній, спрямованих на виявлення і вирішення конкретних проблем у сфері протидії корупційним злочинам; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – поняття «громадськість як суб'єкт запобігання корупційним злочинам»; – знання щодо змісту і переліку заходів участі громадськості в запобіганні корупційним злочинам; – судження щодо мети і завдань діяльності громадських об'єднань у сфері протидії корупції; – положення про доцільність створення в Україні коаліцій між іноземними неурядовими антикорупційними організаціями та вітчизняними громадськими об'єднаннями; – твердження про необхідність уточнення правового статусу антикорупційних громадських об'єднань; – судження про існування протиріччя між намірами членів суспільства та реальною готовністю брати участь в заходах запобігання корупційним злочинам; – аргументація прихованої комерціалізації діяльності певної частини громадських організацій та недотримання статутних цілей їх утворення.
Гудков Денис	Адміністративно-правові засоби	Визначено коло адміністративно-	<p><i>Вперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – запропоновано авторський підхід до визначення системи

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
Володимирови ч [27]	запобігання і протидії корупції. 12.00.07. (к.ю.н.) Сумський державний університет, Суми, 2018	правових засобів запобігання і протидії корупції з урахуванням досвіду інших країн, проаналізовано чинні адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції, виявлені особливості та недоліки відповідного правового регулювання, а також сформовано пропозиції щодо його удосконалення.	адміністративно-правових засобів запобігання і протидії корупції; – законодавчо визначений правовий механізм врегулювання конфлікту інтересів; – в рамках адміністративно-правових обмежень, встановлених антикорупційним законодавством, виділено обмеження – заборони та обмеження – зобов'язання; – виявлено прогалини в забезпеченні засобами адміністративної відповідальності додержання обмежень, встановлених Законом України «Про запобігання корупції»; <i>удосконалено:</i> – підходи щодо вдосконалення законодавства про запобігання корупції; – погляди на зміст заборони щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в частині неузгодженості понять із діючим трудовим законодавством; – концептуальне бачення механізму врегулювання конфлікту інтересів; – підходи щодо розуміння змісту провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією; <i>набули подальшого розвитку:</i> – положення про домінування серед заходів запобігання корупції таких, що мають адміністративно-правову природу – положення про недостатність адміністративно-правових засобів у сфері запобігання і протидії корупції; – вчення про адміністративні правопорушення в частині особливостей складів правопорушень, пов'язаних з корупцією.
Дем'янчук Віталій Анатолійович [45]	Адміністративно-правові засади реалізації антикорупційної політики в Україні.	На підставі комплексного аналізу теоретичних праць, національного і зарубіжного	<i>Уперше:</i> – визначено сутність та критерії розмежування рівнів реалізації антикорупційної політики; – запропоновано застосувати відсилочну норму для усунення неузгодженості в положеннях Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії);

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	12.00.07. (д.ю.н.) Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Дніпро, 2018	законодавства, практики його застосування здійснено теоретико-правове дослідження адміністративно-правових засад реалізації антикорупційної політики в Україні та сформульовано пропозиції і рекомендації, спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства у досліджуваній сфері.	<ul style="list-style-type: none"> – обґрунтовано необхідність здійснення КМ України щорічної оцінки стану виконання Антикорупційної стратегії після схвалення проекту національної доповіді про реалізацію засад антикорупційної політики; – обґрунтовано необхідність розробки та прийняття Порядку проведення моніторингу способу життя працівників НАБУ; – доведено необхідність юридичного закріплення у Законі України «Про запобігання корупції» нормативно регламентованих строків повної перевірки декларацій суб'єктів декларування; – визначено поняття адміністративної антикорупційної процедури; – визначено поняття інститутів громадянського суспільства, що долучаються до реалізації антикорупційної політики держави; – запропоновано критерії оцінки ефективності взаємодії між суб'єктами протидії корупції; – сформульовано перспективні напрями перегляду критеріїв оцінки ефективності реалізації державної антикорупційної політики; <i>удосконалено:</i> <ul style="list-style-type: none"> – визначення суб'єктів антикорупційної політики; – комплексне дефінітивне визначення антикорупційної політики; – видовий поділ суб'єктів антикорупційної політики; – наукові положення щодо соціально-правової природи корупції; – теоретико-методологічні засади розмежування адміністративних та інших правових відносин; – вимоги до членів конкурсної комісії, які обирають кандидатів для призначення на адміністративні посади Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; – перспективні напрями адміністративної реформи в контексті необхідності вдосконалення антикорупційної політики в Україні; – наукові положення щодо механізму взаємодії громадських рад з посадовцями державних органів, комітетів, агентств у частині запровадження стадії планування, реалізації, підбиття підсумків спільної роботи,

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			<p>самовдосконалення і розвитку громадських рад; <i>дістало подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – наукові погляди щодо сутності принципів реалізації державної антикорупційної політики, завдяки чому визначено роль і місце антикорупційної політики в системі організаційно-розпорядчої діяльності; – класифікація видів (типологізація) корупції, яка складається з дванадцяти критеріїв, що дозволяє більш органічно та диференційовано систематизувати різні прояви корупції; – пропозиція щодо виведення осіб, які здійснюють контррозвідальну та розвідальну діяльність або претендують на зайняття таких посад; – наукові погляди щодо кодифікаційного підходу до комплексного вдосконалення нормативно-правових засад реалізації державної антикорупційної політики; – пропозиція щодо запровадження електронного урядування як адміністративно-правової форми реалізації антикорупційної політики сучасної правової держави; – наукові погляди на форми діяльності КМ України у сфері формування та реалізації антикорупційної політики в Україні; – положення про необхідність запровадження однакового підходу до звітності інститутів громадянського суспільства та декларування фінансового і майнового стану їх членів; – наукові положення щодо використання в Україні зарубіжного досвіду реалізації антикорупційної політики; – пропозиції щодо оптимізації системи суб'єктів протидії корупції за рахунок доповнення такими напрямками.
<p>Михайленко Дмитро Григорович [97]</p>	<p>Концепція кримінально-правової протидії корупційним злочинам в</p>	<p>Розроблено науково виважену ефективну концепцію кримінально-правової протидії</p>	<p><i>Вперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - встановлено, що неефективність діючого механізму кримінально-правової протидії корупційним злочинам в Україні пов'язана з його залежністю від наявності, відсутності чи нейтральності політичної волі управлінців вищої ланки державного менеджменту;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	<p>Україні. 12.00.08. (д.ю.н.) Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2018</p>	<p>корупційним злочинам в Україні з врахуванням відповідного інституціонально- правового простору з об'єктивно існуючими перешкодами для належної дії кримінального закону в протидії цим злочинам.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - обґрунтовано, що диференціація правового регулювання протидії корупції має місце в Україні як єдине явище та спосіб організації нормативного поля; - визначено, що правовим режимом протидії корупції є особливий порядок правового регулювання; - встановлено, що у межах механізму правової протидії корупції в Україні утворено загальні правові режими; - обґрунтовано, що з метою ефективної протидії корупції у межах КК України запроваджено спеціальний кримінально-правовий режим протидії корупційним злочинам загалом; - встановлено, що особливого об'єкту кримінально-правової охорони для виділення групи корупційних злочинів не існує; - визначено, що відповідно до міжнародних стандартів, корупція в публічному та приватному секторах відрізняється за нормативними критеріями обмеження кола відповідних корупційних правопорушень; - обґрунтовано, що рубежі антикорупційних норм права представляють собою групи норм права, які застосовуються по чергово з метою протидії корупції та відрізняються між собою метою впливу на відповідні правовідносини; - встановлено, що механізм правової протидії корупції в Україні має трирубіжну структуру; - обґрунтовано, що об'єкт незаконного збагачення охоплює безпосередні об'єкти всіх корупційних злочинів публічного сектору з КК України; - виокремлено результативний склад злочину; - на підставі дослідження генезису норми про незаконне збагачення (ст. 3682 КК України) встановлено, що постійні зміни навіть однієї норми КК України можуть бути фактором деформації механізму кримінально-правової протидії цілим групам злочинних посягань; - обґрунтовано, що механізм правової протидії корупції в Україні слід вдосконалити в частині кола осіб, які підлягають фінансовому контролю, та кола суб'єктів незаконного збагачення;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			<ul style="list-style-type: none"> - застосовано методологію тесту на пропорційність щодо норми про незаконне збагачення; - обґрунтовано, що КК України слід доповнити статтею, яка б поряд із нормою про незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України) охоплювала б коло суспільно небезпечних діянь; <li style="padding-left: 20px;"><i>вдосконалено:</i> - розуміння суспільної небезпеки корупційних злочинів в умовах інституціоналізованої корупції; - розуміння норми про незаконне збагачення в частині встановлення, що у системі норм про корупційні злочини ця норма могла виконувати функцію елементів двох рубежів правової протидії корупції - основного і завершального; - ідею про запровадження у правовій системі України приватного кримінального переслідування; <li style="padding-left: 20px;"><i>дістали подальшого розвитку:</i> - положення про функції службових осіб публічного сектору управління; - підхід щодо нормативного критерію диференціації правового регулювання протидії корупції; - положення про індикатори корупційних правопорушень; - висновок про необхідність вироблення доктринальних основ кримінальної законотворчості.
<i>2020 рік</i>			
Трепак Віктор Миколайович [167]	Теоретико-прикладні проблеми Запобігання та протидії корупції в Україні. 12.00.08. (д.ю.н.) Львівський	Розв'язання теоретико-прикладних проблем запобігання та протидії корупції в Україні, що передбачає вироблення	<p><i>Вперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - визначено суспільно допустимий рівень корупції; - сформульовано наукове бачення загальнодержавного підходу до вирішення проблеми запобігання та протидії корупції в Україні; - запропоновано методика нормотворчого вибору (визначення) виду юридичної відповідальності за корупційні діяння; - проведено кримінологічне дослідження особи корупціонера; - доведено, що переважаючий у кримінології поділ корупції на корупцію у

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	<p>національний університет імені Івана Франка. Київ, 2020.</p>	<p>цілісного підходу до пізнання сутності корупції та концептуальних засад антикорупційної діяльності на сучасному етапі розвитку України.</p>	<p>публічній та приватній сфері є недостатнім;</p> <ul style="list-style-type: none"> – встановлено пропорційну взаємозалежність між рівнем корумпованості публічної влади та демократичності держави; – обґрунтовано висновок, що виявленню існуючих корупційних схем та їхніх учасників суттєво перешкоджають недоліки законодавчого регулювання та правозастосовної практики; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – кримінологічне визначення поняття корупції в Україні; – наукові позиції щодо закономірностей зростання рівня корумпованості органів публічної влади; – розуміння поняття «інтерес юридичної особи»; – визначення механізму протидії корупції в Україні; – науковий погляд на масову корупцію, спричинену особливостями масової свідомості (суспільної моралі); – підходи щодо порядку проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів; <p><i>набули подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – рекомендації щодо стратегічних напрямів протидії корупції; – пропозиції щодо необхідності декриміналізації декларування недостовірної інформації; – положення щодо розуміння сутності корупції та протидії їй; – визначено причини неефективного функціонування системи антикорупційних органів та відсутності відчутних кінцевих результатів протидії «елітній» корупції; – позиція щодо неприйнятності інституційного (функціонального) підходу до розуміння корупції в Україні; – пропозиції щодо термінологічного удосконалення нормативного позначення корупційних діянь; – рекомендації щодо виправлення ситуації, за якої законодавчо визначений перелік корупційних кримінальних правопорушень (ст. 45 КК України) є

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			<p>неповним та недостатньо обґрунтованим;</p> <ul style="list-style-type: none"> – пропозиції щодо удосконалення антикорупційного законодавства в частині відповідальності за корупційні діяння; – рекомендації щодо удосконалення функціонування Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.
<p>Шимон Олександра Миколаївна [192]</p>	<p>Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні. 12.00.07. (д.ф. з Права) Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020.</p>	<p>Визначено особливості встановлення обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією для державних службовців, окреслено проблеми та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері та практики його застосування.</p>	<p><i>Вперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – запропоновано авторські визначення понять: «обмеження як засіб запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією» та «заборони як засіб запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією»; – визначено генезу доктринального дослідження обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, з її певною періодизацією; – здійснено системний аналіз обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – наукові положення щодо визначення переліку ознак, які притаманні обмеженням і заборонам у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією; – пропозиції щодо встановлення послідовного діапазону поведінки осіб від імперативної до диспозитивної моделі; <p><i>набули подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – наукові положення стосовно специфіки обмежень і заборон у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією; – наукові положення щодо узагальнення зарубіжного досвіду нормативного встановлення обмежень і заборон у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією; – пропозиції щодо основних шляхів удосконалення нормативних засад становлення обмежень і заборон у сфері запобігання адміністративним

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			правопорушенням, пов'язаним з корупцією.
<i>2021 рік</i>			
Біленко Олександр Анатолійович [7]	Адміністративно-правовий механізм застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні. 12.00.07 (к.ю.н.) Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна, Дніпро, 2021.	Визначено поняття, зміст та особливості адміністративно-правового механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні з виробленням пропозицій та розробці науково-обґрунтованих пропозицій щодо його удосконалення.	<p><i>У роботі:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обґрунтовано, що корупція, як транснаціональний феномен сучасного суспільства, соціальний феномен; - визначено генезу адміністративно-правового механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні; - наголошено, що сучасні наукові підходи до розуміння сутності адміністративно-правового механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні стосуються розгляду такого механізму як самостійного явища; - визначено поняття та особливості органічних складових механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні; - розкрито поняття і зміст функціональних складових механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні; - проведено характеристику стадій механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні, як самостійних груп однорідних дій; - окреслено європейські стандарти реалізації механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією; - обґрунтовано перспективи удосконалення національного законодавства про адміністративну відповідальність у справах, пов'язаних з корупцією; - сформульовано шляхи оптимізації організаційних складових механізму застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні.
Богаченко	Кримінально-	З'ясовано сутність	<i>Уперше:</i>

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
Сергій Іванович [10]	права протидія корупційним правопорушенням у сфері центральних органів виконавчої влади. 12.00.08. (к.ю.н.) Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2021	кримінально-правової протидії корупційним правопорушенням у сфері центральних органів виконавчої влади в Україні та формулювано рекомендацій щодо удосконалення чинного національного законодавства.	<ul style="list-style-type: none"> – сформульовано наукові рекомендації щодо особливостей удосконалення кримінально-правової протидії корупційним правопорушенням в органах центральної виконавчої влади шляхом внесення змін і доповнень у статтю 368 КК України; – окреслено коло складових корупційних кримінальних правопорушень у сфері центральних органів виконавчої влади; – визначено «кримінальне корупційне правопорушення у центральних органах виконавчої влади України»; – представлено комплекс заходів кримінально-правової боротьби з цими кримінальними правопорушеннями; – запропоновано включити до кола суб'єктів корупційних правопорушень осіб, що перебувають на патронатній службі в органах державної влади (помічники-консультанти, радники, експерти тощо), та осіб, що перебувають на політичних посадах у центральних органах виконавчої влади (міністри, заступники міністрів усіх рівнів); <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – підходи щодо імплементації норм зарубіжного законодавства та норм міжнародного права щодо удосконалення норм антикорупційного кримінального законодавства в Україні; – наукові підходи щодо дослідження класифікації кримінально-правових особливостей протидії корупційним правопорушенням в органах державної влади загалом; – пропозицію щодо включення до КК України окремого розділу про кримінальні правопорушення у сфері корупції як у центральних органах влади, так і у всіх сферах суспільних відносин; <p><i>дістали подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – понятійно-категоріальний інструментарій і методологічні основи дослідження; – соціально-правові підходи і знання про особливості соціальної зумовленості та особливості кримінально-правової протидії кримінальним

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			<p>корупційним правопорушенням у центральних органах виконавчої влади;</p> <ul style="list-style-type: none"> – історико-правові знання про формування кримінальної відповідальності за кримінальні корупційні правопорушення у сфері центральних органів виконавчої влади України.
<p>Бондаренко Ольга Сергіївна [11]</p>	<p>Концепція кримінально-правової протидії корупції в Україні. 12.00.08. (д.ю.н.) Сумський державний університет, Дніпро, 2021.</p>	<p>Розроблено на основі аналізу існуючих наукових підходів, чинного вітчизняного та зарубіжного законодавств і практики їх реалізації комплексну наукову та практично обґрунтовану концепцію кримінально-правової протидії корупції в Україні, що спиралася б на галузевий підхід.</p>	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - запропоновано доповнити КК України визначенням поняття «корупційне кримінальне правопорушення»; - запропоновано криміналізацію окремих адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією; - доведено провідну роль ЗМІ у забезпеченості демократизму, плюралізму та публічності в діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування під час протидії корупції; - обґрунтовано ключову роль громадян для зростання ефективності реалізації антикорупційних заходів; - запропоновано застосовувати галузевий підхід до протидії корупції; - сформульовано основні причини спортивної корупції та обґрунтовано важливість реалізації заходів протидії спортивній корупції за конкретними напрямками; - запропоновано виділяти чотири підходи до обрання покарань за корупційні кримінальні правопорушення; <p><i>вдосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - поняття корупції для потреб Закону України «Про запобігання корупції»; - наявний перелік підходів до формування сутності поняття «корупція» доповненням міжнародним, історичним і зарубіжним підходами; - перелік корупційних кримінальних правопорушень, закріплений у примітці до ст. 45 КК України; - розподіл ознак корупційних кримінальних правопорушень на загальні та специфічні; - підстави класифікації корупційних кримінальних правопорушень; - систематизацію причин і основних заходів протидії економічній,

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
			<p>політичний, судовій корупції та корупції щодо діяльності правоохоронних органів;</p> <p><i>набули подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - характеристика теоретико-прикладних підходів до класифікації корупції; - підстави відмежування понять «протидія», «запобігання», «боротьба» та «профілактика» в контексті поняття корупції; - принципи протидії корупції за допомогою поділу на загальні та спеціальні; - напрями антикорупційної діяльності суб'єктів, уповноважених протидіяти корупції, в Україні; - детермінанти та заходи протидії освітній і медичній корупції; - роль міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції; - юридична характеристика заходів запобігання корупції залежно від моделі розвитку корупції.
<p>Зяць Богдана Романівна [62]</p>	<p>Роль інститутів громадянського суспільства у процесі запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування України: адміністративно-правовий вимір. 081 (д.ф. з Права) Львівський державний</p>	<p>Ідентифіковано адміністративного-правовий вимір ролі інститутів громадянського суспільства у процесі запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування України.</p>	<p><i>Уперше:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - подано авторське визначення понять: «громадянське суспільство, «добročесність»; - запропоновано й обґрунтовано концептуальні поняття, які дають цілісне і систематизоване уявлення про сутність і соціальну природу корупції; - наведено системний аналіз змісту, критеріїв та алгоритму визначення категорії «добročесність» кандидатів на заміщення посад, пов'язаних з публічним управлінням; - визначено оптимальну модель організації поточної діяльності інститутів громадянського суспільства у контексті запобігання корупційним правопорушенням в Україні; <p><i>удосконалено:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - наукові підходи щодо необхідності вдосконалення законодавчого регулювання питань ідентифікації ролі інститутів громадянського суспільства у здійсненні адміністративних заходів щодо запобігання корупції в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування в Україні;

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
	університет внутрішніх справ, Львів, 2021.		<p>- наукове обґрунтування стану та проблем розвитку вітчизняного нормативно-правового забезпечення механізму участі інститутів громадянського суспільства в процесі запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; <i>дістали подальший розвиток:</i></p> <p>- результати узагальнення концептуальних аспектів операціоналізації історичних аспектів процесу участі соціальних інститутів у протидії корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;</p> <p>- компаративістично-імплементаційні розвідки теоретиків адміністративного права щодо питання підсилення ефективності антикорупційної діяльності через інтеграцію соціальних суб'єктів;</p> <p>- наукові дослідження у сфері визначення ключових факторів стагнації національного законодавства України про адміністративну відповідальність та методи їх практичного вирішення.</p>
Левчук Аліна Олександрівна [83]	Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією. 081 (д.ф. з Права) Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021	Визначено теоретичні основи та практичні засади, а також комплексно розв'язано практичні питання дії адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, а також розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства та	<p><i>Уперше:</i></p> <p>– виокремлено етапи розвитку механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією;</p> <p>– обґрунтовано необхідність доповнення Глави 13-А КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» статтею, що передбачатиме відповідальність за використання державного чи комунального майна в приватних інтересах;</p> <p>– запропоновано авторський підхід до визначення повторності адміністративних правопорушень;</p> <p><i>удосконалено:</i></p> <p>– визначення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», «адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією»;</p> <p>– науковий погляд на співвідношення повноважень суб'єктів запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним з корупцією;</p> <p>– теоретичні положення щодо визначення співвідношення адміністративно-</p>

Автор	Назва	Ключові питання дослідження	Наукова новизна
1	2	3	4
		<p>практики його застосування в Україні.</p>	<p>правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, із правовим механізмом запобігання корупційним правопорушенням; <i>дістали подальшого розвитку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – підходи до класифікації суб'єктів запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним з корупцією; – наукові положення щодо використання методів запровадження антикорупційної політики; – наукові підходи до поділу інструментів публічного адміністрування на позитивні та негативні; – організаційно-правові напрями підвищення ефективності адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Додаток В1

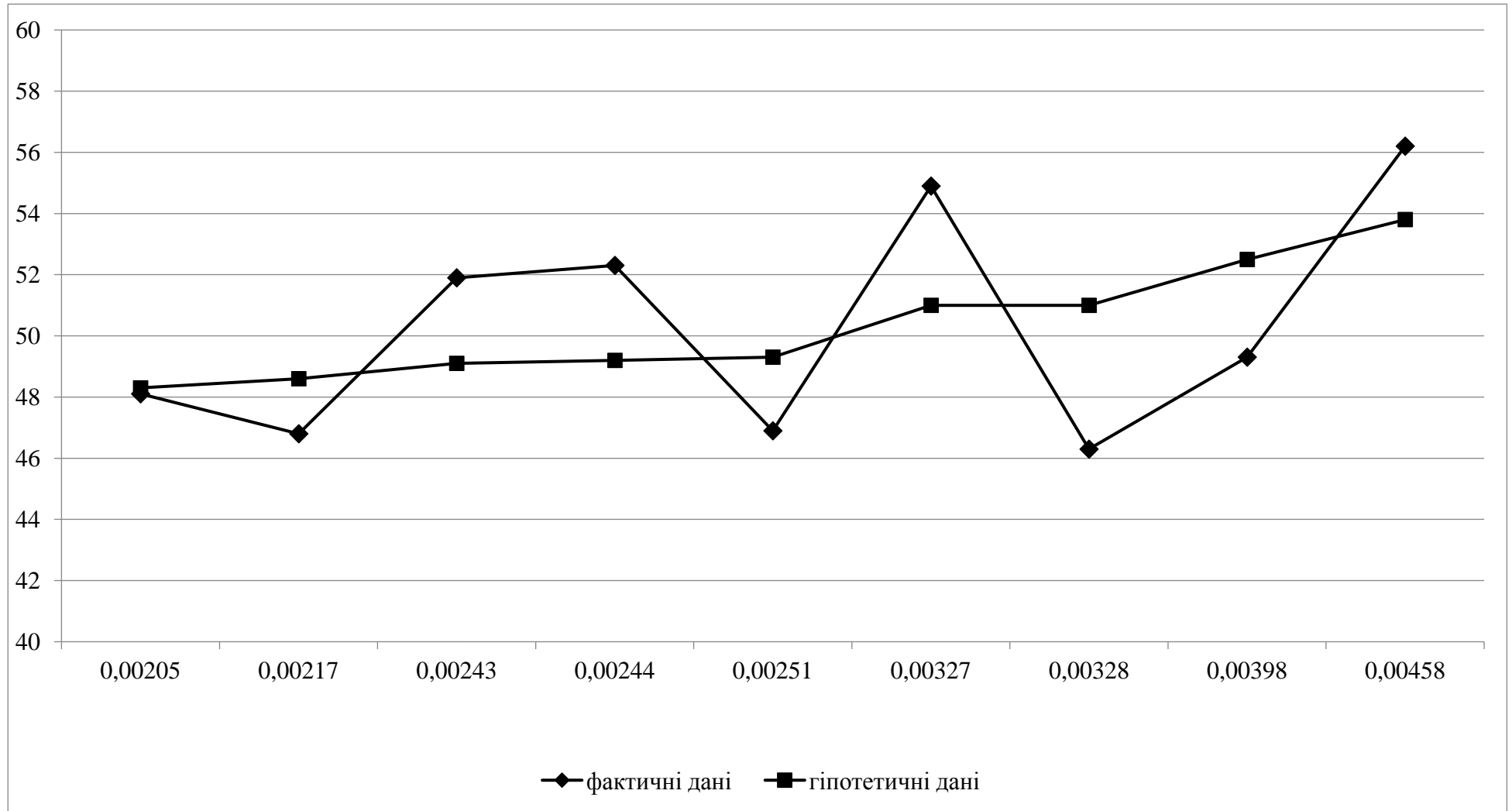
Результати оцінювання наявності та щільності зв'язку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу між інтегральним індексом корупції та індексом економічної свободи

№ п/п	Значення факторної ознаки X	Значення результативної ознаки Y	Розрахункові величини			Теоретичне значення результативної ознаки $y_x = a + bx$
	інтегральний індекс корупції	індекс економічної свободи	X^2	XY	y^2	
2013	0,00328	46,3	0,00001076	0,1519	2 143,69	51,0
2014	0,00398	49,3	0,00001584	0,1962	2 430,49	52,5
2015	0,00251	46,9	0,00000630	0,1177	2 199,61	49,3
2016	0,00217	46,8	0,00000471	0,1016	2 190,24	48,6
2017	0,00205	48,1	0,00000420	0,0986	2 313,61	48,3
2018	0,00243	51,9	0,00000590	0,1261	2 693,61	49,1
2019	0,00244	52,3	0,00000595	0,1276	2 735,29	49,2
2020	0,00327	54,9	0,00001069	0,1795	3 014,01	51,0
2021	0,00458	56,2	0,00002098	0,2574	3 158,44	53,8
Всього	0,02671	452,7	0,00008534	1,3566	22878,99	452,7

$$y_x = 43,897 + 2157,444x_1$$

$$r = 0,511$$

$$D = 26,1\%$$

Додаток В2

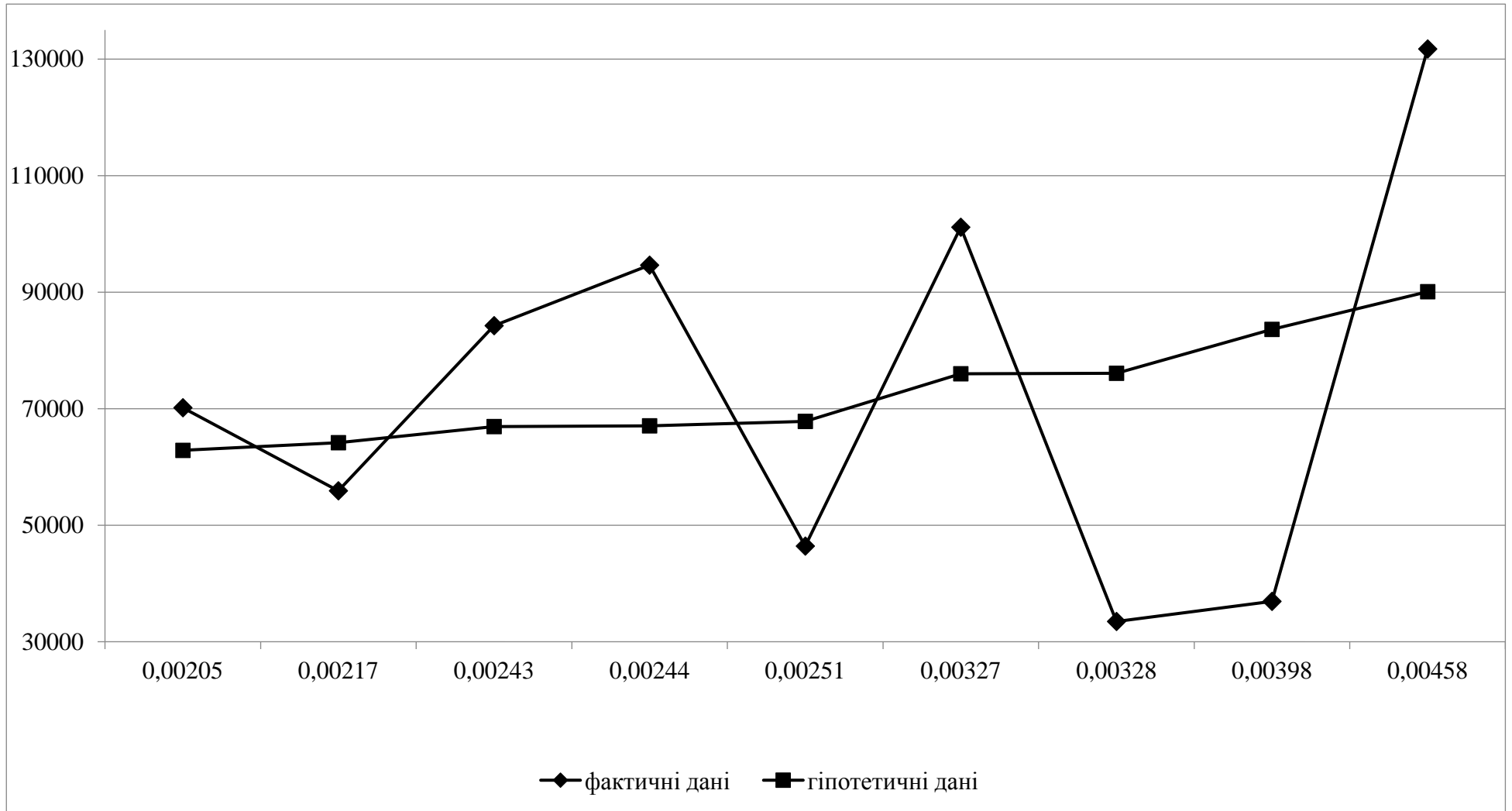
Результати оцінювання наявності та щільності зв'язку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу між інтегральним індексом корупції та індексом економічної свободи

№ п/п	Значення факторної ознаки X	Значення результативної ознаки Y	Розрахункові величини			Теоретичне значення результативної ознаки $yx = a + bx$
	інтегральний індекс корупції	ВВП в розрахунку на 1 особу, грн.	X^2	XU	Y^2	
2013	0,00328	33473	0,00001076	109,7914	1 120 441 729	76 091
2014	0,00398	36904	0,00001584	146,8779	1 361 905 216	83 620
2015	0,00251	46413	0,00000630	116,4966	2 154 166 569	67 809
2016	0,00217	55899	0,00000471	121,3008	3 124 698 201	64 152
2017	0,00205	70170	0,00000420	143,8485	4 923 828 900	62 861
2018	0,00243	84228	0,00000590	204,6740	7 094 355 984	66 948
2019	0,00244	94633	0,00000595	230,9045	8 955 404 689	67 056
2020	0,00327	101138	0,00001069	330,7213	10 228 895 044	75 983
2021	0,00458	131734	0,00002098	603,3417	17 353 846 756	90 073
Всього	0,02671	654592	0,00008534	2007,9569	56 317 543 088	654 592

$$y_x = 40812,135 + 10755626,6x_2$$

$$r = 0,284$$

$$D = 8,1\%$$

Додаток В3

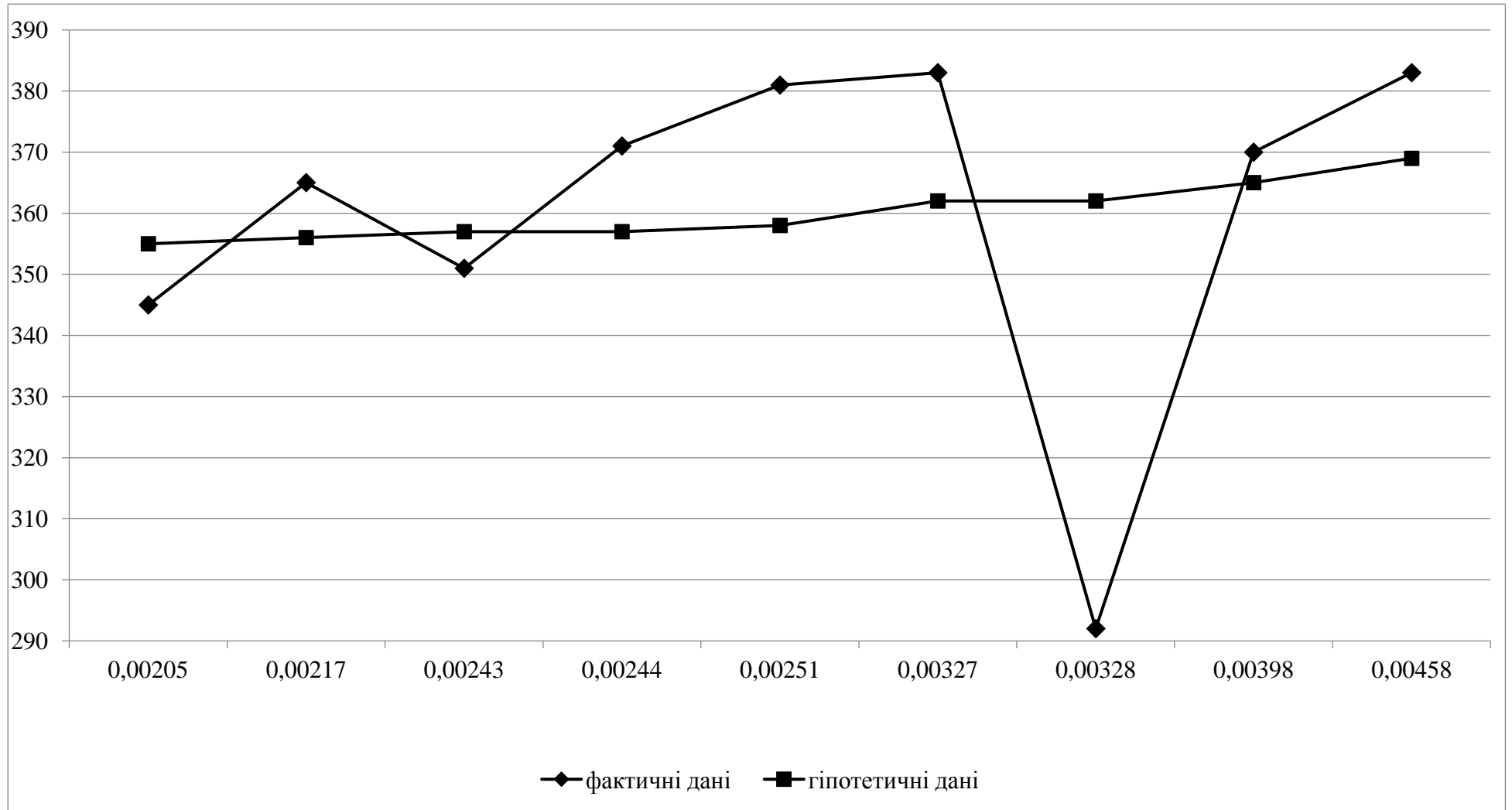
Результати оцінювання наявності та щільності зв'язку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу між інтегральним індексом корупції та кількістю ФОП в розрахунку на 10 тис. населення

№ п/п	Значення факторної ознаки X	Значення результативної ознаки Y	Розрахункові величини			Теоретичне значення результативної ознаки $y_x = a + bx$
	інтегральний індекс корупції	кількість ФОП на 10 тис. населення, од.	X^2	XU	Y^2	
2013	0,00328	292	0,00001076	0,9578	85 264,0000	362
2014	0,00398	370	0,00001584	1,4726	136 900,0000	365
2015	0,00251	381	0,00000630	0,9563	145 161,0000	358
2016	0,00217	365	0,00000471	0,7921	133 225,0000	356
2017	0,00205	345	0,00000420	0,7073	119 025,0000	355
2018	0,00243	351	0,00000590	0,8529	123 201,0000	357
2019	0,00244	371	0,00000595	0,9052	137 641,0000	357
2020	0,00327	383	0,00001069	1,2524	146 689,0000	362
2021	0,00458	383	0,00002098	1,7541	146 689,0000	369
Всього	0,02671	3241	0,00008534	9,6507	1173795,00	3 241

$$y_x = 344,403 + 5293,049x_3$$

$$r = 0,160$$

$$D = 2,5\%$$

Додаток В4

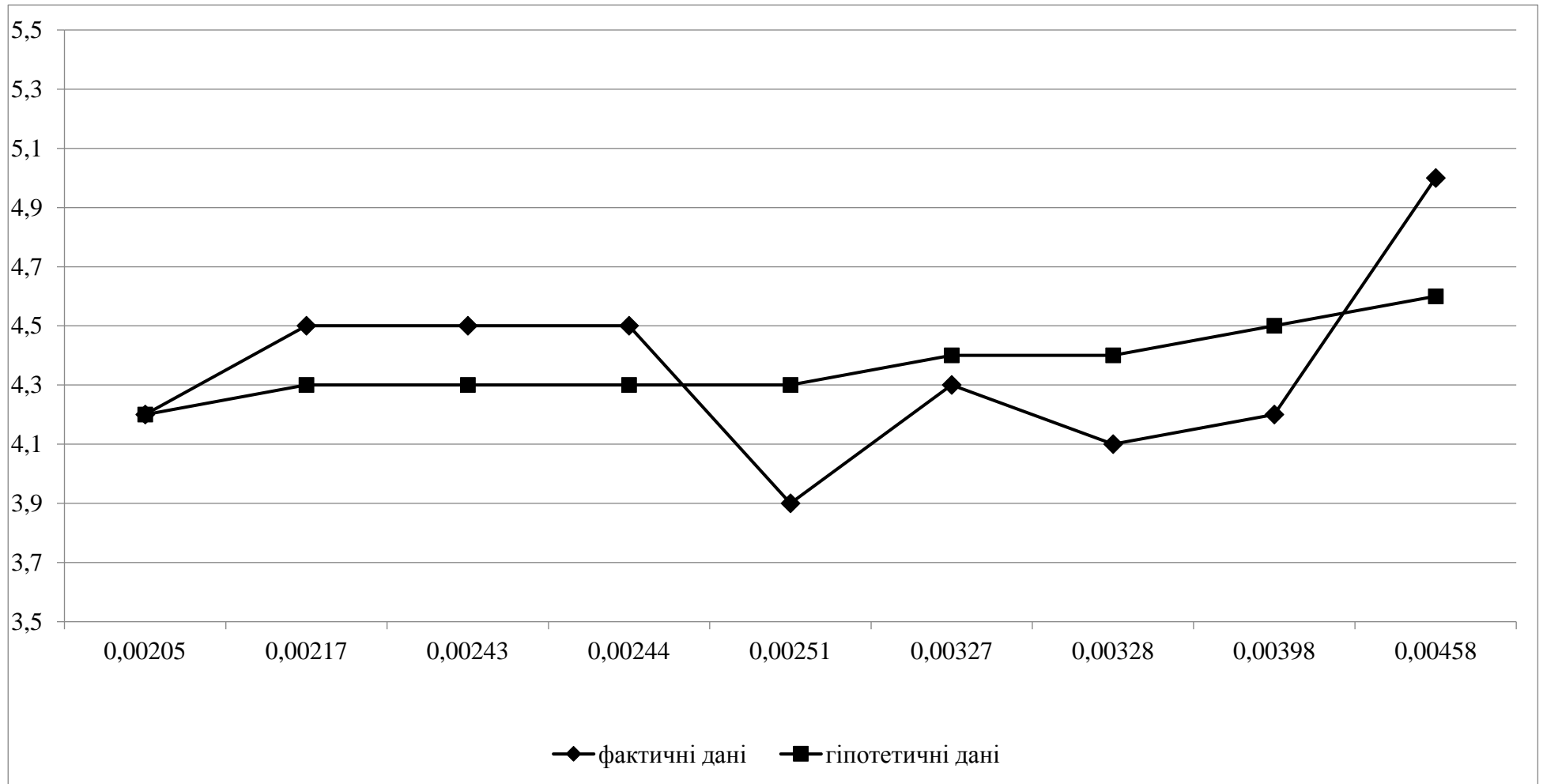
Результати оцінювання наявності та щільності зв'язку за допомогою кореляційно-регресійного аналізу між інтегральним індексом корупції та частки електропостачання у ВВП

№ п/п	Значення факторної ознаки X	Значення результативної ознаки Y	Розрахункові величини			Теоретичне значення результативної ознаки $y_x = a + bx$
	інтегральний індекс корупції	частка електропостачання у ВВП, %	X^2	XU	Y^2	
2013	0,00328	4,1	0,00001076	0,0134	16,81	4,4
2014	0,00398	4,2	0,00001584	0,0167	17,64	4,5
2015	0,00251	3,9	0,00000630	0,0098	15,21	4,3
2016	0,00217	4,5	0,00000471	0,0098	20,25	4,3
2017	0,00205	4,2	0,00000420	0,0086	17,64	4,2
2018	0,00243	4,6	0,00000590	0,0112	21,16	4,3
2019	0,00244	4,5	0,00000595	0,0110	20,25	4,3
2020	0,00327	4,3	0,00001069	0,0141	18,49	4,4
2021	0,00458	5,0	0,00002098	0,0229	25,00	4,6
Всього	0,02671	39,3	0,00008534	0,1174	172,45	39,3

$$y_x = 3,969 + 134,020x_4$$

$$r = 0,360$$

$$D = 13,0\%$$

Додаток Г1

Оцінка корупційних ризиків АТ «Харківобленерго»*

Функція та процес	Корупційний ризик	Зміст корупційного ризику	Джерело корупційного ризику	Існуючі заходи контролю	Рівень корупційного ризику			Заходи впливу на корупційний ризик та етапи їх виконання	Терміни виконання заходів впливу на корупційний ризик	Відповідальні виконавці	Необхідні ресурси	Індикатори виконання заходів впливу на корупційний ризик
					рівень імовірності реалізації корупційного ризику	рівень наслідків від реалізації корупційного ризику	рівень корупційного ризику					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Вивчення і підготовка матеріалів для прийняття рішення НКРЕКП щодо затвердження або перегляду планів розвитку, тарифів, розміру оплати за під'єднання до мереж.	Можлива необ'єктивність та упередженість посадових осіб НКРЕКП.	Необґрунтована відмова або порушення норм чинного законодавства посадовцями НКРЕКП.	Упереджене ставлення до підприємства з боку посадовців НКРЕКП.	Здійснення роз'яснювальних бесід з співробітниками щодо дотримання законодавства; застосування відкритих обговорень тощо.	можливо 3	помірні 3	середній 9	Вибірковий аналіз проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесення запиту щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведення службового розслідування та притягнення до відповідальності посадовців за порушення.	Протягом року	1. Сектор із запобігання та виявлення корупції. 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибіркового аналізу проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; прийнято участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесено запити щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведено службове розслідування та притягнуто до відповідальності посадовців за порушення (за потреби).

Продовження додатка Г1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2. Розгляд скарг споживачів електричної енергії щодо порушення їхніх прав.	Суб'єктивне упереджене ставлення посадовців щодо розгляду скарг споживачів.	Ігнорування скарг споживачів електроенергії на дії суб'єктів господарювання.	Порушення законодавства та порядку розгляду справ щодо скарг споживачів на суб'єктів постачання електроенергії.	Додатковий вибірковий контроль керівництвом структурних підрозділів щодо результатів розгляду скарг споживачів.	Можливо 3	Невеликий 2	Низький (прийнятний) 6	Вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримання пояснень та притягнення до дисциплінарної відповідальності винних осіб.	Протягом року	В усіх структурних підрозділах.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримано пояснення та притягнуто до дисциплінарної відповідальності винних осіб.
3. Забезпечення здійснення НКРЕКП контролю додержання суб'єктами господарювання (електропостачальниками) ліцензійних умов провадження господарської діяльності.	Суб'єктивізм, упередженість, дискримінація при здійсненні посадовця по НКРЕКП планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) суб'єктів господарювання.	Здійснення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання в сфері електропостачання з порушення чинного законодавства щодо їх проведення посадовцями НКРЕКП.	Недобросовісність і порушення законодавства посадовцями.	Контроль результатів перевірки, рекомендованих заходів щодо усунення порушень та недоліків і регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері постачання електроенергії.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.	Протягом року	1. Департамент із регулювання відносин у нафтогазовій сфері; 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики; 3. Департамент із регулювання відносин та захисту прав споживачів на роздрібному ринку електричної енергії, 4. Департамент ліцензійного контролю; 5. Департамент енергоринку; 6. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.

Продовження додатка Г1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4. Надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електроенергії.	Можливе вимагання, пропонування, отримання корупційної вигоди посадовцем при прийнятті рішення щодо надання адміністративної послуги із ліцензування.	Безпідставна відмова у розгляді, навмисне зтягування розгляду заяв ліцензіатів у сфері постачання електричної енергії про отримання, переоформлення, розширення, звуження, зупинення, відновлення, анулювання ліцензій на їх прохання, повідомлення або не повідомлення їх про зміни даних тощо.	Задоволення власних інтересів та толерантність посадовців до неправомірної вигоди (вимагання і пропонування).	Чинне законодавство щодо надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електричної енергії.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції 2. Управління ліцензування.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.
5. Забезпечення розгляду НКРЕКП справ щодо порушення ліцензійних умов та адміністративних правопорушень; підготовка рішень про застосування санкцій чи притягнення до адміністративної відповідальності.	Можливі зловживання посадовця по своїми повноваженнями при розгляді справ.	Прикриття та не притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за порушення у діяльності щодо постачання електричної енергії.	Неповідомлення перевіряючими про конфлікт інтересів. Отримання неправомірної вигоди.	Чинне законодавство	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.	Протягом року	1. Відділ ліцензійного контролю; 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.

Продовження додатка Г1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при встановленні чи перегляді тарифів на відпуск електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.
7. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.

Продовження додатка Г1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Необґрунтована відмова, прийняття не вигідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Помірний 3	Середній 9	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринку. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.
9. Організація та проведення роботи щодо висунення претензій та подання позовів, контроль за ними, забезпечення представництва в судах.	Можливість впливу з боку зацікавлених осіб на посадовця внаслідок пропозиції або надання незаконної вигоди за неналежне представництво у суді.	Вимагання або прийняття пропозиції незаконної вигоди посадовцем під час представництва суб'єкта господарювання у суді.	Отримання неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання	Уточнення переліку посадовців уповноважених представляти суб'єктів господарювання в судах.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборона представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.	Протягом року	1. Юридичний відділ. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Забезпечено здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборонено представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.

Продовження додатка Г1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
10. Забезпечення участі у досудовому розгляді спорів між суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії та розслідування порушень законодавства щодо функціонування ринку електричної енергії.	Можливість вимагання або пропонування отримання корупційної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів.	Вимагання або пропозиція отримання неправомірної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів між суб'єктами господарювання.	Толерантність до корупції у посадовців. Отримання особистої неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання.	Додатковий контроль з боку керівництва за діями підлеглих та посадовцями із Сектору із питань запобігання та виявлення корупції шляхом проведення щоквартальних нарад.	Рідко 2	Помірний 3	Низький (прийнятний) 6	Проведення роз'яснювальних робіт з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення	Протягом року	Усі самостійні структурні підрозділи	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення.

*Джерело: розраховано автором

Додаток Г2

Оцінка корупційних ризиків ПрАТ «Львівобленерго»*

Функція та процес	Корупційний ризик	Зміст корупційного ризику	Джерело корупційного ризику	Існуючі заходи контролю	Рівень корупційного ризику			Заходи впливу на корупційний ризик та етапи їх виконання	Терміни виконання заходів впливу на корупційний ризик	Відповідальні виконавці	Необхідні ресурси	Індикатори виконання заходів впливу на корупційний ризик
					рівень імовірності реалізації корупційного ризику	рівень наслідків від реалізації корупційного ризику	рівень корупційного ризику					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Вивчення і підготовка матеріалів для прийняття рішення НКРЕКП щодо затвердження або перегляду планів розвитку, тарифів, розміру оплати за під'єднання до мереж.	Можлива необ'єктивність та упередженість посадових осіб НКРЕКП.	Необґрунтована відмова або порушення норм чинного законодавства посадовцями НКРЕКП.	Упереджене ставлення до підприємства з боку посадовців НКРЕКП.	Здійснення роз'яснювальних бесід з співробітниками щодо дотримання законодавства; застосування відкритих обговорень тощо.	імовірно 4	помірні 3	критичний 12	Вибірковий аналіз проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесення запиту щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведення службового розслідування та притягнення до відповідальності посадовців за порушення.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції. 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибіркового аналізу проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; прийнято участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесено запити щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведено службове розслідування та притягнуто до відповідальності посадовців за порушення (за потреби).

Продовження додатка Г2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2. Розгляд скарг споживачів електричної енергії щодо порушення їхніх прав.	Суб'єктивне упереджене ставлення посадовців щодо розгляду скарг споживачів.	Ігнорування скарг споживачів електроенергії на дії суб'єктів господарювання.	Порушення законодавства та порядку розгляду справ щодо скарг споживачів на суб'єктів постачання електроенергії.	Додатковий вибірковий контроль керівництвом структурних підрозділів щодо результатів розгляду скарг споживачів.	Можливо 4	Невеликий 2	Середній 8	Вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримання пояснень та притягнення до дисциплінарної відповідальності винних осіб.	Протягом року	В усіх структурних підрозділах.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримано пояснення та притягнуто до дисциплінарної відповідальності винних осіб.
3. Забезпечення здійснення НКРЕКП контролю додержання суб'єктами господарювання (електропостачальниками) ліцензійних умов провадження господарської діяльності.	Суб'єктивізм, упередженість, дискримінація при здійсненні посадовця по НКРЕКП планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) суб'єктів господарювання.	Здійснення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання в сфері електропостачання з порушення чинного законодавства щодо їх проведення посадовцями НКРЕКП.	Недобросовісність і порушення законодавства посадовцями.	Контроль результатів перевірки, рекомендованих заходів щодо усунення порушень та недоліків і регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері постачання електроенергії.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.	Протягом року	1. Департамент із регулювання відносин у нафтогазовій сфері; 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики; 3. Департамент із регулювання відносин та захисту прав споживачів на роздрібному ринку електричної енергії, 4. Департамент ліцензійного контролю; 5. Департамент енергоринку; 6. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.

Продовження додатка Г2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4. Надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електроенергії.	Можливе вимагання, пропонування, отримання корупційної вигоди посадовцем при прийнятті рішення щодо надання адміністративної послуги із ліцензування.	Безпідставна відмова у розгляді, навмисне зтягування розгляду заяв ліцензіатів у сфері постачання електричної енергії про отримання, переоформлення, розширення, звуження, зупинення, відновлення, анулювання ліцензій на їх прохання, повідомлення або не повідомлення їх про зміни даних тощо.	Задоволення власних інтересів та толерантність посадовців до неправомірної вигоди (вимагання і пропонування).	Чинне законодавство щодо надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електричної енергії.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції 2. Управління ліцензування.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.
5. Забезпечення розгляду НКРЕКП справ щодо порушення ліцензійних умов та адміністративних правопорушень; підготовка рішень про застосування санкцій чи притягнення до адміністративної відповідальності.	Можливі зловживання посадовця по своїми повноваженнями при розгляді справ.	Прикриття та не притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за порушення у діяльності щодо постачання електричної енергії.	Неповідомлення перевіряючими про конфлікт інтересів. Отримання неправомірної вигоди.	Чинне законодавство	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.	Протягом року	1. Відділ ліцензійного контролю; 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.

Продовження додатка Г2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при встановленні чи перегляді тарифів на відпуск електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.
7. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.

Продовження додатка Г2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Необґрунтована відмова, прийняття не вигідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Помірний 3	Середній 9	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринку. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.
9. Організація та проведення роботи щодо висунення претензій та подання позовів, контроль за ними, забезпечення представництва в судах.	Можливість впливу з боку зацікавлених осіб на посадовця внаслідок пропозиції або надання незаконної вигоди за неналежне представництво у суді.	Вимагання або прийняття пропозиції незаконної вигоди посадовцем під час представництва суб'єкта господарювання у суді.	Отримання неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання	Уточнення переліку посадовців уповноважених представляти суб'єктів господарювання в судах.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборона представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.	Протягом року	1. Юридичний відділ. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Забезпечено здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборонено представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.

Продовження додатка Г2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
10. Забезпечення участі у досудовому розгляді спорів між суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії та розслідування порушень законодавства щодо функціонування ринку електричної енергії.	Можливість вимагання або пропонування отримання корупційної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів.	Вимагання або пропозиція отримання неправомірної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів між суб'єктами господарювання.	Толерантність до корупції у посадовців. Отримання особистої неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання.	Додатковий контроль з боку керівництва за діями підлеглих та посадовцями із Сектору із питань запобігання та виявлення корупції шляхом проведення щоквартальних нарад.	Рідко 2	Помірний 3	Низький (прийнятний) 6	Проведення роз'яснювальних робіт з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення	Протягом року	Усі самостійні структурні підрозділи	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення.

*Джерело: розраховано автором

Додаток ГЗ

Оцінка корупційних ризиків АТ «Чернігівобленерго»*

Функція та процес	Корупційний ризик	Зміст корупційного ризику	Джерело корупційного ризику	Існуючі заходи контролю	Рівень корупційного ризику			Заходи впливу на корупційний ризик та етапи їх виконання	Терміни виконання заходів впливу на корупційний ризик	Відповідальні виконавці	Необхідні ресурси	Індикатори виконання заходів впливу на корупційний ризик
					рівень імовірності реалізації корупційного ризику	рівень наслідків від реалізації корупційного ризику	рівень корупційного ризику					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Вивчення і підготовка матеріалів для прийняття рішення НКРЕКП щодо затвердження або перегляду планів розвитку, тарифів, розміру оплати за під'єднання до мереж.	Можлива необ'єктивність та упередженість посадових осіб НКРЕКП.	Необґрунтована відмова або порушення норм чинного законодавства посадовцями НКРЕКП.	Упереджене ставлення до підприємства з боку посадовців НКРЕКП.	Здійснення роз'яснювальних бесід з співробітниками щодо дотримання законодавства; застосування відкритих обговорень тощо.	імовірно 4	помірні 3	критичний 12	Вибірковий аналіз проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесення запиту щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведення службового розслідування та притягнення до відповідальності посадовців за порушення.	Протягом року	1. Сектор із запобігання та виявлення корупції. 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибіркового аналізу проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; прийнято участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесено запити щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведено службове розслідування та притягнуто до відповідальності посадовців за порушення (за потреби).

Продовження додатка ГЗ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2. Розгляд скарг споживачів електричної енергії щодо порушення їхніх прав.	Суб'єктивне упереджене ставлення посадовців щодо розгляду скарг споживачів.	Ігнорування скарг споживачів електроенергії на дії суб'єктів господарювання.	Порушення законодавства та порядку розгляду справ щодо скарг споживачів на суб'єктів постачання електроенергії.	Додатковий вибірковий контроль керівництвом структурних підрозділів щодо результатів розгляду скарг споживачів.	імовірно 4	Невеликий 2	середній 8	Вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримання пояснень та притягнення до дисциплінарної відповідальності винних осіб.	Протягом року	В усіх структурних підрозділах.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримано пояснення та притягнуто до дисциплінарної відповідальності винних осіб.
3. Забезпечення здійснення НКРЕКП контролю додержання суб'єктами господарювання (електропостачальниками) ліцензійних умов провадження господарської діяльності.	Суб'єктивізм, упередженість, дискримінація при здійсненні посадовця по НКРЕКП планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) суб'єктів господарювання.	Здійснення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання в сфері електропостачання з порушення чинного законодавства щодо їх проведення посадовцями НКРЕКП.	Недобросовісність і порушення законодавства посадовцями.	Контроль результатів перевірки, рекомендованих заходів щодо усунення порушень та недоліків і регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері постачання електроенергії.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.	Протягом року	1. Департамент із регулювання відносин у нафтогазовій сфері; 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики; 3. Департамент із регулювання відносин та захисту прав споживачів на роздрібному ринку електричної енергії, 4. Департамент ліцензійного контролю; 5. Департамент енергоринку; 6. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.

Продовження додатка Г3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4. Надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електроенергії.	Можливе вимагання, пропонування, отримання корупційної вигоди посадовцем при прийнятті рішення щодо надання адміністративної послуги із ліцензування.	Безпідставна відмова у розгляді, навмисне зтягування розгляду заяв ліцензіатів у сфері постачання електричної енергії про отримання, переоформлення, розширення, звуження, зупинення, відновлення, анулювання ліцензій на їх прохання, повідомлення або не повідомлення їх про зміни даних тощо.	Задоволення власних інтересів та толерантність посадовців до неправомірної вигоди (вимагання і пропонування).	Чинне законодавство щодо надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електричної енергії.	Імовірно 4	Значний 4	Критичний 16	Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції 2. Управління ліцензування.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.
5. Забезпечення розгляду НКРЕКП справ щодо порушення ліцензійних умов та адміністративних правопорушень; підготовка рішень про застосування санкцій чи притягнення до адміністративної відповідальності.	Можливі зловживання посадовця по своїми повноваженнями при розгляді справ.	Прикриття та не притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за порушення у діяльності щодо постачання електричної енергії.	Неповідомлення перевіряючими про конфлікт інтересів. Отримання неправомірної вигоди.	Чинне законодавство	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.	Протягом року	1. Відділ ліцензійного контролю; 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.

Продовження додатка ГЗ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при встановленні чи перегляді тарифів на відпуск електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.
7. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.

Продовження додатка ГЗ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Необґрунтована відмова, прийняття не вигідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Імовірно 4	Помірний 3	Критичний 12	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринку. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.
9. Організація та проведення роботи щодо висунення претензій та подання позовів, контроль за ними, забезпечення представництва в судах.	Можливість впливу з боку зацікавлених осіб на посадовця внаслідок пропозиції або надання незаконної вигоди за неналежне представництво у суді.	Вимагання або прийняття пропозиції незаконної вигоди посадовцем під час представництва суб'єкта господарювання у суді.	Отримання неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання	Уточнення переліку посадовців уповноважених представляти суб'єктів господарювання в судах.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборона представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.	Протягом року	1. Юридичний відділ. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Забезпечено здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборонено представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.

Продовження додатка ГЗ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
10. Забезпечення участі у досудовому розгляді спорів між суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії та розслідування порушень законодавства щодо функціонування ринку електричної енергії.	Можливість вимагання або пропонування отримання корупційної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів.	Вимагання або пропозиція отримання неправомірної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів між суб'єктами господарювання.	Толерантність до корупції у посадовців. Отримання особистої неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання.	Додатковий контроль з боку керівництва за діями підлеглих та посадовцями із Сектору із питань запобігання та виявлення корупції шляхом проведення щоквартальних нарад.	Можливо 3	Помірний 3	Середній 9	Проведення роз'яснювальних робіт з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення	Протягом року	Усі самостійні структурні підрозділи	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення.

*Джерело: розраховано автором

Додаток Г4

Оцінка корупційних ризиків АТ «Миколаївобленерго»*

Функція та процес	Корупційний ризик	Зміст корупційного ризику	Джерело корупційного ризику	Існуючі заходи контролю	Рівень корупційного ризику			Заходи впливу на корупційний ризик та етапи їх виконання	Терміни виконання заходів впливу на корупційний ризик	Відповідальні виконавці	Необхідні ресурси	Індикатори виконання заходів впливу на корупційний ризик
					рівень імовірності реалізації корупційного ризику	рівень наслідків від реалізації корупційного ризику	рівень корупційного ризику					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Вивчення і підготовка матеріалів для прийняття рішення НКРЕКП щодо затвердження або перегляду планів розвитку, тарифів, розміру оплати за під'єднання до мереж.	Можлива необ'єктивність та упередженість посадових осіб НКРЕКП.	Необґрунтована відмова або порушення норм чинного законодавства посадовцями НКРЕКП.	Упереджене ставлення до підприємства з боку посадовців НКРЕКП.	Здійснення роз'яснювальних бесід з співробітниками щодо дотримання законодавства; застосування відкритих обговорень тощо.	можливо 3	помірні 3	середній 9	Вибірковий аналіз проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесення запиту щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведення службового розслідування та притягнення до відповідальності посадовців за порушення.	Протягом року	1. Сектор із запобігання та виявлення корупції. 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибіркового аналізу проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; прийнято участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесено запити щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведено службове розслідування та притягнуто до відповідальності посадовців за порушення (за потреби).

Продовження додатка Г4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2. Розгляд скарг споживачів електричної енергії щодо порушення їхніх прав.	Суб'єктивне упереджене ставлення посадовців щодо розгляду скарг споживачів.	Ігнорування скарг споживачів електроенергії на дії суб'єктів господарювання.	Порушення законодавства та порядку розгляду справ щодо скарг споживачів на суб'єктів постачання електроенергії.	Додатковий вибірковий контроль керівництвом структурних підрозділів щодо результатів розгляду скарг споживачів.	Імовірно 4	Невеликий 2	Середній 8	Вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримання пояснень та притягнення до дисциплінарної відповідальності винних осіб.	Протягом року	В усіх структурних підрозділах.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримано пояснення та притягнуто до дисциплінарної відповідальності винних осіб.
3. Забезпечення здійснення НКРЕКП контролю додержання суб'єктами господарювання (електропостачальниками) ліцензійних умов провадження господарської діяльності.	Суб'єктивізм, упередженість, дискримінація при здійсненні посадовця по НКРЕКП планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) суб'єктів господарювання.	Здійснення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання в сфері електропостачання з порушення чинного законодавства щодо їх проведення посадовцями НКРЕКП.	Недобросовісність і порушення законодавства посадовцями.	Контроль результатів перевірки, рекомендованих заходів щодо усунення порушень та недоліків і регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері постачання електроенергії.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.	Протягом року	1. Департамент із регулювання відносин у нафтогазовій сфері; 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики; 3. Департамент із регулювання відносин та захисту прав споживачів на роздрібному ринку електричної енергії, 4. Департамент ліцензійного контролю; 5. Департамент енергоринку; 6. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.

Продовження додатка Г4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4. Надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електроенергії.	Можливе вимагання, пропонування, отримання корупційної вигоди посадовцем при прийнятті рішення щодо надання адміністративної послуги із ліцензування.	Безпідставна відмова у розгляді, навмисне зтягування розгляду заяв ліцензіатів у сфері постачання електричної енергії про отримання, переоформлення, розширення, звуження, зупинення, відновлення, анулювання ліцензій на їх прохання, повідомлення або не повідомлення їх про зміни даних тощо.	Задоволення власних інтересів та толерантність посадовців до неправомірної вигоди (вимагання і пропонування).	Чинне законодавство щодо надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електричної енергії.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції 2. Управління ліцензування.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.
5. Забезпечення розгляду НКРЕКП справ щодо порушення ліцензійних умов та адміністративних правопорушень; підготовка рішень про застосування санкцій чи притягнення до адміністративної відповідальності.	Можливі зловживання посадовця по своїми повноваженнями при розгляді справ.	Прикриття та не притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за порушення у діяльності щодо постачання електричної енергії.	Неповідомлення перевіряючими про конфлікт інтересів. Отримання неправомірної вигоди.	Чинне законодавство	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.	Протягом року	1. Відділ ліцензійного контролю; 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.

Продовження додатка Г4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при встановленні чи перегляді тарифів на відпуск електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.
7. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.

Продовження додатка Г4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Необґрунтована відмова, прийняття не вигідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Помірний 3	Середній 9	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринку. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.
9. Організація та проведення роботи щодо висунення претензій та подання позовів, контроль за ними, забезпечення представництва в судах.	Можливість впливу з боку зацікавлених осіб на посадовця внаслідок пропозиції або надання незаконної вигоди за неналежне представництво у суді.	Вимагання або прийняття пропозиції незаконної вигоди посадовцем під час представництва суб'єкта господарювання у суді.	Отримання неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання	Уточнення переліку посадовців уповноважених представляти суб'єктів господарювання в судах.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборона представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.	Протягом року	1. Юридичний відділ. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Забезпечено здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборонено представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.

Продовження додатка Г4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
10. Забезпечення участі у досудовому розгляді спорів між суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії та розслідування порушень законодавства щодо функціонування ринку електричної енергії.	Можливість вимагання або пропонування отримання корупційної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів.	Вимагання або пропозиція отримання неправомірної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів між суб'єктами господарювання.	Толерантність до корупції у посадовців. Отримання особистої неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання.	Додатковий контроль з боку керівництва за діями підлеглих та посадовцями із Сектору із питань запобігання та виявлення корупції шляхом проведення щоквартальних нарад.	Рідко 2	Помірний 3	Низький (прийнятний) 6	Проведення роз'яснювальних робіт з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення	Протягом року	Усі самостійні структурні підрозділи	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення.

*Джерело: розраховано автором

Додаток Г5

Оцінка корупційних ризиків АТ «Полтаваобленерго»*

Функція та процес	Корупційний ризик	Зміст корупційного ризику	Джерело корупційного ризику	Існуючі заходи контролю	Рівень корупційного ризику			Заходи впливу на корупційний ризик та етапи їх виконання	Терміни виконання заходів впливу на корупційний ризик	Відповідальні виконавці	Необхідні ресурси	Індикатори виконання заходів впливу на корупційний ризик
					рівень імовірності реалізації корупційного ризику	рівень наслідків від реалізації корупційного ризику	рівень корупційного ризику					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Вивчення і підготовка матеріалів для прийняття рішення НКРЕКП щодо затвердження або перегляду планів розвитку, тарифів, розміру оплати за під'єднання до мереж.	Можлива необ'єктивність та упередженість посадових осіб НКРЕКП.	Необґрунтована відмова або порушення норм чинного законодавства посадовцями НКРЕКП.	Упереджене ставлення до підприємства з боку посадовців НКРЕКП.	Здійснення роз'яснювальних бесід з співробітниками щодо дотримання законодавства; застосування відкритих обговорень тощо.	практично неможливо 1	помірні 3	низький (прийнятний) 3	Вибірковий аналіз проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесення запиту щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведення службового розслідування та притягнення до відповідальності посадовців за порушення.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції. 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз проектів програм розвитку, тарифів чи розміру оплати; прийнято участь у відкритих обговореннях щодо схвалення поданих матеріал чи змін до них; внесено запити щодо роз'яснень прийнятих рішень; проведено службове розслідування та притягнуто до відповідальності посадовців за порушення (за потреби).

Продовження додатка Г5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2. Розгляд скарг споживачів електричної енергії щодо порушення їхніх прав.	Суб'єктивне упереджене ставлення посадовців щодо розгляду скарг споживачів.	Ігнорування скарг споживачів електроенергії на дії суб'єктів господарювання.	Порушення законодавства та порядку розгляду справ щодо скарг споживачів на суб'єктів постачання електроенергії.	Додатковий вибірковий контроль керівництвом структурних підрозділів щодо результатів розгляду скарг споживачів.	Рідко 2	Невеликий 2	Низький (прийнятний) 4	Вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримання пояснень та притягнення до дисциплінарної відповідальності винних осіб.	Протягом року	В усіх структурних підрозділах.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий контроль Сектором із питань запобігання та виявлення корупції щодо результатів розгляду скарг споживачів електроенергії. Отримано пояснення та притягнуто до дисциплінарної відповідальності винних осіб.
3. Забезпечення здійснення НКРЕКП контролю додержання суб'єктами господарювання (електропостачальниками) ліцензійних умов провадження господарської діяльності.	Суб'єктивізм, упередженість, дискримінація при здійсненні посадовця по НКРЕКП планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) суб'єктів господарювання.	Здійснення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання в сфері електропостачання з порушення чинного законодавства щодо їх проведення посадовцями НКРЕКП.	Недобросовісність і порушення законодавства посадовцями.	Контроль результатів перевірки, рекомендованих заходів щодо усунення порушень та недоліків і регулювання діяльності суб'єктів господарювання у сфері постачання електроенергії.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.	Протягом року	1. Департамент із регулювання відносин у нафтогазовій сфері; 2. Департамент із регулювання відносин у сфері енергетики; 3. Департамент із регулювання відносин та захисту прав споживачів на роздрібному ринку електричної енергії, 4. Департамент ліцензійного контролю; 5. Департамент енергоринку; 6. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз підстав на проведення позапланових перевірок і аналіз їх результатів.

Продовження додатка Г5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4. Надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електроенергії.	Можливе вимагання, пропонування, отримання корупційної вигоди посадовцем при прийнятті рішення щодо надання адміністративної послуги із ліцензування.	Безпідставна відмова у розгляді, навмисне затягування розгляду заяв ліцензіатів у сфері постачання електричної енергії про отримання, переоформлення, розширення, звуження, зупинення, відновлення, анулювання ліцензій на їх прохання, повідомлення або не повідомлення їх про зміни даних тощо.	Задоволення власних інтересів та толерантність посадовців до неправомірної вигоди (вимагання і пропонування).	Чинне законодавство щодо надання адміністративних послуг із ліцензування у сфері постачання електричної енергії.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.	Протягом року	1. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції 2. Управління ліцензування.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців, які надають адміністративні послуги із ліцензування господарської діяльності у сфері постачання електричної енергії.
5. Забезпечення розгляду НКРЕКП справ щодо порушення ліцензійних умов та адміністративних правопорушень; підготовка рішень про застосування санкцій чи притягнення до адміністративної відповідальності.	Можливі зловживання посадовця по своїми повноваженнями при розгляді справ.	Прикриття та не притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за порушення у діяльності щодо постачання електричної енергії.	Неповідомлення перевіряючими про конфлікт інтересів. Отримання неправомірної вигоди.	Чинне законодавство	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведення роз'яснювальної роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.	Протягом року	1. Відділ ліцензійного контролю; 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено додатковий вибірковий контроль з боку директора Департаменту ліцензійного контролю документації. Проведено роз'яснювальні роботи серед посадовців щодо корупційних посягань та відповідальності за це.

Продовження додатка Г5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
6. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при встановленні чи перегляді тарифів на відпуск електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо встановлення чи перегляду тарифів на відпуск електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз поданих та затверджених тарифів. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.
7. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Необґрунтована відмова, прийняття невігідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Рідко 2	Значний 4	Середній 8	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринок. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердження чи перегляду інвестиційних програм розвитку. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнуто винних осіб до відповідальності.

Продовження додатка Г5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
8. Вивчення необхідної інформації для прийняття рішень НКРЕКП щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Можливий суб'єктивізм та упередженість посадовців при прийнятті рішень щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Необґрунтована відмова, прийняття не вигідних рішень та дискримінаційне застосування норм чинного законодавства посадовцями щодо затвердження чи перегляду розміру витрат на проведення ремонтних робіт.	Дискримінаційне упереджене ставлення посадовців до суб'єктів господарювання у сфері постачання електричної енергії.	Проведення серед посадовців роз'яснювальної роботи щодо врегулювання конфлікту інтересів та дотримання чинного законодавства.	Можливо 3	Помірний 3	Середній 9	Вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримання пояснень посадовців щодо відмов. Проведення службового розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.	Протягом року	1. Відділ енергоринку. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Здійснено вибірковий аналіз прийнятих рішень щодо затвердженого чи зміненого розміру витрат на проведення ремонтних робіт. Отримано пояснення посадовців щодо відмов. Проведено службове розслідування та притягнення винних осіб до відповідальності.
9. Організація та проведення роботи щодо висунення претензій та подання позовів, контроль за ними, забезпечення представництва в судах.	Можливість впливу з боку зацікавлених осіб на посадовця внаслідок пропозиції або надання незаконної вигоди за неналежне представництво у суді.	Вимагання або прийняття пропозиції незаконної вигоди посадовцем під час представництва суб'єкта господарювання у суді.	Отримання неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання	Уточнення переліку посадовців уповноважених представляти суб'єктів господарювання в судах.	Можливо 3	Значний 4	Критичний 12	Здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборона представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.	Протягом року	1. Юридичний відділ. 2. Сектор із питань запобігання та виявлення корупції.	Достатньо наявних ресурсів.	Забезпечено здійснення представництва у судах одночасно не менше, як двома особами. Заборонено представникам самостійно приймати рішення щодо визнання чи відмови від позовних вимог.

Продовження додатка Г5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
10. Забезпечення участі у досудовому розгляді спорів між суб'єктами господарювання у сфері постачання електричної енергії та розслідування порушень законодавства щодо функціонування ринку електричної енергії.	Можливість вимагання або пропонування отримання корупційної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів.	Вимагання або пропозиція отримання неправомірної вигоди посадовцем під час прийняття рішення щодо вирішення спорів між суб'єктами господарювання.	Толерантність до корупції у посадовців. Отримання особистої неправомірної вигоди на шкоду суб'єктам господарювання.	Додатковий контроль з боку керівництва за діями підлеглих та посадовцями із Сектору із питань запобігання та виявлення корупції шляхом проведення щоквартальних нарад.	Рідко 2	Помірний 3	Низький (прийнятний) 6	Проведення роз'яснювальних робіт з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення	Протягом року	Усі самостійні структурні підрозділи	Достатньо наявних ресурсів.	Проведено роз'яснювальні роботи з посадовцями щодо персональної відповідальності за корупційні правопорушення.

*Джерело: розраховано автором

ДОДАТОК Е

Заповнені матриці в рамках формування механізму протидії загрозам спричиненими корупційними діями в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання

Матриця залежності								Матриця досяжності							
K _{ij}	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄	K ₅	K ₆	K ₇	K _{ij}	K ₁	K ₂	K ₃	K ₄	K ₅	K ₆	K ₇
K ₁	0	1	0	0	0	0	1	K ₁	1	1	0	0	0	0	1
K ₂	0	0	0	0	0	0	1	K ₂	0	1	0	0	0	0	1
K ₃	1	1	0	0	0	0	0	K ₃	1	1	1	0	0	0	1
K ₄	1	1	1	0	1	0	0	K ₄	1	1	1	1	1	0	1
K ₅	0	1	1	0	0	0	0	K ₅	1	1	1	0	1	0	1
K ₆	1	0	1	1	1	0	0	K ₆	1	1	1	1	1	1	1
K ₇	0	0	0	0	0	0	0	K ₇	0	0	0	0	0	0	1